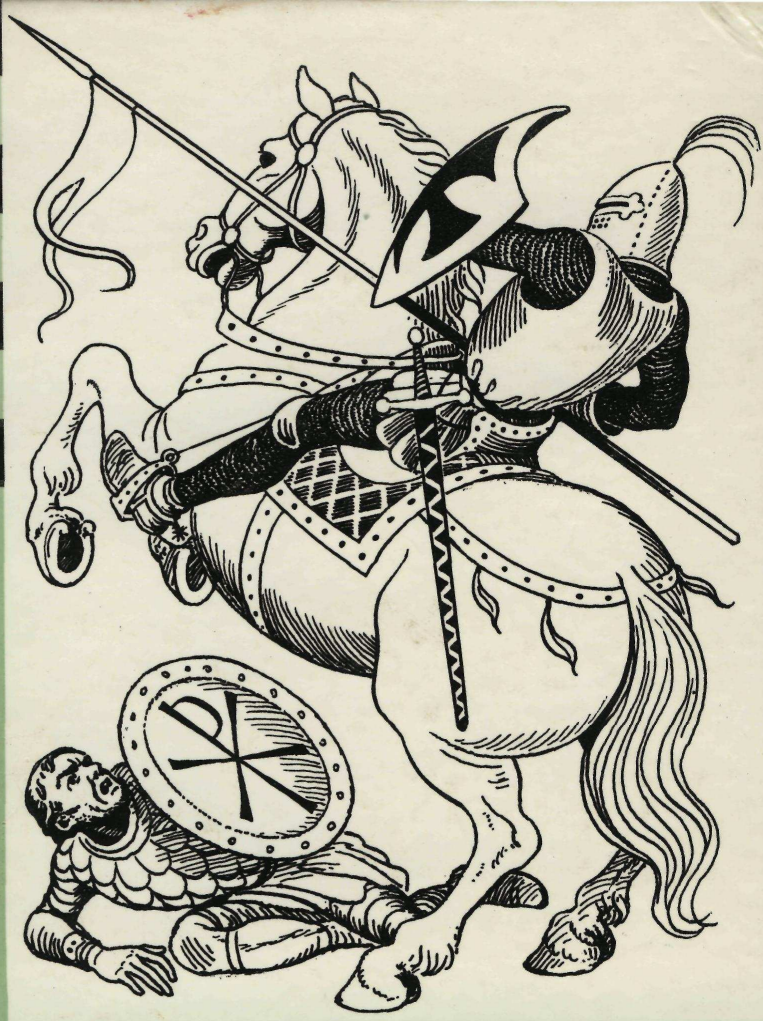

KNIHY ODVAHY

DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 154

Radovan Šimáček

KŘÍŽ PROTI KŘÍŽI

(Křižácký román)

Pohled na křížácké výpravy byl dříve zkreslován romantickým pozlátkem hrdinství a boje za křesťanskou víru. Současní historikové je však spíše označují vedle inkvizice, bartolomějské noci, masakrů domorodého obyvatelstva v Americe a obchodu s otroky za jeden z největších zločinů na lidstvu, jehož se v dějinách dopustil křesťanský Západ. Nejvíce bývá odsuzována čtvrtá křížová výprava, která zbraň namířenou proti pohanům obrátila proti křesťanské byzantské říši a skončila z ryze kořistných pohnutek krvavým vypleněním Cařihradu roku 1204.

Autorovi se podařilo zachytit nejen dobrodružné prostředí rytířské výpravy, ale postihl i rub křížáckých výbojů a rytířství, hodnotí spravedlivě i rytířské ctnosti — statečnost, věrnost danému slovu a smysl pro čest.

Náš hrdina, mladý rytíř Vítek z Klokot, je jako syn své doby poznamenán jejími předsudky, pověřivostí a šlechtickou hrdostí, avšak smysl života hledá v lásce k rodině a domovu a v takové práci, aby se lidem lépe vedlo na zemi.

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

L. McGiffinová: Lovci mustangů — *B. Bartošová-Hüppnerová*: Pozor, laviny! — *R. Armstrong*: Zakleté moře — *J. F. Cooper*: Lodivod — *J. O. Curwood*: Kočovníci severu — *M. Pašek*: Muž pro Oklahomu — *W. Morey*: Sever, můj domov — *L. Düngel-Gillesová*: Knud Rasmussen, výpravy za Eskymáky — *P. d'Ivoi, H. Chabrilat*: S prázdnou kapsou kolem světa — *K. M. Staňukovič*: Muž přes palubu — *V. Ananjan*: Zajatci Pardáří soutěsky — *E. Salgari*: Město malomocného krále — *E. Hiob*: Novou zemi pro divoká zvířata — *W. Makowiecki*: Tři útěky z Korintu — *M. Pašek*: Ztracená prerie — *W. Meinck*: Mexické drama — *F. Steuben*: Tekumseh III — *J. Kjellgaard*: Lovce kuguárů — *V. Šustr*: Dobrodružství malého Indiána — *M. Pašek*: Nesmrtelný kovboj — *F. Flos*: Albatros. Nad Tichým oceánem — *N. Smirnov*: Říše slunce — *N. Čukovskij*: Čtyři kapitáni — *W. Legere*: Sám mezi korzáry — *F. Flos*: Lovci kožešin — *W. Morey*: Zima v kaňonu — *J. Broskiewicz*: Trosečníci z řeky Meteorů — *G. R. Richter*: Lvi přicházejí — *J. Pecháček*: Ostrov tisíce vůní — *H. Burtonová*: Bez doprovodu bubnů — *M. V. Kratochvíl*: Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela — *T. V. Olsen*: Léto bubnů — *M. Pašek*: Děvče pro Oklahomu — *J. Alex*: Černé koráby I, II — *S. O'Dell*: Pětina pro krále — *R. Luskač*: Odkaz lovce tajgy — *R. Šimáček*: Kříž proti kříži

PŘIPRAVUJEME:

V. Palman: Tajemství pytlácké jeskyně
B. Martenson: Světy bez hranic
A. Lomm: Noční orel

13-837-80 14/65
Vázaný výtisk 25,-Kčs

Radovan Šimáček
KŘÍŽ PROTI KŘÍŽI

Křižácký rytířský román

ALBATROS PRAHA

© Radovan Šimáček, 1980
© Illustrations Vladimír Kopecký, 1980

KŘIŽÁCI A SARACÉNI

ŠTÍTÝ NA SEBE PRUDCE NARAZILY, dva meče se zkřížily. Jeden z nich držel v pravici anglický král Richard zvaný Lví srdce, druhým se bránil pohanský vládce Saracénů, zlolajný Saladin.

Král Richard útočil tak statečně, že jeho protivník sotva stačil odrážet drtivé údery. Ukrotitý, krvežíznivý Saladin, který dobyl posvátný Jeruzalém a vyhlásil neúprosný boj proti všem křesťanům, byl obávaným bojovníkem, kterému se dosud nikdo neodvážil postavit. Nelítostně srážel hlavy křižákům a templářům, a ani francouzský král Filip August se neodvážil utkat se s ním v otevřeném boji. Jediným, kdo přijal výzvu pohanského krále, byl Richard.

Konečně se střetli. Já, anglický král Richard se srdcem lva, rozmáchl jsem se svým mečem proti Saladinovi a pohanovi poklesla odvaha; ustupuje krok za krokem, až ho pádným úderem srážím k zemi a nasazuji mu špičku meče na krk. Je v mých rukou – na milost a nemilost. Bídny pohan teď žebrá o slitování a já jako šlechtný rytíř mu daruji život, ale musí mi vrátit všechna dobytá města, propustit všechny zajatce, zaplatit mnoho tisíc zlatáků a uznat mě za svého pána. Slibuje, že se dá i se svým lidem pokřtít a dá mi za manželku svou sestru...

To všechno mi slíbil, ale svatbu jsme už neslavili. Já toužil jen bojovat s mečem v ruce a vítězit nad pohany. Jako můj otec. Tu Saladinovu sestru jsme si vymyslili, jen abychom se zbavili Radkovy sestry Ludmily, která se nám stále pletla do hry a chtěla být také jedním z rytířů. To je přece učiněný nesmysl, aby dívka bojovala po rytířsku jako my chlapi. Udělali jsme z ní tedy Saladinovu sestru, aby nám dala pokoj, a směla se jen dívat, jak my křižáci dobýváme Jeruzalém.

Vlastně opravdu byla Saladinovou sestrou, protože Saladina představoval druh mých her Radek, syn vladky Ješka z nedaleké

tvrze, kdežto Richarda Lví srdce jsem ztělesňoval já, Vítek, syn urozeného Vítka z Klokot, který se právě vrátil z křížové výpravy ze Svaté země.

My hoši jsme si na křížáky a Saracény jen hráli, ale můj otec byl opravdový křížák a rytíř k tomu, skutečný hrdina, který bojoval a krvácel za osvobození Božího hrobu z pohanských rukou. I já jsem toužil ozdobit se křížem a vypravit se proti nepřátelům Pána Krista a mé přání se mi nakonec vyplnilo, když už jsem v to přestal doufat. Všechno však potom dopadlo zcela jinak, než jsem si to v dětských hrách a snech představoval.

O tom všem bych vám právě chtěl vyprávět. Jsem však na rozpacích, kde a čím začít, neboť je to všechno hodně spletité a nevím, jak klubko rozmotat, abych našel správný začátek.

Teprve teď, když jsem si ořízl čerstvý brk, abych pro věčnou paměť začal psát o svých osudech křížáka, uvědomuji si, jak pravdivé je úsloví, že každý začátek je těžký. Jak začít své vyprávění? Měl bych otevřít svou knihu líčením, jak jsem se cestou do Benátek setkal s franckými rytíři a málem jsem za svou nerozvážnost zaplatil životem, či mám začít vyprávěním, jak jsem se vypravil do boje proti pohanům z našeho hradu Klokot, ležícího v jižním cípu Českého království?

Seznámil jsem se s uměním psaní kronik, a povím vám tedy nejdříve, jak před více než sto léty Svatý otec, pan papež Urban, toho jména druhý, na velkém shromáždění církevních hodnostářů a urozené šlechty ve francouzském městě Clermontu vyhlásil léta Páně 1095 svatou válku ve znamení kříže proti vyznavačům falešného proroka Mohameda, zlořečeným Saracénům. Vyzval tenkrát rytíře, aby zanechali vzájemných válek, jimiž se křesťané vzájemně hubí, a těm, kteří se pokoušeli získat si bohatá léna a půdu podobným způsobem, jako to činili Normané, když se pod vedením Viléma Dobyvatele přeplavili do Anglie a opanovali ji, ukázal do Palestiny, do Svaté země, kterou ovládli Saracéni. Tam se vypravte, tam si v boji s pohany vybojujte svá panství, osvobodte Boží hrob a braňte jej! A také všem, kdo se jako ozbrojení poutníci přihlásili ke křížové výpravě, urozeným i neurozeným, odpustil všechny hříchy a dal jim své požehnání.

Vypravili se v nesmírném množství a po mnohých bojích a dobrodružstvích uvedli ve skutek to, co slíbili panu papeži: osvobodili Jeruzalém.

A já, Vítek z Klokot, jako malý chlapec, když jsem se z vyprávění doslechl o těchto dávných hrdinských činech, hrával jsem si na rekovného bojovníka před Antiochií Bohemunda z Tarentu a na osvoboditele Jeruzaléma Bohumíra z Bouillonu, a to se stejným nadšením, jako jsem po otcově návratu ze Svaté země ztělesňoval Richarda Lví srdce.

První křižáci se usadili v zámoří, kde založili království Jeruzalémské a jiná křesťanská knížectví. Aby však udrželi své panství a uhájili Boží hrob proti pohanům, musili bojovat dál a pomáhaly jim přitom mnišské rytířské řády, jako byli templáři. Padesát let po první křížové výpravě přišla jim na pomoc výprava druhá, které se zúčastnil sám římskoněmecký císař Konrád i francouzský král. Málo dobrého však pořídili, a když se vládcem Saracénů stal bojovný Saladin, zasadil Jeruzalémskému království

smrtnou ránu. Saraceni znovu opanovali Jeruzalém.

Pád Jeruzaléma, jež před stoletím tak slavně osvobodil můj hrdina Bohumír z Bouillonu, vyvolal mezi křesťany nesmírné pobouření a pan papež Kliment III. vyhlásil z Říma novou, v pořadí už třetí křížovou výpravu. Vedli ji římskoněmecký císař Fridrich I. zvaný Barbarossa neboli Rudovous, francouzský král Filip August a anglický král Richard. Pod jejich korouhví se do Svaté země přepravilo opět velké množství knížat, hrabat, rytířů i prostých poutníků náležitě ozbrojených. Byl pak mezi nimi i menší oddíl českých křižáků, a to urození a stateční bojovníci Vítek, Oldřich, Markvart, Heřman a Přibyslav. Ten z nich, kterého jsem jmenoval na prvním místě, Vítek z Klokot, syn hraběte Vítka z Prčice, byl právě můj otec.

Když se otec vypravil jako křižák do Svaté země s českým oddílem knížete Děpolda, bylo mi teprve devět let. S upřímností dětského srdce jsem tenkrát nesmírně toužil, abych ho směl doprovázet. Otec se tomu jen smál. Nevzal s sebou ani mého nevlastního bratra Sezemu, třebaže byl o deset let starší než já. Někdo musil zůstat doma, aby spravoval hospodářství a držel chasu na uzdě. K tomu se Sezema hodil. Nebyl bojovník, ale shánlivý hospodář, jehož přísnosti se přes jeho mládí kdekdo bál. Já bratrem Sezemou opovrhoval, když se vůbec ani nepokusil provázet otce a rád zůstal doma za pecí. Nejvíc mě mrzelo, že teď budu pod Sezemovým přísným dohledem.

Pokud byl otec doma, začínal mě s sebou brát na lovy a cvičit ve zbrani a shovívavě mi prominul leckterou nezbednost, protože se mu líbila má bujná povaha na rozdíl od mého nerudného bratra, který nemyslel na jiné, než jak rozmnožovat majetek. S mou volností byl otcovým odchodem konec. Matku jsem neměl. Ani se na ni nepamatuji. Říkali, že zemřela krátce po mém narození a otec se už potřetí neoženil. Komu jinému mě tedy otec mohl svěřit, ne-li přísnému Sezemovi, i když věděl, že jsme se neměli v lásce? Kousal jsem se vzteky do rtů a zatínal pěsti, když jsem pomyslel na to, jak mě Sezema bude držet v kázni, a umiňoval jsem si, že ho nebudu poslouchat, a to i za cenu ran a výprasku. Těch jsem potom dostatečně užil, neboť jsem byl opravdu nezkrotný, zatímco Sezema

vyžadoval bezmeznou poslušnost a dovedl tvrdě trestat, protože byl ve svém nitru krutý – k lidem i ke zvířatům.

Při pomýšlení na to, co mě čeká, měl jsem oči plné slzí, když otec odjížděl. Byl jsem však na něho hrdý, protože byl jedním z mála českých křižáků a vypravil se do boje ne jako nějaký chudý zemánek, ale s houfem ozbrojené čeledi a mnoha soumary, tak jak se slušelo na jednoho z pěti synů Vítka z Prčice, který byl toho času po králi nejmocnějším velmožem v Čechách, takže ho zvali hrabětem.

Na výpravě zůstal otec mnohem déle, než jsme si mysleli, když odcházel, až nás pojal strach, že se už vůbec nevrátí, a zvykali jsme si žít bez něho. Bratr Sezema si alespoň počínal tak, jako by byl nadobro pánem našeho hradu a všech dvorců, vesnic, mlýnů, lesů a polí a vůbec všeho, co k němu patřilo. Čeď se před ním třásla: protože byl cele zaujat hospodařením, podařilo se mi poměrně často uniknout jeho přísnému dozoru a využíval jsem každé příležitosti, abych si hrál s kamarády na křižáky a Saracény. Věrného druha, ke všemu ochotného, našel jsem v Radkovi z nedaleké zemanské tvrze.

Jako pořadatel her jsem měl největší nesnáz s tím, že nikdo nechtěl být Saracénem, protože ti, rozumí se, byli vždycky poraženi a bití. Určoval jsem role původně losováním, později jsme k tomu nutili slabší chlapce. Dnes vím, že to bylo spíše surové, ale tenkrát jsem to ještě tak nechápal. Ale já byl zase bit od Sezemy a ten také nebral ohled na to, že jsem mladší a slabší. Nemohl mi však docela zakázat, abych nechodil na lovy, protože náš stůl potřeboval zvěřinu a lov je výsadou urozených. Náš kaplan, starý dobrák, milující klid, pohodlí a dobré bydlo, měl mě v té době leccemus přiučit. V otcově nepřítomnosti byl jsem však zvlášť špatným žákem a přes bratrovu přísnost jsem spíše zdivočel. Nebyla to, jak dnes poznávám, právě dobrá výchova.

Po čtyři roky jsme zůstali beze zpráv, co se s otcem děje. Pokud se čeští křižáci vůbec vraceli a poštětilo se nám s některým z nich promluvit, nevěděli o otci nic určitého. Hovořili spíše vyhýbavě, bědovali, že většina našich se už nevrátí, protože zemřeli útrapami cesty, hladem, strádáním a nemocemi, nebo byli pobiti od Turků. Sám statečný kníže Děpolt tam někde v divoké, neznámé zemi vydechl duši. Tak jsme oplakali i otce a pouze doufali, že ho

nepostihl strašný osud těch, kdo, upadli do zajetí Turků a Saracénů.

Tím větší byla naše radost, když se otec zčistajasna vrátil, když už jsme ztratili naději, že ho kdy ještě uvidíme. Snad teprve v tu chvíli, kdy jsem po tolika letech odloučení opět spatřil jeho drsnou tvář, jsem si uvědomil, jak mi chyběl, jak jsem k němu lnul, takže jsem byl ochoten nevidět jeho chyby a nedostatky a mít ho za vzor hrdiny.

Otce bylo zase hned všude plno, jak halasil, dával kdekomu rozkazy a zároveň se dotazoval a vyprávěl. Musili ho mýt, hníst mu údy, celého ho natřít olejem, oholit ho a on přitom jedl, smál se, pil, klel a vychloubal se. Nemohl jsem z něho spustit oči a nastavoval jsem uši, aby mi z jeho řeči neuniklo ani slůvko. Hořel jsem zvědavostí a byl bych se chtěl dovědět všechno najednou. Měl za sebou nepochybně nejtěžší boje, nesl znamení ran, které utřil, a vrátil se sotva s polovinou lidí, které s sebou před čtyřmi roky odváděl, ale vracel se co vítěz s bohatou kořistí. Jízva po sečné ráně hyzdila otcovu levou tvář až k uchu, jehož kus ostatně také chyběl, levá paže visela zchromlé a mírně napadal na pravou nohu. Pyšnil se však ušlechtilým hřebcem, tak lehce stavěným, až bylo přímo k nevíře, že mohl otce unést.

Z otcovy kořisti jsme obdivovali zbroj tak jemné a zdobné práce, že jsme prostě nechápali, jak je možné vytvořit něco tak dokonalého lidskou rukou. Kdo u nás by svedl něco podobného? Kovář Kuba jen vyvaloval oči. A co teprve ta uměle tepaná zlatá nádoba, která zdobila náš stůl, když si otec pozval k stolování a pitce druhy ze sousedních hrádků a tvrzí! Nevýslovně krásným závěsem pak ozdobil stěnu velké síně v hradní věži místo vypelichané medvědí kůže. Nesmím zapomenout ani na saracénskému otroka tmavé pleti, kterého si otec přivedl s ostatní kořistí a který mu pokorně přisluhoval.

Hořel jsem zvědavostí dovědět se, jak otec k té kořisti přišel a v jakých bojích utrpěl svá zranění. Ale ten první den měl otec jiné starosti a zájmy. Musel jsem se spokojit tím, že mě sevřel do medvědího objetí, takže mi málem rozmačkal všechny kosti v těle. Ptal se, jestli ho ještě poznávám po tolika letech, a divil se, jak jsem vyrostl. Jak jsem byl na otce hrdý!

Toho večera se všichni dospělí opili a ani v příštích dnech neměl pro mne otec tolik času, kolik bych si byl přál. Bratr Sezema by se

byl rád pochlubil, že nenechal svěřenou hřivnu zakopanou, že ji patřičně rozmnožil. Ale ani to otce nezajímalo. Toužil vynahradit si všechno, oč za výpravy přišel, denně vyjížděl za zvěří se svou smečkou nebo s jestřábem, pokud nepil se svými druhy a potom nevypával. Měl i jiné spády, o nichž raději pomlčím. Otec nežil vždy křesťansky, nedbal příliš božích přikázání, když se však vyznamenal ve Svaté zemi, byly mu všechny hříchy prominuty.

Když na to dnes myslím, shledávám, že jsem se vlastně nikdy přesně nedověděl, za jakých okolností otec utržil rány, jejichž stopy nesl na svém těle. Jednou totiž mluvil o tom, že byl sražen i s žebříkem, když zlézal hradby města Akkonu, které křižáci překřtili na Sain Jean d'Acre neboli Akru. Pak zase mluvil o srážce v otevřeném poli s nějakým saracénským emírem a padla také zmínka o jakémsi záhadném přepadení, když se mu do stanu vplížil zákeřný vrah. To všechno by bylo možné, protože otec byl poznamenán třemi ranami. Jenže otec hovořil také o střele, která ho zasáhla cestou do Jeruzaléma, a o třech pohanských bojovnících, kteří ho stáhli z koně a zchromili mu ruku, dřív než jim srazil hlavy. A otcův zbrojnoš Vojen vyprávěl zase o nějaké rvačce, když otec s ostatními rytíři oslavoval dobytí jakéhosi města, tuším Askalonu, kde jim padly do rukou bachraté měchy vína. Tu jizvu na tváři utržil prý otec, když se dobýval k jakési ženštině, snad pohanské ... Neměl jsem to slyšet, neboť jakmile si starý Vojen povšiml, že příliš nastavuji uši, ihned svou neuctivou řeč ut'al.

Nedal jsem mnoho na ty řeči. Otec zůstal v mých očích křižáckým hrdinou. Vždyť se z českých křižáků vrátil jako poslední, když už ostatním změklo srdce a z touhy po bezpečí domova opustili boj. O tom, kde se proslavil, jsem se dovídal jen úryvkovitě. Všichni mě považovali ještě za dítě, takže jsem se nemohl účastnit stolování, při němž se otec svým přátelům chvástavě chlubil svými činy. Snažil jsem se proto dovědět se něco víc od zbrojnošů, kteří ho provázeli. Tak přede mnou pozvolna vyvstával obraz toho slavného, ale strastiplného tažení.

Jako přední rytíř v českém sboru knížete Děpolta se otec se svou družinou připojil ke křižáckému vojsku císaře Barbarossy v uherské Ostrihomi. Čechů bylo prý tolik, že mohli s Uhry vytvořit předvoj

celé výpravy. Zpočátku probíhalo všechno hladce, protože císař prozíravě dal připravit zásoby potravin i píce. Otec hovořil o celých horách nakupeného obilí. Když však vstoupili do bulharské země, která je poddána už byzantskému císaři, nebyla již potrava přes všechny sliby pro křižáky zajištěna a vojsko císaře Barbarossy procházelo mezi liduprázdnými vesnicemi a uzavřenými hrazenými městy jakoby nepřátelskou zemí.

Vinili licoměrného byzantského císaře, že sice medovými slovy slibuje hory doly, ale za zády se smlouvá se Saladinem, úhlavním nepřítelem všeho křesťanstva. Nezbylo než vzít věci do vlastních rukou.

„Bůh, který nelže, je mi svědek,“ zaklínal se otec, když o tom vyprávěl, „že jsme se už nemohli dočkat, až skončí ty podlízavé řeči mezi oběma císaři, naším Barbarossou a tím byzantským, a my sami si budeme moci nabrat potravu tam, kde se nabízela. Moře nebylo daleko a v přístavech bylo jistě všeho hojnost. Kníže Děpolt mě poctil svou důvěrou a při svatém Vítu mi můžete věřit, že jsem se vrátil s mezky tak obtíženými, že jsme se potom jen cпали a neméně důkladně zapíjeli.“

Všichni chválili otce, že se dovedl tak rázně postarat o utišení kručících žaludků svých druhů. Já seděl na vlčí kožišině u ohniště, šťastný, že mě otec nevyhnal a že mohu naslouchat vyprávění o jeho hrdinských činech.

„U čepice svatého pana Mikuláše,“ halasil otec, „jistě tam na nás Čechy dodnes vzpomínají, jak jsme jim vybrali krámy a sklepy. Potom jsme uhodili na vesničany. Schovali svůj dobytek a zásoby v bažinách, že bychom je nikdy nenašli. Podařilo se nám však polapit dva Řeky a rozvázat jim jazyk, takže všechno prozradili.“

Myslím, že jsem uhádl způsob, jak je donutili mluvit. Bylo to kruté. Nebylo však stejně surové odpírat potravu bojovníkům, kteří se vydali do neznámých zemí, aby osvobodili Kristův hrob od pohanů? Kdo by pak měl Řeky v lásce a šetřil je!

„Měli jste slyšet ten jásot, když jsme se s dobytčaty a pytli vrátili do tábora. Sám kníže Děpolt mě předvolal, aby mi poděkoval. Oči mu svítily radostí, že máme postaráno o živobytí. Jen mi vlídně domlouval, abychom se k Řekům chovali křesťansky. I když

neposlouchají pana papeže v Římě a vyznávají mnohé bludy, jsou prý přece jen křesťané. Pěkní křesťané! Očišťovali své oltáře, když u nich sloužil náš kněz...“

„A co byzantský císař?“ zeptal se jednooký zeman Ješek.

„Poslal proti nám své vojáky, tak jsme se alespoň bojem zahřáli. Tu ránu přes tvář jsem si odnesl právě z té bitky s Řeky, ale nejmíň půl tuctu těch psů mi to zaplatilo životem. Hrom mě zab na místě, nemluvím-li pravdu!“

Tedy Řekové! A já myslil, že otec a ostatní křížáci bojovali proti Saracénům...

„Sám císař Barbarossa napsal panu papeži, že by bylo lépe vést křížovou výpravu proti Řekům než proti Turkům. Snad si brousil zuby na bohatý Cařihrad. Ale to všechno už máme za sebou. Teprve o velikonocích jsme se přeplavili přes mořskou úžinu na lodích, které nám byzantský císař, který vládne Řekům, nakonec půjčil, aby se nás zbavil. To jsme už byli rok z domova.“

Dostali se tedy do turecké země. Ještě teď vidím před sebou otce, jak živě vyprávěl o svých dalších dobrodružstvích. Jednou se otec s pěti druhy přestrojili za žence. Jakmile se k nim přiblížili Turci, předstírali strach a dali se na útěk. Tím je vylákali z úkrytu k útoku. A tak je dostali.

„Každý z nás šesti, kteří jsme tenkrát bojovali opěšale, skolil svého Turka a ukořistil jeho koně.“

Z tohoto utkání pocházel tedy otcův lehkonožý hřebec!

A potom nastal ten nekonečný, strastiplný pochod tureckou zemí v nebetyčných horách. O tom jsem slyšel spíše od zbrojnošů. Představoval jsem si otce, jeho rytířské druhy, Vojena a ostatní zbrojnoše, ale také císaře Barbarossu a jeho křížáky, jak zdoluhavě postupují po vyprahlých, kamenitých a prašných stezkách nad sráznými propastmi, jak jim nad hlavou kroužili orli a supi a kde na každém kroku číhaly dravé šelmy, jedovatí hadi či zákeřný šíp vystřelený z úkrytu. Hynuli však spíše žízní, hlady a nemocemi než ranami nepřátel, kteří se zbaběle vyhýbali boji. Já měl plnou hlavu hrdinného Bohumíra z Bouillonu a tady jsem se dovídal, že o výsledku tažení často místo meče rozhoduje žaludek.

„Potili jsme krev, jazyk jsme měli žízní opuchlý a zkornatělý jako

kus dřeva, nohy rozedřené, málem jsme pili vlastní moč,“ krabatěl se Vojen, který nerad na ty útrapy vzpomínal. Nebyl takový hrdina jako můj otec, nebyl to rytíř, ale pouhý zbrojnoš.

Nakonec se císaři přece jen podařilo přinutit Turky k boji a slavně je porazit, ale po krátkém odpočinku v stinných zahradách u města Meramu čekala je další cesta horskými průsmyky, kdy se i nejstatečnějších bojovníků zmocňovala únava a malomyslnost, kdy nejjeden křížák odhodil zbraň i zbroj, aby se zbavil rozpálené přítěže. Nebýt císaře Barbarossy, toho nezdolného sedmdesátiletého starce... ano, o tom bych byl rád něco uslyšel, to přece byl hrdina!

„Barbarossa?“ škrábal se otec na bradě, když jsem se ho otázel. „Vytrvalostí nás předčil všechny. Jako císaři mu ovšem nesmělo za toho hladového pochodu chybět nic, zatímco my žrali trávu. Říkali mu Rudovous, ale byl to dědek s vlasy bílými jak sníh. Stačilo, že mu kůň klopýtl a shodil ho v plné zbroji do řeky, aby padl ke dnu jako kámen. Vylovili ho už jen jako utopenec. Zamanul si utopit se právě ve chvíli, kdy jsme ho nejvíc potřebovali.“

To mě neuspokojilo, ale zbrojnoš Vojen mluvil ještě hůř. Zatímco křížáci umírali hladem, císař si nacpal břich, nalil se vínem a dostal ten pošetilý nápad ochladit se v poledním žáru koupelí v řece. „Mladík by něco podobného nevydržel,“ hrozil se Vojen. „Šťávy se mu srazily v těle, takže byl mrtvý dřív, než se utopil.“

Ale druhý ze zbrojnošů, Sudek, si myslel, že císaře při koupeli strhl prostě proud do hlubiny. „Jako by se něco podobného stalo poprvé!“ Nu, mně také zakazovali koupat se na neznámých, nebezpečných místech. Sudek dokonce nevěřil, že utopenec, kterého potom vytáhli, byl sám císař. Tu mrtvolu potom nesli s sebou, naloženou v sudu s octem, ale cestou jim shnila a musili ji spálit. To se mi také zdálo ohavné. Starý Vojen dokonce spílal císaři, jaké surovosti páchal v Itálii a jak se protivil panu papeži. Ne, zdá se, že císař Barbarossa skutečně nebyl takovým hrdinou, jakého bych potřeboval pro své hry.

Pro jistotu jsem se zeptal ještě našeho starého kaplana. Ten pootevřel svá těžká víčka, jen aby mi skoupě řekl: „Nepřemýšlej marně, neboť cesty Páně jsou nevyzpytatelné.“

Naléhal jsem tedy znovu na otce, aby mi pověděl něco více o

císaři, zvaném Rudovous. Ale otec, jemuž jazyk ztěžkl vínem, pravil mrzutě: „Nech Barbarossu Barbarossou. Shnil po zásluze, protože nás zavedl do těch prašivých hor. Protože však vidím, že chceš slyšet o skutečném hrdinovi, o opravdovém rytířském králi, tak ti jednou povím o Richardovi, kterému říkají Lví srdce.“

Král Richard, ten bojoval se Saracény, ten se stal mým vysněným hrdinou.

PRVNÍ HOŘKÉ ROZČAROVÁNÍ

CÍSAŘ BARBAROSSA se tedy utopil v řece Kalykadnosu, jejíž zrádné proudy se dávno před ním staly málem osudnými jinému hrdinovi – rytířskému Alexandru Velikému. Říká se teď, že císař Rudovous odpočívá v nějaké německé hoře a vystoupí z jejích útrob se svými druhy teprve tenkrát, až bude v zemi zapotřebí jeho meče. Nevím, co si o tom myslet. Když Barbarossa dobýval italské město Gremonu, dal na obléhací věže přivázat zajatce, aby obhájci městských hradeb byli nuceni zabíjet vlastní lidi, chtěli-li zabránit, aby věže byly přisunuty až k hradbám. Našemu knížeti Konrádu Otovi prý hrozil katovskou sekýrou, nebude-li se ve všem řídit jeho vůlí. Ano, takové nerytířské ohavnosti jsem o něm slyšel. Jak potom věřit, že jako hrdina spí v nějaké jeskyni?

Sám otec mi o něm řekl, přiznávám, že v jedné ze svých špatných chvil, kdy měl těžké oči podlité krví: „Pro svou větší slávu chtěl nás vést do Svaté země, ale zapomněl, že už je na to starý, a nechal nás na holičkách, když se vlastní nerozvážností utopil. Musili jsme se drát pustinami, a když jsme se konečně doplazili zase k plným hrncům, udělalo se nám z přebytku jídla a pití nanic, takže jsme mřeli jako mouchy.“

„Ale za to přece císař nemohl,“ namítl jsem.

„Mohl, nemohl,“ mumlal otec. „Jeho syn nebyl o nic lepší. Onemocněl a nakonec sám natáhl brka a my byli v bryndě, když nám umřel i náš kníže Děpolt. U čepice svatého pana Mikuláše, z celého

Barbarossova vojska se nás sotva setina dostala před Akru, která byla naším cílem.“

Vím. Z pěti otcových přátel, kteří se tak vyznamenali v boji s Turky, když se přestrojili za žence, aby je vylákali, padl jeden před městem Meramem a byl pohřben v pohanské zemi, aniž spatřil svaté město Jeruzalém; druhý – Oldřich, syn Drslavův – zemřel na nějakou ohavnou nemoc či mor. Podle otcových slov to prý byl velký hříšník před Bohem, jistě si však vysloužil nebe, když jeden ze svých statků odkázal se všemi poddanými klášteru v Plasích. Kromě otce zbyli tedy už jen tři, jenže Markvart padl při útoku na hradby Akry či Akkonu a zůstali pak už jen Heřman a Přibyslav. Při tom útoku na Akru prý otec utržil ránu přes tvář, tedy nikoli v utkání s Řeky...

Před obleženou Akrou už byli Frankové či Francouzi, sami však nezmohli nic, protože jejich jednooký král se bál o oko, a neměl vůbec zálibu v rytířském zápolení. Nezáleželo mu valně ani na tom, že jeho vojsko hladoví víc než Saraceni v obleženém městě.

„Za stříbrný peníz ti odpočítali třináct fazolí, pytel obilí stál sto zlaťáků, kterými se tam platí, vajíčko bylo za stříbrňák. Ti lotrovští kupci z Pisy, kterým patřily kupecké lodě, z nás prostě vyždímali poslední groš. Koně jsme už dávno snědli...“

Pak ovšem nádherný hřebec, kterého si otec přivedl, nemohl být tím koněm, kterého ukořistil v bitce s Turky. Nesrovnávalo se mi to v hlavě, ale netrápil jsem se tím a raději bedlivě poslouchal dál, aby mi neuklouzlo ani slovo, když bylo otcí do řeči.

Jako kouzelným proutkem se vše změnilo, když tam po mnohých dobrodružstvích v Itálii, na Sicílii, na moři i na ostrově Kypru dorazil se svými rytířskými křížáky hrdinný anglický král Richard. Bujný, rozmarný, svěhlavý, ale milující dobrodružství a vždy statečný, pravý rytíř, který neváhal nastavit život, i když šlo třeba jen o loveckého sokola, který se mu zalíbil – takový byl můj král Richard, jak ho líčil otec.

„Přál bych vám vidět, jak rázně vzal dobývání Akry do svých rukou. Ten nanicovatý francouzský králík dal sice už postavit velké obléhací stroje, ale teprve když se král Richard chopil řízení, poznali Saraceni v Akře, co dokáže křesťanská katapulta, kterou nazvali Zlý soused, i ta druhá, které Angličané říkali Boží prak.“

Vůbec se nedivím, že se rytířský Richard nepohodl s francouzským Filipem. Pohádali se o Kypr a také o to, kdo má být Jeruzalémským králem. Francouzský král přál starému, šerednému Konrádovi z Montferratu, kterého oženil s dědičkou trůnu Isabelou, ačkoli ho nechtěla, kdežto anglický Richard chtěl mít po zásluze králem Víta z Lusignan, kterému jsem přál také já, už proto, že se jmenoval Vít jako otec i já sám. Na tu dědičku trůnu Isabelu, kterou v zájmu nástupnictví několikrát provdali, vzpomínám proto, že nám kromě smyšlené Saladinovy sestry poskytla vhodnou úlohu pro Radkovu sestru Ludmilu, když se nám nevítaně pletla do našich rytířských her. Pokud jde o oba krále, výsledkem jejich hádek bylo, že když chtěl Richard zaútočit na Akru, francouzský král se vymluvil, že ho prý bolí hlava. Richard mu to pak oplácel a zůstal na hostině ve svém stanu, když chtěl zase útočit král Filip.

Nakonec Akra přece jen padla, samozřejmě zásluhou krále Richarda, který – třebaže oslaben nemocí – udatně zahnal krvavého Saladina, když přispěchal obleženým Saracénům na pomoc.

„U všech čertů! Ta půlka ucha mi stála za to, že jsme se konečně probili do města, které nás už stálo tolik krve a potu. Věřte mi, že jsme si to dovedli vynahradit a dostali jsme svoje.“

Myslím, že právě v Akře ukořistil otec tu nádhernou zlatou nádobu, která se stala ozdobou našeho stolu na hradě Klokotech.

Za své vítězství dočkal se však král Richard jen nevděku. Rakouský vévoda Leopold ho hrubě urazil, když dal v dobytém městě vztyčit svou korouhev hned vedle královské korouhve Richardovy. V oprávněném vzteku ji Richard Lví srdce dal shodit do městského příkopu a uražený rakouský vévoda přísahal, že se za to pomstí, a pln hněvu se vrátil do své vlasti. Odplul i vypočítavý francouzský král Filip, který po tom, co jsem slyšel o jeho nerytířské povaze, mi byl protivnější než bratr Sezema.

Celé břemeno dalšího boje proti Saladinovi zůstalo na bedrech Richarda zvaného Lví srdce. S nečetnými křižáky, kteří mu zbyli, vydal se od Akry na svízelný pochod k Jeruzalému. Dvakrát se k němu probojoval, přiblížil se až na pohled Svatého města, ale Bůh mu přece jen nedopřál vstoupit vítězně do jeho bran, neboť po zbabělém odchodu většiny křižáků zbylo Richardovi proti Saladinovi

příliš málo bojovníků. V zoufalství si prý raději zakryl oči aby neviděl město, které mu bylo odepřeno. Přesto však s hrstkou věrných rytířů dovedl dál vítězit nad nesmírnou přesilou Saracénů a porazil je v několika slavných bitvách.

O tom všem otec mnoho vyprávěl svým druhům při hostině a v dobré chvíli i mně. Prožíval jsem Richardovy bitvy s sebou a všechno si podrobně zapsal do paměti, vždyť jsem si všechny ty bitvy z palestinských pouští několikrát zopakoval s Radkem na lukách před naším klokotským hradem.

Představoval jsem si, jak nádherný pohled musil skýtat výkvět křesťanského rytířstva, když pod Richardovým velením stáli připraveni k nelítostnému boji v lesklé zbroji, s vlajčími korouhvemi a pestrými znaky na štítech. Viděl jsem je, jak odrážejí útoky Saracénů, které se proti jejich živé hradbě valí jako vlna za vlnou. Ze všech hrdinů největší hrůzu naháněl pohanům král Richard. Můj otec se smál tomu, že když prý saracénské děti zlobí, pohrozí jim jejich matky králem Richardem, a hned jsou pak hodné. Smál se tomu, ale byla to pravda.

Jako zázrakem ubránil Richard město Jaffu, a třebaže mu zbývalo jen patnáct koní, takže jen patnáct rytířů bojovalo koňmo, kdežto ostatní opěšale, znovu před Jaffou porazil Saladina v posledním slavném utkání. Saladin zuřil, ale nakonec ustrnul v obdivu nad lvím srdcem rytířského anglického krále a uprostřed boje mu poslal dva čerstvé koně, když Richardův válečný oř byl sražen oštěpem.

Shledal Saladin, že nedokáže krále Richarda porazit, naučil se vážit si ho a uzavřel s ním čestný mír, kterým byla zajištěna budoucnost Jeruzalémského království, i když město Jeruzalém samo Saladin nevydal. Já ovšem ve svých hrách nemohl připustit takovou nespravedlnost a tak jsem si konec Richardova tažení ve Sváté zemi trochu vylepšoval, jak už jsem o tom vyprávěl.

Všechny Richardovy slavné boje v zámoří prožil otec věrně po boku statečného krále Richarda. Zůstal posledním z českých rytířů, neboť jak Heřman, tak Přibyslav udatně padli v bojích před Jaffou. Když byla válka skončena, mohl se král Richard vrátit jako vítěz do své daleké vlasti. Tu se však přihodilo neuvěřitelné. Největší křesťanský hrdina, přeslavný král a nejudatnější ze všech rytířů byl

při návratu zákeřně zajat rakouským vévodou Leopoldem, který byl od dobytí města Akry jeho úhlavním nepřítelem. Neváhal krále Richarda osočit před císařem, že dal zavraždit Konráda z Montferratu, aby odstranil nežádoucího uchazeče o jeruzalémský trůn, a císař prý teď žádá nesmírné výkupné, má-li být král Richard propuštěn z vězení.

Dověděl jsem se o tom jen z poznámky letmo utroušené mým otcem. Nevím, dovedete-li se vžít do mé mysli a představit si, jak mi bylo, když jsem uslyšel o té hanebné zradě a příkoří, jehož obětí se stal můj hrdina. Slzy bezmocného vzteku mi vstoupily do očí.

„Proč jsi mi o tom nic neřekl?“ vykřikl jsem zlostně na otce, jako by on zavinil, že o tom nic nevím.

Otec nebyl právě v dobré náladě. Ten den ho bolela zranění utržená ve Svaté zemi. Právě se svlékal, aby si nechal třít údy od svého otroka tmavé pleti. Díval se na mne s pokřiveným úsměvem, drbaje se na kosmaté hrudi. „Richard, pořád jen král Richard! Mělo by tě spíš zajímat, co jsem zažil za mořem já, tvůj otec. Co chceš slyšet o tom potřeštěném králi? Jen ať si sní sám, co si zavařil svou ztřeštěností!“

Otcova slova mě krutě zraňovala. Copak mi sám neřikal, že král Richard byl hrdina? „Byl to přece tvůj velitel, sliboval jsi mu poslušnost a věrnost, nesmíš ho opustit, musíš ho zachránit!“ volal jsem nešťastně.

Otec se na mne užasle díval, čelo zlověstně zamračené. „Vezmi ho čert! Ano, byl statečný, ale rytíř a zvláště král by měl být také moudrý a čestný. Ale Richard?“ Otec mluvil trhaně a tiše, jakoby spíše pro sebe, ačkoli jindy býval hlučný. „Všechno si zavinil sám svou lehkomyšlností, je to jeho zasloužený trest.“

Nevěřil jsem svým uším. Jak jen může otec mluvit tak špatně o hrdinném králi, který tak slavně bojoval? „Není to pravda,“ naléhal jsem. „Je to hanebné, co se králi Richardovi stalo. Musíš pro něho něco udělat!“

Díval se na mne zakaleným zrakem: „Co, proboha, bych pro něho mohl udělat já?“

„Musíš ho zachránit, musíš ho vysvobodit. Náš dědeček je přece po králi nejbohatší velmož v Čechách. Ať za něho zaplatí výkupné

nebo se za něho přimluví u našeho krále. Ty přece sám můžeš se svými přáteli vyjet, abys mu pomohl. A musíš mě vzít s sebou. Nemůžeme to přece jen tak nechat.“ Nevzpomínám si už ani, co jsem přesně říkal, vím jen, že jsem na otce naléhal z celého srdce, abychom krále Richarda vysvobodili ze zajetí.

Otec se však jenom smál. Ovšem tak divně, přidušeně. „Tak se mi zdá,“ pravil, „že ses tak trochu pomátl na rozumu ze všech těch rytířských vyprávění. Mluvíš nesmysly a jsi ještě nerozumný kluk. Jak bych já mohl zachraňovat krále Richarda? Vždyť ani není mým králem. Už ani slovo o tom, u čepice svatého Mikuláše!“

Já však zůstal neodbytný, naléhal jsem dál. Otec kupodivu nehromoval. Zdálo se mi, že se dívá nějak cize. Měl daleko k tomu nezkrotnému bojovníku, který se chvástavě vychloubal činy, jež vykonal po boku hrdinského krále Richarda, a budil tím obdiv svých druhů i mou lásku, přezírající otcovy chyby. Místo dalších kleteb a nadávek otec dlouho mlčel, jako by pracně hledal slova. „Tenkrát tam za mořem,“ rozhovořil se zvolna, „to bylo, chlapče, všechno docela jiné. Nechce se mi o tom mluvit. Snad byl král Richard opravdu hrdina, ale příliš ho neobdivuj a nelituj.“ Zase se zarazil, přemýšlel a potom trhaně pokračoval: „Když o tom tak dumám, napáchal král Richard hodně zlého, jiným i sobě. Neřekl jsem ti o něm zdaleka všechno, snad abych ti nepokazil radost, když jsem viděl, jak pro něj hoříš nadšením. Možná že kdybys věděl víc, třeba bys jím opovrhoval a styděl by ses i za mne.“

Stál jsem jako opařen. Takhle jsem ještě nikdy neslyšel otce mluvit. Co vlastně přede mnou skrýval? „Ne, ne,“ vykřikl jsem opět, „řekni mi raději všechno. Chci vědět, co zlého udělal král Richard. Dal snad opravdu zabít toho ničemného Konráda z Montferratu?“

„To snad přece ne,“ třel si otec rozpačitě bradu. „Myslím spíše na to, co se stalo u Akry. Král Richard tenkrát Saracénům slíbil, že jim daruje život, když složí zbraně a vydají nám citadelu. Jednalo se snad ještě o nějakých dalších podmínkách, nevzpomínám si už přesně. Snad se Saladin vykrucoval, snad neplnil tak přesně, co bylo Richardovi slíbeno. Krále Richarda tenkrát v Akře všechno pálilo, spěchal, aby už byl před Jeruzalémem. Ty zajatce z Akry jsme samozřejmě nemohli vzít na pochod s sebou a v Akře jsme je také

nemohli nechat. Nevím, jestli tomu dobře rozumíš. Zkrátka raději, než by je propustil, jak jim slíbil svým čestným slovem, dal je všechny pobít!“

Vyslovil to a zdálo se, že se mu ulevilo. Zato mně se točila hlava. Je možné, že by můj hrdina zrušil dané slovo, i když šlo o Saracény, o pohany? Viděl jsem otce, polosvlečeného, jak krčí rameny: „Vím, byli to nevěřící, ale král Richard jim výslovně slíbil život a pak své slovo s rozmyslem zrušil. Kde je potom rytířská čest? Všelijak se pak vymlouval a omlouval, že prý ani Saladin nesplnil, co bylo vymíněno, ale byly jich dva tisíce a já byl při tom, já ty jatky viděl na vlastní oči. Kdyby to bylo v poctivé bitvě, snad by se mi zdálo, že těch mrtvol bylo ještě zatraceně málo, ale tady je vedli na porážku jako dobytčata a chladnokrevně je podřezávali, kus po kuse. A byly mezi nimi i ženy a děti.“

Třásl jsem se jako osika.

„Ne, neboj se. Já ani moji lidé jsme se toho neúčastnili. Stačilo, že jsem to viděl a slyšel. Neudělal jsem víc, než že jsem zachránil alespoň jednoho z těch nešťastníků,“ a ukázal na svého tmavého otoka, který se zubil v koutě. Naštěstí nerozuměl nic z naší rozmluvy.

„Měl bych ho dát pokřtít a oženit,“ vzpomněl si otec, „ale nějak se teď těžko rozhoduji a raději všechno odkládám. Tak teď tedy konečně víš, jaký byl ten tvůj vysněný hrdina, ten tvůj král Richard.“

„Ale, otče...,“ vzlykal jsem.

„Ano, synu, hřešili jsme, hřešili jsme víc, než se sluší křesťanům. Bojím se, že naše hříchy volají k nebi o pomstu. Snad pro ně nám Bůh nedopřál dobýt Jeruzaléma.“ Měl zpocené čelo, ačkoli v síni nebylo vůbec teplo, a jeho oči se dívaly do prázdna. „Pan papež nám na cestu odpustil hříchy, náš kaplan mi dal rozhřešení, ale co naplat, někdy mě svírají zlé myšlenky jako přízraky, a když se je snažím zaplašit, piju a pak se ještě víc vzpírám Bohu. Potom v noci, když nespím, zmocňuje se mě strach, protože jsme se dopouštěli smrtelných hříchů.“

Marně jsem hledal slova. Bylo to příliš kruté. Ale otec mluvil dál, trhaně a sípavě: „Leželi tam podřezaní v kalužích krve jako podsvinčata a někteří ještě šhubali nohama. Ty roje much... A to

všechno král Richard jen proto, že příliš spěchal, aby osvobodil boží hrob v Jeruzalému. Zdalipak si na to vzpomene, když teď sám sedí ve věži a má čas přemýšlet? Dal povraždit bezbranné, aby vyrval nevěřícím Jeruzalém, a potom dvakrát od něho ustoupil s hanbou. Svou milovanou sestru nabízel pohanu, jen aby získal Jeruzalém, ale sám se neodvážil hnát na něj útokem, ačkoli pro pouhého jestřába byl ochoten nasadit vlastní život. Marně se ptám, proč zakolísal právě před Jeruzalémem, jehož dobytím jsme mohli smýt svou vinu?“

Bylo hrozné vidět otce, jak byl sklíčen. „Nevím, nerozumím tomu,“ vyrážel ze sebe, „snad ani nemám práva ho soudit, protože i já jsem hřešil a hřeším dál a nejvíc jsem se snad prohřešil na tobě, když jsem odkládal říci ti pravdu.“

Opakuji, že nevím, zda zaznamenávám přesně všechno tak, jak to otec říkal. Byl jsem příliš rozrušen. Snad proto jsem z otcových slov spíše vytušil, než pochopil, že otec přede mnou tají ještě nějaké další tajemství, které se už netýkalo pouze krále Richarda, ale přímo mne. Zoufale jsem se díval otcí do očí. Byly podlité krví a jeho hlas skřípal, když říkal: „Odpusť mi, Vítku, ale jednou ti to musím prozradit. Když jsem odjížděl, byl jsi ještě dítě. Myslíl jsem, že z těch nesmyslů vyrosteš. Ale když jsem se vrátil, poznal jsem, že ti hlava ještě víc hoří touhou po rytířské slávě. Když jsem odcházel jako křižák, prosil jsi, abych tě vzal s sebou do Svaté země. Teď zase blouzníš o tom, abychom osvobodili krále Richarda. Jak ti to potom mám říci a vysvětlit? Chceš bojovat a proslavit se udatnými činy, a zatím...“ Slyšel jsem jeho slova, jako by ke mně přicházela z veliké dálky, takže mi zněla až neskutečně: „Víš, Vítku, jednou jsem se tam za mořem ocitl ve velikém nebezpečí. Nezáleží na tom, kdy a jak se to stalo. I já, který mám pro strach uděláno, jsem se náhle zhrozil nebezpečí smrti, nikoli náhlé, ale zdlouhavé a kruté. Věděl jsem v té chvíli, že mě může zachránit jen zázrak. Jak si však naklonit Boha, když jsme tolik hřešili proti jeho přikázáním? A tu mi bleskem napadlo, že bych mu mohl obětovat syna, víš, jako Abraham Izáka. Rozumíš mi? Rozhodl jsem prostě o tobě, že tě zasvětím službě Bohu. Nemohl jsem přece pomyslet na prvorozeného Sezemu, ačkoli právě on by se snad líp hodil za kněze.“

„To tedy znamená...“ zase jsem nemohl zadržet slzy. Byl jsem

jako omráčen. Snad se vám na tom nezdá nic tak divného. Otcové přece nejdnou činí podobné sliby a druhorození se často stávali knězi. Jenže Sezema a já! Já přece netoužil po ničem tolik jako stát se rytířem. „Tedy to znamená,“ koktal jsem.

„To znamená, Vítku,“ řekl otec už o stupeň klidněji, „že Sezema zdědí mé statky a ty budeš vychován a vysvěcen na kněze, abys sloužil Bohu, který mě zachránil.“ Ted' už zněla otcova slova opět pevně. „Já splním dané čestné slovo. Staneš se knězem, jak jsem to slíbil Bohu, a budeš se modlit za krále Richarda, za mne a za ostatní hříšníky.“ Pak se mu ale hlas opět zlomil, uchopil mě do náruče svými medvědími pažemi a tiskl mě ke své chlupaté hrudi a já plakal jako dítě, kterým jsem stále ještě byl. Hořce jsem plakal z rozčarování, že král Richard, můj hrdina, poskvnil svou rytířskou čest, plakal jsem nad tím, že i mého otce, kterého jsem tak miloval, trápí svědomí, a nejvíc jsem plakal sám nad sebou, nad svými zmařenými sny a zkaženým životem. Hořce jsem plakal, ale zároveň jsem zatínal zuby, neboť jsem věděl, že musím přijmout tu oběť, protože záleží na mně, splní-li otec čestný závazek, ježž svatě uzavřel s Pánem Bohem. Zatínal jsem zuby, neboť zvláště před Sezemou jsem nesměl dát najevo, že jsem prohrál, že jsem poražen.

Také otec měl oči plné slzí, ale pleskl mě svou tlapou po zádech, až to zabořelo, a řekl drsně: „Nebřeč! Neztrácíš tolik, kolik si myslíš. Kněžím a mnichům se nedaří špatně a budeš snad ušetřen mnohých pokušení a hříchů, do kterých bys jinak upadl tak jako já.“ Hlasitě se vysmrkal, už docela nahý sebou hodil na kožišinu a němým pokynem vyzval svého otroka tmavé pleti, aby mu třel jeho bolavé tělo, kdežto já vyšel ze síně s bolestí v duši.

MILEVSKÝ KLÁŠTER A JEHO OPAT JARLOCH

KDYŽ OTEC ZVRÁTIL MÉ TUŽBY a rozhodl o mém osudu, byl jsem ještě chlapcem, v jehož srdci nemá našťestí žal dlouhého trvání.

Záhy se zmírnil, aby byl vystřídán pocitem zvědavosti na život v milevském klášteře, kde jsem se měl připravit na kněžské povolání. Uspokojoval mě i pocit důležitosti, že svou obětí mám smýt otcovy viny.

Otce jsem chápal a odpustil jsem mu. Nejednal vlastně jinak než pan Hroznata, o kterém jsem slyšel, že se v přístavu zhrozil rozbouřeného moře, zrušil svůj křižácký slib a vrátil se domů, do Čech; náhradou za nesplněný slib si usmířil Boha založením kláštera v Teplé. I já byl takovou smírnou obětí. Kdekdo mi říkal: „Buď jen rád. Chtěl jsi Bohu sloužit jako křižák, ale ve Svaté zemi teď panuje mír. Budeš tedy sloužit Pánu jiným bohulibým způsobem, pro tebe pohodlnějším a výhodnějším.“

Nezdálo se mi, že budu mít pohodlí a výhody, až se stanu knězem. Poznal jsem příliš zblízka našeho klokotského kaplana, otce Martina, abych věděl, že mnohem více než sluhou Páně byl sluhou mého otce. Závisí na otci, pokud jde o živobytí, podléhá jeho rozmarům, musí být otci společníkem, baví ho, strpět nejedno příkoří a být shovívavým k vladařovým hříchům. Sám otec přiznal, jak ochotně mu náš kaplan poskytl rozhřešení. Otec Martin se ovšem zdá spokojený svým údělem. Stačilo mu dobře se najíst a nerušeně klímat. Ke mně byl laskavý, nenutil mě do učení, a když jsem se mu světil se svým žalem, moudře pravil, že mám poslouchat otce, trpělivě snášet, co mi bylo uloženo, radovat se, že si mě Bůh vybral za služebníka. A opakoval také, že cesty Páně jsou nezbadatelné, a proto je nemáme zkoumat.

Měl jsem otce Martina rád, ale zanic na světě bych se nechtěl stát kaplanem, který proklímá život někde u ohniště. Jsou však na tom lépe faráři, i když nejsou tak závislí na rozmarech své světské vrchnosti? Protože ani církve na ně příliš přísně nedozírá, mohou si zařídit život spíše po svém, užít leckteré radosti, vyjít si na hon, stolovat s přáteli. Mívají u sebe někdy i ženu, neboť je to celkem obecný zvyk.

Rozhodně bych trpce nesl, kdybych měl zůstat trvale uzavřen v klášterních zdech jako mnich. Jako vnuku mocného a bohatého Vítka z Prčice otvírá se mi našťestí cesta k nejvyšším církevním hodnostem. Až mě vysvětlí, budu žít jako vážený muž u knížecího dvora v Praze,

budou mi svěřována důležitá diplomatická posláná. Viděl jsem se už co vlivný biskup, který je pravou rukou krále a vyjíždí po panovníkově boku na novou křížovou výpravu a nakonec třeba vstoupí jako vítěz do bran osvobozeného Jeruzaléma. Byli zajisté takoví bojovní preláci a s takovým údělem bych se snadno smířil. Tím jsem zaplašil svůj smutek.

Pro mou výchovu a vzdělání vyhlédl mi otec nepřítel vzdálený premonstrátský klášter v Milevsku. Vyjeli jsme jednoho rána cestou, která vedla převážně hvozdem, a krátce po poledni jsme byli na místě, když jsme v půli cesty popřáli koním odpočinek.

Klášter v Milevsku byl založen teprve nedávno s bohatým vybavením vesnic a dvorců. Sotva se však jeho budovy blížily dokončení, právě předloni vyhořel i se svou velkolepou bazilikou. Poskytoval tedy mnichům i žákům pouze nevalné přístřeší. Byl jen narychlo zastřešen a spát nám bylo v skromných dřevěných příbytcích. Byl jsem však otužilý z domova a netrpěli jsme nikdy nemírnou zimou. I lůžka jsme měli slušná, pokud jsme nebyli trestáni nebo pro pokání zkoušení spánkem na holé zemi. Ani strava nebyla nejhorší, bylo jí jen pomalu a půsty se mi zdály příliš časté, takže se mi po přemíře ryb nejednou zastesklo po šťavnatých pečeních a zvěřině u nás doma. Nestěžoval jsem si však, vždyť jako bojovník bych byl vystaven horšímu hladovění, jak jsem o tom mnoho slyšel od otce a jeho průvodců. Tady v klášteře nikdy nevařili polévku jen z listí a trávy jako křížáci před Akrou.

Spíše mi vadila přísná kázeň a jednotvárnost života v klášteře, od rána do večera opakované modlitby. I v noci nás budili k bohoslužbám. Učili nás latinsky číst a psát a zasvěcovali nás do Svatého písma a církevních obřadů. Bývalo to spíše nudné, ale často jsem se dovídal zajímavosti ze života světců, o rytířském světci panu Jiřím nebo o biskupovi Tomáši Canterburském, který byl zavražděn z návodu anglického krále Jindřicha Plantageneta, Richardova otce. Vyprávěli nám o zázracích až neuvěřitelných, o kajících a o úkladech, které d'ábel strojí věřícím, o kacírství a čarodějnictví. Otec Daniel říkal, že prý je lépe sdílet dům s pěti d'ábly než bydlet s jedním kacířem, který se rouhá Bohu. Veliké kacírství se prý rozšířilo někde na jihu Francie, takže by prý proti kacířům v okolí města Albi, kteří

jsou horší pohanů, měla být vyhlášena křížová výprava.

Myslím si, že k velkému užitku mi byla znalost čtení a psaní v jazyce latinském, kterým se lze dohovořit se vzdělanci po celém světě. V mládí jeví člověk sklon dělat všechno celým srdcem. Nepřestal jsem toužit stát se rytířem, mám-li však být vysvěcen na kněze, chci se i svému duchovnímu poslání věnovat z celé duše. Tak jsem si to alespoň namlouval a utěšoval se.

Nejednou mě zamrzelo, že svět, který byl mým domovem a který jsem nepřestal mít rád, byl nám namnoze líčen v nejtemnějších barvách. Do omrzení nám opakovali, že lidé, třebaže pokřtění, nepřestávají žít v pohanských pověrách a hříchu, mluvili o lakotné touze po penězích a o tom, jak místo pokory bují všude pýcha, jak se střídmost mění ve skrblictví a závistivou lačnost. Slyšel jsem zatracovat zpěv, žerty, tanec.

Bylo v tom snad hodně pravdy, když nás učili, že lidé myslí málo na Boha a zato tím víc na hříšnou zábavu, když však Bůh stvořil svět, učinil tak sotva proto, abychom se odříkali všech jeho radostí. Ostatně mniši v klášteře vděčili za svůj bezstarostný život šlechtě, která klášter obdařila půdou, poli, lesy, dobyt看kem a poddaným lidem. Otec sice občas klel a dovedl se ohánět mečem i pěstí, ale v jádře nebyl špatným křesťanem a bál se Boha, jak se sluší. Nechtělo se mi prostě věřit, že by lov a jiné zábavy byly hříchem, že by všechno u nás doma a vůbec ve světě bylo tak špatné a zvrácené a že pravá zbožnost by se skrývala jen za klášterní zdí.

Nežli naslouchat ustavičnému nabádání k odříkání, líbilo se mi mnohem líp pracovat v zahradě, v sadu nebo v dílně, méně už pomáhat v kuchyni. Ze všeho nejvíc mi chyběla volnost, které jsem navykl z domova, a proto jsem se nejlépe cítil pod modrou jarní oblohou, když jsem mohl na rašící přírodě sledovat zázrak opakujícího se tvoření a vzkříšení. A ještě jednu otázku jsem si kladl: Ve světě by bylo pro šlechtice pohanou, kdyby při polních pracích přiložil ruku k dílu jako vesnický poddaný, ale tady jsem, ač urozený šlechtic, kypřil půdu, plel, rouboval a zaléval pro větší slávu boží. Je tedy práce pro křesťana pohanou nebo ctí? Bohu prý velmi záleží na pokoře.

Co tedy potom je šlechtická hrdost? Na takové otázky se mi však dostávalo jen vyhýbavých odpovědí. Opět ony *nevyzpytatelné cesty!*

Mám-li být upřímný, po týdnech mdlé spokojenosti přicházely i dny únavy a omrzelosti, úzkosti a nevíry. Cítil jsem marnost svého přetvařování, když ve mně sílilo poznání, že nikdy nepřemohu sám sebe, že nikdy nebudu dobrým knězem. V takových chvílích pochyb, které neměly daleko k zoufání, jsem záviděl prostému otci Benediktovi, který byl přesvědčen, že není větší slasti než radovat se z Kristovy přítomnosti, a dovedl celé hodiny myslet jen na sladké anděly, ať je pravda jakákoli.

Vyrostl jsem jinak. Nedovedl jsem se poddat prosté pokoře před nepoznatelným. Naopak jsem se vždy snažil dopátrat se pravdy, kdykoli ve mně vzklíčila pochybnost. Vzpomínám si například, jak mě rozčililo, když jsem se dověděl, že kněží v Konstantinopoli, kterou zveme také Cařihradem, mají v posvátné schránce drahocennou hlavu Jana Křtitele, ale hlavou téhož světce se chlubí i ve francouzském městě Angersu.

Je přece bláhové si představit, že světec popravený z rozkazu hříšné Salome by měl hlavy dvě. Jedna z nich tedy musí být podvržená, a pak se klaníme lebce člověka, který byl za svého života třeba velikým hříšníkem.

Dodal jsem si tenkrát odvahy a obrátil se se svými pochybnostmi na samého opata Jarlocha, jemuž jsem důvěřoval jako svému zvláštnímu ochránci. „Máš pravdu, synku,“ řekl mi laskavě, „že v uctívání svatých ostatků bychom měli být zvláště opatrní, abychom neupadli do modloslužebnictví. Vzdáváme-li však úctu relikviím, byť i podvrženým, v dobré víře v jejich pravost, nedopouštíme se hříchu. Nevím, jak bych ti to vysvětlil, ale představ si, že se upřímně modlíme k Bohu právě ve chvíli, kdy k témuž Bohu, ale jako k modle, se modlí hříšník a pros! ho za to, aby byl náležitě hbitý při krádeži, ke které se chystá. Jen úmysl je hříchem, nikoli čin sám.“

Toto vysvětlení bylo pro mne opravdu trochu složité. Zeptal jsem se: „Není tedy hříchem pochybovat?“ Pohládl mě po vlasech a jeho ústa se ozdobila konejšivým úsměvem. „Soudit lze různě. Já osobně jsem však přesvědčen, že nevěřící Tomáš přinesl naší víře prospěch větší než slepá víra.“

Pohládl mě po vlasech a jeho ústa se ozdobila konejšivým úsměvem. „Soudit lze různě. Já osobně jsem však přesvědčen, že nevěřící Tomáš přinesl naší víře prospěch větší než slepá víra ostatních učedníků. Poznat pravdu, dobrat se jí, přesvědčit se o ní je víc než zaslepeně věřit. O tom, co jsme dokonale poznali, už sotvakdy zapochybujeme. Pravdu, k níž jsme dospěli poznáním, dovedeme také lépe obhájit, kdežto zaslepenost svádí k omylům, nesnášenlivosti a jiným hříchům.“

Moudrými slovy opata Jarlocha se mi velmi ulevilo. Nebýt jeho, sotva bych byl vydržel ta nekonečně dlouhá léta strávená v milevském klášteře, která však nakonec nebyla bez prospěchu pro celý můj další život. Opat Jarloch byl náš vzdálený příbuzný, a to přes zakladatele kláštera Jiřího z Milevska. Nebyl to však jen urozený původ, který způsobil, že se už v roce 1178, kdy mu bylo pouhých dvaadvacet let, stal opatem tak bohatého kláštera. Byl totiž nadán takovou zbožností a učeností, že mu nebylo rovného. Při své vysoké hodnosti dovedl také zůstat skromným, jako by nám byl nikoli

představeným a učitelem, ale spíše otcem nebo jen starším bratrem.

Sám opat Jarloch nadevše ctil památku svého vlastního učitele, želivského opata Gotšalka, kterého nazýval nejslavnějším českým opatem. Byl prý vždy jak první, tak poslední na kůru při všech modlitbách, ať denních, či nočních, a nikdy neusínal nebo nepodřimoval jako jiní, ale trpělivě zpíval žalmy. Nevyhýbal se ani ruční práci, třebaže unavovala jeho chatrné tělo. Nikdy si nesedal, ani když byl unaven, nepil, i když zíznil a jiní pili, leč při snídani a při obědě, a to ještě nanejvýš skromně. Za lůžko měl medvědí kůži a rohožku, nelehal však na ně, ale stával na něm nebo posedával, takže svému tělu ani v noci nedopřál odpočinku, až mu z toho otekly nohy. Tak se dobrovolně trýznil.

Kdykoli jsem slyšel opata Jarlocha vyprávět o jeho uctívaném Gotšalkovi, vždycky jsem si trapně uvědomoval, že nikdy nebudu dobrým knězem, natož světcem, a měl jsem i jiné hříšné myšlenky a pochybnosti. K čemu takové umrtvování? Jakou radost z toho mohl mít Bůh, je-li dobrý? Naštěstí opat Jarloch nebyl tak přísný jako světec Gotšalk – ani k sobě, ani k jiným. Nejvíc si mě opat Jarloch získal, když jsem shledal, že kromě služby Bohu má velkou zálibu v historii, což nasvědčovalo, že na rozdíl od světce Gotšalka se přece jen tak docela neuzavřel zájmu o světské věci.

Ve volných chvílích se opat Jarloch ponořoval do četby starých letopisů a i mne zasvětil do Kosmovy kroniky a novějšího letopisu Vincenciova. Kanovník Vincencius se jako kaplan biskupa Daniela vypravil s českým knížetem, pozdějším králem Vladislavem do Itálie na pomoc císaři Fridrichu Barbarossovi, byl svědkem obléhání a pokoření Milánu a prožil mnohá dobrodružství. Přímo jsem hltal líčení, jak statečný Odolen, syn Střížův, se svými druhy přeplaval koňmo rozvodněnou řeku Adu a jak sám Vincencius s biskupem Danielem sotva unikli smrti, když se na ně vrhla rozzuřená milánská lůza. Snad jednou já sám, v kněžském rouše jako kanovník Vincencius, vykonám a popíši podobnou cestu do dalekých zemí a prožiji podobné vzrušující příběhy.

Sám opat Jarloch si dával opisovat mnohé rukopisy a důležité listiny, neboť chtěl pokračovat ve Vincenciově kronice. Dostával zprávy z mnoha klášterů, co se děje ve světě, a svědomitě je

zapisoval. Zároveň mě zasvěcoval do dějepisectví a dovedl mě k poznání, že ten, kdo zná a pochopí minulé děje, mnohem lépe porozumí i dnešnímu běhu světa.

Jak bych to asi vyjádřil tou vznešenou mluvou, kterou psával sám opat Jarloch? Můj učitel chápal, že mé jinošské srdce je zmítáno jako loď na vlnách mořských, a proto mě neustále povzbuzoval, ulehčoval mi od náboženských povinností a spíše dbal, abych mu pomáhal při sepisování jeho kroniky, takže jsem se dovídal o světě mnohem víc než druzí, lenivější žáci, kterým většinou záleželo na tom, aby co nejdříve tučněli u svých prebend.

Jako žák a později pomocník opata Jarlocha jsem si dobře vryl do paměti významné události let prožitých v klášteře. Vstoupil jsem tam v roce tisícím stém devadesátém třetím, v témž roce, kdy si pražský biskup Jindřich Břetislav přinesl od císaře vévodské korouhve na znamení, že se stal českým knížetem. Zachoval si přitom svou biskupskou hodnost, což ukazuje, že stav duchovní a světské panování si nejsou tak vzdáleny, jak jsem se obával, takže jsem odtud čerpal povzbuzení hned při vstupu do klášteřa.

Také toho roku zemřel ohavný pohan Saladin, který nám křesťanům vyrval posvátný Jeruzalém s Božím hrobem. Mezi jeho nástupci nastaly takové sváry a zmatky, že mladý jeruzalémský král Jindřich ze Champagne mohl upevnit své panství, třebaže město Jeruzalém zůstávalo nadále v rukou pohanských.

Když jsem byl v Milevsku už druhý rok, propustil konečně císař Jindřich z vězení krále Richarda za obrovské výkupné. Téhož roku 1194 císař Jindřich, vždy rozmnožitel říše, připojil pod svou korunu Království neapolské a sicilské. V tomto roce rovněž zemřel Vít z Lusignan, kterého Richard Lví srdce učinil králem kyperským a ďábel si vzal duši Starého muže z hor, pohanského šejka Sinana, náčelníka sekty vrahů, který měl na svědomí vraždu Konráda z Montferratu, za niž nevinně pykal král Richard. Náš kníže a biskup Jindřich Břetislav tenkrát z císařova rozkazu plenil pohanský kraj při Labi, severně od Čech, a také si podrobil Moravu, kde bylo spácháno mnoho zla klášterům, kostelům a poddanému lidu.

Já sám jsem v tomto roce bohatém událostmi oželel smrt svého dědečka, znamenitého a urozeného muže Vítka z Prčice, který byl

pro své vysoké úřady zván latinsky *cornes* neboli hrabě. Zastával úřad knížecího jídlonoše, spravoval Kladsko i kraj Prácheňský a vykonal mnohé služby svým panovníkům, českým knížatům, ať v poselstvích, ať na bojištích. Získal rozsáhlé statky na jihu Čech a zanechal po sobě pět synů, kteří rozmnožili slávu a moc našeho rodu Vítkovců. Stalo se později zvykem, že všichni Vítkovci začali užívat růže jako svého znaku, každý z pěti rodů růže jiné barvy a v jiném poli.

Povím vám nyní, co se stalo léta Páně 1195. V tom roce byly totiž obnoveny boje mezi křesťany a nevěřícími ve Svaté zemi. Avšak němečtí rytíři, kteří se tam vypravili v celkem nevelkém počtu, získali při nich malou slávu. Já, Vítek z Klokot, který jsem v milevském klášteře pobýval už třetí rok, pocítil jsem při zprávách o tom znovu palčivou touhu bojovat proti pohanům. Sám český kníže a pražský biskup zároveň, Jindřich Břetislav, přijal kříž, ale opět proti pohanům v kraji za Labem, nikoli proti Saracénům ve Svaté zemi.

Také se stalo toho roku, že byzantský císař Izák Angelos, jinak Anděl, který se podle vyprávění mého otce zachoval vůči křížákům nanejvýš licoměrně, byl svržen z trůnu svým příbuzným, jakýmsi Alexiem, oslepen a vsazen do vězení, a to i se svým synem, rovněž jménem Alexios. Tenkrát jsem ovšem ještě netušil, do jaké míry právě tato událost bude osudná pro můj další život, jak o tom ještě uslyšíte. Dcera řečeného Izáka Angela, ještě dřív než přišel o korunu a trůn, dostala se řízením božím do rukou římského císaře Jindřicha, když se zmocnil Sicílie, a on ji za okolností, které mi nejsou blíže známé, provdal za svého syna Filipa Švábského.

V roce 1197 zemřel pražský biskup Jindřich Břetislav, který byl zároveň knížetem českým. Po jeho smrti nastaly mezi Přemyslovci nové boje o knížecí stolec, z nichž vítězně vyšel pozdější král Přemysl zvaný též Otakar. Téhož roku zemřel i jeruzalémský král Jindřich, hrabě ze Champagne, a to nešťastnou náhodou. Když totiž shlížel z galerie svého paláce na vojsko, shromážděné na nádvoří, vstoupil do komnaty pisánský vyslanec. Král se obrátil, aby ho uvítal, ale potom zapomenuv, kde stojí, ustoupil o několik kroků a vypadl oknem na dlážděný dvůr. Jeho trpaslík se ho snažil zachytit, ale byl naopak stržen svým pánem a společně se zabili pádem na tvrdou

dlažbu před zraky vojska.

Příštího roku pak provdali královnu Isabelu, už počtvrté, za kyperského krále Amauryho. Všude po světě panují teď jen zmatky, ale na papežský stolec v Římě byl zvolen pan Inocenc, věkem ještě mladý, avšak v obojím právu, duchovním i světském, velmi učený. Pomýšlí prý vyhlásit novou, v pořadí čtvrtou křížovou výpravu.

Na tu událost jsem napjatě čekal, když jsem se ke své nesmírné lítosti dověděl, že za bojů, které obnovil ve Francii, padl zákeřnou střelou před jakýmsi bezvýznamným hradem hrdina mých dětských rytířských her, anglický král Richard Lví srdce. Jeho nepřátelé o něm tvrdili, že byl špatným synem svého otce, špatným manželem i špatným králem. V mých očích však přes všechny své chyby a provinění zůstával vzorem rytíře a bojovníka. Pro jeho rytířskou slávu byl jsem příliš ochoten zapomenout a odpustit mu, jako jsem odpouštěl svému otci. Vždyť už jsem měl hlavu zmámenou pomyšlením na novou křížovou výpravu, kterou vyhlásil pan papež Inocenc právě v těch dnech, kdy jsem měl složit kněžské sliby a být vysvěcen, A tu je na mně, abych pravil: Nevyzpytatelné jsou cesty Páně.

PAMÁTNÝ TURNAJ NA HRADĚ

ECRY

SOTVA PAN PAPEŽ INOCENC III. VYHLÁSIL nové tažení proti Saracénům, jehož cílem bylo osvobodit boží hrob v Jeruzalémě a získat posvátnou relikvii svatého kříže, jali se mnozí zbožní muži vyzývat křesťanský lid, zvláště pak urozené šlechtice a rytíře, aby se ozdobili znamením kříže a přichystali se na dalekou výpravu. Mezi nejhrolivější hlasatele křížového tažení se zapsali výmluvný kazatel Fulko z Neuilly a opat Martin z cisterciáckého kláštera Pairisu, ležícího ve Vogézách v biskupství basilejském. Hlásal řečený opat Martin:

„Sám Kristus mi vkládá slova do úst a já jsem jeho nedokonalým

nástrojem. Sám Kristus si stěžuje na bezpráví, když byl vyhnán z města, kde bylo prorokováno, že se boží syn zjeví tělesně, kde pak skutečně kázal, učil a konal zázraky, kde trpěl, zemřel a byl pochován. Právě v tom řečeném městě Jeruzalémě panuje dnes barbarství pohanského národa. Nejsvětější dřevo kříže, napojené Kristovou krví, bylo pohany zavlčeno a tak ukryto, že žádný křesťan neví, kde je hledat.

Nuže, statní bojovníci, povstaňte Kristu na pomoc, připojte se k tažení v jeho jménu. Slibuji vám, že každý, kdo přijme znamení kříže a bude se upřímně kát ze svých hříchů, bude zproštěn všech svých dřívějších provinění, a ztratí-li život, získá život věčný. Ona země, kam se vypravíte, je mnohem bohatší a úrodnější než tato zde. Tak mnozí z vás naleznou už ve svém pozemském životě lepší osud, než měli ve svém zdejším domově. Můžete tedy získat nejen nebeské království, ale i pozemské štěstí. Přijměte proto vítězné znamení kříže i vy, abyste dovedli věc Ukřižovaného k šťastnému konci a za krátkou, nepatrnou námahu získali věčnou odplatu.“

Tak kázal pan Martin, opat kláštera Pairisu ve Vogézách, a všichni, kdo naslouchali jeho plamenné výzvě, byli pohnuti až k slzám. Ti všichni, kdo byli získáni výmluvností kazatelů, shromažďovali se pak v místech k tomu určených a řadili se v nové křížácké vojsko. Byl to pak jeden z mnichů onoho kláštera Pairisu, jménem Gunther, s nímž jsem se později seznámil, kdo složil verše o křížácích prahnoucích osvobodit Jeruzalém. Slyšte je:

*Když pak pln starosti muž sklopil svou hlavu a ztichl,
všichni se seběhnou, přátelskou bolestí jati,
znamení kříže jdou volit, vojenský tábor boží
našeho Pána, jenž chce křížem nás pozvednout k hvězdám.
Jak hrud', tak záda zdobí tím znamením blaha:
dvojí si úděl tak berou, leč každý z nich důstojný Rádu.
Ne bez hlubšího smyslu znak ten byl před věky zjeven:
prastarý dobrý zvyk my znovu teď obnovit chceme.
Když v dálku vede nás, nadějí na zdárnou cestu je domů.
To dávných časů je zvyk, však málo jen známý dnes,
uzoukou průrvou let už ztracený srdcím všech.*

*Že úděl kříže však dosah tak veliký má,
mrav starý velí dát znamení vpřed i vzad.
A sluha Kristův teď úkolem čestným pověřen bude
vést všechny voje: hrabětem, vévodou, Otcem se zároveň stane.
Taková byla starost, na pokyn papeže daná,
břemeno milosti, jež ztěžka mu nésti bylo.
Osudem svěřená čest platila pro něho málo,
víc mu poslání bylo, hřejivé radostí tichou.*

Poslyšte nyní, co se přihodilo ve francouzském království na hradě Ecry. Vězte, že se na řečeném hradě v hrabství Champagne, který patří hraběti Thibautovi, konal veliký rytířský turnaj, kolby a klání, za účasti mnohých statečných hrabat, baronů a rytířů. Církev původně nepřála rytířským hrám, při nichž docházelo k těžkým, často smrtelným zraněním. Když však pravidla turnajů byla zmírněna a pan papež shledal, že se rytíři v turnajích užitečně připravují na svatou válku, církev už turnaje nezakazovala, a naopak považuje je dokonce za užitečné, jak ukazuje i to, co se přihodilo na zámku Ecry.

V těžkém bojovém odění, v drátěných košilích zpevněných na kloubech pancéřováním, v přilbách, chránících celou hlavu i s obličejem, s pestrými štíty ozdobenými erbovním znaméním, v sedle mohutných ořů lámali rytíři na kolbišti hradu Ecry kopí před zraky paní a panen, které je obdivovaly a povzbuzovaly. Vyráželi se ze sedla pod kopyta koní, doráželi na sebe meči a palcáty a předváděli jiné smělé hry a zápasy, aby ukázali svou sílu, zručnost a chrabrá srdce.

Po ukončení her zasedli všichni v honosných úbořech, v erbovních barvách svých znaků, zároveň s vyšňořenými paními a pannami v hradní síni k velkolepé hostině za břeskného vytrubování a nechali se obveselovat hudbou a žertovnými kousky kejklířů a šašků. Teprve když hodování skončilo a paní a panny opustily tabuli, povstal pan Thibaut, aby se ujal slova k svým rekovným hostům. Pan Thibaut, hrabě ze Ghampagne a Brie, byl bratrancem nešťastně zesnulého jeruzalémského krále Jindřicha. Byl to šlechtic věkem sice ještě velmi mladý, ale velice moudrý.

ECRY

„Urození pánové a přátelé, Bůh tomu chtěl, že zítra slavnostně oznámím své rozhodnutí přijmout odznak kříže, čímž se zavážu k tažení proti Saracénům. Vás všechny pak vyzývám, abyste se ke mně připojili. Ježíš Kristus je pánem nás všech a v jeho jménu se opásáme mečem k boji proti pohanům.“

Všichni, hrabata, baroni a rytíři, bedlivě naslouchali vznešeným slovům hraběte ze Ghampagne. Překvapila je, pokud nebyli do rozhodnutí už dříve zasvěceni. Dříve však, než měli možnost všechno řádně rozvážit, promluvil k nim přední leník, champagneský maršál Geoffroi de Villehardouin. Zapamatujte si dobře to jméno, neboť se s ním ještě setkáme více než jednou. Zde jsou jeho slova:

„Vězte, že je třeba rozhodnout se co nejrychleji. Náš pán a král, Jeho Veličenstvo Filip August, se sotva rozhodne vypravit se podruhé do země, kde už jednou statečně bojoval ve jménu Kristově. Kdo se tedy postaví do čela výpravy? Zajisté ten, kdo si jako první připne znamení kříže a shromáždí okolo sebe nejvíce urozených a udatných bojovníků. Já pevně věřím, že jím bude náš svrchovaný lenní pán a suzerén, pan Thibaut, hrabě ze Ghampagne a Brie. Záleží jen na nás, abychom mu k této cti pomohli.“

S výmluvností sobě vlastní rozhovořil se pak o tom, jak je výhodné stát přímo ve službách vrchního velitele výpravy, a to zejména tehdy, až se bude dělit kořist a budou udělována léna.

Tak přesvědčivě mluvil, že pohnul snad všechny přítomné, aby se bezodkladně přihlásili pod korouhev příštího křížáckého vůdce.

Potom v příštím masopustu, v den, kdy se podle starého obyčeje sype popel, připjal si kříž v nizozemském městě Bruggách, slynoucím námořním obchodem, sám hrabě Balduin z Flander a Hainautu i se svou manželkou, která byla sestrou hraběte Thibauta Champagneského, jeho bratr Jindřich a mnoho flanderských šlechticů. Nechyběl ani Jakub z Avesnes, který hořel touhou pomstít smrt svého otce, jenž pod velením krále Richarda našel hrdinskou smrt ve Svaté zemi, když napřed skolil tucet Saracénů.

Výzva z Ecry zazněla tak mocně, že se přidávali další a další stateční a zbožní muži, jízdní i pěší, kteří se už počítali na tisíce. Snad bych měl jen poznamenat, že mezi těmi méně znamenitými byl Robert z Glari, který kromě meče ovládal tak dobře i brk, že věrně zaznamenal

všechny podivuhodné osudy této křižácké výpravy. Učinil tak i sám maršál Villehardouin a také pan Gunther z kláštera Pairisu, jehož verše jsem tu už uvedl.

JAK JSEM SE STAL KŘIŽÁKEM A RYTÍŘEM

ŘEKL JSEM, ŽE SLOVA A PŘÍKLADY, o nichž nám do zátiší milevského kláštera docházely zprávy z celého křesťanstva, zapalovaly a zavazovaly zároveň. Už užíval jsem si zvykal na klášterní život a nacházel klid v srdci a mír v duši, když byly znovu prudce vyburcovány mé dávné touhy.

Jako jiné velké útulky zbožných a učených mnichů, i v Milevsku jsme udržovali pravidelný styk s ostatními kláštery naší premonstrátské řehole, ale i s některými jinými řády, a to nejen u nás doma, nýbrž i daleko za pohraničními hvozdy české země. Zprávy ze světa se k nám pochopitelně dostávaly se značným zpožděním a mnohé z nich byly nejasné, nejednou popletené a zkomolené, ale přece jen jsem měl možnost čas od času se dovídat o hlásání kříže a postupu příprav k nové velké výpravě do zámoří. Našemu učenému opatu Jarlochovi totiž převelice záleží na tom, aby jako kronikář byl o všem včas řádně zpraven, a tak jsem se zároveň s ním dovídal, že jakmile po výzvě z hradu Ecry vzal na sebe kříž veškeren výkvět francouzského rytířstva, šlechtici z Champagne a Burgundska, od řeky Loiry, ale také z přímořských Flander a jiných hrabství a vévodství, ihned bylo vypraveno poselstvo do přístavního města Benátek, aby zajistilo přepravu přes moře.

Předním členem tohoto poselstva nebyl nikdo jiný než sám zkušený a moudrý maršálek Geoffroi z Villehardouinu, jenž si už na hradě Ecry získal tak velké zásluhy o zdar tažení. V Benátkách pan maršálek Villehardouin smluvil s neméně znamenitým panem benátským dóžetem, jehož jméno bylo Enrico Dandolo a který byl přes své úctyhodné stáří neobyčejně bystrý a rázný, že Benátčané za

patřičnou odměnu, přesně stanovenou a zaručenou, postaví pro přepravu křížáků veliké loďstvo, na němž pak křížáci i Benátčané společně vyplují bojovat proti Saracénům. To slíbené loďstvo mělo pojmout čtyři tisíce rytířů se všemi jejich koni a na sto tisíc pěších poutníků. Vyžádá si to ovšem odklad nejméně o rok, než bude tak velké loďstvo postaveno, a také si pan maršál Villehardouin musil vypůjčit od benátských bankéřů na zálohu, neboť vlastní bohatství hraběte Champagneského na to nestačilo.

Snad kdybych se měl rozhodnout ihned, byl bych zaváhal a lákání odolal, ale takto, když věc zrála znenáhla a takřka co týden docházely nové zvěsti, kdo všechno se hlásí k výpravě, pokušení sílilo a hlodavý hlas v mém nitru mi říkal: „A ty, Vítku z Klokot, bys měl zůstat doma stranou, ty nepůjdeš s ostatními? Kde lépe bys mohl sloužit Bohu a plnit slib, který mu dal tvůj otec za tebe, než v řadách křížáků, které povede hrabě Thibaut že Champagne do Svaté země?“

Je ovšem pravda, že u nás doma v Čechách nebylo na rozdíl od jiných zemí, zvláště od království francouzského, mnoho zápalu pro nové křížové tažení. V říši se svářili dva císaři, Filip Švábský a Ota Saský, a pokud není rozhodnuto, kdo povládně Němcům, není jistý ani stolec našeho pána, krále Přemysla. On sám zajisté nemůže pomýšlet na dalekou výpravu za moře. Bez jeho účasti byla pak malá chuť i mezi jeho velmoži. Proč by se však nemohlo od nás vypravit alespoň několik šlechticů a připojit se k vojskům hraběte Thibauta ze Champagne?

Když jsem uslyšel jména těch, kteří na sebe vzali kříž, všechno ve mně prostě hořelo a s tím požárem shořelo jako sláma vše, co bylo v mém nitru vychováno celodenními pobožnostmi, pilným studiem Písma a ručními pracemi v křesťanské pokoře. Totam bylo mé odevzdání do vůle boží! Příliš dobře jsem pocítil, jak ve mně roste má vlastní vůle, vůle stát se křížákem, jako byl můj otec, uvidět a prožít sám všechno, co jsem slyšel z jeho úst. Ne, nezůstanu zaživa pohřben v milevském klášteře, aby mě vysvětili na kněze, a to jen proto, že mě otec ve slabé chvíli zasvětil službě Bohu. Ostatně nebylo tou pravou službou Bohu stát se křížákem?

„Smilujte se nad naším Pánem, Ježíšem Kristem, pomstěte jeho pohanu, prokažte službu svému Spasiteli, svému Bohu!“ Těmito

slovy přece burcoval na zámku Ecry pan maršál Villehardouin rytíře k účasti na výpravě hraběte Thibauta Ghampagneského. Nejinak mluvili o službě Bohu sám pan papež i zbožný kazatel Fulko z Neuilly, který plamennými slovy dovedl pohnout tisíce a desetitisíce poutníků, aby si přijali kříž. A stejné byly i výzvy opata Martina z kláštera v Pairisu, k němuž měl náš opat Jarloch velmi dobré vztahy, ačkoli ten klášter byl cisterciácký, zatímco náš premonstrátský.

Stále jsem si lámal hlavu podobnými otázkami, špatně jsem spal a špatně jedl, špatně se učil a špatně pracoval, až jsem to už nevydržel. Musil jsem se svěřit moudrému opatu Jarlochovi, že jsem se rozhodl sloužit Bohu nikoli jako kněz, ale jako bojovník, jako křižák. Když jsem si ovšem vzpomněl, v jaké úctě měl náš opat svého učitele, svatého muže Gotšalka z kláštera v Želivu, zapochyboval jsem, že mi porozumí. Bude mi mluvit o postu, modlitbách, o pokoře, kdežto já potřeboval mluvit o meči. Přece jsem se však odvážil, neboť co jiného mi zbývalo? Do jeho světnice jsem však vstupoval s malou dušičkou.

Opat Jarloch mě přijal kupodivu vlídně a vyslechl s velkou shovívavostí a porozuměním. Vypověděl jsem mu všechno upřímně, jako bych se zpovídal. Chvilí mlčel, ale potom pravil, že jiné je řízení lidské a jiné božské. Rozhodující prý je, že jsem ještě nebyl vysvěcen, jinak bych prý nemohl putovat do Svaté země leč jako kněz povzbuzující kázáním, mší a svátostí statečné bojovníky. Ostatně otevírá se mi ve Svaté zemi možnost vstoupit do některého rytířského řádu, templářů či johanitů. Ti jsou napůl mniši, napůl rytíři, neboť jejich posláním je služba Spasiteli s mečem v ruce. Nevím, ale napadlo mi, že mi u opata Jarlocha nemálo posloužil můj urozený rod. Kdybych byl pouhým zemánkem, nebo dokonce poddaným sedlákem, sotva by mě z kláštera jen tak lehce propustili. Ale Vítek z Klokot, který se proslaví ve Svaté zemi a vrátí se s bohatou kořistí, může být klášteru užitečnější jako světský dobrodinec a ochránce než jako prostý kněz či mnich. Mohu se v tom zajisté mylit, ale tak mi to tenkrát napadlo.

„Jdi, Vítku,“ pravil mi dobrý opat Jarloch, „jdi a pokus se sloužit Bohu podle svého vnitřního hlasu, je-li silnější než odhodlání k bohulibému klášternímu životu. V těchto zdech stejně jako ve světě

jsi vystaven osidlům ďábovým a hříchu. Jdi tou cestou, kde doufáš, že jím spíše odoláš, kde se domníváš, že budeš lépe sloužit Bohu a dojdeš spasení duše. V boji s pohany potřebuje milý Bůh spíše bojovníky opásané mečem než kněze, jejichž mečem je pouze jazyk. Vyjdi tedy z kláštera znovu do světa, odkud jsi k nám přišel, a opásej se mečem. Jdi s Bohem! Jdi a nehřeš!“

Plačícího dojetím mě propustil. Kámen mi spadl ze srdce.

To, po čem jsem tak nevýslovně toužil, se splní.

Druhý den, když byla odsloužena mše, připjal mi sám opat Jarloch přede všemi na rameno odznak kříže a zároveň mě zprostil všech klášterních slibů. Poklekl jsem před ním a před tváří boží, políbil jsem panu opatu Jarlochovi ruku a oba jsme měli oči plné slzí. Objal mě na rozloučenou, dal mi doporučující dopis pro pana opata Martina z kláštera v Pairisu, který potáhne v čele křížáků svého kraje, a vzkázal pozdravy mému otci, který podobně, jako byl můj zesnulý děd Vítek z Prčice, je jedním z dobrodinců milevského kláštera.

Na dvoře už čekali dva klášterní sluhové s koňmi, aby mě doprovodili do Klokot, našeho rodového hradu. Byl jsem najednou volný a mohl jsem se rozlétnout, kam jsem toužil. A nezpronevřil jsem se svému ani otcovu slibu, neboť jsem nadále sloužil našemu Spasiteli, Ježíši Kristu, který za nás zemřel na kříži. Byl jsem křížák ozdobený znamením Spasitelova kříže. Sám opat Jarloch mi jej připjal na rameno.

Byl jsem křížák, ale něco k tomu ještě chybělo. Šlechtic, který přijme kříž, musí ovládat meč a vyznat se v boji. A mne po sedm let cvičili na kněze, takže pakli jsem v dětství z tělesných cviků něco dovedl, všechno jsem zapomněl. To teď bude třeba dohonit, křížáku Vítku z Klokot! Naštěstí je k tomu ještě čas. Měl-li jsem dorazit do Benátek o svatém Janu, zbývalo mi do odchodu několik měsíců, kterých bylo nutno využít.

Stal-li se v tak krátké době z klášterního novice bojovník, zasloužil se o to především můj otec. Když jsem se zčistajasna objevil na našem klokotském hradě, objal mě otec z upřímné radosti jako medvěd. To si snad ještě myslil, že jsem z kláštera prostě utekl, ale přesto byl ochoten mi odpustit. V duchu si, chudák, asi nepřestal

vyčítat, čím se na mně provinil svým neuváženým slibem. Když ovšem uslyšel, že mi sám pan opat Jarloch dal svůj souhlas, a povšiml si kříže na mém rameni, tu se teprve celá jeho ježatá tvář rozzářila a oči pod huňatým obočím zasvítily jako uhlíky. Hrdlo mu zadunělo hlubokým smíchem. Vyčastoval mě hostinou jako ztraceného syna. Padlo v ní za oběť nejenom tučné tele! Nepamatuji se, kdy jsem v životě tak dobře a tak mnoho jedl. Obávám se, že jsem také mnoho pil, rozhodně přes míru.

Druhý den jsme spali málem do oběda. Když jsem se probudil, bylo mi nanic, ale otec se už zase cpal uzeninou, ačkoli i jemu brněla hlava, a nadšeně mluvil o tom, jak mě vycvičí na rytíře. Mne zatím po včerejší jízdě bolelo ještě celé tělo a cítil jsem se slabý jako moucha. Byl to opravdu úplný zvrat v mém životě. Modlitby, nábožný zpěv a četba byly vystřídány jízdou na koni, lovem, zápasem a řinčením zbraně, duchovní cvičení tělesnými cviky.

Pro svou ochromenou paži a kulhavou nohu nemohl se mnou otec cvičit sám, jen na můj výcvik dohlížel. Jinak mě svěřil zbrojnoši Vojenovi, který ho doprovázel do Svaté země a znal způsob boje se Saracény.

I na něm byla patrná už léta, jež mu přibyla za dobu, co jsem ho neviděl, ale zůstával statný a ve svém řemesle se znamenitě vyznal. Nemluvný a podmračený učil mě za otcova dozoru zacházet s těžkým mečem, s oštěpem i s kopím z jasanového dřeva a učil mě též krýt se štítem. Zkoušeli jsme to nejdřív pěšky, pak na koni. Oblékal jsem si k cvičení drátěnou košili a nohavice z otcovy zbrojnice, protože vlastní otcova zbroj by pro mne byla příliš veliká. V šířce ramen a v mohutnosti hrudníku se s ním nemohl nikdo měřit. Když jsem si poprvé navlékl košili umně sestavenou z kovových kroužků, která byla dílem obrovské ceny, myslil jsem, že pod její tíhou upadnu, zatímco hlava mi klesala pod tíhou přilby. Paže sotva pohnuly mečem, kdežto levice zápolila se štítem. Zpocený a bolavý jsem lupal po dechu, ale vydržel jsem.

Musil jsem běhat, skákat, zápasit. K tomu tu byli dva mladí zbrojnoši, jež otec vybral, aby mě provázeli na výpravu, Mikeš a Strachota, synové Sudkovi. Sám Sudek, druhý ze zbrojnošů, kteří se s otcem vrátili ze Svaté země, příliš ztučněl, byl dušný a nehodil se už

k ničemu. Oba jeho chlapci však byli zdatní siláci. Hrával jsem si s nimi jako chlapec, avšak za dobu, kterou jsem strávil v klášteře, se mi odcizili, a teď se báli, že mi ublíží, neodvažovali se mě porazit jako urozeného šlechtice, sami prostí chlapi. Ale když je otec ujistil, že nemusí mít strach, dali mi co proto! Po každém cvičení mi otcův sluha tmavé pleti namazal tělo tukem a důkladně mi je prohnětl.

Teď už byl Ali pokřtěn, říkali mu Damián, naučil se trochu naší řeči, ale zůstával ochotný a pořád se jen přívětivě zubil. Nemohl jsem si na něho jaksi zvyknout. Byl sice křesťan, ale v mých očích zůstával Saracén, a bylo mi trochu divné, že i on má pomáhat při mém výcviku, ačkoli se chystám bojovat proti jeho saracénským bratřím, kteří byli ovšem pohané.

Zmínil jsem se o tom otci. Ten se zamyslel, ale potom řekl: „Ne, Alimu, vlastně Damiánovi, můžeme věřit. Zachránil jsem mu život a je mi za to věrný jako pes. Ostatně je teď křesťan jako my. Tam za mořem jsem ovšem slyšel o případech, kdy otrok zabil ze msty svého pána, když s ním krutě zacházel. Jednou šlo o otrocka, který se narodil z křesťanských rodičů a sloužil potom Saracénům. Ale Alimu věřím. Má se u nás dobře, co mu tady chybí?“

Vojen dal udělat jakéhosi vycpaného panáka, kterého postavili na rameno otáčející se kolem pevné hřídele. Mým úkolem bylo projet okolo něho na koni a povalit ho mečem či kopím. Když jsem se minul, rameno se otočilo koldokola a panák mě nepříjemně praštil do zad obuškem, který se mu klátil v pravici. Okoukali to prý někde od Francouzů, kteří té hře říkali tak nějak jako kvintána. Sloužila prý běžně k výcviku rytířů. Cvičil jsem se tedy i já v té hře, nejdříve pěšky, pak koňmo. Nejhorší bylo, že jsem cvik musil provádět v těžké zbroji, které jsem obtížně přivykal. Bez kroužkového brnění bych ovšem nebyl pravým rytířem. Jen zbrojnošům se sluší bojovat v prošívaných kabátcích. Nu, nakonec jsem zvládl i kvintánu, což mi později bylo k nemalému prospěchu.

V jízdě koňmo jsem se nejlépe pocvičil na lovu, který jsem nepřestal milovat. Jak se mi v klášteře stýskalo po mém jestrábu! Za zvěří vyjížděl se mnou i otec, kterému jeho zranění při honu našťěstí tolik nevadilo. Já sám byl dobrým jezdcem, ještě než jsem odešel do kláštera, a brzy jsem sedlu opět přivykl.

VÍTEK Z KLOKOT

Jakmile jsem si osvojil, co jsem uměl dřív, odvážil jsem se i na kance. Otec říkal, že proklát kňouraje nejlepší výcvik pro boj s pohany. Nemohl jsem to posoudit, ale činil jsem se. Jednou jsem spadl z koně, byl jsem však tak hbitý, že jsem se rozzuřené svini ubránil tesákem, než ji oštěpem dobil Strachota.

Modlil jsem se jen, abych vydržel a nepřelámal si hnáty, dříve než vyjedeme. Z modřin, odřenin a podlitin jsem si samozřejmě nic nedělal.

Když můj výcvik pokročil tak daleko, že jsem se už za svou původní neobratnost nemusil stydět, pozval otec na náš hrad Klokoty Radka, který mě měl doprovázet na mé křižácké výpravě. Byl to syn vладыky Ješka ze sousední tvrze, dávný druh mých dětských her. Rád jsem ho viděl. Zkoušeli jsme se vzájemně ve všech druzích rytířského zápolení, v boji i v zápasu. Musím přiznat, že byl vesměs zdatnější než já. Je ostatně o málo starší a má přede mnou náskok. Ale musil napnout všechny síly, aby mě porazil, a tak jsem věřil, že se mi podaří ho dohnat. Vždyť za čtvrt roku, co jsem vyklouzl z kláštera, jsem měl plíce opět jako měchy, svaly mi ztvrdly, i když

zůstávaly pružné, tělo nabylo síly, vláčnosti a ohebnosti. Kolena jsem dovedl stisknout svého ryzáka, že jsem byl k němu jako přikovaný. Necítil jsem už únavu, zato hlad. Cpal jsem se masem jako vlk. Hrome, opakoval jsem si, budu na Saracény připraven, jak se patří. Cítil jsem se spokojen. Už se mi podařilo přemoci Radka jednou v zápase. A když jsem v lese zdolal medvěda, cítil jsem, že je můj výcvik zdárně ukončen.

Ted' už nezbývalo, než aby mě otec předepsaným obřadem přijal do rytířského řádu, který po celém křesťanském světě sdružuje křesťanské bojovníky, jimž je nade všechno statečnost v boji, čest a dané slovo. Vězte, že každý rytíř má právo podle svého uvážení pasovat na rytíře každého, koho uzná té cti hodným. Můj otec, který získal rytířskou hodnost svými udatnými činy ve Svaté zemi, tedy rozhodl, že mne a Radka nevyšle do zámorí jako prosté bojovníky, byť šlechtické krve, ale že nás na důkaz naší zdatnosti napřed povýší na rytíře řádným obřadem.

V předvečer stanoveného dne jsme se postili, vyzpovídali a přijali z rukou našeho starého kaplana svátost oltářní. Noc jsme pak strávili v kapli na modlitbách, střídavě při tom klečíce nebo ležíce čelem k zemi s rozpaženými rukama, takže naše tělo tvořilo obraz kříže. Měli jsme tak probdít celou noc, obávám se však, že jsem přece jen na chvíli podlehl dřímotě, neboť po předchozím vypětí mé tělo i duše potřebovaly odpočinek. Snad mi to Bůh odpustí. Nevím, zdali si Radek povšiml mého prohřešku. V noci mě však neprobudil a ráno se o tom nezmínil. Snad usnul sám zároveň se mnou.

Ráno jsme se osvěžili koupelí, neboť rytíř má předstoupit před Krista čistý na duši i na těle, omyt ze svých hříchů. Jako hrdinové onoho dne jsme se oblékli do svátečního šatu, v němž nás pak vedli do kaple, kde už byla shromážděna moje i Radkova rodina a přizvaní hosté. Tam teprve, před tváří Boha všemohoucího, jemuž máme rytířsky sloužit, nás oblékli do naší válečné zbroje. Sám otec mi při tom pomáhal a opásal mě svým vlastním mečem a do pravice mi vložil dlouhé jezdecké kopí ozdobené praporečkem. Všiml jsem si, že otec byl dojat a rozčilen neméně než já sám, takže hodně nesouvisle hovořil něco o tom, že meč má tvar křesťanského kříže a jeho dva břity jsou znamením cti a spravedlnosti, které hájit za všech

okolností je povinností každého rytíře. O kopí pak pravil, že je znakem prozíravosti, neboť jeho hrot proklaje protivníkovu hrud' dřív, než se k němu přiblíží jezdec. Kopí rozhoduje rytířský boj, a proto je také symbolem vítězné pravdy.

Když nás oba oblékli do rytířského odění, provedl otec vlastní obřad. Poklekl jsem před ním a on mi pravil: „Ve jménu našeho Boha, svatého Jiří a svatého Michala, rytířských patronů, činím tě rytířem. Buď statečný, odvážný a věrný.“

V tu chvíli jsem byl hrdý na otce i na sebe, oči se mi zarosily, ale přece jsem se přemohl natolik, abych odpověděl pevným hlasem: „Tak se staň, pomůže-li mi Bůh.“

Sotva jsem to dořekl, uhodil mě otec svou mohutnou pěstí do zátylku, a pravím-li, že mě udeřil můj otec, věřte, že rána mnou zatřásla, takže do smrti na ni nezapomenu. A to snad právě bylo účelem té rány, abych si navždy pamatoval den, kdy jsem se stal rytířem. V tom smyslu byl jí obřad dovršen. Poklekl jsem jako prostý šlechtic, povstal jsem jako rytíř.

Potom ke mně přistoupil náš kaplan, po ránu ještě kupodivu bdělý, jak nebýval už po jídle. Modlili jsme se spolu, opět kleče, potom náš kaplan povstal a zmohl se na tato slova: „Můj synu, urozený rytíři Vítku z Klokot, nos svůj rytířský meč, jímž jsi byl dnes opásán, po svém boku ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého a užívej ho k obraně své a k hájení naší církve a k postrachu nepřátel naší víry, ale jinak jím nikoho nespravedlivě nezraňuj. Pamatuj, že Kristovi svatí nedobývali království mečem, ale vírou.“ Potom mě políbil na čelo se slovy: „Pokoj s tebou!“

Těm slovům ho zřejmě naučil můj otec, který poznal obřad pasování ve Svaté zemi od francouzských a anglických rytířů. Podobně i mne naučil odpovědi, kterou jsem teď pronesl: „Bože, který mi dovoluješ užívat meče k obraně proti zlu a k obhajobě spravedlnosti, učiň, aby tvůj nový rytíř ho užíval jen k obraně toho, co je spravedlivé a podle práva.“

Když jsem byl takto pasován na rytíře, posvěcen a znovu objat otcem, přišel na řadu Radek, s nímž opakovali podobný obřad, ovšem už trochu prostěji. Hlavně byl připraven o čest, že ho nemohl pasovat jeho otec, jednooký zeman Ješek, který nebyl rytířem.

V duchu jsem se ptal, učinil-li otec dobře, že na rytíře pasoval i Radka, třebaže není tak urozený jako naše rodina. Otec však pravil, že rytířství je poctou osobní a nemá nic společného s rodem. Já si pak vzpomněl, že i já, když jsem byl anglickým rytířským králem Richardem Lvím srdcem, neváhal jsem Radkovi svěřit hrdinskou úlohu reka Jakuba z Avesnes, který pro Krista padl ve Svaté zemi. Usmál jsem se té vzpomínce z dětství a byl rád, že je teď Radek po zásluze rytířem, neboť zbraň i koně ovládal stejně dobře jako já.

Jakmile byl obřad v kapli skončen, vyšli jsme všichni před hradní bránu na volné prostranství. Tam mi starý Vojen přivedl mého ryzáka a já jsem se na ukázkou své rytířské zdatnosti v plné zbroji, bez použití třmenů, vyhoupl do sedla a předvedl své jezdecké umění v klusu i rychlém cvalu. Prováděl jsem rozmanité obraty, prudce koně zarážel a zase rozjížděl. Cviky jsem ukončil, jak se slušelo, kvintánou, při níž jsem mocnou ranou kopí přímo do prsou srazil panáka, jako by to byl Saracén. Za hlučných projevů pochvaly jsem pak sesedl a uvolnil pole Radkovi, který si při rytířské hře vedl rovněž zdatně, takže sklidil zasloužené uznání.

Všiml jsem si, že s ostatními přáteli a hosty přihlížela Radkově jízdě a kvintáně i jeho sestra Ludmila. Také ji jsem znal z dětství, a to jako hubené, nohaté děvče, které nebylo k ničemu, leda snad k tomu, aby sehrála úlohu královny Isabely, jež v zájmu jeruzalémského trůnu byla několikrát provdána, z toho jednou za toho ohavu Konráda z Montferratu. Teď se z ní vyklubala skutečně milá a hezká dívka, takže jsem ji Radkovi jako sestru skoro záviděl, když sledovala jiskrným pohledem jeho jezdecké výkony. Napadlo mi, zdali se tak dívala i na mne, když jsem se předváděl. Musil jsem si přiznat, že zaujala mou pozornost, neboť za tu dobu, co jsem ji neviděl, překvapivě zkrásněla. Vzpomněl jsem si, jak mi otec ještě jako chlapci vysvětloval, že pravý rytíř má být nejen udatný a zbožný, ale i dvorný k ženám, paním a pannám. Teď jako novopečený rytíř měl bych se tedy dvořit Radkově sestře Ludmile. Chuť by mi k tomu nechyběla, tak byla pohledná, ale chyba byla v tom, že mi můj rytířský otec nepověděl, v čem takové dvoření vlastně záleží, a tak jsem nevěděl, jak s ní hovořit. Vždyť jsem vyrostl u nás doma na hradě i v klášteře jen ve společnosti mužů.

Když jsem Ludmilu, jak se sluší, pozdravil a ona mi také slušně odpověděla a oslovila a chválila mé jezdecké umění, hloupě jsem se začervenal a v odpověď koktal jen jakési nesmysly. Ona však hovořila klidně, prostě dál, takže jsem se trochu vzpamatoval a docela pěkně jsme se rozpovídali. Trvalo to ovšem jen chvíli a žádné dvoření to nebylo. Radek totiž také už skončil své vystoupení znamenitou ranou do panáka při kvintáně a byl čas, abychom konečně zasedli k tabuli.

Od včerejšího půstu jsem neměl sousto v ústech, a to mi věřte, že po ranní koupeli a projížďce na koni jsem měl už zase hlad jako vlk. U tabule, nemusím snad říkat, byla dostatečná příležitost, abych jej ukojil. V pořádání hostin se mému otci široko daleko nikdo nevyrovnal. Mohl bych o tom hodně vyprávět, ale co vzorný rytíř jsem se snažil přece jen nedat svou hltavost příliš najevo, zejména ne před Ludmilou, která se na mě občas úkosem podívala přes stůl. Zejména jsem si dal dobrý pozor, abych se neopil. I na řeč jsem si dával pozor, abych zbytečně neklel.

Zato otec využil příležitosti, aby měl opět hlavní slovo. Hovořil o všem možném, hlavně zase o válčení ve Svaté zemi a samozřejmě o honech, o psech, jestřábích a sokolech. Většinou jsem to už všechno slyšel, a to nejednou, takže jsem tomu nevěnoval valnou pozornost, jen mě těšilo, že Ludmila alespoň uslyší, s jakou pochvalou si vedl můj otec za mořem jako křižák. Vzpomínám si jen na jeden příběh, kterým otec bavil své hosty a který jsem ještě neznal. Stalo se prý v království anglickém, že jeden z baronů byl po poslech vyzván, aby králi předložil listiny, jež by potvrdily, že sporný majetek patří jemu. Když baron uslyšel králův vzkaz, vytasil před posly svůj meč a pravil k nim: „Hleďte, pánové, hleďte, zde je mé potvrzení, neboť moji předci se sem, do Anglie, přeplavili s normanským vévodou Vilémem, pozdějším anglickým králem, a dobyli svá léna mečem a mečem také já budu hájit svůj majetek proti komukoli, kdo by mi jej chtěl vzít.“ A poslové prý odtáhli schlíple s nepořízenou, když na místě listin viděli meč.

Všichni se té historce smáli a schvalovali baronovu hrdost. Já jsem si však maně vzpomněl, co mi o meči říkal dnes ráno můj otec, když mě jím opásal, a co náš kaplan, když mi dával posvěcení. Týž

meč, který měl tvar křesťanského kříže, meč, jehož dva břity hájily čest a spravedlnost, týž meč, který jsem měl tasit jen k obraně víry a pro věc spravedlivou, týž meč že by měl sloužit k tomu, aby si jím rytíř vybojoval pozemkový majetek a hájil jej, i když jej nabyt nespravedlivě? Nedovedl jsem si to v hlavě srovnat a trochu mi to, přiznávám se, pokazilo náladu. Ale chyba byla asi na mně, že беру věci příliš vážně, jak jsem si navykl v klášteře, vždyť všichni hosté se příběhu smáli a zřejmě schvalovali ráznost anglického šlechtice, hájícího mečem majetek, jež dobyl. Proto jsem se zase uklidnil a bavil se s ostatními, takže zbytek dne proběhl v nejlepší pohodě. Byl to po pravdě nejšťastnější den až dosud v mém životě a snad jeden z nejšťastnějších v mém životě vůbec. Jistě k tomu patřilo i to, že jej prosvětčila svým milým zjevem Radkova sestra Ludmila. Zatím jen neurčitě jsem začal chápat, že rytíři chtěli vykonat velké skutky udatenství pro čest urozené ženy, které se dvořili, nebo kterou si dokonce zvolili za paní svého srdce. I já bych chtěl vykonat, ano, i já zajisté vykonám statečné činy tam za mořem, až se tam, už v několika dnech, vypravím jako křížák a rytíř, jímž jsem se dnes stal. S tou myšlenkou jsem usínal.

CESTOU DO BENÁTEK

NEVYDALI JSME SE SICE NA CESTU bezprostředně po onom slavném dni, kdy jsme byli s Radkem pasováni na rytíře, ale i tak těch několik dní, kdy jsme si po tuhé přípravě popřáli pohov, uteklo jako voda. Vlastní přípravy vykonali za nás naši sluhové, takže jsme se mohli věnovat zahálce; na mne ovšem v nečinnosti tím více doléhala nedočkavost a nevěděl jsem, čeho se vlastně chopit. Přišlo mi tedy docela vhod, že Radkova rodina u nás ještě zůstala návštěvou až do odjezdu, a strávil jsem několik příjemných chvil s jeho zábavnou sestrou Ludmilou. Oceňoval jsem, že jevila pochopení pro mé zájmy, na mnohé se vypytała, takže jsem se mohl pochlubit svými znalostmi i zkušenostmi svého otce. Kupodivu dovedla také

docela rozumně hovořit o sokolnictví, neboť měla vlastního raroha, kterého sama pomáhala vycvičit pro lov. Tak se mi v její společnosti příjemně krátilo čekání, jež by jinak bylo nekonečné, a nemusil jsem si ani lámat hlavu se zbytečným dvořením.

Náladu posledních dní mi pokazila pouze zpráva, že zemřel hrabě Thibaut ze Champagne, který byl vybrán za vrchního velitele křižáckého vojska. Zemřel mlád, ale delší dobu churavěl. Velmi jsem jeho ztráty litoval, neboť jsem oceňoval, jak na zámku Ecry dovedl zapálit své leníky pro výpravu, a představoval si, že i já budu bojovat pod korouhví tohoto znamenitého šlechtice. Ušlechtilý hrabě odkázal v závěti všechny své peníze pro účel výpravy, jež byla nesmírně nákladná, zejména loďstvo, které dal pro naši výpravu pořídit v Benátkách pan maršálek Villehardouin. Podle zpráv, které přinesli do Klokot z milevského kláštera, nebylo snadným úkolem nalézt za zemřelého hraběte Thibauta vhodného nástupce, neboť žádný z králů tentokrát nepřijal kříž a mezi knížaty a hrabaty bylo sice hodně povolaných, ale tím těžší bylo vyvolit toho pravého. Nejednen z nich ze skromnosti také volbu odmítl, protože prý není hoden takové cti, aby nahradil zesnulého hraběte. Nevylučuji ovšem, že leckterý z těch povolaných se obával, aby od něho nebyla vyžadována podobná štedrost, jakou vynikal hrabě Thibaut ze Ghampagne, který byl nevyrovnatelný pro své bohatství a příjmy, jež mu plynuly z trhů jeho měst.

Mladý hrabě Thibaut ze Ghampagne, můj hrdina ze zámku Ecry, je mrtev! Nevěděl jsem tedy, kdo nás povede proti Saracénům, ale utěšoval jsem se, že přední slovo v jednání o nového velitele má opět onen výtečný muž, maršál Villehardouin, věhlasný svou statečností a rozšafností. Ten zajisté vybere toho pravého!

Sraz křižáků byl určen do Benátek. Protože jsme nevěděli o nikom z Čech, kdo by se tam ve znamení kříže vydal, bylo na naší malé družině, aby si cestou poradila, jak dovede.

Otec, třebaže zbytečně neplýtval, vypravil nás na cestu nanejvýš pečlivě podle svých neocenitelných zkušeností. Moji družinu tvořili oba Sudkovi synové, kteří se mnou prodělávali výcvik. Protože byli příliš mladí, přidal mi otec k radě Vojena, jenž za svého pobytu v zámoří pochytil i nejedno cizí slovo. Vojen byl sice protivný mrzout,

jemuž nic nešlo pod vousy, ale byl jsem celkem rád, že nám bude po ruce. Nebylo mou vinou, že jsem se v klášteře nenaučil, co by mi teď bylo k užítku. Za své mezery v rytířských vědomostech jsem se stydět nemusil. Udělal jsem všechno, co bylo v mých silách.

Radek, který zdaleka nepocházel z tak bohaté rodiny, jako je naše, si přivedl jen jednoho zbrojnoše. Měl také jen jednoho koně, pro cestu i pro boj, kdežto já měl jak koně cestovního, tak i válečného oře, kterého cestou povedou na ruce, aby byl náležitě šetřen. Radkův nemladý kuň se ani zdaleka nemohl vyrovnat mému ryzáku lesklé srstí, jemuž hrály všechny svaly. Byl to potomek onoho hřebce, kterého si otec přivedl jako kořist ze své výpravy a zkřížil s jednou z našich nejlepších klisen.

K obsluze nám otec přidal dva sluhy, z nichž jeden nám bude kuchtíkem, zatímco druhý se bude starat o naše šaty a prádlo. Otec rozhodně nechtěl, aby nás provázela nějaká žena. Mladá se k tomu nesluší a staré jsou na pochodech jen na obtíž. Náklad nám ponесou soumaři, k nimž byl přidán jeden mezkař. Vezli jsme s sebou nejen zbroj, ale i stan a potraviny, neboť jsme musili být připraveni, že nenalezneme všude přístřeší a pokrm. O tom, jakým nepřítelem vojska dovede být hlad, jsem toho od otce slyšel až příliš mnoho.

Celkem nás bylo připraveno na cestu devět. Otec takovou družinu považoval za dostatečně početnou, aby tvořila kopí. Tak totiž odborně nazýval naši skupinu, a to podle kopí rytíře, který je jejím velitelem, v tomto případě podle mého kopí. Rozhodně se prý před francouzskými rytíři nebudu muset stydět ani za svou družinu, ani za svou zbraň a zbroj. Velmi mu na tom záleželo, a proto mi také dal na štít namalovat obraz růže. Jak jsem už připomněl, u Franků je totiž zvykem, že každý rytíř má svůj štít ozdoben zvláštním znakem, a v naší rodině, mezi Vítkovci, těší se růže zvláštní oblibě. Ten znak se mi líbil, ale neméně jsem si cenil zaoblený váček s penězi, jež mi otec připravil na cestu. Bedlivě jsem jej střežil spolu s doporučujícím listem na opata Martina z kláštera v Pairisu.

Den, kdy jsme měli vyrazit, přšelo a fičel protivný vítr, ale nedbal jsem toho. Byl jsem rád, že už mám čekání, jež nebralo konce, za sebou.

Hřálo mě vědomí splněného snu, pomyšlení na dalekou cestu plnou dobrodružství, z níž se vrátím jako rek ověnčený hrdinstvím – a jak jsem pevně věřil – i jako svědek konečného osvobození Jeruzaléma. Ostatně nebyl jsem ještě rozhodnut, zdali se vůbec vrátím. Snad zůstanu trvale v Jeruzalémě jako jeden ze strážců Svatého hrobu. Mocně mě lákala vidina dalekých, neznámých krajů. Byl jsem zvědav na moře, jímž se rozhodně nenechám zastrašit jako pan Hroznata!

Nesmírně jsem se těšil, ale přece mi bylo teskno, když jsem se loučil s otcem. Tak skvěle se o mne postaral, tak výtečně mě vypravil! Co všechno pro mne udělal, jako by mě chtěl odškodnit za léta promarněná v klášteře. Dobře jsem si povšiml, že i pro otce bylo loučení těžké. V tváři zpitvořené šrámem nestačil přemoci smutek. Vypadal znaveně, staře, snad si sám uvědomil, že už není tak mladý a zdrav, aby mohl jet s námi. Rozhodně mu chyběla jiskra v oku a nebylo ani stopy po jeho bezbožných kletbách a burácivém smíchu, jež jsem tak miloval. I jeho objetí dopadlo tentokrát nějak chabě,

takže mi ho bylo líto. Ale i to je třeba překonat.

S bratrem Sezemou bylo loučení snazší. Podali jsme si chladně ruku. Vycítil jsem, že od začátku nesouhlasil s mým odchodem z kláštera, a já mu na oplátku dával najevo, že jím opovrhují, když neměl sám odvahu připnout si na rameno kříž a po otcově příkladu se vypravit proti Saracénům. Sezemova žena věděla, že se s bratrem nemáme rádi, proto se i ona se mnou rozloučila jen krátce. Jejich dvě dcerky byly ještě příliš malé, aby si vůbec uvědomily, oč běží, a tak se jen pletly pod nohy. Byl jsem celkem rád, že se to naše rodinné loučení obešlo bez slz.

V rodině Radkově zato tekly proudem. Vladyka Ješek plakal svým jediným okem, matka skrápěla Radka slzami, neubránila se jim ani jeho sestra a nakonec měl zarosené oči i sám Radek. Nemám mu to za zlé. Chápu lítost všech matek a otců, sester i bratrů, manželek a dětí při odjezdu těch, které milují, na tak dalekou a nebezpečnou výpravu, jako je pout' do Palestiny, pout', z které se už nemusejí vrátit, zvláště jdou-li tam bojovat. I mně se sevřelo hrdlo, když se se mnou loučila Radkova pěkná sestra Ludmila, která už zase statečně přemohla slzy prolévané za bratra. Přála mi šťastnou cestu a hlavně šťastný návrat a mám prý být Radkovi bratrem. Rád jsem jí to slíbil. Napadlo mi v tu chvíli, že vzpomenu-li si cestou na domov, bude k němu patřit i její milá tvář. Ale teď už bych chtěl mít to trapné loučení za sebou. A proto jsem jako velitel našeho kopí dal trochu drsně povel k odjezdu.

Když jsem v milevském klášteře přijal kříž, představoval jsem si, že se z našeho hradu vypravím na cestu jako rytíř, v plné zbroji, s kopím, mečem a štítem. Ano, tak skvěle jsem si to maloval před očima. Ale otec mi kupodivu vysvětlil, že se sluší vypravit se do Svaté země pokorně jako skutečný poutník. A tak v prostém cestovním šatě, zahalen pouze pláštěm proti dotěrnému dešti, jsem se s ostatními zul, abychom bosí vykročili z brány a ušli notný kus cesty pěšky, než jsme zase nasedli na koně. A po celou tu cestu, kdy jsem kráčel místo kopí s poutnickou holí, jsem se ani jednou neohlédl, aby mě nebolelo srdce pohledem na domov, s nímž se možná už nikdy neshledám.

Mraky visely tak nízko, až se zdálo, že se dotýkají stromů.

Všechno bylo šedivé a plačtivé. I když jsem pak nasedl na koně, sotva jsem s Radkem vyměnil pár slov. Nebylo nám do řeči.

To všechno, co jsem cítil, je vlastně samozřejmé. Když se mladý muž vydává za dobrodružstvím, cítí štěstí, že se naplňuje jeho touha, zároveň se však trochu leká všeho neznámého, co ho čeká, a snad proto se tak těžko loučí se vším důvěrně známým, co opouští doma a co nepřestává mít rád.

Co však bych měl povědět o naší další cestě? Byl jsem pln očekávání toho, co mě čeká ve Svaté zemi, že mě samo putování do Benátek příliš nevzrušovalo. Cesta se vlekla, neboť stezka byla rozblácená, plná kamenů a kořenů, takže jsme musili s koňmi a soumary postupovat opatrně, aby neklouzli a neporanili se.

Nazítí vysvitlo slunce, hned bylo veseleji, ale stejně se mi zdálo, že se s přítěží pěšáků a soumarů jen vlečeme. Opatrný Vojen doporučoval časté zastávky, aby se nám prý koně příliš neunavili. Dal jsem na jeho zkušenosti. Kdyby si zbrojnoši a sluhové odřeli cestou nohy do krve, postupovali bychom potom ještě pomaleji. A tak jsme se jen pomalu šinuli kupředu k našemu cíli, neznámým a vytouženým Benátkám.

Podobně to pokračovalo i třetí, čtvrtý, pátý a další dny; stále jsme musili krotit svou touhu být v Benátkách, odplout do Svaté země.

Byla to jednotvárná nuda, kterou však brzy vystřídalý nesnáze, z nichž nás vysvobodil jedině Bůh, na něhož stále pevně spoléhám.

Kde to bylo možné, přenocovali jsme ve staveních, neboť stavba stanu je obtížná a spaní v něm málo pohodlné a naše dva stany sotva postačí pro všechny. Také koně je lépe mít za chladných nocí pod přístřeškem. Ostatně byli jsme křížáky a bylo tudíž povinností každého křesťana, aby se nás ujal a pohostil. Pokud toho bylo třeba, všechno, co jsme si vzali, jsme také spravedlivě zaplatili, až se mi váček začal povážlivě tenčit. Bylo mi však vítané, když jsme se místo v zatuchlých vesnicích mohli zastavit v nějakém zemanském dvorci, ne-li na šlechtickém hradě, na faře nebo alespoň v nějaké hospodě, pokud nebyla příliš zavšivená.

Všude, kam jsme přišli, se divili našemu znamení kříže, neboť jsme byli, zdá se, v celém tomto kraji jedinými poutníky. Byl jsem na to patřičně hrdý.

Ale uvítal jsem, když jsme dohonili ozbrojenou kupeckou karavanu, vracející se do Benátek, a mohli se k ní připojit. Ti černovlasí, snědí Benátčané, brebentící křiklavou italštinou s nemalým pohazováním rukou, vezli na svých soumarech různé plodiny, kůže, vosk, ale i nějaké nářadí, které získali výměnou za své vzácné, většinou zámožské zboží, rozprodané na rakouských trzích. Cesta už začínala stoupat do hor, stávala se nebezpečnou. Varovali nás dokonce před loupežníky. Snadno jsme se tedy s vlašskými kupci dohodli, že budeme v cestě pokračovat společně, zvláště když nás ujistili, že s nimi dorazíme do Benátek včas ke křižáckému srazu, který byl stanoven po velikonocích, o svátku svatého Jana. Takový příval lidu, který byl vodou na mlýn obchodu, nesměli přece zmeškat. Také oni měli pochopitelně zájem, abychom svým doprovodem posílili jejich bezpečnost. Důvěřovali nám jako křižákům, věřili v naši poctivost a v dobré úmysly.

Opět se osvědčilo, že otec s námi vypravil zkušeného Vojena. Ten nemluvný mrzout znal přece jen i z vlašského jazyka několik slov. S tím, co zase Benátčané znali z němčiny, to stačilo, aby se dohovořili. Má latina mi zatím byla málo platná kromě toho, když jsme měli co činit s osobami duchovního stavu, což nebylo právě časté. Tím spíše jsem se snažil, abych pochytil alespoň něco z vlastiny či němčiny. Avšak rakouští a korutanští sedláci mumlali svou kostrbatou řeč dočista nesrozumitelně a benátští kupci zase drmolili tak rychle, že mé pokusy o dorozumění s nimi končily zpravidla bezvýsledně a byly mi k malému užitku.

Vzbudilo to ve mně pocit rozmrzelosti, a dokonce jsem se sám sebe tázal, hodí-li se vůbec pro rytíře spojovat se s kupci, protože se mi zdálo, že se zdržujeme jejich zvláště pomalým postupem. Brzká událost však způsobila, že jsem svůj názor opravil.

Bylo už na sklonku dne, za nastávajícího šera, když nás úzká stezka zavedla do hustého lesa a já znenadání zaslechl zlověstný svist. To zasvištělo několik šípů, a než jsme se vzpamatovali z překvapení, vrhla se na náš průvod tlupa ozbrojených lupičů. Ten den jsme jeli v zadním voji karavany, takže jsem z toho, co se přihodilo, zahlédl vlastně velmi málo. Lupiči byli sice nečetní, ale zato odvážní. Nemohli nás rozhodně přemoci, ale náhlým přepadením se jim

podářilo zmocnit se několika pytlů nákladu a zmizet s nimi opět v bezpečí hustého lesa, kam jsme se nemohli odvážit je pronásledovat. Divím se, jak se vůbec mohli odvážit tak zoufalého činu. Snad se přepočítali a sami byli překvapeni naší početní převahou. Jak však říkám, všechno se odehrálo tak nečekaně a rychle, že než jsem stačil přehlédnout, co se vlastně děje, bylo už po bitce. Lupiči se vyhnuli nám, křižákům, a šli právě jen po kupeckém zboží. Naneštěstí však byl zasažen šípem jeden z mých soumarů, a to tak zle, že jsme se s ním musili rozloučit a náklad rozdělit na zbývající. Také kupci přišli o dva soumary, což byla pro ně další citelná ztráta krom zboží, jež jim bylo uloupeno. Byli zraněni také dva italská mezkaři, jeden z nich tak šeredně, že když ho posadili na koně, abychom mohli pokračovat v cestě, nesnesitelně sténal a potom cestou skutečně na svá bolestná zranění zemřel. Pokoj jeho duši! Smrt byla pro něj vykoupením.

Lupiči zanechali na místě jednoho mrtvého. Dva z nich, poraněné, se Benátčanům poštěstilo polapit. Z oprávněného vzteku a pro výstrahu je krutě zmrzčili a zohavené je pověsili na větev statného smrku. Trest byl zasloužený, ale mě celá ta příhoda nepříjemně vzrušila. Nic podobného jsem ještě nezažil, kromě na honu, když poraněný kanec roztrhal dva psy a ještě jednomu honci rozpáral břicho. Nedivte se tedy, že mnou otřásl, když jsem slyšel úpění poraněného mezkaře a hned nato ječení polapených lupičů, když je Italové mučili a věšeli. Nezdálo se mi však, že to nějak zvlášť hnulo Radkem či našimi zbrojnoši. Jen kuchtík se tvářil ustrašeně, zatímco náš mezkař se ve zmatku až příliš nápadně točil kolem kupeckých soumarů, místo aby si hleděl našich.

Snažil jsem se, abych na sobě nenechal znát své rozrušení, a opravdu se mi pevnou vůlí podařilo ovládnout se, ačkoli se mi jednu chvíli chtělo zvracet. Nakonec mě nejvíc mrzelo, že první krvavá srážka, kterou jsem na křižácké výpravě zažil, dopadla tak nerytířsky. Nebyli jsme při ní kupcům vlastně nikterak užiteční, třebaže já osobně bych byl jen vítal, kdyby se mi dostalo času vyzkoušet v boji svůj meč. Protože jsme však uzavírali průvod, nemohli jsme zasáhnout na místě, kde lupiči zaútočili. Položil jsem si také otázku, zdali by byli lupiči přepadli nás křižáky, kdybychom jeli sami, bez doprovodu karavany. Spíše pochybuji, že by se byli odvážili

vztáhnout na nás ruku. Pomyslel-li jsem ovšem na svůj váček s penězi, kynula by jim i od nás lákavá kořist. Počtem byli by proti mému kopí, jak alespoň hádám, spíše v převaze, a kdyby využili překvapení a zaskočili nás z lesa, mohl by kdokoli z nás zaplatit životem. Musil jsem tedy dát za pravdu Vojenovi, že bylo obaporně užitečné, když jsme se přidružili ke kupecké karavaně a drželi se pohromadě.

Vlaši nám také pomohli, když jsme se ocitli v nebetyčných horách, když jsme se šplhali k oblakům po strmých stezkách, jež se klikatily nad příkrými stržemi a závratnými propastmi. Jediný chybný krok, jediné uklouznutí mohlo způsobit smrtelný pád. Bylo tedy velmi užitečné, když nám Benátčané ukázali, jak tu vést naše koně a soumary a zajistit náklad. Na celém světě nejsou snad pohoří tak vysoká jako ta, která jsme musili překročit cestou z Korutan do Benátek. Kdo to neviděl na vlastní oči, sotva si dovede představit ty nebetyčné hory, jejichž vrcholky se třpytí sněhem. V té divočině, pokud tu netrčí jen holé skály, skrývá se v lesních houštinách také nesmírné množství dravých šelem, které se však na náš početný průvod neodvážily zaútočit. Musím být tedy italským kupcům vděčný za jejich pomoc. Naštěstí jim co zbožným křesťanům záleželo na tom, abychom se jako křížáci dostali bez pohromy do Benátek, o nichž hovořili s nesmírnou pýchou jako o nejbohatším městě na světě.

Na svém dlouhém putování jsme projeli několika ohrazenými městy, spatřili několik pevných hradů posazených neuvěřitelně vysoko na příkrých skalách, nocovali jsme i ve výstavných kláštrech. Bylo čemu se divit, nepřestával jsem však žasnout, ani když jsme ze strastiplných horských průsmyků sestoupili do široké nížiny svažující se k Benátkám a spatřili tam sytě modrou oblohu u nás nevídanou, docela jiná stavení, stromy a plodiny, než jaké jsem dosud v životě viděl.

Všechno tu kypělo zelení a pestřilo se květy, takže to budilo veselí v srdci, zvláště po útrapách cesty v horách. Všiml jsem si, že i skot tu byl docela jiný než u nás doma, daleko mohutnější; spřežení bílých býků s nevídaně dlouhými rohy na mne při prvním setkání působilo jako nadpřirozené bytosti a vzápětí jsem se zase podívoval ohyzdným

černým buvolům. A co tu bylo drobných, ušatých oslíků!

Města tu byla velká, bohatá, s kamennými domy a na tržištích a v krámech bylo zboží, že až oči přecházely. Celá naše družina přicházející z Čech obdivovala snad ze všeho nejvíc neznámé ovoce vystavené na ošatkách, v koších nebo jen na hromadách. Pouze zbrojnoš Vojen, jindy podmračený, se usmíval, neboť on tohle všechno dobře znal. My jsme se do neznámého ovoce zakusovali s nedůvěrou, ale pak jsme se jen olizovali, jak bylo šťavnaté. I vína jsme si tu popřáli v hojné míře, neboť bylo levné a pitké. Všem nám byl vítaný odpočinek, jež si tu po námaze v horách popřála celá naše karavana. Vždyť Benátky už byly na dosah ruky a nemusili jsme se bát, že tam nedorazíme včas. Ostatně právě tady jsme se setkali s prvými zástupy křižáků proudícími ze všech stran k tomu podivuhodnému námořnímu městu, odkud jsme měli vyplout k svatému boji za věc Spasitelovu.

SETKÁNÍ S RYTÍŘI

V USMĚVAVÉ, ÚRODNÉ SEVEROITALSKÉ NÍŽINĚ spatřil jsem v zástupech křižáků také první rytíře, na které jsem byl zvlášť zvědav. Žádný z nich nebyl v plné zbroji, jak jsem si rytíře vždycky představoval, ale poznával jsem je na první pohled i v jejich cestou uprášeném šatě, neboť seděli na koních, s ostruhami na patách, meči u pasu. Tutam měl některý na zádech zavěšen svůj štít s erbem, jak je to zvykem na pochodu; kopí a přilbu jim nesli zbrojnoši, ostatní zbroj měli stejně jako já naloženou na soumarech.

Prohlížel jsem si je zvědavě, porovnával jsem je se sebou a svou družinou a až na několik jednotlivců jsem shledával, že otec měl pravdu, když mě ujišťoval, že si neutržíme hanbu se žádným z mladších rytířů, protože s velmoži se samozřejmě měřit nemůžeme a ani nechceme. Zdvořile jsme se zdravili jako křižák křižáka, ale jinak jsem se nepokoušel vejít s nimi blíže do styku, už proto, že jsem neznal jejich řeč a ani jsem nevěděl, z které končiny přijíždějí.

Přišli však za mnou sami.

Bylo to jednou na sklonku odpoledne v kterémsi z oněch živých italských městeček, jimiž jsme procházeli. Bylo to v předvečer dne, kdy jsme měli konečně dorazit do Benátek. Zasedl jsem právě sám – bez Radka, který zůstal u našich lidí – v přívětivé krčmě u poháru vína, k němuž jsem přikusoval uzenou šunku s chlebem, jež tady všude pekli nápadně bílý, když tu si ke mně přisedli dva křižáci. Povšiml jsem si jich už po obědě, jak se s hloučkem svých druhů potulovali po tržišti. U pasu měli teď jen krátké dýky, ale podle jejich kroje a chování jsem na první pohled poznal, že oba jsou šlechtici, i když jejich šat nebyl právě švihácky zánovní. Mluvili řečí mně zcela neznámou, patrně románštinou, kterou hovoří Frankové ve Francii.

Také oni ve mně poznali šlechtice podle meče, který jsem měl na rozdíl od nich stále při sobě, a oslovili mě svou neznámou řečí snad v domnění, že jsem krajan. Samozřejmě se nám nepodařilo dorozumět se, ačkoli to zkoušeli ještě s vlastinou a němčinou, z nichž ostatně neznali mnohem víc než já. Abych však nevypadal jako docela nevzdělaný hlupák, zahovořil jsem na ně latinsky – a kupodivu, starší z obou mladých rytířů mi ihned plyně odpověděl, třebaže jeho výslovnost a přízvuk se značně lišily od latiny, které mě učili milevští mniši. Zdálo se, že i jeho druh z latiny něco pochytil, i když nebyl s to souvisleji se v ní rozhovořit.

Křižák hovořící plyně latinsky se jmenoval Aliaume a pocházel z místa zvaného Clari, jež leží u velkého města Amiensu v zemi, která spadá pod moc francouzského krále. Ač klerik, přesto neváhal vypravit se po rytířsku se svým mladším bratrem Robertem, aby udatnými pažemi pomohli k vítězství kříže nad pohany. Přiznávali se upřímně, že jsou z poměrně malé tvrze s nevelkými pozemky, a protože nezanechali doma žen, rádi by si službou Spasiteli vysloužili za mořem alespoň pro jednoho z obou výnosnější léno nebo získali přiměřené postavení. S uspokojením jsem si uvědomoval, že můj otec byl proti nim boháč. Já sám byl ovšem druhorozený syn, původně určený rovněž ke kněžskému stavu, takže mé postavení nebylo nepodobné postavení staršího z obou bratrů z Clari.

Nevycházeli z údivu, když se dověděli, že pocházím z Čech. Slyšeli o té zemi jistě poprvé, neboť si představovali, že je to země pohanská, někde při Dunaji, to znamená při veliké řece, kterou jsme my překročili teprve cestou přes vévodství rakouské. Nemohli proto zpočátku pochopit, že jsem byl vychován jako křesťan, a to dokonce v klášteře. Vypyтали se, jakou řečí se u nás mluví, jaká zvířata chováme a čím se živíme. Mladší z obou bratrů z Clari, Robert, se dokonce zmiňoval o obrech a otrocích a ptal se po lidožroutech, až mi to přišlo k smíchu.

Když pak uslyšeli, že jsem šlechtic a že naše česká družina nečítá ani deset mužů a že nad sebou ještě nemáme žádného vyššího velitele či korouhvevního pána, sami mi nabídli, že se pokusí zařídit, abychom byli přibráni k jejich oddílu. V čele mu stál urozený pán messire Pierre či Petr z Amiensu a jeho jádrem byla skupina šlechticů z okolí města Amiensu, které podobně jako nepřítel vzdálená města brabantská a flanderská je prý velmi výstavné a bohaté, s živými trhy. Pocházel prý z něho i onen proslulý hlasatel prvního křížáckého tažení Pierre l'Hermite neboli Petr Poustevník. Jmenovali mi také

několik ze svých druhů: Mikuláše z Mailly, Anseauu z Cayeux, Gautiera z Nele a jeho bratra Petra, Jana z Valu a ještě jiné. Ta jména mi zněla velmi zvučně, jakoby ozvěnou francouzské rytířské slávy. S většinou z nich jsem se potom osobně seznámil, ale nemohl jsem s nimi, alespoň zpočátku, hovořit bez tlumočníka, jelikož na rozdíl od vzdělaných bratrů z Clari nemluvili latinsky ani jiným jazykem kromě své vlastní řeči, které jsem se zase já musil teprve naučit.

Jejich upřímná nabídka mě zaujala. Teď už mě nic nezdržovalo při kupecké karavaně a rozhodně bych raději přijel do Benátek pod korouhví slovutného Petra z Amiensu než s kupeckými soumary. Vždycky jsem si představoval, že se v Benátkách přihlásím samému hraběti Thibautovi Champagneskému a jeho znamenitému maršálku Villehardouinovi, ale teď, když je hrabě mrtev a já ani nevím, kdo je na jeho místě vrchním velitelem celé výpravy, nemohl jsem se ani spolehnout na doporučující list na opata Martina z kláštera Pairisu. Proto jsem uvítal možnost získat svého velitele ve slovutném Petru z Amiensu, obklopeném tak výtečnou rytířskou družinou. S pomocí šlechtických druhů nebudu už odkázán jen na rady mrzoutského zbrojnoše Vojena. Mé sebevědomí tím stoupalo. Zdá-li se, že mé kopí by bylo vítanou posilou pro sbor messira Petra z Amiensu, a kdyby mě přijali do svého kruhu tak příjemní mladí šlechtici, jako byli oba bratři z Clari, s nimiž jsem se mohl domluvit latinsky, pak opravdu...

Nabídku jsem prostě vděčně přijal a Robert hned odkvapil, aby zařídil vše potřebné, máme-li už nazítří vyrazit společně do Benátek. Zůstali jsme se starším Aliaumem sami u poháru vína a já spěchal, abych se od něho dověděl co nejvíc novinek. A on jich věděl, chvála Bohu, dost.

Po dlouhých jednáních, jež vedl champagneský maršál Geoffroi z Villehardouinu, muž stejně urozený a udatný jako rozvážný, přijal konečně vrchní velení nad výpravou markýz Bonifác z Montferratu. Mám-li být upřímný, dvakrát se mi to nezamlouvalo. A povím vám upřímně, proč. Ačkoli ho prý vybral sám maršál Villehardouin, podle mého názoru se nevyrovnal nejen zemřelému hraběti Thibautovi Champagneskému, ale ani vévodovi burgundskému, ani hraběti z Bar-le-Duc, kterým ta hodnost byla nabídnuta před ním a kteří ji oba

odmítli. Jeho rod požíval sice velké vážnosti a získal si nemalé zásluhy o křesťanské panství v zámoří, kde jeho otec zemřel jako jeden z předních tamních baronů. Z Bonifácových tří bratří měl Vilém za manželku princeznu Sibyllu a zplodil s ní následníka trůnu království jeruzalémského Balduina, jenž pohříchu zemřel co dítě. Rainer z Montferratu se zase oženil s dcerou byzantského císaře Manuela a byl potom – nevím proč – zavražděn v Cařihradě. Nikdy jsem však nepřišel na chuť čtvrtému z bratrů, Konrádovi. Naopak v dětských letech jsem ho přímo nenáviděl. Víím, že se zasloužil o záchranu Tyru před pohany, že sňatkem s princeznou Isabelou se mu otevřela cesta, aby se stal jeruzalémským králem, protivil se však králi Richardovi, jemuž pak bídácky připisovali vinu za Konrádovu násilnou smrt.

Pokud jde ovšem o samotného Bonifáce z Montferratu, poněkud mě s ním smiřovalo jedině to, že byl věrným vazalem, a dokonce přítelem Filipa Švábského, který přál našemu králi Přemyslovi. Byl tu však háček. Sám Filip Švábský, který v římskoněmecké říši zápasil o korunu, byl totiž trnem v oku Svatému otci v Římě. Pro přátelství s Filipem Švábským byl tedy náš vrchní velitel Bonifác z Montferratu panu papeži sotva po chuti – a to nebylo právě dobrou předzvěstí. Sám Aliaume z Clari mi pak naznačil, že Filipovi Švábskému prý záleží mnohem víc na tom, co se děje v byzantské říši, než aby byl osvobozen Jeruzalém. Měl přece za manželku dceru svrženého byzantského císaře... Ach, bylo to pro mne příliš složité, abych pochopil všechny nitky celého pletiva! Nelíbilo se mi prostě, že tu bylo příliš osobních zájmů a vztahů k Byzanci a jeruzalémskému trůnu místo bezvýhradné vůle potřít Saracény a osvobodit Boží hrob. Myslíl jsem na to, jak by naši svaté věci pomohlo, kdybychom my všichni křižáci, pan papež Inocenc, římskoněmecký císař Filip, český král Přemysl i markýz Bonifác z Montferratu byli spojeni jediným cílem bez postranních zájmů a úmyslů.

Mou pokleslou náladu nepovzbudila ani druhá zpráva, kterou mě překvapil můj nový přítel. Bylo pro mne samozřejmostí, že jako křižák budu se Saracény bojovat o osvobození Jeruzaléma přímo ve Svaté zemi. Nyní jsem se však dovídal, že ti, co výpravu připravovali a měli v rukou její vedení, to znamená především Bonifác z

Montferratu jako vrchní velitel a také znamenitý maršálek Villehardouin, se dohodli, že na pohany nezaútočíme v Sýrii ani v Palestině, nýbrž v Egyptě. Cílem našeho útoku bude prý nejspíše Alexandrie nebo egyptský Babylón.

V zámoří, to znamená v Sýrii a Palestině, prý tamní baroni opět sjednali několikaleté příměří se Saracény. Bude prý proto lépe, napadneme-li panství Saracénů právě v místě, kde je teď těžišť jejich moci, tam, kde jim můžeme zasadit nejcitelnější ránu na místě nejzranitelnějším. Kdo chce zabít hada, musí mu nejprve rozetnout hlavu.

Aliaume mi také vysvětlil, že jak je známo z bible, úroda v egyptské zemi závisí na záplavách působených řekou Nilem, takže se tu pravidelně střídá sedm let hubených se sedmi léty tučnými. Ted' však je Bůh na naší straně, řeka Nil už po pět let nevystoupila ze svých břehů, takže všechno obyvatelstvo v dolním Egyptě je umořeno suchem a hladem. Tím bude náš úkol nemálo usnadněn. Vyhladovělým Saracénům bude chybět síla v pažích a obilí ve skladištích, až na ně udeříme a oblehneme jejich města.

Znělo to rozumně, a dokonce nadějně, ale já byl spíše zklamán, neboť jsem hořel touhou dobývat přímo Jeruzalém a zažít jeho osvobození. Nechtělo se mi jen čekat, až nám saracénská města spadnou do klína, protože jejich ochránci nebudou mít co do úst. Pomyslel jsem i na to, že plavba do Egypta bude mnohem delší. Pamatoval jsem si z otcova vyprávění, že král Richard snášel plavbu po moři jen velmi těžce, s největším sebezapřením. Také po tom, co jsem slyšel vyprávět o panu Hroznatovi, jaké zděšení vyvolal v jeho duši pohled na rozbořené mořské vlny, nevyvolávala ve mně vyhlídka na dlouhou přeplavbu do Egypta zrovna příjemné pocity. Byl jsem zvědav, jaké bude to obávané moře.

Zatímco jsme takto rozprávěli s Aliaumem z Clari o moři, o markýzi z Montferratu a egyptském Babylónu, vrátil se udýchaný Robert z Clari. Přiváděl s sebou ještě jednoho mladého šlechtice, který se na můj pozdrav jen odměřeně pouklonil. Změřil jsem ho zkoumavým pohledem. Ten urostlý a v tváři nápadně hezký mladík byl oblečen v dokonalý šat. Byl si toho také zřejmě vědom, že dovede vzbudit obdiv, neboť se nesl hrdě a shlížel na mne s

úsměvem, či spíše s úsměškem, vždyť rýhy okolo jeho jemně vykrojených úst jako by prozrazovaly mírné opovržení.

Čilý Robert mi ho představil jako Jana z Valu a zajímavě mi vysvětloval, že se tento šlechtic nešťastnou náhodou nachomýtl právě k tomu, když jednal s messirem Petrem z Amiensu o mém přijetí. Protože Jan z Valu latinsky nerozuměl, mohl mi Robert s bratrovou pomocí krátce vysvětlit, že Jan z Valu je sice znamenitý rytíř, ale velmi pyšný a naneštěstí má na messira Petra z Amiensu velký vliv vzhledem k urozenosti, vysokému postavení a bohatství svého otce. Když uslyšel, že se o přijetí do sboru Petra z Amiensu uchází neznámý český rytíř, vznesl hned námitky, aby byl přijat „někdo jen tak, kdo přichází z neznámé země a nemůže průkazně dokázat svůj původ a stav“. Robert mi sděloval, že messire Petr z Amiensu mu samozřejmě přitakal, a proto je teď hrdý Jan z Valu se svým protivným úsměvem tady, aby si mě prohlédl a vyzpovídal.

U čepice svatého Mikuláše, jak by řekl můj otec, pozdě jsem litoval, že jsem lehkomyšlně přijal nabídku těchto dobrosrdečných bratrů z Clari a nebyl opatrnější. Měl jsem něco podobného předvídat. Oni však jednali beze vší pochybnosti upřímně a nezáludně...

Už zpráva, že vrchním velitelem výpravy bude markýz z Montferratu, který nás místo do Svaté země povede do Egypta, mě krajně rozladila. Teď ve mně všechno jen vřelo. Nebudu se přece krčit já, Vítek z Klokot, vnuk Vítko z Prčice, kterého zvali hrabětem, před nějakým francouzským rytířem jen proto, že má lepší šaty než já! Co ho vůbec opravňuje, aby se na mě tak kasal? Náš král Přemysl Otakar je stejně dobrý, ne-li lepší než ten jejich Filip August, kterému chybějí jakékoli rytířské vlastnosti, ta můj otec patří ve své zemi také k nejbohatším a nejurozenějším mužům jako otec toho šviháka. U všech čertů, nemusím se stydět za sebe ani za své kopí ani za nikoho jiného!

Má slabina je pouze v tom, že mám s sebou jen průvodní list, podepsaný a zapečetěný svým otcem, kterého tady nikdo nezná, a dopis od opata Jarlocha, který je však adresován opatu Martinovi z Pairisu, a jež proto nemohu nikomu jinému ukázat. Měl jsem přece jen počkat až do Benátek, kde bych se spíš uvaroval podobného

střetnutí. Pozdě však litovat. Když už k tomu došlo, musím výzvu přijmout.

Tak se stalo, že jsem pravil velmi nakvašeně: „Jsem ochoten odpovědět na všetečné otázky pana Jana z Valu, je-li to přáním messira Petra z Amiensu, ovšem jen potud, pokud se to nedotkne mé cti.“

Starostlivý Aliaume ihned mou odpověď přetlumočil. Zdá se, že má sebevědomě pronesená slova panáčka trochu uklidnila. Tvářil se zdvořileji, ale začal klást otázky způsobem, jako by mě vyslychal. Bratři z Clari střídavě tlumočili otázky a odpovědi. Dotazoval se na naše království a na našeho krále, na čí straně prý stojí ve sporu o císařský trůn – to souviselo s markýzem z Montferratu a Filipem Švábským; pak se vyptával na otce, na jeho rod, majetek, na jeho křížácké činy. Trpělivost mi už docházela. Konečně se zeptal, jsem-li rytířem a jak jsem se jím stal. Když jsem přisvědčil a řekl jsem, že mě společně s Radkem pasoval můj otec, začal vyzvídat, jakým způsobem to provedl. Při zmínce, že mi otec uštedřil ránu do zátylku, se začal nestoudně posmívat, že ten způsob je už dávno zastaralý, dnes že se pasuje třemi údery meče na rameno. Tím byla míra dovršena. Už jsem se prostě nedovedl krotit.

Vzpomněl jsem si, co v den mého pasování vyprávěl otec o vzpurném anglickém rytíři. Povstal jsem, uchopil pravicí jílec meče, povytáhl ho z pochvy a řekl zprudka: „Nevím, jak se obřad provádí ve vašem království a ani mě to nezajímá. U nás byl proveden tak, jak jsem pravil. A jestli vás to, pane z Valu, nestačí přesvědčit o mém rytířství, pak vás o tom mohu přesvědčit svým mečem nebo svým kopím. Jako rytíř byste měl vědět, že máme svůj meč právě proto, abychom jím hájili svou čest. O kopí pak bylo řečeno, že je znakem pravdy, takže se o pravdě může mezi námi rozhodnout právě jím!“

Zíral na mne s rostoucím překvapením, ale podle výrazu tváří jsem soudil, že se má řeč líbila nejen oběma bratrům z Clari, kteří stáli na mé straně, ale tak trochu i tomu hrdopýškovci.

„To byla vpravdě rytířská odpověď,“ neodpustil si poznamenat bystrý Robert z Clari, který vytahovačného Jana z Valu zřejmě neměl ve velké oblibě. Pokud jde o Jana z Valu samého, přestal se urážlivě usmívat.

„Dobře,“ řekl. „Svou odpovědí jste mě přesvědčil, že opravdu máte odvalu hájit svou čest a že ani já neučiním nic proti své cti, přijmu-li vaši výzvu. Nabízím vám tedy, pane z Klokot, zítra ráno, ještě než vyrazíme do Benátek, rytířské klání, ale naostro, bez jakéhokoli šetření, až do úplného rozhodnutí, abych vám dal příležitost nejen k rytířským slovům, ale i k činu. Podaří-li se vám zvítězit, získáte si naráz slávu a nikdo už nebude pochybovat o vašem rytířství. Pakli budete sražen, nebude vám to k necti, neboť – to mi věřte – mé kopí už vjelo do hrudi nejednoho dobrého rytíře.“ Při těch slovech se v jeho tváři objevil výraz nejen pýchy, ale i krutosti. Zmizel však zase, když pokračoval: „Zítra, jakmile se rozbřeske dne, čekám vás na náměstí tohoto města, které docela dobře poslouží za kolbiště. Postarám se už se svými přáteli, aby bylo všechno řádně připraveno podle pravidel rytířského zápasu.“

Opět se stroze uklonil a kvapně odešel. Já zasunul meč do pochvy, posadil se a zhluboka si vydech. Úlevou, že jsem čestně obstál. Těžší zkouška mě ovšem čeká teprve zítra ráno, mám-li si vybojovat vstup do kruhu francouzských rytířů. Ale na to jsem zatím nechtěl myslit.

„Obávám se, pane, že jste se unáhlil,“ pravil mi svým mírným hlasem Aliaume z Clari, jehož tvář byla velmi vážná. „Chyba je ovšem i na nás. Měli jsme vás varovat. Jan z Valu je přes své mládí obávaný bitec, který nezná slitování. Jeho soupeři jsou většinou rádi, vyvážnou-li jen s lehčím zraněním. Myslím, že by bylo lépe...“

„Nechci o tom už slyšet!“ vykřikl jsem prudce. Na smír není přece vůbec pomýšlení. Spěchal jsem ke svým, abych se připravil k zítřejšímu utkání. Nepotřeboval jsem, aby mi vysvětlovali, že půjde o život. Raději jsem si opakoval, že ničeho nelituji, že jsem jako rytíř nemohl jednat jinak, že nepociťuji strach. Báť jsem se pouze, co řekne ten mrzutý staroch Vojen, až uslyší, co jsem si upletl. Počínal si někdy, jako by měl právo zastupovat mého otce.

Dostal jsem od něho, co mi snad patřilo. Chovám se prý někdy hůř než můj zbrklý otec. Copak se sluší mezi křižáky vzájemně se urážet, vztáhnout na sebe zbraň a přijít zbůhdarma o život?

Ach, prostému zbrojnoši se to snadno mluví, když není rytířem a neví, co je to čest, myslil jsem si, čest musím chránit jako číši před

mouchami. Víím dobře, že my křižíáci bychom si měli být navzájem bratry, ale já nezačal tu hádku a teď prostě nemohu ustoupit. A tak jsem vztekle okřikl Vojena, aby si nechal své hloupé poznámky a radši se postaral, abych měl na zítřek všechno řádně připraveno.

Docela jinak se zachoval Radek. Když uslyšel, jak urážlivě mluvil ten z Valu, prohlásil, že jsem nemohl jednat jinak. Aby pak potvrdil svůj naprostý souhlas, řekl, že on sám jako rytíř požádá pana Petra z Amiensu, aby i jemu vybral soka, aby v utkání s ním mohl obhájit naši rytířskou čest.

To už bylo na Vojena přespřilíš. Přestal vyčítat a bědovat a jen nehorázně klel. A můj ustrašený sluha šeptal něco o tom, co prý si tady všichni počnou v cizí zemi, když si oba jejich páni zamanuli nechat se zabít.

Snažil jsem se tvářit se klidně, jako to dovedl Radek, ale ve skutečnosti jsem byl tak rozrušen, že jsem sotva zamhouřil oko. Utěšoval jsem se jen, že Bůh nezapomíná na své věrné, že zachránil Jonáše z břicha velryby, tři mládence z pece ohnivé, Daniela z jámy lvové. A zatímco jsem se zmítal na loži, celá má družina, čítajíc v to i Radka, se činila, aby všechna zbroj byla jaksepattř vyleštěna, zbraň nabroušena, postroje vyčištěny, koně vyhřebelcováni, neboť nejen já, ale celé naše kopí musilo dokázat, že jsem opravdový urozený rytíř, i když pocházím ze vzdálených Čech, které pyšní Francouzi nechtějí znát.

NA KOLBIŠTI

BYLA JEŠTĚ NOC, když jsem si oblékal zbroj. Záleželo mi nemálo na tom, abych byl na místě včas. Nedám jim přece příležitost, aby si třeba jen na chvilku mysliili, že váhám. Za svitu pochodně jsem si prohlédl celou družinu a shledal jsem ji s uspokojením v pořádku. Jen nad Radkem jsem trochu zapochyboval, neboť neměl kroužkovou košili, jak by se slušelo, ale jen kožený hauberk pošitý kroužky a šupinami. Naštěstí přes něj navlékl bílý lněný kuršit, jak totiž otec

nazýval roucho, které mělo chránit kovovou zbroj před nečistotou a hlavně před slunečními paprsky, aby se pod jejich teplem příliš nerozpalovala. Otec nám dal kuršity pořídit, aby nám sloužily pod palčivým palestinským sluncem, teď se však Radkovi kuršit hodil, aby skryl nedostatky svého odění. Když Radek ještě u nás doma viděl, že mám svůj kuršit ozdoben naším rodovým znakem růže, dal si také on od své sestry Ludmily vyšít znak ježka. Snad to měla být narážka na jméno jeho otce, jednookého vladyky Ješka, nebo měly ježčí bodliny naznačit, že se ho nikdo beztrestně nedotkne.

Přijeli jsme, jak jsem si přál, na náměstí jako první, ovšem postávaly tam už hloučky místních zvědavců, kteří si nechtěli nechat ujít vzácnou podívanou na rytířské utkání. Napříč náměstí bylo postaveno dřevěné pažení, podél něhož proti sobě vyjedeme a které bude oddělovat naše koně, až s Janem z Valu zkřížíme kopí. Na vhodném místě, odkud bylo možno přehlédnout celé kolbiště, postavili malé lešení s lavicemi, pokryté koberci, zřejmě pro messira Pierra z Amiensu a jeho rytířskou družinu.

Sotva jsem všechno letmo přehlédl, ozvaly se břeskné polnice a na prostranství vjížděl průvod francouzských rytířů v plném lesku válečné zbroje. Musím přiznat, že někteří z nich byli tak velkolepě vystrojeni, že jsem si i ve svém znamenitém kroužkovém brnění před nimi připadal trochu chudě, což mě nemálo zamrzelo. Tím spíše budu musít dokázat činem, že nejsem o nic horší než oni.

U lešení sesedli z koní a za nového vytrubování zaujali místo na připravených sedadlech; pokud pro všechny nestačila, postavili se kolem nebo zůstali v sedle svých koní. Tak učinil i můj sok, Jan z Valu, jehož zbroj zářila jako slunce, takže mi až přecházel zrak.

Když jsem ho teď pozoroval v plném jeho lesku, byla ve mně – nebudu to tajit – malá dušička. Byl by to zázrak, kdyby mě tak skvělý turnajový borec nesrazil s proklatou hruďí do prachu pod kopyta koně. Jen zvláštním štěstím snad vyváznu pouze s přelámanými hnáty, ale přece jen živý. Udělám však všechno, abych ho zabil sám, anebo alespoň abych padl se ctí.

Na smutné úvahy naštěstí nebylo příliš času, neboť sotva messire Pierre z Amiensu zasedl se svými pány na lešení, vyjel proti nám jeho hlasatel, oblečený v pánových barvách, červené a modré, a

vyzval nás, abychom předjeli před jeho velitele. Učinil jsem tak s Radkem a Vojenem, kterému jsem půjčil svého cestovního koně, abych měl jízdního zbrojnoše. Před lešením jsme sesedli a na pokyn urozeného messira Pierra jsme před něho předstoupili a se vši úctou ho pozdravili. Vlídne opětoval náš pozdrav. Na první pohled bylo patrné, že je to muž znalý světa, a zalíbila se mi jeho výrazná tvář, v jejíchž rysech jsem četl poctivost i ráznost. Sotva nás přivítal, obrátil se pan Petr z Amiensu k Aliaumu z Ciari, který k němu přistoupil, aby nám tlumočil slova svého velitele. Také můj včerejší přítel Aliaume se tvářil důstojně, jak se slušelo, přece však ne už tak ustaraně jako včera. Byl bych rád věděl, co za tím vězí. Spíše mě to uklidňovalo, ale jak už jsem připomněl, nebylo času na přemýšlení. Naštěstí. Neboť kdybych měl myslet na to, že Svatou zemi už nikdy nevidím, že je to mé poslední ráno... Nebyl však čas, Messire Petr z Amiensu, muž zkušený a udatný, totiž spěchal, aby se nezdržel jeho odjezd do Benátek, a rychle se rozhovořil tou zurčící francouzskou řečí, z níž jsem ještě nerozuměl ani slovo. Když domluvil, začal Aliaume z Ciari zvolna překládat do latiny:

„Můj urozený pán a velitel, slovatný messire Pierre z Amiensu, praví, že se k jeho sluchu dostala zpráva o čestném sporu, který vznikl mezi jeho rytířem, statečným Janem z Valu a českým rytířem Vítkem z Klokot, jakož i o jejich přání řešit tento spor kláním naostro, do všech důsledků. Messire Pierre z Amiensu sice vítá svědectví o odvaze a udatnosti obou rytířů, nicméně ho zamrzelo, že při jinak chvályhodné obhajobě své cti zapomněli na křížácký slib přísně zakazující jakékoli spory, půtky a klání mezi rytíři po dobu trvání křížové výpravy...“

Počínal jsem rozumět, proč je Aliaume tak klidný. Z druhé strany se na mne usmíval jeho bratr Robert a na tváři messira Pierra hrál spokojený úsměv. Rázem se mi ulevilo. Byl jsem zase rád na světě. Ale jakého zadostiučinění se mi tedy dostane, jak obhájím svou napadenou čest? Na to se mi vzápětí dostalo odpovědi:

„Protože však jde o to, aby řečený český rytíř Vítek z Klokot přede všemi ukázal a dokázal, že se mu dostalo výchovy pravého rytíře, znalého všech rytířských způsobů boje a her, povolují a zároveň mu ukládám já, Pierre z Amiensu, co velitel rytířského sboru, ke kterému patří i řečený Jan z Valu, aby zde, na tomto kolbišti, před zraky mých zde přítomných rytířů předvedl ukázkou své dovednosti v nekrvavé kvintáně. Jako předseda tohoto rytířského sedání povolují mu tři rozběhy, z nichž alespoň v jednom musí zasáhnout figuru, představující nepřítele, má-li dokázat, že je vycvičen, jak se sluší na rytíře.“

Slyšel jsem a rozuměl jsem dobře. Můj zápas na život a na smrt s Janem z Valu se měnil v pouhou hru, v pouhý žert!

Byla to však z úst tak důstojného velmože, jakým byl messire Pierre z Amiensu, nanejvýš uvážená a ušlechtilá nabídka, takže jsem se jí vděčně chopil. Vždyť i hrdopyšnému Janovi z Valu srážela hřebínek připomínkou, že porušil křížáckou svornost.

Pravil jsem: „Přijímám, abych vám, urozený messire Petře z

Amiensu, a všem vašim rytířům přesvědčivě prokázal, že jako rytíř jsem vycvičen v obvyklých rytířských hrách, než budu mít příležitost dokázat před nepřítelem víc.“

Aliaume to přetlumočil, messire Pierre se opět přívětivě pousmál a spokojeně přikyvoval svou moudrou hlavou, neboť se mu má odpověď patrně zamlouvala. Když jsem potom sestupoval z lešení, povšiml jsem si, jak za pažením už připravují panáka, kterého jsem měl srazit v kvintáně namísto Jana z Valu v rytířském zápolení. V té chvíli jsem děkoval Bohu, že mě otec dal vycvičit v té hře a že jsem ji cvičil se vši pílí.

Vyhoupł jsem se svižně na koně, kterého mi přidržel Vojen. Ten chudák ničemu nerozuměl, nevěděl oč běží, a snad ani připravený panák ho ještě nevyvedl z omylu, že se budu bít s Janem z Valu na život a na smrt. Schválně jsem mu však nic neřekl odplatou za jeho včerejší málo uctivé chování.

Odklusal jsem na samý konec pažení, podvrhl kopí přes krk koně, zacváłal jsem a pravou nohou jsem svého hřebce tiskl těsně k pažení, abych správně najel proti svému nehybnému nepříteli, vycpanému panákovi. Cíłil jsem na něj najisto, proto vůbec nechápu, jak se to mohlo přihodit. Snad jsem trochu vyšel ze cviku, bylo to rozčilením nebo jsem netlačil holení dost důrazně, snad se můj ryzák něčeho ulekl, prostě v rozhodné chvíli vybočil doprava a já se cíle minul.

Zaskřípal jsem zuby a byl jsem v tu chvíli, myslím, bledý jako stěna. Taková ostuda před tolika rytíři! Ti na lešení zůstali však tiše, jen ti italsí kramáři a sedláci křičeli, povykovali a smáli se, že jsem měl sto chutí na místě je ztrestat za jejich nestoudnou opovážlivost.

Naštěstí mám ještě dva rozběhy.

Jako by se nic nepříhodilo, odklusal jsem znovu na konec pažení a vyrazil v prudkém cvalu s podvrženým kopím a v pravou chvíli vrazil ryzákovi ostruhu do pravé slabiny, aby mi opět neuhnul. Kopí zasáhlo panákovu paži s takovou prudkostí, že jsem mu ji odtrhl od těla a nabodnutou odnášel na hrotu kopí jako vlající trofej. Můj výkon byl vzápětí odměněn veselým jáсотem a potleskem. Srdce mi tlouklo jako zvon. Já jim ukáži, kdo je to rytíř! Škoda jen, že na místě toho panáka nestál sám chlubitvý Jan z Valu.

Chtěl jsem svůj výkon ještě opakovat, ale messire Pierre z

Amiensu dal pokyn, abych už nevyjížděl. Čas kvapí a ve zkoušce jsem obstál. Byla teď řada na Radkovi, který si mezitím vyprosil vlastní zkoušku.

Věřil jsem svému příteli, jak jsem se však právě přesvědčil, nezáleží jen na umění, ale i na náhodě. Radek si zachovával svůj obdivuhodný klid, který jsem mu mohl jen závidět, neboť já mnohem spíš podléhám střídavým náladám. Vedl svého spolehlivého koně přiměřenou rychlostí a jako hračku srazil panáka prvou ranou namířenou přímo do prsou. Také on byl odměněn zaslouženou pochvalou.

Zkouška byla skončena. Obstáli jsme! Sesedli jsme oba opět z koní a vystoupili na lešení před pana Petra z Amiensu. Upřímně nám blahopřál a se vši vážností se zeptal, zdali jemu a jeho druhům chceme prokázat čest a vstoupit do řad jeho rytířů. Samozřejmě jsme oba souhlasili, snad až příliš horlivě. Vždyť tím bylo splněno mé neuvroucnější přání! Potom jsme pokleklí a poklepem meče na rameno přijal nás messire Pierre z Amiensu mezi své rytíře. Teď už uštěpačný Jan z Valu nemůže vznést ani nejmenší námitky. To mě zvlášť hřálo u srdce, že jsem nad ním vlastně přece jen zvítězil tím, že jsem se jím nenechal zastrašit. Musím mu však připsat k dobru, že on sám byl mezi prvými, kdo nás vítali do kruhu amienské družiny.

Aliaume z Clari mi opět tlumočil jeho slova: „Lituji, že jsme se nemohli osobně změřit. Včera jsem vás zkoušel a musím vám říci, že když jste se nebál postavit se mi v klání, hned jsem ocenil, že máte rytířské srdce. Proto vás chci mít a mám vás za rytíře a bratra ve zbrani. Jakmile bych však na vás uviděl jen stín zbabělosti, pak vás varuji, abyste si na mne dal pozor! Až pomine křížácký slib, mohl bych žádat, abychom vyrovnali svůj spor, který je jinak dneškem smazán. Měl jste štěstí; kdybych při prvním rozběhu byl namísto panáka, kterého jste minul, já, pak...“

Nemusil mi to říkat. Sám jsem si to uvědomil až příliš dobře. Překvapilo mě, že pyšný Jan z Valu se objal srdečně i s Radkem. Nevadil mu tedy jeho chudobný hauberk, snad že byl šťastně zakryt kuršitem se znakem pichlavého ježka, vyšitého od Ludmily, kterou mi vždy znovu připomněl. Nevím, co bych byl tenkrát za to dal, kdyby nás oba viděla při našem triumfu. Myslím, že by mi to v tu

chvíli způsobilo větší radost než obejmout nohy samého Spasitele.

LEGENDA O SVATÉM MUŽI PETRU POUSTEVNÍKU

MEZI TĚMI, KDO NÁM PŘIŠLI BLAHOPŘÁT k úspěšnému vystoupení a přijetí do sboru messira Pierra z Amiensu, byli také benátské kupci, s jejichž karavanou jsme překonali nebetyčné Alpy. Děkovali nám za doprovod a v dobrém jsme se rozloučili. Byli to slušní lidé, třebaže jen kupci.

Pochopitelně jsem spěchal, abych se svými novými rytířskými druhy nastoupil co nejrychleji cestu do Benátek. Náš velitel Petr z Amiensu rozhodl, že se nebudeme zdržovat převlékáním, ale zůstaneme už, jak jsme byli, totiž v plné zbroji. Vstup do bohatého přístavního města oslavíme tak, jak se sluší na rytíře připravené k boji proti pohanům – ve válečném odění a se zbraní v ruce.

Jel jsem s Radkem po boku obou bratrů z Clari. Byli jediní, s kým jsem se tenkrát dorozuměl díky své znalosti latiny. Hovořili jsme o všem možném a řeč se stočila i na proslulého Petra Poustevníka, neboť vězte, že byl rodem z města Amiensu. Pamatoval jsem si jen neurčitě, co jsem o něm slyšel, že se totiž velmi proslavil za první křížové výpravy, to znamená před více než celým stoletím. Tím spíš jsem toužil dovědět se o něm víc. Dříve než přistoupím k vylíčení svých dalších osudů, vypovím vám tedy příběhy svatého muže zvaného Pierre l'Hermite, totiž Petra Poustevníka, a to podle vyprávění Aliauma Clariho za naší cesty do Benátek.

Vězte, že když pan papež Urban, toho jména druhý, rozhodl na koncilu v Clermontu vyhlásit prvé křížácké tažení do Svaté země, stal se jeho nejhorlivějším hlasatelem mnich Petr řečený Poustevník. Byl to muž malé postavy, hubený a nevzhledný, s dlouhým plnovousem, oblečený jen hrubou lněnou košilí a mnišskou kutnou, ale tak výmluvný, že jeho slova zapalovala stovky a tisíce mužů a žen přicházejících z dalekého okolí, aby mu naslouchali.

Tak se stalo, že roku tisícího devadesátého šestého od narození Krista Ježíše se nesmírné zástupy křížáků prostého rodu z měst i vesnic vydaly na tisíce mil dlouhou cestu přes celou pevninu. Proдали svůj majetek, svá pole, louky, dobytek, jen aby získali peníze na cestu, která je povede k spáse hříšné duše. Nemajetní podruzi a nevolníci pak opouštěli svou práci v naději, že cestou k hrobu Spasitelovu nebudou ponecháni bez potravy, neboť doufali, že křesťané, jejichž územím se jim bude ubírat, nenechají je hladovět, žíznit ani jinak strádat. Až pak vkročí na nepřátelské území, zajisté je milý Bůh odškodní dostatečnou kořistí, aby měli z čeho být živi cestou do Jeruzaléma.

Vůdcem tohoto lidu, který se vypravil z Francie a k němuž se pak připojovaly další zástupy ze zemí, jimiž procházel, byl právě neúnavný hlasatel vůle boží Petr Poustevník, a také chudý šlechtic, jehož můj přítel Aliaume nazýval Gautier Sansavoir, neboli jak bychom my Češi nejspíše řekli Bezzemek, ne-li z Nemanic.

Představte si je, jak táhnou s dvoukolými vozy, taženými voly, na nichž vezli své skromné zásoby, malá děcka i bezmocné starce, zatímco starší děti i jejich ženy statečně šlapou v prachu a blátě. Oslíci, mezek či mula, neřkuli soumar, nesli na vyhublém hřbetě zavazadla či jezdce, jehož slabé tělo nevydrželo dalekou chůzi. Za zpěvu nábožných písní mířily jednotlivé houfy nejprve k Rýnu, k městu Kolínu.

Ti, které přivedl zbožný Petr Poustevník, se tam chovali křesťansky, a když si odpočinuli, pokračovali v cestě, ale některé další zástupy vedené loupeživými šlechtici v hříšné hrabivosti a krutosti bez milosti pobíjely místní Židy a obíraly je o majetek, neboť prý jsou nemenší nepřátelé Krista než Saracéni. Sám pan arcibiskup kolínský a biskup špýrský musili proti nim zakročit a ujmout se pronásledovaných Židů.

Tak jako malé praménky neustálým spojováním vytvoří velikou řeku, množství lidu ozdobeného křížem se postupně slévalo v mohutný proud, jak postupovali od Rýna k Dunaji. Byla to dlouhá, předlouhá cesta a prostý lid se před každým větším městem pln nedočkavosti tázal, zdali už je to kýžený Jeruzalém. Jak potom cestou ubývalo potravin, které si vzali s sebou, a zároveň jejich počet

nesmírně rostl, stávalo se stále těžším uživit ty nesmírné zástupy, které se rozmnožily jako roje kobylek. Stále častěji se mnohý hladový pokusil opatřit si potraviny násilím a loupeží. Pohřichu připojilo se k nim mnoho takových, již na pouti do Svaté země hledali pouze příležitost k nevázanému životu bez práce, roboty a jakékoli kázně, jak to už u chudiny bývá. V dalekých končinách, jimiž procházeli, množily se tak třenice a potyčky s místním obyvatelstvem, bránícím svůj majetek, zavírajícím se před dravými poutníky do svých příbytků a mnohdy sáhnuvším v obraně i po zbrani. Nastal boj křesťanů proti křesťanům.

Petr Poustevník se snažil rozbroje mírnit, když však viděl, že z hradeb jednoho uherského města visí jako trofej zbroj tuctu bojovníků z družiny Gautiera Bezzemka, byl tím krajně rozhořčen a nepodařilo se mu zadržet zástupy svých křížáků, které se obořily na město a způsobily v něm z pomsty nesmírné krveprolití. Zvěst o jejich řádění je pak předcházela v Uhrách, v zemi bulharské i jinde, takže obyvatelstvo před nimi prchalo do úkrytů v lesích a horách a oni procházeli divočinou bez lidí a potravin.

Bohaté město Niš se před poutníky uzavřelo do svých hradeb. Prodávali sice, nebo dokonce darovali potřebným poutníkům potraviny, ale spouštěli jim je z hradeb po provaze, neboť se báli vpustit je do města, i když nabízeli rukojmí. Při odchodu však část poutníků zapálila svévolně za hradbami města několik mlýnů. Posádka z Niše, složená z Bulharů, Uhrů i pohanských Kumánů a Pečeněgů, sloužících za žold, vrhla se vzápětí na zadní voj poutníků. Pobíjeli muže, odvěkli ženy a děti, zmocnili se vozů, soumarů a zavazadel. Odvetou zase část poutníků proti dobré vůli Petra Poustevníka se obořila na hradby Niše. Byli odrazeni s krvavými hlavami a došlo k dalšímu krveprolití mezi poutníky; dávali je jako vlci ovce a rozehnali do okolních lesů. Když se opět shromáždili, shledal Petr Poustevník, že nejméně čtvrtina jeho lidu byla pobita a že přišli o všechny vozy, zásoby a dobytek, takže po několik dní se živili jen nedozrálým obilím z polí.

Petr Poustevník, jehož voje se dalšími útrapami cesty rozplývaly jako jarní sněh, poslal k císaři do Cařihradu poselstvo s omluvami a zároveň s prosbou o potraviny. Císař je skutečně přislíbil, ale

vesničané raději pobili dobytek a zasypali studně, než aby nasýtili a napojili poutníky. Nakonec se sotva třetina původního stavu poutníků doploužila pod hradby Cařihradu. Mnozí z nich se ve svých cárech, vyhublí na kost, podobali spíše živým mrtvolám než bojovníkům, táhnoucím osvobodit Svatý hrob. Ale Petr Poustevník nepřestával důvěřovat Bohu.

Císař dal poutníky přepravit do Malé Asie, jen aby se jich co nejrychleji zbavil, avšak i za mořskou úžinou, kde pokračuje jeho panství, počínali si poutníci nejinak, než jako by už byli mezi Saracény. I malé děti prý naráželi na kůly a opékali nad ohněm, takže jejich nesmírné hříchy volaly přímo k nebi a svatý muž Petr Poustevník zůstával proti nim bezmocný.

Část poutníků, hlavně Lombardané a Němci, se vůbec vytrhli z jeho poslušnosti a pod vedením rytíře Rainalda se zmocnili kterési opuštěné pevnosti, kde však upadli do léčky. Než se nadáli, byli obklíčeni. Studny byly prázdné, takže trpěli nesnesitelnými mukami žízně. Zatím se jejich vůdce pro záchranu vlastního života smluvil s Turky a vydal jim své druhy. Zajatci se stali živými terči tureckých lučištníků.

Když se o té pohromě dověděl Petr Poustevník, svěřil své zbývající houfce tvrdé kázni rytíře Gautiera Sansavoir a sám se vrátil do Cařihradu vyjednávat s císařem o pomoc, nechťže jinak už mít nic společného s těmi, které sám nazýval paliči a loupežníky. Zatím však nešťastný Sansavoir byl ze zálohy zaskočen v jakési soutěsce, sám zabit sedmi šípy, kdežto jeho křižáci byli buď pobiti na místě, nebo odvléčeni do otroctví. Ti, kterým se podařilo uniknout, vrhali se jako zvířata smyslů zbavená do moře vstříc jisté smrti nebo se snažili zachránit ve skalách a lesích, kde je čekala smrt hladem. Turci se pak vrhli i na křesťanský tábor, kde zůstali jen nemocní, ženy a děti, a vraždili tam bez slitování.

Tak byli poutníci pro své hříchy z božího úradku téměř beze zbytku vyhlazeni. Ty, co přežili a vrátili se do Cařihradu, kázal císař potupně odzbrojit a poslat zpátky tam, odkud přišli. Smutný návrat způsobil prý malou radost jejich pánům, kteří si už libovali, že se zbavili takové zvlčilé chátry, jež se jim nyní zase vracela...

Zklamáný Petr Poustevník se sám připojil k velkému rytířskému

vojsku, které ve znamení kříže vytrhlo pod vedením znamenitých rytířů, jako byli Bohemund z Tarentu a Bohumír z Bouillonu, osvobodit Boží hrob z rukou Saracénů. S rytířskými voji došel až k onomu místu, kde pohanští Turci způsobili krvavou řež mezi poutníky, jimž sám stál v čele, dokud se jich nezřekl pro jejich hříchy. Bojiště bylo ještě pokryto jejich kostmi a lebkami, takže všichni prolévali nad osudem pobitých křesťanů hořké slzy.

Robert z Clari znal některé sloky jedné z písní o slavné křižácké výpravě a vhodně připomněl verse, které se vztahovaly k Petru Poustevníku.

Zříte, jak na oslu pan Petr Poustevník sedí?

Svolává barony a takto káže jim:

*„Pánové, v údolí širokém, které zříte tu,
my byli zaskočeni (tak svatý Šimon pomáhal!).*

Zde pod skaliskem zabit byl sám kněz.

*Myslím, že křesťanů zde třicet tisíc padlo
a mužů tolikéž že Turci zajali.*

Myslete na pomstu, svobodní rytíři a baroni.“

A na to Francouzi: „My nezklameme vás!“

Rytíři skutečně pomstili pobité poutníky v několika vítězných bitvách. Petr Poustevník opět trpělivě snášel veškeré útrapy pochodu v horách a slovy i vlastním příkladem povzbuzoval ostatní. Teprve když křižáci oblehli Antiochii a trpěli hladem, zimou, nemocemi a útoky nepřátel, vloudil se červ malověrnosti i do jeho duše, světec zakolísal a pokusil se zachránit si život tajným útěkem za tmavé noci.

Byl však dopaden.

Přiznal se k své slabosti, hluboce se kál a skutečně od té chvíle stál věrně po boku bojovníků za kříž. To on hrdě mluvil k pohanskému vládcí Kerbogovi, který s mocným vojskem přitáhl, aby vyrval Antiochii křesťanům, a plamennými slovy odmítl jeho výhrůžky. Bůh potom dal křižákům zvítězit nad Kerbogovým vojskem s pomocí kopí, jímž byl proboden Kristův bok, když trpěl na kříži, a které bylo vnuknutím božím objeveno v Antiochii, jak o tom vypráví jiná zbožná legenda.

A byl to opět Petr Poustevník, kdo vedl procesí křižáků kolem

opevněného Jeruzaléma, než se vrhli na jeho hradby a s pomocí boží město dobyli.

Teprve když byl úkol ve Svaté zemi splněn, vrátil se Petr Poustevník do vlasti, založil tam klášter a zbožně zemřel co jeho opat. Tolik vypráví legenda o svatém muži jménem Petr Poustevník.

Když Aliaume z Clari na naší cestě do Benátek skončil své vyprávění, pravil jsem: „Váš Petr Poustevník byl nepochybně světec, i když měl slabé chvíle malověrnosti. Svě zakolísání napravil včasným pokáním, takže příčinou jeho neúspěchu nebyla ani tak malověrnost, jak spíše přílišné spoléhání na prosté poutníky neznalé boje, kterým nedovedl uložit patřičný řád.“

Robert z Clari mi přitakal. „Rytíři Bohemunda z Tarentu a Bohumíra z Bouillonu dokázali ve Svaté zemi neporovnatelně víc než ta neukázněná chátra vedená Petrem Poustevníkem, kterou Turci snadno rozprášili, jakmile vstoupili do Malé Asie.“

„Také my jsme rytíři,“ dotvrdil Aliaume, „a měli bychom dokázat neméně znamenité skutky. Přál bych si jen, aby nás vedlo podobné nadšení, jakým byl zapálen náš krajan Pierre l’Hermite. Vážím si jeho svaté památky, i když snad ve svém podnikání nedokázal tolik, kolik by si svou vírou a obětavostí zasloužil. Ano, jsme rytíři. Dej Bůh, abychom v duchu Petra Poustevníka dokázali víc než on a nezatížili svou duši hříchy!“

„Amen!“ dokončil jsem jeho zbožnou myšlenku. A právě v tu chvíli se před námi zableskla hladina moře. Stáli jsme před cílem dnešního úseku cesty, na prahu slavného města Benátek.

V BENÁTKÁCH

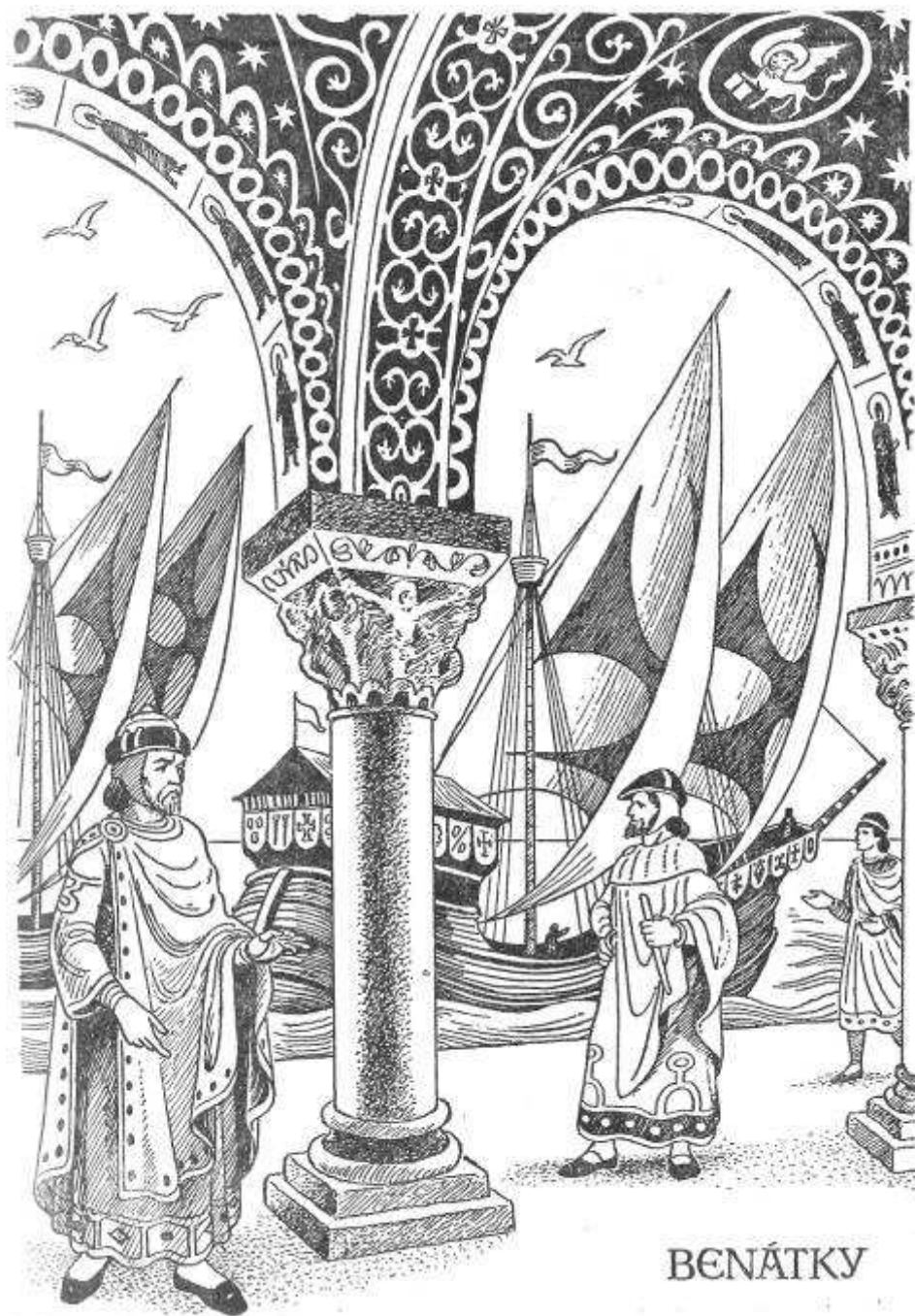
MOŘE SE NÁM ZJEVILO NEJPRVE JAKO PÁS MLHY, jako modravý pruh na obzoru, skrývající své tajemství, až se mlžný opar poznenáhlu rozestoupil a pod slunečním paprskem se zatřpytila nekonečná vodní hladina. Jak mlha mizela, měnilo moře svou šedavou barvu protkanou stříbřitými pruhy v jasnou modř obřázející

nebeský blankyt. Bylo zčeřeno jen nepatrnými vlnkami, takže ve mně nebudilo vůbec hrůzu, ale jen nesmírný obdiv k dílu Stvořitelovu. Nebylo vůbec možno dohlédnout druhého břehu, jen tu a tam rybářský člun či obchodní koráb se vznosným plachtovým brázdil vodní pláň a nad hlavami nám křičeli v klouzavém letu bělostní mořští ptáci. Nikdy jsem ještě něco podobného neviděl a nic působivějšího také asi už nevidím.

Cesta nás dovedla až k písčitému pobřeží, kde u přístaviště čekaly pramice, aby nás převezly do města, neboť vězte, že celé veliké a slavné město Benátky je postaveno uprostřed moře na velkém množství ostrovů a ostrůvků, jež jsou mezi sebou spojeny mosty a propleteny soustavou průplavů. Právě ta neuvěřitelná zvláštnost polohy Benátek nám pokazila připravovaný slavnostní vjezd, neboť město nemá ani jediného přístupu po souši, ani ulic, kterými bychom koňmo projeli, pouze prostranné nábřeží a náměstí.

Za velikého křiku, bez něhož se mezi Vlchy nic neobejde, zavezli nás nejprve na ostrov, který tvoří nástupiště k vlastnímu městu, a tam jsme zatím zanechali koně a služebnictvo. My rytíři jsme se pak po mostech, částečně pomocí malých lodic vydali pod vedením ochotných průvodců do středu toho obdivuhodného města, které je zázrakem svého druhu.

Vězte, že v Benátkách vyrůstají domy jakoby přímo z moře, neboť jejich základy se opírají o dřevěné kůly, zaražené hluboko do mořského dna. Ač je tím stavba neobyčejně ztížena, nevím, kde jinde lze nalézt město tak výstavné, tak rozsáhlé a bohaté. Kromě dřevěných staveb je velká část domů postavena z kamene či cihel a vápna a uviděl jsem několik paláců bohatých kupců, za něž by se nemusil stydět šlechtic. Na nábřežích, můstcích, v uličkách i na náměstích, kudy nás vedli, se to hemžilo množstvím všelikého lidu v prostých i pestrých oblecích, mezi nimi i mnoho křížáků s červeným křížem na rameni či na prsou, rytířů i prostých poutníků, a všude se s převelikým křikem a halasem obchodovalo s nejrozmanitějším zbožím.

BENÁTKY

Byly tu na prodej vzácné látky:, klenoty, zbraně, ze všeho nejvíc jsem však žasl ani ne tak nad bohatstvím a přepychem, jako nad podivnými rybami, zvířátky ve skořepinách a jinými mořskými obludami, které tu prodávají jako běžnou stravu i pochoutku zároveň se zvířecími droby, zeleninou, kořením a plody neznámých druhů. Točila se mi z toho hlava a nestačil jsem se divit, jak přímo mezi domy proplouvaly lodi a loďky. Nebudete mi snad věřit, ale z některých benátských domů skutečně nelze vyjít jinak, leč vstoupit ze dveří přímo do člunu.

Věděl jsem už tenkrát, že v Praze, třebaže jsem ji sám ještě nepoznal, jsou také kamenné domy, obdivoval oba milevské kostely, třebaže poničené požárem, ale s Benátkami se nic z toho prostě nedá srovnat.

Vězte, že pravým divem světa je chrám svatého Marka Evangelisty na hlavním benátském tržišti. I když starý Vojen tvrdil, že v Cařihradě jsou ještě prostornější a nádhernější kostely, nevěřil jsem mu, neboť tato svatyně je nepochybně největší stavbou na světě. Je zakryta pěti kopulemi a zvláště zevnitř přebohatě vyzdobena, aby byla důstojným stánkem pro ostatky světce, který je ctěn jako patron města. Snad ze všeho nejvíc jsem obdivoval nádherné obrazy, které byly, jak mi vysvětlili, uměle sestaveny z drobných barevných kaménků vzájemně spojených tmelem. Myslím, že sám světaznalý opat Jarloch by byl oslněn velkolepostí chrámu a jeho skvosty. Tento obdivuhodný chrám není však v Benátkách jediný, naopak takřka z každého jejich cípu se zdvihají chrámové střechy a štíhlé zvonice. Nejvyšší taková zvonice se tyčí u samotného chrámu svatého Marka; stojí tu také dva mramorové sloupy vzácné práce, které sem byly zdaleka přivezeny; jeden z nich je ozdoben sochou okřídleného lva, čtoucího evangelium, což je znak města Benátek, kdežto druhý sloup zdobí socha světce samého.

Přímo vedle chrámu stojí veliký kamenný palác, kde přebývá benátský dóže Enrico Dandolo, muž neobyčejně moudrý a rozhodný. Tam se také schází jeho rada a zasedají soudy a úřady. Nebýt nádhery kostela svatého pana Marka, žasl bych asi nad skvělým dóžecím palácem. Právě u něho začínají hlavní benátská nábřeží. Kotvily u nich tak ohromné lodě, že jsem nevěřil svým zrakům. A bylo jich

takové množství, že jsem je nestačil spočítat. Neboť vězte, že benátský dóže dodržel smlouvu a dal postavit zvláštní čluny pro čtyři tisíce pět set koní a devět tisíc podkoní a lodi pro čtyři tisíce pět set rytířů a dvacet tisíc pěších bojovníků a nadto ještě vlastním nákladem padesát ozbrojených galejí opatřených vesly. Kdekdo se v benátských loděnicích chopil nějakého nástroje, aby svým dílem přispěl ke stavbě korábů. Výsledek práce tolika pilných rukou se nyní řadil před našimi užaslymi zraky v celé své pýše. V jedné z těchto hrdých lodí se tedy budu plavit s ostatními křižáky po mnoho dní přes široké – a nedej Bůh – snad i rozbouřené moře do Egypta, abych tam podstoupil svatý boj. I moji druhové z Amiensu, kteří už viděli zblízka námořní lodě, žasli nad množstvím korábů a jejich velikostí.

Nemohli jsme odolat, abychom neprošli celým nábřežím až k loděnicím, kde napilno dokončovali stavbu dalších plavidel. Byli bychom ještě dlouho zvědavě přihlíželi stavbě těchto korábů, které se tu rodily před našimi zraky z rozeklaných koster a bachratých trupů, když je pobíjeli prkny a vztyčovali stěžně, zavěšovali plachty a vyplňovali spáry koudelí a zalévali je smolou. Musili jsme se však postarat o ubytování, neboť nám bylo řečeno, že město Benátky samo, ač neobyčejně prostorné, nemůže popřát pohostinství tak početnému vojsku, jež sem proudilo ze všech stran, a že proto bylo rozhodnuto shromáždit křižáky na jednom z nedalekých ostrovů, jehož jméno je ostrov svatého Mikuláše a který sousedí s benátským přístavištěm. Dopraví nás tam prý na jedné z lodic, které jsou k tomu určeny. Vrátili jsme se tedy se svým hovorným průvodcem k našim koním, lidem a zavazadlům, abychom se s nimi vydali k místu nalodění. Avšak právě když už jsme se chystali nastoupit, přistihl jsem svého mezkaře, jak se domlouvá s jakýmsi benátským překupníkem. Zvěřil jsem cosi nekalého. A skutečně – ten ničema mu nabízel na prodej svazek vydělaných kůží. Kde k těm usnám přišel? Když jsem na něho udeřil, přiznal, že je uzmul benátským kupcům, s jejichž karavanou jsme cestovali. Využil zmatku, když nás v horách přepadli lupiči. Ten darebák! Nebál se skrývat je po celou cestu, neboť tušil, že v Benátkách za ně nejmíc utrží a také se jich nepozorovaně zbaví. Jenže mu to nevyšlo. A ti poctiví kupci si mysleli, že svazek usnů jim s jiným zbožím odnesli lupiči! Byl by

zasloužil, aby se houpal na šibenici jako ti dopadení lotři. Jak ho však potrestat, když jsem ho potřeboval? Chtěl jsem ho sám na místě zmlátit, ale Vojen mě zase zarazil, že nám ten prokletý mezkař musí nejdřív pomoci se soumary a byl by nám málo platný, kdyby se nemohl hýbat. Až bude všechno v pořádku, sám prý se už postará, aby dostal co proto na věčnou paměť a pro výstrahu. Při přeplavě mi pak Vojen ještě říkal, že by se za válečného tažení nemělo na podobné prohřešky hledět tak přísně, protože každý peníz je dobrý, a proto prý můj otec krádeže nikdy přísně netrestal. Jiní rytíři, přiznával, byli nejednou přísní a zloděje trestali uřezáním nosu nebo uší nebo i useknutím ruky. Ale co by nám byl na další cestě platný zmrzačený člověk? V tom jsem s ním souhlasil. Jenže co s těmi ukradenými usněmi? Měl bych je vrátit okradeným kupcům, ale ti by jistě trvali na potrestání zloděje a byly by z toho nepříjemné tahanice. Ostatně kde je najdu? Protože čas kvapil, rozhodl jsem, že usně přece jen prodáme překupníku, jenže z výtěžku prodeje jsme pak zakoupili svíčky pro nádherný chrám svatého Marka. Tam viník musil potom odprositi světce za odpuštění, když mu předtím Vojen řádně napráskal.

Na ostrově svatého Mikuláše bylo živo jako v mraveništi. Vyrostlo tam už celé stanové město a každý den přivázeli z Benátek další oddíly křižáků. Vykázali nám dosti slušný prostor u mořského břehu, abychom si tam postavili své stany a přístřešky. Písčité břeh se svažoval pozvolna k moři, stále velmi klidnému, takže jsme tam mohli brodit koně, a když jsme se osmělili, sami jsme se tam koupali, neboť už bylo velmi teplé počasí, mnohem teplejší než u nás doma touto dobou. Ale mořská voda je tak slaná, že se nedá pít, takže nám musili pitnou vodu obtížně vozit v měchách a sudech a musili jsme s ní proto velmi šetřit.

Zatímco nám bylo čekat, až se sejdou všechny oddíly (a opozdílci bylo nemálo), krátili jsme si na ostrově čas všemožnou kratochvílí, zvláště rytířskými hrami. V zápolení beze zbraní jsme patřili k nejlepším, neboť jsme byli mladí a silní. Myslím, že obtížnou cestou přes nebetyčné hory a cvikem na ostrově svatého Mikuláše jsem dohonil to, co mi ještě chybělo k plné tělesné síle a připravenosti k boji. Zvláště pokud jde o zacházení se zbraní – a také o turnajová

pravidla – jsem se mnoho přiučil od svých přátel bratrů z Clari i od jiných francouzských rytířů.

Občas jsme se dávali přepravit do Benátek, abychom navštívili kostel, obdivovali se tamním pozoruhodnostem a lákavému zboží. Mnozí se tam bavili s veselými ženami, což však křižákům sotva slušelo, a proto jsem se toho raději vystříhal. Ti druzí se však hájili, že mohou hřešit, protože pan papež křižákům všechny hříchy předem odpustil. To ovšem nebylo správné, vždyť to by pak nehřešil ani můj mezkař, když kradl. A přece jsem ho dal zmrskat do krve. Všichni jsme se modlili a chodili na mši, ale velmi mě mrzelo, že se moji druzí z Čech nemohli řádně vyzpovídat ze svých hříchů. Já byl proti nim se svou znalostí latiny ve velké výhodě, ale který kněz by jim tady v Benátkách rozuměl česky? A tak se ani mému mezkaři nemohlo dostat církevního rozhřešení.

S velkou zvědavostí jsme sledovali příchod každého nového křižáckého sboru. Byl mezi nimi i houf německy mluvících poutníků, který přišel z města Basileje přes Veronu. Očekával jsem, že ho povede opat Martin z kláštera v Pairisu, pro kterého jsem měl dopis od opata Jarlocha, k svému překvapení jsem se však dověděl, že opat Martin onemocněl a místo něho přivedl poutníky v jeho zastoupení mnich Gunther z Pairisu. Obrátil jsem se tedy na něho.

Přijal mě velmi vlídně a se zájmem si přečetl můj pověrovací dopis. Přislíbil mi veškerou pomoc, a to i pokud jde o peníze, což mi bylo velmi vhod, neboť můj váček z domova se velmi tenčil a pobyt v Benátkách byl pro nás nečekaně nákladný. Pan Gunther se netajil určitou rozmrzelostí nad dosavadním průběhem výpravy. Dnes prý už je jisté, že se zdaleka nesejde takový počet rytířů a ozbrojených poutníků, jak se původně počítalo, a není pohromadě ani tolik peněz, kolik bylo slíbeno Benátčanům za loď. Teď jsou z toho nemalé mrzutosti, jejichž tíže dopadá na bedra vrchního velitele markýze Bonifáce z Montferratu a jeho prozíravého rádce maršála Villehardouina.

Obě tato jména nebyla pro mne prázdným zvukem, mnoho jsem o nich slyšel, ale teď jsem je měl spatřit na vlastní oči. Naneštěstí jsem nebyl v Benátkách, když ve vši slávě, s korouhvemi a velkým vytrubováním předstoupili se svým doprovodem před benátského

dóžete Dandola, který markýze ubytoval ve svém vlastním paláci a maršála Villehardouina v jednom z předních benátských domů. Uviděl jsem je teprve na ostrově svatého Mikuláše, kam přijeli rovněž s nemalou slávou, aby si prohlédli, jak jsme opatřeni. Měli skvělé odění a seděli hrdě na ušlechtilých válečných ořích pokrytých zdobnými čabakami. Oba nebyli už nejmladší, ale na celém jejich vzezření bylo patrné, že jsou stále ještě zdatnými bitci. Markýz se mi zdál spíše menší, rozložitý, měl černé vlasy a snědou pleť. Díval se směle a sebevědomě, jak to odpovídalo jeho hodnosti. Pro jeho podmanivý zjev a vědomí, že mu bylo svěřeno vedení celé výpravy, že je mým velitelem, byl jsem v té chvíli ochoten odpustit mu, že je bratrem nebožtíka Konráda z Montferratu, který ve mně ještě nepřestával budit nepříjemné vzpomínky z dětství.

Maršál Villehardouin byl mnohem vyšší než markýz, štíhlý, až skoro hubený, a jeho tvář ostrých rysů svým zahnutým nosem připomínala loveckého jestřába. Úzké rty byly zakřiveny do poněkud opovržlivého úsměvu, který mi zase připomněl Jana z Valu, když mě přišel zkoušet. Ovšem maršál Villehardouin už něco vykonal a něco znamenal a mohl být oprávněně pyšný na svou výmluvnost, rozhodnost a statečnost. Řekl bych, že každým svalem, každou žilkou, každým pohybem to byl muž neobyčejně silné vůle, který ví, co chce, a dovede to prosadit. V mých očích to byl rytíř, který se nezalekne pohanů, byť byla jejich síla sebevětší, a dosáhne osvobození božího hrobu, i kdyby ho to stálo život. Takovému veliteli jsem ochoten oddaně sloužit celým svým srdcem.

Ale my zatím jalově prodléváme v Benátkách. Jaké toho byly příčiny? Loďstvo, které pro nás v Benátkách přichystali, bylo tak početné a krásné, že snad ještě žádný křesťan nespasil něco velkolepějšího. Byly tu obrovské koráby pro přepravu, dlouhé bojové galeje i zvláštní bárky, v jejichž nitru mohli být ustájeni koně; v bocích měly sklápěcí vrata, jimiž mohl rytíř, který uvnitř bárky nasedl na svého oře, vyjet koňmo přímo na břeh. Jenže všech těch nádherných lodí bylo třikrát víc, než bylo asi třeba.

Jaká to byla nesmírná škoda pro celé křesťanstvo, že se našlo tolik mužů, kteří si sice připjali na rameno kříž, ale potom svůj slib nesplnili a vůbec neopustili své domovy! Jiní zase v nejrůznějších

důvodů dali přednost vyplout z jiného přístavu, než jak bylo dohodnuto, a proto nám teď v Benátkách chyběli. Byla to hanba, která dolehla na nás na všechny, protože Benátčané a jejich dóže skvěle splnili své závazky. To jim pak dávalo právo žádat hrabata a barony, aby také oni splatili svůj dluh, dříve než se nalodíme. Jenže když se sešlo tak málo účastníků, bylo i málo peněz na zaplacení lodí a přepravy. A Benátčané rozhodně odpírali nechat nás vstoupit na lodi, pokud nebude zaplacen.

„Nakonec nezbude než dát vyhlásit, že každý musí zaplatit za přepravu,“ pravil mi ustaraně pan Gunther z kláštera Pairisu, když jsem s ním o tom hovořil.

Toho jsem se sám zalekl. „Ale s tím jsem vůbec nepočítal,“ pravil jsem upřímně. „Myslíl jsem, že platit budu pouze cestou do Benátek, kdežto tady bude už o nás postaráno. Důstojný pan opat Jarloch...“

Uchopil mě chlácholivě za ruku. „Pro tebe to, synu, už nějak zařídíme. Poskytnu ti zálohu. Jsou tady samozřejmě určité společné prostředky, z nichž mohu poskytovat půjčky. Běží tu o něco jiného, totiž o to, jak dostat peníze z těch, kdo je mají, ale nejsou ochotni je dát. Bez těch peněz nestačíme Benátčanům zaplatit, a když oni nedostanou zaplacen, nenalodí nás. Tím si lámou hlavu.“

Na jedné straně mě uklidnil, na druhé mi nasadil brouka do hlavy. Jak se to vyřeší? Dal mi vyplatit tolik peněz, že jsem skutečně za sebe a své lidi i koně mohl zaplatit přepravné a ještě mi zbylo na útratu v Benátkách, kde jsme vlastně dopláceli na to, že jsme přišli včas. Ale jak to bude s odplutím nás všech, celého křižáckého vojska?

Všude jsem slyšel, jak vinili biskupa autunského, hraběte z Forez a Huga z Chaumontu, že někde uhnuli cestou a není o nich zpráv; jak se podívovali, že zklamal Vilém z Neuilly, který byl považován za jednoho z nejlepších rytířů na světě, jak se tázali, proč se tolik francouzských rytířů nalodilo v Marseille, když věděli, že jsou pro ně připraveny lodě v Benátkách. A to se zmiňuji jen o některých a raději pomlčím o jiných. Jejich vinou jsme nyní trčeli nečinně v Benátkách, utráceli čas i peníze. Sám Jan z Valu, jindy povýšeně klidný, až netečný, se rozohnil, když uslyšel, že Gilles z Trasnigny, který byl leníkem hraběte flanderského a dostal se svými druhy na cestu

příspěvek pět set livrů, je v Benátkách marně očekáván, protože už vyplul do zámoří z jihoitalského přístavu Brindisi. Sám maršál Villehardouin neváhal vyjet očekávaným oddílem naproti, aby urychlil jejich příchod a postaral se, aby mu snad také neodbočili...

Když v táboře na ostrově svatého Mikuláše vyhlásili, že každý musí zaplatit poplatek za převoz, vyvolalo to velké rozhořčení, neboť mnozí s tím podobně jako já nepočítali a jiní právem namítali, že peníze už utratili cestou nebo je vydali na zbytečně prodlužovaný pobyt, když bylo odplutí den ze dne odkládáno. Baroni a vůbec bohatí poutníci učinili většinou, co mohli, aby zaplatili, ale když byly peníze spočítány, chyběla celá polovina potřebné částky.

Ti, kdo ctili svůj čestný závazek, říkali, že je lépe zanechat v Benátkách své peníze než nesplnit to, k čemu se zavázali. Vždyť kdyby se výprava neuskutečnila, Svatá země se neubrání náporu Saracénů a všechna křesťanská místa budou ztracena. Proto i já, třebaže jsem měl pouze peníze vypůjčené od pana Gunthera z kláštera Pairisu, jsem je přes Radkovy a Vojenovy námitky věnoval takřka všechny s velkomyslnou štedrostí na výpravu, abychom nezůstali zahanbeni Janem z Valu a některými jinými francouzskými rytíři.

Našli se však i takoví šlechtici, kteří pravili: „Zaplatili jsme už za svou přepravu. Chtějí-li nás přepravit, půjdeme ochotně. Nechtějí-li, také dobře. Zařídíme se podle toho a uvidíme, co pro nás učiní jinde.“ A ještě jiní říkali: „Raději dáme všechno, co máme, a půjdeme bez peněz s vojskem, než abychom dopustili, aby se vojsko rozpadlo. Vždyť nám Bůh vrátí, co uzná za vhodné.“ S těmi jsem souhlasil, neboť nebylo možno připustit, aby nám vojsko rozhlodala nesvornost a každý si dělal, co chce.

Sám hrabě z Flander a Hainautu dal příklad a daroval všechno, co měl při sobě a co si mohl vypůjčit navíc, a stejně učinil hrabě Ludvík z Blois a hrabě Hugo ze Saint-Polu a baroni, které přivedli s sebou. Viděl jsem na vlastní oči překrásné zlaté a stříbrné nádoby, které odnášeli do paláce benátského dóžete jako splátku na částku, kterou jsme dlužili za loď. Ale když bylo zase všechno spočítáno, nedostávalo se stále třicet čtyři tisíc stříbrných marek či hřiven, v nichž se tu počítá.

Posmívali se tomu jízlivě ti, kdo nechtěli nic dát z lakoty: Vidíte, je to zbytečné, peníze stejně neseženeme! – Málem bych řekl, že nejednoho z účastníků potěšilo, že z výpravy sejde a on se bude moci vrátit domů, k ženě a majetku, třebaže beze slávy a s hanbou. Leckdo učinil slib neuváženě, třeba v opilosti, a pozdě litoval. Teď našel příležitost vyklouznout. Jiní byli rozmrzeni čekáním, když jsme v nesnesitelném horku, v lelkování, žíznící a ohrožení nemocemi, trčeli na ostrově svatého Mikuláše. Pomoci mohl pouze Bůh nebo benátský doze Enrico Dandolo, stařec více než osmdesátiletý a napolo slepý, ale přesto vynikající moudrostí a rázností.

V CHRÁMU SVATÉHO MARKA

PROPADLI JSME OCHABLÉ MALOMYSLNOSTI. Jalové rytířské hry nás omrzely. V táboře na ostrově svatého Mikuláše to nesnesitelně páchlo, mnozí onemocněli. Zdálo se, že tu shnijeme. Už jsem nezajížděl ani do Benátek. Marné okounění se mi zprotivilo a neměl jsem ani dost peněz. A naši velitelé, dóže a jeho rada zatím jednali. Jenže nikdo z nás se poctivě nedověděl, o čem se vlastně vyjednává.

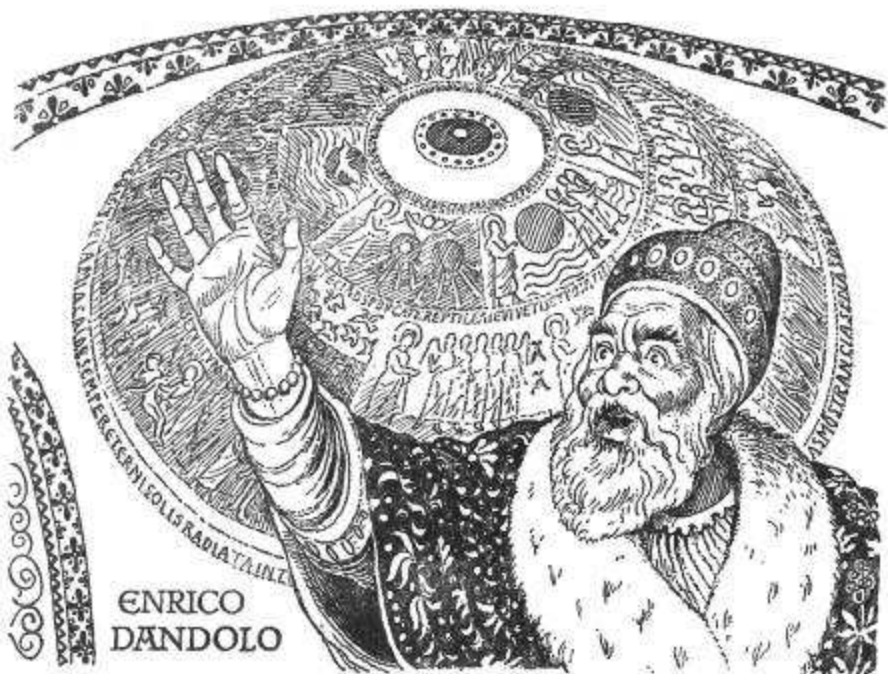
Ztratil jsem už trpělivost a s ní i naději, že vůbec kdy vyplujeme, když se táborem roznesla zpráva, že prý nastal obrat k lepšímu a že v neděli sám dóže v chrámu svatého Marka veřejně oznámí, co bylo dohodnuto. Moc jsem tomu po tolika zklamáních nevěřil, ale přece jen jsem se vzchopil ze své malátnosti a s oběma bratry z Clari ujednal, že půjdeme vyslechnout dóžete společně. Čiperný Robert hned slíbil, že se pokusí sehnat tlumočníka, protože dóže bude jistě mluvit vlašsky a bylo by mrzuté čekat, až bude projev veřejně přetlumočen do latiny či snad i do francouzštiny. Tak jsme byli nedočkaví!

V neděli jsme si pospíšili a učinili jsme dobře. Zakrátko byl chrám svatého Marka přeplněn barony, rytíři, prostými poutníky i domácím lidem natolik, že tu nebylo k hnutí a mnozí musili zůstat venku.

Pod nádherou nesmírné chrámové klenby jsem vždy měl pocit zvláštního dojetí a blízkosti k Bohu. Tím více jsem to cítil oné neděle, kdy nejprve odsloužili mši, aby v našich myslích zavládla pravá zbožnost, než se rozhodne. Teprve potom vystoupil na kazatelnu sám benátský dóže Enrico Dandolo, oblečený ve skvostném, zlatem bohatě zdobeném úboru. Viděl jsem ho poprvé. Věděl jsem, že je velmi starý, proto mě překvapil svou křepkostí. Byl bych mu hádal nanejvýš sedmdesát let, ale říkali, že prý mu jde dokonce na devadesát nebo ještě víc. Držel se ještě poměrně zpříma, jeho vlas byl sice bělostný, ale hustý. Přitom byl takřka úplně slepý, takže ho musili vodit. Jeho oči však sotva prozrazovaly, že by byl úplně nevidomý. Ostatně už to, že přes své stáří a chabý zrak byl schopen řídit státní záležitosti, svědčilo, že to byl mimořádně schopný muž.

Říkali o něm také, že je nesmírně ctižádostivý, nanejvýš pak miluje své město, chce zvýšit jeho slávu a žárlivě nenávidí jeho obchodní soupeře, a to nejen italská města Pisu a Janov, ale i byzantský Cařihrad, s nímž prý má i nějaké osobní účty, souvisící s jeho slepotou. Vězte, že všechna ta města vedla výnosný obchod nejen s křesťanským světem, ale i s pohany. Z východu se dováží právě to nejdrahocennější zboží, koření, kadidlo a vonné masti, nejjemnější látky a roucha, nejostřejší, umně zdobené zbraně, klenoty nejznamenitější, nenapodobitelné práce a jiné nedostižné výrobky. Na dovozu a prodeji tohoto zboží Benátky a ostatní kupecká města nesmírně zbohatly. Mnozí se proto divili, že benátský dóže připustil, aby tento výnosný obchod byl narušen křížovou výpravou, pro kterou Benátky dokonce postavily loďstvo. Zlé jazyky tvrdily, že tak učinil ne ze zbožnosti, ale z lačnosti po penězích, které mu na stavbu lodí tak štědře nabídl maršál Villehardouin. Ostatně to loďstvo nakonec stejně spadne do klína dóžeti a nesmírně zvýší moc jeho milovaného města, takže na něm Benátky stejně neprodělají. To všechno se říkalo. Jak však pravím, kdekdo touží budit dojem, že je zasvěcen do nejtajnějších myšlenek, do nichž vidí jen Bůh.

Jak jsme předvíдали, promluvil italsky a náš tlumočník překládal, jak jen mohl: – Spojili jste se s nejzdatnějšími muži světa (tím mínil nás, křižáky) k nejvznešenějšímu podniku, k jakému se kdy lidé odhodlali (tím myslil naši výpravu, jejímž cílem bylo osvobodit Boží hrob). Jsem muž starý a slabý a toužím po odpočinku. Jsem také nemocný. Přesto shledávám, že nikdo by vám (tím mínil Benátčany) nedovedl vládnout a řídit vás lépe než já sám, jenž jako dóže jsem vaším pánem. Kdybyste mi však dovolili, abych si připjal znamení kříže, abych vás chránil a vedl, a aby zatím můj syn Renier na mém místě zůstal doma a chránil zemi, vypravil bych se sám osobně, abych žil nebo zemřel s vámi (to je s Benátčany) a s poutníky (to znamená s námi, křižáky), kteří se společně chystáte za moře proti pohanům.

Jaké to překvapení! Srdce se mi rozbušilo radostí, když jsem slyšel přetlumočena slova moudrého a rázného dóžete. Ať teď ještě někdo zapochybuje o jeho zbožnosti, když sám jako kmet neváhá připnout si znamení kříže! Ano, jeho slova se před tisícíhlavým zástupem nesla mocně a přesvědčivě pod velebnou klenbou chrámu

svatého Marka a všichni, kdo mu porozuměli, volali jedním hlasem: „Prosíme vás pro Boha, abyste tak učinil a vydal se na cestu s námi!“

Nelze skutečně popsat, co zavládlo mezi Benátčany, když uslyšeli rozhodnutí svého dóžete. Ale i my, křižáci, jsme byli hluboce dojati, když jsme se dovídali, že ten bělovlasý kmet je ochoten pro větší slávu boží vypravit se s námi na moře. Rázem ze mne spadla hořkost z nekonečných odkladů. Ten moudrý muž měl jistě víc než jeden důvod, aby zůstal doma. Měl však velkodušné srdce a v něm hlubokou víru. A proto se obětavě rozhodl plnit vůli boží.

Sestoupil tedy dóže z kazatelny a kráčel k oltáři, kde poklekl, a viděl jsem, že i on pláče. Připjali mu slavnostně kříž na jeho velký bavlněný klobouk, jaký nosí dóžata, protože chtěl, aby všechen shromážděný lid spatřil, že se ozdobil křižáckým znamením, neboť jinak se kříž zpravidla připíná pouze na rameno.

Nadšení teď nebralo konce. Benátčané, kteří byli v kostele, si po vzoru dóžete připínali vzrušeně kříže, které tu byly pohotově připraveny. Hlásili se o ně v udivujícím počtu, kdežto až do tohoto dne vzešlo z jejich řad jen málo křižáků. Teprve velkolepý příklad jejich dóžete je získal. Bylo ovšem mezi nimi velmi málo šlechticů, většinou to byli jen kupci, řemeslníci a lodníci nebo vůbec jen obecný lid. V boji proti pohanům je však vítána každá křesťanská ruka.

Slyšeli jste někdy, jak tisíce hrdel hlaholí zbožným zpěvem? V mé paměti zůstala ta neděle nezapomenutelným dnem. Večer bylo celé město na lagunách slavnostně osvětleno i s loďmi, bárkami a čluny na nábřeží a v průplavech, jež tomu podivuhodnému městu nahrazují ulice. V prostranství před svatým Markem a dóžecím palácem pochodovaly průvody s pochodněmi. Byl jsem stržen všeobecnou radostí. A přece se v mém nitru tázal zvědavý duch, co se vlastně skrývalo za tím neočekávaným rozhodnutím dóžete a nadšením kupeckých Benátčanů.

KONEČNĚ NA MOŘI

NADŠENÍ PRO VÝPRAVU bylo mezi Benátčany tak netušené velké, že nebylo ani pomýšlení, aby s námi mohli vyplout všichni, kdo po tom toužili. Nezbylo tedy, než aby rozhodl los. Robert z Clari viděl, jak se sdružovali po dvou, udělali si dvě kuličky z vosku, k jedné připevnili lístek a odevzdali je svému faráři. Ten každému z nich vrátil po kuličce. Ten, kdo od něho dostal kuličku s lístkem, byl určen pro výpravu; druhý zůstal doma.

Odkud náhle tolik nadšení? Stačilo je vyvolat statečné vystoupení dóžete? Zapálilo tak jako kázání Petra Poustevníka, svatého Bernarda či Fulka z Neuilly nebo opata Martina z kláštera Pairisu? To mi vrtalo hlavou. Musilo tu být ještě něco jiného.

Netrvalo dlouho a k mému sluchu se skutečně dostaly různé zvěsti, takže jsem začínal chápat. Benátčanům opravdu šlo ještě o něco jiného než nám, křižákům. Ano, Benátčané nás přepraví na svých lodích, pomohou nám v boji proti Saracénům, ale cestou si vyřídí jednu vlastní věc a my jim při tom pomůžeme náhradou za nevyplacené peníze, které se nám nedostávaly. V sázku bylo dáno město na pobřeží Adriatického moře v Esklavonii či Dalmácii, kterému Benátčané říkají Zara, jež naši francouzští přátelé píší Jadres a vyslovují *Žadr*, ale slovanští obyvatelé, sídlící kromě Italů hlavně v jeho okolí, nazývají *Zadrem*. Zdá se, že to město je už dlouho Benátčanům trnem v oku, protože škodí jejich obchodu, a dokonce prý Zadarští přepadají jejich lodě. Teď prostě využívají příležitosti, aby ho s naší pomocí dobyli, a prahnou už po kořisti.

Nelíbilo se mi, že má být křižácké výpravy zneužito k vyrovnání účtů mezi Benátkami a *Zadrem*. Vzpomněl jsem si, jak mi pan opat Jarloch v milevském klášteře vysvětloval, že jedním z účelů křižáckých výprav je skoncovat s proléváním krve ve vzájemných válkách mezi křesťany tím, že se bojechtivým rytířům poskytnou příležitost k hrdinským činům v zápase s pohany. Máme se učit z dějin. Nuže, už před sto lety pan papež Urban na koncilu v Clermontu, když poprvé vyhlásil tažení ve znamení kříže proti Saracénům, výslovně pravil, že křesťanští bojovníci mají zastavit

vzájemné bratrovražedné boje a povstat proti nepřátelům křesťanské víry. Jak se s tím potom srovnává, že my, křižáci, kteří jsme se vypravili osvobodit Boží hrob, máme pomáhat Benátčanům proti křesťanskému Zadru?

U svatého Jiří a svatého Michala, rytířských patronů, bojím se, že se tu děje něco nekalého. Jenže nikdo zatím nevěděl, nebo snad ani nechtěl vědět nic určitého. První, na koho jsem se obrátil, byli samozřejmě bratři z Clari. Také už o něčem slyšeli, ale nic prý není ještě rozhodnuto. Rozhodne-li messire Petr z Amiensu pozvednout meč proti Zadru, uposlechnou ho jako jeho leníci, kdežto mne se to prý zatím netýká. Ani jim oběma se to dvakrát nelíbí, ale je to jediné východisko, chceme-li vůbec odplout. Místo peněz, které dlužíme za lodi, poskytneme vojenskou službu, jak je to mezi spojenci běžné. Není na tom nic nečestného.

„Nesmíš zapomenout,“ pravil mi Aliaume z Clari, „že když se Benátčané vypraví s námi na moře, nemohou si nechat nepřátelský Zadar v zádech. Zatímco budou válčit proti Saracénům, mohli by ti ze Zadru přepadnout Benátky a vypálit je.“

Musil jsem připustit, že Aliaume mluví rozumně, ale přece jen jsem namítl: „Ti ze Zadru přece nesmějí přepadnout křižácké město, které stojí pod ochranou samého pana papeže v Římě.“

„A ty věříš, že taková ochrana je skutečně něco platná?“ odpověděl mi otázkou Aliaume, ale potom se přiznal, že podobné výhrady jako já mají i druzí. Slyšel prý některé křižáky reptat a vyhrožovat, že se raději vrátí domů, když prý se mocní páni tajně domluvili s dóžetem, že místo proti Saracénům povedeme obyčejnou válku za benátské obchodní zájmy.

Neméně než tajně připravovaný nástup proti Zadru mě znepokojovalo další oddalování našeho odjezdu. Vždyť se už pomalu hlásil podzim! Rozhodnutí dóžete přišlo prý příliš náhle a Benátčané se musí teprve náležitě připravit. Tím nás chlácholili. Ale také náš vrchní velitel markýz Bonifác z Montferratu se mezitím musil vzdálit od vojska z nějakých mně blíže neznámých důvodů a bylo třeba vyčkat jeho návratu. Jenže nejen někteří zklamaní jednotlivci, ale celé skupiny už opouštěly naše křižácké ležení na ostrově svatého Mikuláše. I ten klidný Radek začínal reptat a mrzout Vojen ho

podporoval. Rád věřím, že se jim stýskalo po domově tady v nepohodlí a nečinnosti. Okřikl jsem je, že naštěstí za ty odpadlíky přicházejí další oddíly, před kterými bychom se musili stydět, kdybychom se vraceli před splněním úkolů. Musil jsem si však přiznat, že původní nadšení valem hasne.

Protože mi už zase docházely peníze, navštívil jsem pana Gunthera z kláštera Pairisu a světil jsem se mu se svými pochybnostmi. Musím říci, že pan Gunther, ač zavalen vlastními starostmi, mě opět přijal se svou obvyklou vlídností a z vlastního popudu, aniž jsem ho musil prosit, znovu mi štědře vypomohl. „Synu,“ pravil mi, „budou-li ti opět chybět peníze, vzpomeň si, že Bůh je na nebesích.“ Blahořečil jsem v duchu opatu Jarlochovi, že mi svým listem otevřel cestu k tomuto vzácnému muži.

„Nepřenesl bych přes srdce,“ zahovořil zbožný pan Gunther, „aby nás opustili dva jediní rytíři z Českého království pro takovou maličkost, když vám mohu prokázat službu. Zajisté není vaší vinou, že jste sem přišli tak časně a nyní tu musíte trčet, než se všechno vyřídí.“

„Nejde jen o peníze, důstojný otče,“ navázal jsem na jeho uvážena slova. „Chtěl jsem se vám svěřit také se svými obavami.“ A s upřímností jako při zpovědi jsem mu vyklopil všechno, co se mi honilo hlavou v souvislosti s tím, co se povídalo o Zadru. Zavázali nás ti tam nahoře, urozená knížata a hrabata, k něčemu, čím bychom zhřešili a potom toho pozdě litovali?

„Chápu tě, milý synu,“ pravil důstojný pan Gunther jakoby z hloubi svého dobrotivého srdce a z pokladu svých zkušeností, „chápu tě a ujišťuji tě, že činíš dobře, když se mi svěřuješ. I mne sevřely podobné pochybnosti. Obrátil jsem se proto na Jeho Milost pana kardinála Petra Kapuanského, který jako vyslanec Svatého otce dlí právě v Benátkách. Prosil jsem ho, aby pomohl urychlit náš odjezd do Alexandrie ve službách Krista Spasitele. Nevyslovil se sice přímo, pokusí se ještě vyžádat si pokyny z Říma, ale velmi chválil rozhodnutí pana dóžete Dandola a zmínil se také o tom, že v některých případech je lepší malým zlem vykoupit velké dobro, neboť takový hřích může být odčiněn upřímným pokáním. Rozhodně by bylo větším hříchem nesplnit závazek křížové výpravy a vrátit se

domů nejen s hříchem nesplněného slibu, ale i s nemalou hanbou. Proto i já se starám, abych všechny Němce, kteří jsou svěřeni mé duchovní péči, odvrátil od předčasného návratu, ačkoli sám netoužím po ničem jiném, než abych se co nejdříve vrátil do poklidu našeho kláštera v Pairisu. Snažně tě proto prosím,“ zjihl zbožný pan Gunther a uchopil mě vroucně za ruku, „abys i ty se svým druhem přes mnohá pokušení setrval a abys podle svých sil a možností působil na ostatní rytíře stojící pod korouhví messira Pierra z Amiensu, aby vytrvali a věrně splnili, co od nich bude žádáno. Učiníme všechno, co bude v našich vlastních silách, abychom zabránili zbytečnému prolévání křesťanské krve.“

„Ale Zadar...“ zakoktal jsem, neboť jeho moudrá řeč přece jen nestačila utišit všechny mé pochybnosti.

Okolo očí důstojného otce Gunthera se vytvořily vějíře drobných vrásek. „Vítal bych, synu, kdybys zatím nechtěl vědět víc a spokojil se s tím, co jsem ti řekl. Křesťanu není nikdy radno, snaží-li se příliš proniknout do toho, co skrývá budoucnost, co zůstává ještě tajemstvím božím. Mluvíš-li však o Zadru, musím ti říci, že podle mého názoru – a není to jen názor můj – dóže činí moudře, že si nechce jeho trn nechat v zádech.“

Opakoval mi prostě, co říkal už Aliaume z Clari. Já se opět vytasil se svou námitkou, že křižácké Benátky stojí pod papežovou ochranou. Zbožný otec Gunther z kláštera Pairisu pokrčil výmluvně rameny. „Ovšem, ale...“ Byl jsem tak rozrušen, že jsem si dovolil vpadnout mu do řeči, než dokončil svou myšlenku:

„... ale pokud vím, Zadar patří uherskému králi, který sám přijal také kříž. Je tedy i celá jeho říše pod ochranou svatého otce v Římě. Jak tedy...“

Teď zase on mě nenechal domluvit. „Splnil však uherský král závazek? Je tady mezi námi? Neviděl jsem ho tu. Ta věc je složitější, než se ti zdá. Jsi ještě nezkušený. Věř, že o ní budou rozhodovat moudřejší a zkušenější. Možná že dóže se ještě nechá přemluvit, aby od svého požadavku ustoupil. Možná že Zadar nám sám dobrovolně otevře své brány, až před přístav připlujeme se svou přesilou. Což víme, což ty víš? Modleme se, aby nás milostivý Bůh vedl k správnému rozhodnutí.“

S tím jsme se rozloučili. Na cestu mi ještě řekl: „Věř, že pro zdar výpravy nepotřebujeme dnes nikoho víc než lidi jako ty, kteří z čistého srdce věří ve svatost naší pře.“

Co jsem měl dělat, když mi věnoval takovou důvěru? Musil jsem mu věřit. Stane-li se něco zlého, není odpovědnost na mně. Co já, samojediný rytíř z Čech, zmožu proti takovému dóžeti Dandolovi? Mezi barony, kteří s ním jednali, je přece sám champagneský maršál Villehardouin, který si o výpravu získal nesmírné zásluhy. Připustili by něco nečestného, něco nesprávného, co by poškodilo její konečný cíl? Komu jinému bych měl věřit? Pomlouvačům a malověrným, nebo dokonce mrzoutskému Vojenovi, pouhému zbrojnoši? Bylo by ode mne příliš pyšné, říkal jsem si, kdybych dal za pravdu vlastním pochybnostem, místo abych věřil takovým lidem, jako je zbožný pan Gunther, hrdý maršál Villehardquin, urozený messire Petr z Amiensu, nebo dokonce sama Jeho Milost pan kardinál Petr Kapuanský, papežský zplnomocněný vyslanec.

Jedno jsem věděl jistě: Na ničem nezáleží tolik, než abychom

konečně vypluli z Benátek, a já se svou družinou nesmím chybět mezi těmi, kdo odplují. Před Zadrem uvidíme.

K takovému rozhodnutí jsem dospěl, když konečně v pokročilém podzimu byly dokončeny všechny přípravy k odplutí. Rozpory, které hýbaly vojskem, nebyly sice zcela překonány, ale o Zadru se raději už mlčelo. Když bylo nalodování v plném proudu, nezbývalo na přemýšlení o něm ani času. A to bylo dobře.

Každému hraběti přidělili velkou loď pro něho, pro jeho vazaly a ostatní lid, který shromáždil pod svou korouhví, a také zvláštní bárku pro koně, o jakých jsem už mluvil, velmi prostornou, takže tam mohli být naloženi váleční oři i soumaři se svými podkoními. Naše česká družina se nalodila s lidem pana Petra z Amiensu. Na první pohled se loď zdála veliká, ale bylo nás mnoho, takže jsme v podpalubí, kde nám bylo vykázano místo k přebývání, trpěli nedostatkem prostoru. Bylo vlhko a páchlo tam ztuchlinou, a to nemluvím o hnusných myších a krysách. Těžko jsme si tam zvykali, ale s podobnými útrapami cesty jsem počítal a trpělivě je snášel. Pokud to bylo možno, vyhledával jsem čerstvý vzduch na palubě. Lodní zábradlí a také horní palubu jsme ozdobili svými štíty, které vytvořily pyšnou řadu, vesele hrající všemi barvami, a bylo tam vztyčeno i několik praporců a korouhví. Byl jsem jaksepatří hrdý na svůj štít se znamením zelené růže, že se skví vedle erbů udatných francouzských rytířů; pouze jsem litoval, že jsem si nepořídil vlastní praporec, aby hlásal mou přítomnost na lodi. Jsem přece potomek jednoho z nejurozenějších českých šlechticů a měl bych na to plné právo.

Upřímně jsem se radoval, že konečně vyplouváme, ale na lodi jsem se cítil velmi nejistě. Už v přístavu se paluba povážlivě houpala pod mýma nezkušenýma nohama suchozemce. Co až se strhne vlnobítí a bouře? Radši jsem se snažil na to nemyslet a pozoroval jsem všechnu slávu spojenou s nalodováním tak chrabrého vojska v čele s nejudatnějšími hrabaty, barony a rytíři.

Byl to úchvatný pohled. Do některých lodí nakládali ještě výzbroj, výstroj a zásoby potravin. Benátčané s sebou vezli tři sta velkých praků na metání kamenů kromě velkého počtu jiných obléhacích strojů. Nikdy snad nevyplouvalo krásnější loďstvo z žádného přístavu, než bylo loďstvo, které opouštělo benátský přístav o svátku

svatého Remi, to je prvního dne měsíce října roku tisícího dvoustého druhého po vtělení našeho Pána Ježíše Krista.

Říkali, že čítá tři sta lodí, z toho padesát bojových veslic neboli galér, které Benátky vystrojily na vlastní účet, asi sedmdesát přepravních lodí a přes sto bárek, v jejichž nitru byli ustájeni koně, kromě jiných nákladních člunů a zvláštních lodic a plavidel. Obrovské koráby byly obklopeny drobnými člunkami, které se okolo nás hemžily jako drobní psi vyžlata kolem vysoké zvěře. V údivu jsem hleděl na námořníky, jak hbitě šplhali po stožárech a rozvínovali plachty za pokřiku svých velitelů.

Nejnádhernější ze všech lodí byla mohutná galéra, na které se plavil sám benátský dóže Enrico Dandolo. Silou své vůle dosáhl, po čem toužil, a teď se pyšnil na lodi, která byla celá nachově natřena. Vlál nad ní veliký hedvábný praporec, rovněž nachové barvy, a na jejím nejvyšším místě, na přídi, bojovně vytrubovali čtyři trubači, zatímco pod nimi břeskne hráli na cimbály.

Kam jsem pohlédl, všude panovalo radostné veselí, a to nejen mezi urozenými šlechtici, ale i mezi všemi ostatními, kleriky i laiky, malými i velkými, chudými i bohatými. Když největší jásos utichl, vysadili na nejvyšší místo palub všechny kněze a kleriky, kteří zapěli *Veni creator spiritus*. Zapůsobilo to tak dojemně, že jsme všichni zaplakali pohnutím a snad i z přemíry vděčnosti, že se nám dílo daří a že nám Bůh požehnal.

Jak lodi odrážely od břehu, na nábřeží před chrámem svatého Marka a dóžecím palácem zahlolila stovka nebo snad dvě stovky trub, stříbrných a mosazných, lesknoucích se v paprscích slunce, a k tomu se ozvaly bubny i jiné hudební nástroje, jaké u nás ani neznáme, a všechny vyluzovaly tak pěknou hudbu, že to byl hotový zázrak. Zdálo se mi, že je to vůbec nejkrásnější věc, jaká se udála od počátku světa, a ten blažený pocit odčinil všechny svízele čekání. Celé moře bylo poseto vyšňořenými koráby, které se majestátně nesly pod vznosnými plachtami a jako by tančily na vlnách. Byl jsem tím prostě unesen.

Ach ano, bylo lépe dívat se na tu omamující nádheru a radovat se, že jsme konečně vypluli, než myslet na hnusné krysy v podpalubí a hlavně na ten prokletý Zadar.

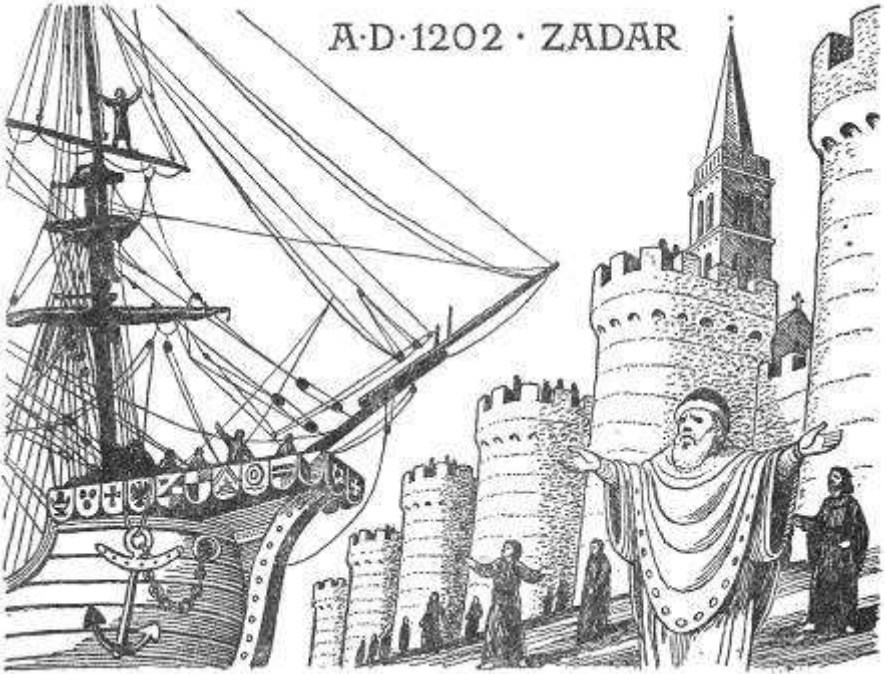
PÁD MĚSTA ZADRU

PLAVILI JSME SE VELMI POMALU a nepochytil jsem tolik z námořnictví, abych vám mohl povědět, proč. Není rozhodně snadné řídit tak početné loďstvo, vždyť trvalo celý týden, než poslední loď opustila Benátky, zatímco ostatní byly už na moři. Lodě musily zachovávat mezi sebou značný odstup, aby za náhlého větru na sebe nenarážely, ale bylo také nutné vyčkávat na opozdivší se lodě, obeplouvat ostrovy a dbát nebezpečných úskalí, kterých je zde nadbytek. Moře, po němž jsme pluli, se nazývá Adriatické, a to nejspíš po městě Adrii, jiní však říkají, že po bájné Ariadně, dceři krále Mínose. Nazývají je také Dalmatské, podle země Dalmácie, jejíž břehy omývá.

Pluli jsme podél pobřeží, v dohledu pevniny, a cestou jsme zastavili v několika přístavech, abychom doplnili zásoby, hlavně pitné vody pro lidi i koně. Chtěli jsme také mužstvu popřát odpočinek na souši, když nás čekala dlouhá plavba až k egyptským břehům. Třebaže mi zdržování bylo proti mysli, i já s chutí vystoupil občas na pevnou zemi. Plavba v těsném prostoru lodí se tím stávala snesitelnější. Jinak jsem si na moře a ustavičné pohupování lodí brzy přivykl. Slabost z moře je těžko překonat, vždyť jí trpěl i hrdinný král Richard. Vyprávěli mi dokonce, že prý anglický král měl zvláštního služebníka, jehož úkolem bylo držet mu za plavby na moři hlavu, aby se mu snáze zvracelo.

Kdybychom pluli rovnou proti nepříteli, byl bych se pro pomalost plavby asi nemálo horšil. Protože mě však strašila hrozba Zadru, oceňoval jsem každý den, jímž se toto nežádoucí setkání oddalovalo. Trvalo skutečně šest neděl, než jsme konečně zakotvili před Zadrem. Teď už tedy nebudu moci odkládat, jak se zachovám, a přece jsem stále váhal, co učinit. Se stísněným hrdlem jsem se díval na krásné a bohaté město, opevněné tvrdými hradbami s věžemi, jak se mi zjevilo na pozadí tmavého pohoří, už za soumraku.

A·D·1202·ZADAR

Bylo to v předvečer svátku svatého Martina, který u nás doma bývá slaven dobrým jídlem a pitím. Říkává se, že svatý Martin přijíždí na bílém koni, ale u dalmatského pobřeží je mnohem tepleji a na podzim tu často prší a fouká také notně studený vítr. Na lodi, kde nelze topit, jsme alespoň hodně vymrzli, pokud jsme se nezahalili do tlustých houní. Nejednen z mých francouzských přátel se proto těšil, že až donutíme ty tam v Zadru, aby nám otevřeli brány, nalezneme v jeho přibytcích všechno, co potřebujeme pro zahřátí – od střechy nad hlavou a pevné půdy pod nohama až po ohniště, teplé jídlo a dobré víno a třeba i jiné věci. Ovšem máme-li to vše získat za cenu přepadení křesťanského města...

Zůstali jsme na zakotvené lodi až do rána, kdy nás dohonily další koráby. Byl velmi krásný, jasný den, takže jsem si mohl lépe prohlédnout zadarské opevnění.

Mohlo se zdát nedobytným, ale při naší obrovské přesile a množství obléhačích strojů to nebylo beznadějně. Pozoroval jsem řadu našich lodí, pyšných galér i těžkých nákladních korábů, a

protože jsem nerozuměl jejich počínání, jeden z námořníků mi vysvětlil, že berou vítr a rozjíždějí se plnou silou, patrně aby přervaly řetěz, bránící přístup k zadarskému přístavu.

Skutečně se jim to po několika pokusech podařilo, takže i naše loď mohla vplout do chráněného přístaviště. Potom nás v malých člunech postupně vylodili na břeh, a to tak, že přístav zůstával mezi naším postavením a městem Zadrem. Tam se sice uzavřeli do svých hradeb, ale jinak se ze strachu před naší přesilou neodvážili něco proti nám podniknout. Mohli jsme se tedy nerušeně vylodit a utábořit.

Všude, kam oko dohlédlo, panoval nejživější ruch. Z lodí vyváděli válečné oře, kteří se vzpínali, vynášeli zavazadla a stany a hned je stavěli ve vyznačeném pořádku v řadách podél sebe a vztyčovali u nich korouhve, a vězte, že se to neobešlo bez mnohého křiku a pobíhání, kleteb a nadávek a všeobecného hemžení. Zatímco ze zadarských hradeb přihlíželi s rostoucími obavami našemu počínání, všechno se nám dařilo, jako by Bůh byl na naší straně. Jen jeden člun naložený dobyt看em si prolomil dno o skalní útes a potopil se. Lidi se podařilo zachránit, ale dobytčata byla z největší části ztracena. Slyšeli jsme úpěnlivý řev, jak loď klesala se svým živým nákladem ke dnu, a ten pohled mnou otřásl, neboť mi výmluvně připomněl, co by nás čekalo, kdyby se naše loď za bouře roztříštila o skaliska.

Trvalo to celý den, než jsme dokončili vylodění a utábořili se před Zadrem. Mám-li říci pravdu, připadalo mi podivné, že při tom chyběl náš nejvyšší velitel markýz Bonifác z Montferratu, který byl už z Benátek odvolán k nějakému neodkladnému jednání. Ale chyběli i jiní. Tak hrabě Etienne de Perche zůstal v Itálii a teprve v březnu příštího roku, jak jsem se později dověděl, odplul přímo do zámoří s několika jinými barony. Mnozí je za to kárali. Já se domnívám, že se chtěli vyhnout dobývání Zadru.

Nazítí po svátku svatého Martina, kdy vlastně začalo pamětihodné obležení města, to znamená dvanáctého dne měsíce listopadu, ohlásilo se u benátského dóžete poselství z obleženého města. Vyprávět o tom mohu jen z doslechu, ale to mi věřte, že čiperný Robert z Clari nám dovedl opatřit nejspolehlivější zprávy. Dóže přijal posly ve svém nádherném stanu; svou velikostí a

přepychem vzbuzoval největší obdiv. Zdá se, že vyjednaváči byli ochotni otevřít nám brány svého města, kdybychom je ujistili prohlášením, že přicházíme s přátelskými úmysly. Báli se Benátčanů, a proto předložili doklady, že jako poddaní uherského krále jsou pod zvláštní ochranou pana papeže. Toho však dóže Enrico Dandolo vůbec nedbal, protože jeho záští bylo větší než obava z papežovy hrozby, že vyobcuje z církve každého, kdo by sáhl na křížácký majetek. Od počátku jednání bylo však prý patrné, že si nebyl dost jistý, jaké stanovisko zaujmeme my, křížáci, protože v předchozích jednáních nebylo nic určitého slíbeno. Ta zpráva mě poněkud uklidnila.

Dóže tedy nemohl dát poslům přímou odpověď, ale musil se spokojit prohlášením, že se poradí se svými spojenci, to znamená s radou hrabat a baronů, kteří jednali za své leníky. V té radě narazil dóže na odpor Simona z Montfortu a také Enguerranda z Boves. Ti dva prý dokonce radili zadarským poslům, aby se rozhodně nevzdávali dóžeti na milost, protože my křížáci jsme na jejich straně a bez naší pomoci Benátčané proti pevnému městu nic nezmohou. Vrchol všeho pak byl, když kterýsi cisterciácký opat z našich řad pravil: „Pánové, zakazují vám jménem papežovým útočit na město, protože je to město křesťanské a vy jste poutníci ozdobení křížem.“

Dovedu si představit, jak tato slova musila pyšného dóžete Dandola popudit. Dovolával se dřívějších slibů, které prý mu byly dány v Benátkách, a ujišťoval, že by se mu město jistě už vzdalo, kdyby nebylo popichováno k odporu některými francouzskými barony. A kdyby se vzdalo bez boje, nedošlo by k násilí, proti němuž má námitky pan papež. Volal prý vztekle: „Pánové, věřte, že se zanic nevzdám pomsty a z papežových hrozeb nemám pro strach uděláno!“

Když hrabata a baroni naklonění dóžeti viděli, jak je rozezlen a že v žádném případě neustoupí od svého rozhodnutí, počali reptat proti těm, kdo prý svými řečmi zabránili, aby se město vzdalo, a vinili je, že už v Benátkách vyvolali rozkol v myslích vojska. „Kdybychom nyní nedodrželi svůj slib,“ dušovali se, „padla by na nás hanba, a proto musíme přispět svým dílem k pádu města bez ohledu na ty, kdo se proti tomu staví.“ Třebaže hnali věc na ostří nože, chápal jsem, že myslí na svou čest, neboť je třeba dbát cti a slib daný spojenci

zavazuje. Nazítří jsme byli skutečně svědky, jak proti městu rozestavují praky a ostatní obléhací stroje.

Jak se zachovám? Mám se vzepít jako Simon z Montfortu, který nakonec se svými lidmi odtáhl přezimovat do Uher a přes dané sliby opustil křižácké vojsko? Když jsem o tom znovu a znovu přemýšlel, připomínal jsem si, že naším cílem je bojovat proti pohanům a že Zadar je cena, kterou musíme zaplatit za dopravu do Egypta, abychom svůj boj mohli vůbec zahájit. Proto je nejlepším prostředkem nekrvavý nátlak, o jakém se zmínil moudrý pan Gunther. Pod našimi hrozbami snad město změkne a vzdá se. Tak se vyhneme násilí a krev nepadne na naši hlavu. Ke krveprolití by vedly spíše řeči Simona z Montfortu a jeho druhů, které naváděly Zadarské k odporu, ale neznamenaly pro ně žádnou pomoc.

Po takové úvaze jsem se spíše smířil s tím, že jsme stupňovali své hrozby, aniž jsme přímo zaútočili na městské hradby. Jen Benátčané začali od moře ze svých lodí vztyčovat žebříky proti hradbám. Zároveň z praků ostřelovali město s velkým lomozem, ale celkem s malou škodou. Počali také podkopávat jednu z obranných věží. To celkem stačilo, aby Zadarští po pětidenním obléhání začali znovu vyjednávat o podmínkách, za nichž by otevřeli brány svého opevněného města, neboť se velice báli pomsty dóžete Enrika Dandola.

Dóže jim slíbil, že ušetří jejich životy, ale jinak že se mu musejí vzdát na milost se vším majetkem jako svému pánu. Co jim zbývalo? Viděli, že stojíme při dóžeti, že jim nemůžeme pomoci. Smlouvali, ale nakonec přijali, aby zabránili větší škodě a krveprolití.

Takhle jsem si svatou válku věru nepředstavoval. Neměli jsme být nač pyšní. Mohli jsme se jen utěšovat, že jsme dostáli slovu danému spojenci a zachovali svou čest. Neposkvrnili jsme si ani ruce krví, protože všechny škody způsobili pouze Benátčané. Svými prakami, které nadělaly velký hlomoz, rozvířily prach a potloukly několik obránců na hradbách a snad i několik ubožáků ve městě, nahnali Benátčané městu takový strach, že upustilo od dalšího marného odporu. Tak vlastně to bohaté a pevné město, jež jsem málem považoval za nedobytné, spadlo do klína bez boje. A celkem bez krveprolití. Zadarští nám svou zbabělostí úlohu usnadnili, nemusili

jsme zasáhnout do boje. Snad tak bylo lépe pro obě strany. Rozhodně tak bylo lépe pro mne, že jsem se nemusil rozhodnout. Bylo to snad nešťastnější východisko, docela spokojen jsem však přece jen nebyl. Jak by takové válčení bez utkání statečných rytířů mohlo rozpálit mé srdce prahnoucí po hrdinských činech? Bylo by to zajisté docela jiné, kdyby naše praky ostřelovaly hradby Jeruzaléma nebo alespoň egyptského Babylónu – ale co dělat?

UTKÁNÍ

VYJEL JSEM JAKO KŘIŽÁK DO BOJE, ale byl jsem jen trpným svědkem zákeřného přepadení loupežníky a jejich potrestání, které ve mně vyvolalo spíše hnus; místo rytířského zápasu na život a na smrt jsem předvedl jen lacinou hru, v které jsem se ani zvlášť nevyznamenal. Teď už jsem si domýšlel, že pan Petr z Amiensu stál o to, aby rozšířil své řady o naše kopí, a proto nám usnadnil vstup do své družiny přes divoké výpady hrdého, ale trochu zbrklého Jana z Valu. Čert aby vzal toho prokletého dóžete Dandola, který nás lstivými odklady obehrál a donutil k ústupné povolnosti!

Když nám nešťastné město Zadar otevřelo brány, prohlásil dóže k nám křižákům: „Dobyli jsme tohoto města milostí boží a s vaší pomocí. Nastává zima a nemůžeme se odsud hnout nejméně do příštích velikonoc, neboť bychom se na další cestě nemohli zásobovat. Ale toto město je velice bohaté a dobře zásobené. Rozdělíme si je mezi sebe tak, že polovina bude naše a polovina vaše.“ Tak si nás chytře koupil a učinil z nás své spoluvíníky. Kdyby pan papež Inocenc v Římě neschválil dobytí Zadru, nemohl by už trestat klatbou jen benátského dóžete a sotva by měl chuť uvrhnout zároveň s ním do klatby i své křižáky. Dobře to pro sebe vymyslel ten osmdesátiletý slepec!

Jak to navrhl dóže Enrico Dandolo, tak bylo opět učiněno. Benátčané obsadili nejbohatší část města u přístavu, kde byla skladiště a kotvily lodě a kde dóžeti vyhlédli nejkrásnější palác. My

křížáci jsme zabrali zbývající část města. Osobně nemám příčinu si stěžovat. Dům, který byl přikázán celému našemu kopí, patřil zřejmě zámožnému italskému kupci s početnou rodinou a služebnictvem. Teď se musili uskromnit ve dvou komůrkách a nám postoupit nejlepší a největší místnosti, takže jsme v porovnání s těsným podpalubím byli znamenitě ubytováni. Mohli jsme si v domě počínat, jako by nám patřil se vším zařízením a zásobami, neboť obyvatelé města Zadru si sice zachovali životy, ale propadli majetkem, který se stal naší kořistí.

Já sám v té všivé náladě, do které jsem zabředl, bych byl rád obyvatele co nejvíc šetřil, ale Benátčané brali, nač přišli, a jejich příklad byl nakažlivý i pro naše lidi. Chtěli pohodlně přezimovat, vynahradiť si, co zkusili cestou. „Proč bychom měli ty zdejší nějak zvlášť šetřit?“ namítal věčně nespokojený zbrojnoš Vojen. „Snad proto, aby to padlo do chřtánu těm nenažraným Benátčanům?“ Stále více jsem shledával, že mi nikdo nerozumí. I Radek se mi jaksi odcizil. Neuměl latinsky, francouzsky se naučil sotva pár slov, kdežto mně znalost latiny umožnila poměrně snadno zvládnout i francouzštinu, takže už jsem nebyl odkázán jen na bratry z Clari, ale mohl jsem se stýkat i s jinými rytíři z družiny messira Pierra z Amiensu. Dovídal jsem se od nich mnoho zajímavého, kdežto Radek měl málo, co by mi řekl. Sotva by mi mohl poradit a sám se spíš držel Vojena a těch ostatních, s nimiž mohl hovořit česky. Myslil jsem si tedy, že Radek souhlasí s Vojenem, a necítil jsem v sobě tolik síly, abych svým lidem zakazoval brát to, co potřebovali na další cestu a považovali za oprávněnou kořist. Popravdě pobrali v domě všechno, co mělo nějakou cenu, a Vojen se postaral, aby to co nejvýhodněji zpeněžil.

Protože kdekdo nabízel z kořisti na prodej všechno, co nemínil brát s sebou na dalekou cestu, mnoho peněz neutřžil, ale bylo to alespoň něco – pokud ovšem ti prašiví Benátčané nebudou vymáhat další příspěvky na přepravu. Kdo však za to může, že při velké nabídce bylo kupců tak málo, takže se prodávalo za babku? Nadto jsem si povšiml, že naši lidé – a byl mezi nimi i můj nenapravitelný mezkař – kradli v dobytém městě na vlastní pěst.

Jak jsem procházel zadarskými ulicemi, byl jsem spíše zhnusen,

když jsem na každém kroku viděl, co se tu provádělo. Zadarští byli přece křesťané, a třebaže je Benátčané osočovali z pirátství, jejich řemeslníci byli příčinliví lidé. Bylo mi jich upřímně líto, já sám to ovšem nenapravím, i když vím, že ne jeden v našich řadách reptá proti tomu rabování. Jsou to nakonec jen řeči, ale žádný skutek.

Povšiml jsem si v Zadru, že kromě itaštiny, převládající mezi boháči a kupci, se mezi řemeslníky, služebníky a chudinou mluvilo řečí, která se dost podobala mé mateřtině, takže bylo možno se s nimi dorozumět. Trpce si stěžovali na řádění Benátčanů, kdežto ostatní křižáci si počínali přece jen slušněji. Rád jsem to slyšel z jejich úst. Opravdu, sám alespoň nevím o žádném případě, kdy bychom je bitím a mučením nutili, aby vyhradili ukryté cennosti. Benátčané si namnoze počínali jako vlci a nešetřili ani žen. Když ve své části města vyrabovali, co se dalo, podnikali výpravy i do těch čtvrtí, které byly vyhrazeny nám, kde pak docházelo k srážkám a výtržnostem.

Asi třetí den po pádu Zadru jsem šel navečer s Radkem podívat se do přístavní čtvrti, kterou měli obsazenou Benátčané. Kromě nočních hodin to nebylo zakázáno, naopak mezi Benátčany a poutníky se čile směňovaly ukořistěné předměty. A tu jsme uviděli hlouček Benátčanů, jak zase bitím týrají několik Zadarských a tahají se o jednu z jejich žen. V tu chvíli ve mně vzkypěl nahromaděný vztek. Sáhł jsem na jílec meče a prudce jsem se na ně rozkřikł. Při svatém Michalu, copak mě otec neopásal rytířským mečem, abych jím chránil chudé a slabé, zvláště pak ženy a sirotky?

Ta chátra, když uviděla rytíře, se nejprve zalekla. Pustili své oběti. Pak si však uvědomili, že jsme jen dva, a vědomi si své přesily, začali na nás zpovzdálí pokřikovat. Snad byli opilí. Už bych si jich byl nevšimal, když jeden z lotrů vykřikł něco o zbabělcích. Ted' prý ze sebe děláme hrdiny, ale když se bojovalo o město, ze strachu jsme zalezli a všechnu práci nechali Benátčanům. Když už je po všem, závidíme jim jejich kořist a chceme je o ni připravit. Radek zrudnul a skokem byl mezi nimi. Mocnými pažemi uchopil za krk dva nejdržejší z nich, držel je jako ve svěráku a jal se jim mlátit hlavami o sebe. Byl na něho strašný pohled, jak při tom skřípal zuby a koulel zlověstně očima.

Benátčané nejprve ustrnuli. Nečekali, že by se jeden z nás dvou něčeho podobného odvážil. Sotva se však stačili vzpamatovat, vrhli se s klacky a dýkami na Radka. Kryl se sice proti nim těly těch dvou darebáků, jejichž krky stále svíral jako v kleštích, ale nebylo času na rozmýšlení. Šlo mu o život. Pln nastřádaného vzteku na Benátčany jsem tasil meč, rozmáchl se jím plnou silou, jak mě to naučil Vojen, a t'al po prvním lotru, který byl na ráně. Dostal ji a s rozpolcenou hlavou se svalil na zem.

Tak jsem poprvé na naší výpravě prolil krev. Bůh mi snad odpustí, že to nebyla krev saracénská. Nemohl jsem však jednat jinak, neboť Radkovi šlo, jak říkám, o krk. Můj patron, svatý pan Vít, je mi svědek, že kdybych nezabil já, byl by zabit můj přítel, který mi byl – jak jsem slíbil Ludmile – bratrem.

Ostatně jsem potom za duši toho zabitého Benátčana dal odsloužit mši a při zpovědi mi bylo uděleno rozhřešení.

Teď jsme se však dostali do mely. Benátčanů bylo víc a nezůstali nám nic dlužni, i když my dva byli ozbrojeni rytířskými meči, kdežto oni jen holemi a krátkými dýkami. Radek už krvácel a musili jsme se dát na ústup, neboť ze všech stran se na nás sbíhali a doráželi Benátčané. Podařilo se nám opřít o domovní zed' a s krytými zády jsme odráželi nápor těch darebáků. Jak dlouho to však vydržíme?

Právě ve chvíli, kdy nám bylo nejhůř a ve mně byla už malá duše, shledal jsem, že k nám s pokřikem *Svatý Diviš* a s taseným mečem chvátá na pomoc ten, kterého bych se byl nejméně nadál: Jan z Valu, jehož jsem až do té chvíle považoval spíše za svého soka.

Naráz skolil dva z našich nepřátel, my dva přidali další a ti ostatní se rozutekli. Dojat jsem děkoval Janovi z Valu za šlechetnou pomoc, která nám zachránila životy. On však zůstal povýšeně chladný. „Nemohl jsem připustit, aby ta kramářská chátra vztáhla ruku na rytíře. Jinak je škoda špinit si meč jejich nečistou krví.“ Snad byl v těch slovech i osten, že jsme se zamíchali do hádky se sprostými lotry, a chtěl nám dát najevo, že takovým počínáním snižujeme rytířskou čest. Ať tak či onak, zachránil nám život a byli jsme mu zavázáni vděčností. Přijímal to po svém a zůstal tím hrdopyšným Janem z Valu, jak jsem ho poznal, rytířem, který koná statečné činy ne pro věc samu, ale jen k zvýšení své vlastní slávy.

Vyvázli jsme z nejhoršího, ale nebyli jsme tu v bezpečí. Napolo umláceného Radka, krvácejícího z několika ran, jsme vzali mezi sebe, podepřeli ho v podpaží a vlekli ho, jak se dalo, k domovu. Benátčané nám cestou spílali a hrozili, ale už se na nás neodvážili. Brzy jsme však potkávali křížáky, a než jsme se nadali, nastala nová mela. Taková se nastřádala mezi oběma stranami nenávist, že stačila malá jiskra, aby si křížáci a Benátčané vjeli vzájemně do vlasů a proudem tekla krev. Mám si však přičíst za vinu, že tu jiskru jsem bezděčně vykřesal já, když jsem se ujal slabých a bezbranných proti surovosti? Byla mezi nimi i žena, a já byl rytíř.

Byl jsem v té chvíli ještě tak rozohněn, že bych se byl s chutí pustil znovu do boje, ale jednak bylo třeba odvést zraněného Radka do bezpečí, jednak Jan z Valu dával povytaženým obočím příliš výmluvně najevo, že se rytíři nesluší pouštět se do pouliční rvačky. V našem příbytku se Vojen postaral, aby byl Radek řádně ovázán a ošetřen, a já už zůstal doma, zatímco se po celém městě ještě dlouho do noci bojovalo meči a kopími, oštěpy, kušemi a dýkami, ale také obyčejnými noži, holemi a klacky, prostě vším, co se právě naskytlo.

Na obou stranách bylo nemálo lidí zabito a zraněno, ale Benátčané dostali co proto a byli na všech stranách na ústupu. Jak jsem se pak dověděl, v těch bojích padl i statečný flanderský rytíř Gilles z Landasu, byv zasažen šípem do oka, takže zemřel na místě.

Ještě druhého dne zrána propukly nové potyčky, ale to už zasáhli rytíři na koních a rozháněli obě rozvaděné strany, Benátčany a poutníky, a postupně obnovovali pořádek, neboť i po největším opojení se vystřízliví. Jaký by to mělo smysl, kdybychom se takto vzájemně rvali, když máme společný cíl: boj proti pohanům. Trvalo ovšem ještě hodně dlouho, než zavládl mír, neboť záští vyvolané Benátčany bylo veliké, a sotva boj ustal na jednom místě, vzápětí vypukl na jiném.

Vězte, že celý týden se hrabata a baroni namáhali, aby nás smířili s tím mstivým dózetem a smazali následky srážky, za kterou jsme nemohli. Vyvolali ji Benátčané, kdežto my křižáci jsme se pouze bránili proti jejich zvůli a urážkám. Bylo pak vyhlášeno, že napříště nesmí nikdo z poutníků vstupovat do části města vyhrazené Benátčanům ani naopak, a že ten, kdo by vyvolal novou svádu, bude bez milosti s'at či oběšen podle svého rodu.

Tolik tedy o té velké výtržnosti mezi Benátčany a drobným poutnickým lidem, která trvala večer, celou noc a ještě půl dne a kterou rytíři utišili s velkou námahou, teprve když oddělili jedny od druhých.

Protože přes můj výslovný zákaz si ani naši lidé nenechali ujít příležitost, aby se poprali s Benátčany, přišel té noci Radek o svého zbrojnoše, který chtěl pomstít svého pána a zmizel beze stopy. Také můj zbrojnoš Strachota, syn Sudkův, byl zasažen tak zle do pravé paže, že nám byl potom jako bojovník k malému užitku. Tak ta výtržnost vyvolaná Benátčany způsobila v celém našem vojsku nemalé ztráty a škody.

Já sám se domnívám, že oné noci byla celá naše výprava ve velkém nebezpečí, ale milý Bůh zřejmě nechtěl, abychom zahubili sami sebe, takže byl obnoven mír a svornost. Nakonec mi z celého utkání zůstala po vystřízlivění zase jen kocovina, neboť jsem k svým rytířským zážitkům na křížové výpravě přidal opět jen pouhou pouliční rvačku, nad kterou se Jan z Valu nepozastavoval tak zcela

neprávem. Sliboval jsem si, že napříště budu krotit svou horkokrevnost a obezřele se budu řídit radou moudrých.

PAPEŽSKÉ ROZHŘEŠENÍ

NEBYL JSEM TAK DOCELA V NEPRÁVU, když jsem vinil Benátčany a jejich dóžete z nebezpečí, v němž se ocitla naše výprava. I když jsme se s Benátčany zase smířili, přece jen si někteří naši předáci vynutili, aby pro dokonalé uklidnění myslí bylo vysláno poselstvo k panu papeži do Říma a vysvětlilo mu, za jakých okolností byl dobyt Zadar, a vyprosilo si rozhřešení, pakli jsme se na nátlak chamtivých Benátčanů dopustili hříchu, když jsme jim pomohli pokořit toto křesťanské město. Mému svědomí by se velmi ulevilo, kdybych věděl, že jsem měl třeba jen nepatrný podíl na tom, že takové poselství bylo vypraveno do Říma. Něco z mých pochyb a námitek tlumočili však oba bratři z Clari našemu veliteli, urozenému a statečnému panu Petru z Amiensu, který zase měl velký vliv na svého strýce hraběte ze Saint-Polu, toužícího zvědět, jaká je nálada ve vojsku. Také se mi podařilo povědět zbožnému panu Guntherovi z kláštera v Pairisu, jak jsou poutníci rozhořčeni na Benátčany pro jejich nenasytost a násilnosti páchané na ženách.

Pan Gunther byl nemálo sklíčen tím, co se stalo v Zadru, i když se původně obával, že krveprolití bude ještě větší. Upřímně ho prý bolí srdce, když je svědkem, jak Benátčané obracejí kvetoucí město v spoušť. Není však třeba zoufat. Do každého stáda se mohou vloudit nejen černé ovce, ale i vlci. Připomněl, že když pan papež Urban svaté paměti hlásal první křížovou výpravu, výslovně počítal s tím, že se ke křížákům připojí i největší hříšníci. Vždyť právě k nim se obrátil památnými slovy: „Vy všichni, utlačovatelé sirotek a vdov, vy zákešní vrazi a prznitelé božích stánků, vy zloději cizích statků, které jako supy přitahuje pach bitevních polí, vy, kteří jste se provinili zločiny, jež vás dělí od Boha, vykupte se bojem proti nevěřícím, neboť taková je vůle boží.“ Tací lidé obtížení hříchy vloudili se

nepochybně i do řad našich spojenců, Benátčanů. Oni nesou vinu na tom, co se stalo v Zadru.

Leč pomlčme už o tom. Události nás předbíhají, ale máme-li je správně vysvětlit, je třeba je patřičně uspořádat. Teď vyprávím o poselstvu, složeném z osob duchovních i světských, které ze Zadru vyslali k Svaté stolici do Říma, aby si vyprosili odpuštění Kristova náměstka na zemi. Všichni členové poselstva přísahali s pravou rukou položenou na evangeliu, že splní svůj úkol v dobré víře a vrátí se k vojsku. Opravdu jediný Robert z Bovesu se potom už z Říma nevrátil a odjel rovnou do Sýrie, protože již nechtěl mít nic společného s Benátčany. Nic užitečnějšího tam nepořídil a mnozí mu měli za zlé, že porušil slib a jednotu.

Ostatní, když splnili svůj úkol, přivezli nám od pana papeže Inocence sice pokárání, ale zároveň i rozhřešení, neboť Svatý otec správně pochopil, že jsme nemohli jednat jinak, měla-li se udržet jednota vojska. Odpustil nám i Benátčanům jako svým synům a prosil nás, abychom příště drželi svorně pospolu. Panu biskupovi z města Soissons, jménem Névelon, jakož i učenému magistru Janovi z Noyonu dal pak pan papež plnou moc, aby jeho jménem svazovali a rozvazovali a vedli nás poutníky po správné cestě. Věřím, že pan papež Inocenc, což znamená nevinný, rozhodl velmi správně, a byl jsem proto pohnut verši, které na jeho počest složil zbožný pan Gunther:

*Hoden byl svého jména, kdo takovou prokázal lásku;
když osud mu jednou je dal, hoden byl svého jména.
O zlu nevěděl nic, těše se pouze tím jménem.
Život mu poskytl dar, že o zlu nevěděl nic.
Vážené církevní knize, vši úcty hodné, vznešených mravů,
otec i papež, bez chyby muž a odpůrce zlého,
viny vši prost, slavný svým rodem, veselé myslí,
věrný a oddaný, pln lásky k Bohu, stálý v své víře
ve Kristu svému, s nímž kříž a bolest s radostí sdílí.
Sotvaže přišel, pomocník vřelý kříže z něj byl.
Věřil, že nebeský otec tím mírněj soudit ho bude,
čím jeho výboje prospěchu zbožným přinesou víc.*

Utěšoval jsem se, že dá-li nám takový světec, jakým je pan papež Inocenc III. který je svým úřadem zde na zemi nástupcem samého apoštola Petra, své rozhřešení, pak je vše v pořádku. Než se však poslové vrátili z Říma s papežovým povzbuzujícím vzkazem, vlekly se bezútěšné zimní dny ve vyrabovaném městě a všech se zmocňovala únava, nechut', nuda, malomyslnost, zoufalství, takže opět mnohým pokleslo srdce a ze stesku po domově opouštěli vojsko a zároveň i naši svatou věc.

Někteří na to škaredě dopláceli, nejednoho z nich postihl boží hněv. Zbíhali většinou chudí poutníci, jimž se zvlášť špatně vedlo, když jsme největší část zásob, které nám spadly do klína, neprozřetelně snědli hned v prvních týdnech. Někteří byli propuštěni ze závazku a naloděni se svolením našich vůdců, ale jiní se nalodovali tajně na kupecké lodi, které za námi přijížděly. Z těch se jedna potopila a pět set poutníků se utopilo a bylo nenávratně ztraceno. Byl to prý hrůzný pohled na boží trest. Jiný sbor, který nás opouštěl, volil cestu po souši v naději, že projde tou divokou zemí, které říkají Esklavonie nebo Sklavonie, snad proto, že je obývána Slovany, snad proto, že odtud dříve získávali otroky.

Byli však napadeni tamním lidem, který nebyl ochoten rozdělit se s nimi o skromné zásoby potravin, takže jich bylo mnoho pobito. Myslím, že se z nich zachránili jen ti, kdo se zase pokorně vrátili k našemu vojsku. Podobnými ztrátami naše řady slábly den ode dne, takže jsem si připomínal Petra Poustevníka, jak i jemu tály zástupy jako sníh na slunci. Nezbíhali jen prostí poutníci, ale odcházeli i někteří bohatí francouzští šlechtici s družinou. Tak například věhlasný baron Renaud z Montmirailu s podporou hraběte Ludvíka z Blois velice prosil, aby byl jednou naší lodí vyslán jako posel do Sýrie. Přísahal na evangelium, on i jeho rytíři, že se v Sýrii nezdrží déle než čtrnáct dní.

Už jsme ho však neviděli. Pro špatné počasí jsme setrvali v Zadru i po návratu poslů z Říma, ačkoli zásobování bylo stále obtížnější.

INOCENC III.

Benátčané využili času k bourání zadarského opevnění i některých budov, takže celé nešťastné město bylo úplně zkaženo. Když jsem se na to díval, pálila mě tím víc půda pod nohama. Ale teprve po velikonocích byly lodě konečně naloženy. Utábořili jsme se opět vně města, na pobřeží u přístavu, odkud jsme se pak postupně nalodovali a vyplouvali. Smutně jsem si připomínal, že jsem už déle než rok z domova, aniž jsme učinili podle křížáckého slibu cokoli užitečného. Jestliže jsme však vyplouvali opět s velkými nadějemi, ti, kdo rozhodovali o osudu naší výpravy, osnovali mezitím už docela jiné plány, které nakonec obrátily kormidlo úplně jinam, než kam jsme měli původně namířeno. Leccos už o nich zase proskočilo navenek. A tak přes rozhřešení, jehož se nám milostivě dostalo od pana papeže Inocence, ozval se v mém nitru opětně hlodavý červ pochybnosti.

ZKRVAVENÝ TRŮN BYZANTSKÝCH CÍSAŘŮ

ABYSTE SPRÁVNĚ POROZUMĚLI mým dalším osudům, musím vám nejprve povědět něco o byzantské říši a jejích panovnicích. Nemějte strach, že odbočuji, všechno to souvisí s mými příběhy a chci své vyprávění jen zpestřit. Dovídal jsem se o byzantských císařích vládnoucích v městě Konstantinopoli neboli Cařihradě hlavně od zábavného Roberta z Clari, s nímž jsem se velmi sblížil za oněch nekonečně se vlekcoucích dní.

Vězte, že byzantské císařství obývané především Řeky tvořilo východní polovinu římské říše a jeho císařové se proto pokládají za dědice císařů římských, zatímco my máme už od dob Karla Velikého za jejich nástupce císaře vládnoucí v německé říši, jejichž moc zasahuje až do Itálie a vztahuje se i na další křesťanské země. Byzantští Řekové neuznávají ani pana papeže v Římě, ačkoli vyznávají Krista a jsou s námi společné křesťanské víry. Jejich hlavní město Cařihrad je nejbohatším městem na světě, oplývá však nejen bohatstvím, ale i neřestmi. Už od otce jsem slyšel, že Řekové získali pověst zbabělců, kteří se neštítí krutosti, a licoměrných pokrytců.

Kromě Řeků, jejichž kněží si neholí brady, žije v Cařihradě mnoho cizinců, zejména Italů a Franků či Francouzů, které tam, pokud se hlásí k panu papeži v Římě, nazývají Latiny. Usadili se tam kvůli obchodu a velice jím zbohatli.

V dobách, kdy jsem ještě ani sám nebyl na světě, vládl v Cařihradě císař Manuel, který natolik přál příčinlivým Latinům, až závistiví Řekové na něho naléhali, aby je vyhnal z města. Císař věděl, že jim musí vyhovět, nechtěl se však zbavit ani svých Latinů. Proto zařídil, aby všichni Latinové vyšli, náležitě ozbrojeni, z města, a řídili se pokyny, které jim dal. Tak se stalo. Latinové se shromáždili na určeném místě za městem, císař pak za nimi následoval se svým lidem. Když tak stáli proti sobě, císař vyzval svými hlasateli Latiny, aby ihned opustili jeho zemi, oni však, místo aby uposlechli, nastoupili proti císaři a jeho lidu ve vojenském šiku, jak to měli s

císařem předem domluveno.

Nyní zvolal císař Manuel k svým lidem: „Pánové, držte se statečně, teď se můžete na Latinech pomstít!“ Řekové však strachem vzali do zajechů. A tu pravil císař Manuel k Latinům: „Pánové, vraťte se, odkud jste vyšli, a já vám dám ještě mnohem víc, než jste ode mne kdy měli.“ Což oni učinili. Řekům pak pravil císař: „Pánové, nyní vím, na koho se mohu spolehnout. Vy jste mě opustili, takže Latinové, kdyby chtěli, mě mohli rozsekat na kusy. Teď však nikdo nesmí žárlit na Vlchy a Franky, protože mám důvody, abych jim důvěřoval víc než vám. A dám jim víc peněz, než jsem jim dával dříve.“

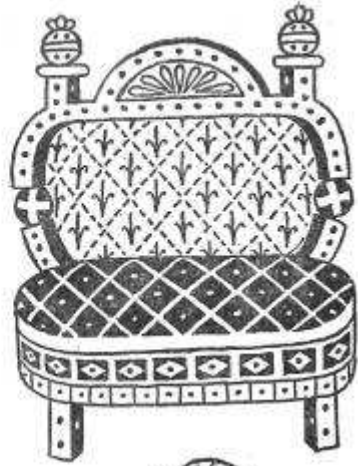
Ten příběh dokazuje, jak se zbabělí Řekové bojí Latinů, ale zároveň je nenávidí. Sám císař Manuel měl Francouze tak rád, že požádal jejich krále, aby dal svou sestru za manželku jeho synovi, což francouzský král rád učinil, protože byzantský císař je nejbohatším panovníkem na světě.

Císař Manuel se však dopustil velké neprozřetelnosti, když patřičně nepotrestal svého příbuzného Andronika, který se dopustil velké nešlechtnosti na císařově sestře Theodore. Když císař zemřel, vrátil se prohnáný Andronikos ke dvoru, vetřel se v důvěru panujícího císaře, Manuelova syna, a odvděčil se mu tím, že ho v noci přepadl v jeho ložnici, zavraždil ho i s jeho matkou a sám se dal potom prohlásit za císaře. Nastolil takovou hrůzovládu, že žádný muž si nebyl jist životem a žádná žena svou ctí. Sám se oženil s francouzskou princeznou, jejíhož císařského chotě dal zavraždit.

Jednou z obětí, kterou si vyhlédl, byl statečný muž jménem Izák Angelos. Ten, když měl být na rozkaz bídáka Andronika zatčen a popraven, si důvtipem a statečností získal takovou podporu cařihradského lidu, že byl zachráněn a vystoupil jako osvoboditel národa od Andronikových zločinů. Andronikos sám se pokusil skolit Izáka Angela v kostele šípem, ale přetrhla se mu tětiva, což Izákovi, teď už korunovanému císaři, zachránilo život a trůn.

IZÁK ANGELOS
AVTOKPATΩP

ANDRONIKOS

Andronikos se pokusil uprchnout, byl však poznán, zajat a vydán císaři. Dlouho se radili, jakými mukami má být potrestán. Nakonec ho přivázali nahého na starého opelichaného velblouda, a to tak, že měl tvář přiloženou k velbloudovu páchnoucímu zadku, a tak jej nechali projít celým městem, aby si každý na něm mohl zchladit žáhu, že mu dal popravit příbuzné nebo zhanobit manželku či dceru. Tak se stalo, že než Andronikos prošel na velbloudu městem, zbyla z něho jen zkrvavená oškubaná kostra, kterou hodili do záchodu.

Připomněl jsem Robertovi, že i v západních zemích v bojích o trůn došlo k nejedné ukrutnosti, ale on jen mávl rukou. Už staří Římané prý říkali, že se bojí Řeků, i když přinášejí dary.

Já sám potom viděl v Cařihradě na bráně jednoho z klášterů na vlastní oči zobrazeny všechny děje, jak se stal Izák Angelos byzantským císařem. Zdá se, že se císař Izák dlouho neradoval ze svého panování, neboť jeho nešlechtný bratr Alexios ho úkladně přepadl na honu, dal ho uvěznit a vyloupat mu oči, aby se sám na jeho místě učinil císařem. Avšak Izákovu synu, který se jmenoval rovněž Alexios jako jeho ukrutný strýc, se podařilo utéci do Německa k římskému císaři Filipu Švábskému, za něhož byla provdána jeho sestra.

Císař přemýšlel, jak by bratru své manželky, který byl oprávněným dědicem byzantského trůnu, pomohl k osvobození jeho otce z vězení a k návratu do vlasti. Proto když se naše křižácké vojsko společně s Benátčany vydalo na moře, začal římský císař Filip s naším vrchním velitelem Bonifácem z Montferratu, který byl jeho věrným leníkem, vyjednávat, zdali bychom nepomohli princovi Alexiovi osvobodit byzantský trůn od uchvatitele. Právě pro ta jednání byl prý markýz z Montferratu odvolán z Benátek, takže dorazil teprve s velkým zpožděním do dobytého Zadru.

Tam důvěrná jednání pokračovala. Neskončila, ale byly tam prý zanechány dvě galéry, jež měly prince Alexia přivést za námi na Qstrov Korfu, který byl cestou do Egypta naší příští zastávkou.

ROZKOL A USMÍŘENÍ NA OSTROVĚ KORFU

PO CELOU PLAVBU ZE ZADRU NA OSTROV KORFU, kdy jsme opět míjeli strmé, šedé skály, na jejichž úpatí se u moře krčily rybářské vesničky, jsem měl dost času o všem přemýšlet a hovořit.

Skličovalo mě, že chystanou výpravou na pomoc princovi Alexiovi by se podruhé oddálila naše plavba do Egypta a že bychom opět namísto proti pohanům bojovali proti křesťanům. Obával jsem se, aby nás ošidný benátský dóže opět nezneužil, abychom se bili za benátské obchodní zájmy. Sama žádost prince Alexia, aby byl vrácen trůn jeho otci, byla zajisté spravedlivá. Vždyť sám římský císař Filip, který přeje našemu králi Přemyslovi, doporučuje, abychom princovi pomohli. Nejvíc si mě naklonila zpráva, že princ Alexios nám odměnou za pomoc sliboval nesmírnou podporu v boji proti Saracénům. Kromě odměny Benátčanům nám sliboval dvě stě tisíc stříbrných hřiven a takové zásoby potravin, že postačí nejen pro barony a rytíře, ale i pro prosté poutníky. Jakmile prý svrhneme jeho strýce, potáhne princ Alexios s námi osobně proti pohanům s deseti tisíci ozbrojenců, jež bude vydržovat v poli po celý rok. A po celý svůj život chce ve Svaté zemi vydržovat pět set rytířů. To by ovšem znamenalo tu nejkrásnější dohodu, jakou si lze představit.

Lze však důvěřovat Řekům, i když nabízejí dary? Vzpomínal jsem na otce, jak spílal byzantskému císaři (snad to byl právě onen svržený císař Izák), jak hanebně se choval ke křižákům. Mělo to však i svou světlou stránku. Copak by neznamenal zásadní obrat v náš prospěch, kdybychom k trůnu pomohli mladíku, jehož sestra byla manželkou římského císaře Filipa, a zavázali si ho na celý život k nezištné pomoci proti pohanům?

Na rozdíl od Zadru jsme se tentokrát nemuseli strachovat, že by nás pan papež vyobcoval z církve, kdybychom se pokusili opanovat Cařihrad, neboť Řekové byli vlastně odpadlíci, neuznávající Svatou stolicí. Princ Alexios prý naopak sliboval, že z vděčnosti za pomoc vrátí své poddané do ovčince naší pravé římské víry a chce ve všem

uznávat jen pana papeže v Římě.

Pohřichu jsem shledával, že smutné zkušenosti ze Zadru ještě tížily svědomí nejednoho z mých francouzských přátel, takže nebyli dvakrát ochotni znovu vybírat kaštany z ohně za Benátčany. S obavami jsme si připomínali, že lhůta, na kterou nám byly zapůjčeny lodě, se blíží kvapem ke konci – a jakou další oběť budou pak na nás žádat ti kupčíci, kteří se ozdobili křížem jen z chamtivosti? Copak se nikdy neosvobodíme z těch zmatků, copak se nikdy nezbavíme mučivých pochybností! Nevěřil jsem ani Řekům, ani Benátčanům.

Tentokrát sám můj velitel Pierre z Amiensu měl námitky proti výpravě do Cařihradu, a dostal se proto do sporu se svým strýcem hrabětem ze Saint-Polu, který se naopak zavázal princovi Alexiovi pomáhat. Také onen odvážný opat cisterciáckého kláštera ve Vaux, který neváhal zastat se Zadru, vystupoval velmi ostře proti cařihradským plánům a doporučoval, abychom se přeplavili rovnou do Sýrie. Nakonec se odtrhl se svými lidmi od naší výpravy, jako už učinili před ním Simon z Montfortu, Enguerrand z Bovesu a mnozí jiní, které ani nejmenuji. Útočištěm v pochybnostech byl mi opět zbožný otec Gunther. Zase se na mě vlídně usmíval, ale tentokrát mi nepomohl. Sotva jsem se objevil, oznámil mi, že se chystá odplout. Ne, on nechce opustit svěřené stádo ani zanášet rozkol do našich řad. Aby se však mohl správně rozhodnout, chce na vlastní oči poznat, jak to vypadá v Sýrii a zdali by nebylo lépe přepravit se rovnou tam. Jakmile zjistí, co potřebuje, opět se k nám připojí v některém přístavu.

Upřímně jsem se podivil, že nás míní opustit právě ve chvíli, kdy by nám jeho rady bylo nejvíc zapotřebí. A tu mi ten zbožný muž pravil: „Milý synu, získal sis mé srdce svou upřímností a mám k tobě důvěru. Mohl bych ti podrobně zdůvodnit, proč jsem se rozhodl odplout na krátký čas do Sýrie. Povím ti však raději pravdivou historku, kterou můžeš považovat za podobenství.“

Hle, co mi vyprávěl: „Stalo se to před víc než sto lety, kdy v německé říši panoval císař Jindřich IV. který zabředl do těžkých sporů s přísným panem papežem Řehořem VII. Vojenským poradcem císařovým, zvláště pokud jde o stavbu pevných hradů, byl osnabrucký biskup Benedikt, muž proslulý svou opatrností, který

chtěl zůstat zadobře se svým panovníkem, ale zároveň zachovat i povinnou poslušnost panu papeži. Bylo mu tudíž velmi proti mysli, když se musil zúčastnit koncilu v Brixenu, kde se s hněvivou vášnivostí střetly obě protivné strany – císařova a papežova. Naštěstí si povšiml, že poblíž jeho křesla stál dutý oltář, jehož dutina byla zakryta záclonou. Poděkoval tedy milému Bohu za vnuknutí, které mu umožnilo, že když se koncil zmítal v bouřích vášně, dobrý biskup Benedikt sám nebyl k spatření, takže se nemusí! vyslovit pro tu či onu stranu. Skryt za záclonou v dutině oltáře modlil se tam vděčně k Bohu. Když bouře přešla a on opět nepozorovaně vystoupil ze svého úkrytu, aby se vmísil do řad ostatních, ptali se, kde byl, zatímco se hlasovalo. Pan biskup však s dobrým svědomím přísahal, že ani na okamžik neopustil kostel, kde se konalo shromáždění. Když mu vyčítali, že se vyhnul vyslovit se buď pro císaře, nebo pro papeže, pravil: „Copak nás neučí svatý apoštol, že máme pokud možno žít v míru se všemi lidmi na zemi?“

Myslím, že jsem dobře porozuměl podobenství, které mi vyprávěl opatrný pan Gunther. Plavba do Sýrie měla mu posloužit namísto oné dutiny v oltáři, aby se nemusil vyslovit ve sporu a zneprátelit si tak jednu z obou stran. Po událostech v Zadru jsem ho spíše pochopil a omluvil. Já jsem se však žádným podobným způsobem nemohl vyhnout rozhodnutí.

„Milý synu, nikdo to od tebe ani nežadá,“ pravil mi opět mírným hlasem. „Buď vděčný Bohu, že tě nepostavil na rozhodující místo. Máš svého velitele, a i když nejsi jeho leníkem, nikdo ti nemůže mít za zlé, že ho uposlechněš.“

Znamenalo to, že jsem měl být poslušen pana Petra z Amiensu a ten byl proti cařihradskému dobrodružství. Ale náš nejvyšší velitel, markýz z Montferratu, naopak usiloval, abychom přijali šlechetnou nabídku byzantského prince. Kterého z těch dvou velitelů mám tedy uposlechnout? Zbožného otce Gunthera jsem se na to už neptal. Báľ jsem se, že mi odpoví podobenstvím o onom oslovi, který byl tak dlouho na rozpacích, má-li se nažrat z otepi po pravé či levé straně, až nakonec chćípl hlady. Ano, snad jsem skutečně osel, že si lámu hlavu věcmi, které sám nestačím rozhodnout. Nemohu však za to, že jsem se narodil s takovou povahou, která hledá a zkoumá, kde je

pravda a spravedlnost, a nespokojuje se slepou poslušností.

Vím, že dlouhé výklady unavují, zvláště ty, kdo jsou zaneprázdnění, a proto shrnuji jen krátce: když jsme se vylodili na ostrově Korfu, měl jsem hlavu nemálo zmatenou. Ostrov je pokryt stromy a keři, z nichž mnohé právě kvetly a vydávaly omamnou vůni. Jinak se mi přes poměrně bohatou zeleň zdál ostrov značně vyprahlý. Vítr roznášel prach, přes den bylo vedro a i noci byly teplé. Po zkušenostech, které se sem jistě donesly ze Zadru, zdráhali se pustit nás všechny najednou do města; pokud jsme tedy nechtěli sáhnout k násilí, nezbylo, než abychom si stany a přístřešky pro koně postavili před městem. Trpělivě jsme pak čekali, až k ostrovu připlují všechny další lodě.

Obyvatelé ostrova Korfu jako svého pána poslouchají byzantského císaře, ukrutného strýce prince Alexia, jménem rovněž Alexios. Protože už něco tušili o úmyslech našich vůdců, přijali nás nevlídně z obavy, aby nerozhněvali svého vládce, jehož se chystáme svrhnout z nepoctivě nabytého trůnu. Místní bradatý arcibiskup sice pozval několik našich církevních hodnostářů do svého domu na oběd, ale častoval je nejen kořeněným vínem, ale i jízlivým špičkováním. Dokonce se prý dotazoval, zdali přednostní postavení, na něž si činí nárok naše říšská církev, je zdůvodněno ještě něčím jiným než tím, že Krista ukřižovali římsí vojáci. Takové rouhání si mohl odpustit.

Ovzduší na Korfu se stávalo nedýchatelným. Ne, nemyslím jen na vedro a prach, ale spíš na vzrůstající napětí mezi námi a místními Řeky. Když přijížděly ony dvě lodě přivázející byzantského prince Alexia a jeho družinu, teď pod ochranou markýze z Montferratu, jemuž ho svěřil sám císař, vyjela je uvítat část našich rytířů v plném lesku. Ale část domorodců ho přivítala deštěm kamení a nenávisným pokřikem. Bylo to tak zlé, že markýz dal svým lidem rozkaz, aby obsadili přístav i město. Neobešlo se to pohříchu bez dalších výtržností ani bez loupení.

Ti z nás křižáků, kdo toužili co nejdřív splnit svůj slib a utkat se se Saracény, navrhovali, aby byli posláni poslové do jižní Itálie za panem z Brienne. Měl totiž v přístavu Brindisi nějaké lodě, na kterých bychom se mohli přepravit přímo do Sýrie, jak si to přál například Jakub z Avesnes, toužící po pomstě za svého otce, a také

náš messire Pierre z Amiensu.

Byla to jména, která nebylo možno jen tak přejít. Náš vrchní velitel markýz z Montferratu dal sice princovi Alexiovi postavit nádherný stan hned vedle svého hlavního stanu a měl na své straně hraběte Balduina Flanderského, Ludvíka z Blois, Huga ze Saint-Polu a jiné velmože, ale musil dobře vědět, že ve vlastním vojsku panuje rozkol. Hrozila přímá roztržka, ne-li dokonce srážka mezi oběma stranami. Je jí vůbec možno předejít? Věděl jsem, že markýz z Montferratu a zvláště benátský dóže od svého plánu s Cařihradem neustoupí. V tom případě baroni a rytíři, kteří odmítali táhnout na Cařihrad, by se musili odtrhnout od ostatního vojska. Bylo by po jednotě a vojsko by se rozpadlo.

Co tedy učinit, aby jednotka byla zachována? Urození francouzští a flanderští rytíři, kteří si přáli odplout rovnou do boje proti Saracénům, svolali shromáždění nespokojených poutníků na vhodné místo, do jednoho údolí poblíž tábora, abychom tam o všem v klidu porokovali a rozhodli se. Jel jsem tam s ostatními druhy ze sboru messira Petra z Amiensu.

Prvým, kdo k nám promluvil, byl Jakub z Avesnes, jehož otec obětoval život v boji proti nevěřícím ve Svaté zemi pod chrabrým anglickým králem Richardem Lví srdce. Ano, ten Jakub z Avesnes, který k nám právě pronáší svá uvážena slova, je synem jednoho z hrdinů mého dětství.

Sotva však k nám začal mluvit, přerušila jeho řeč zpráva, že se k nám blíží kavalkáda hrabat, baronů a jejich lidu v čele s markýzem z Montferratu. Bleskem mi kmitlo hlavou, že markýz pokládá naši poradu už za roztržku, za rozkol, za zradu a že chce náš pokus potlačit se zbraní v ruce. Nezbylo než připravit se na obranu a má pravice svírala už křečovitě jílec meče. Všiml jsem si, že podobně se chystali ostatní, pokud nepodlehli strachu a zděšení. Každý z nás by se ovšem rád vyhnul bratrovražedné srážce a už nás také naši vůdcové nabádali k rozvaze.

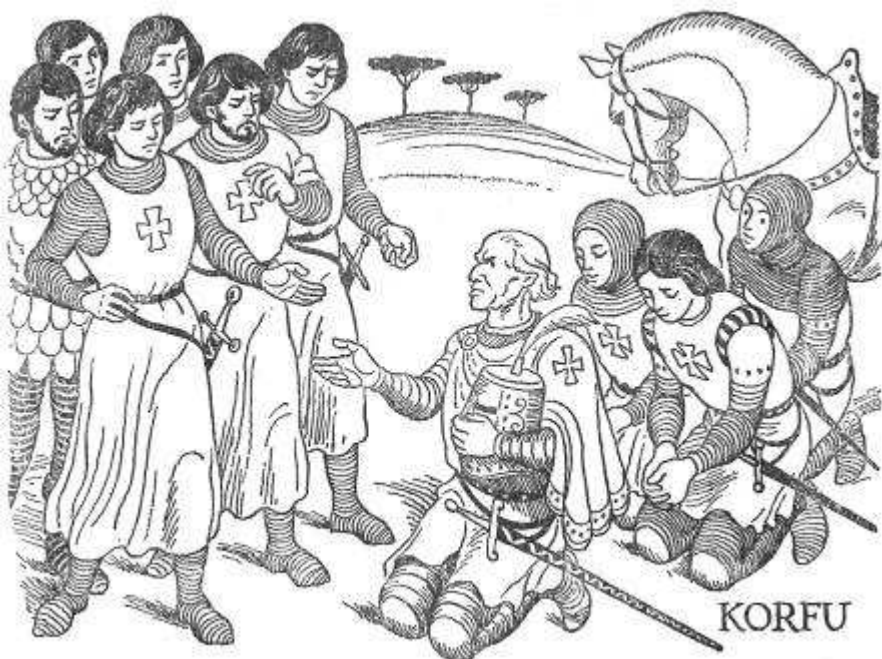
Ze svého místa jsem dobře viděl, jak přijížděl v nádherné zbroji náš nejvyšší velitel markýz z Montferratu, hrabata a baroni a také biskupové a opati v posvátných ornátech. Zvláště jsem si povšiml prince Alexia, syna svrženého císaře Izáka, jemuž jsme měli

dopomoci zpátky k trůnu. Byl to mladík bezelstné tváře a hrdého, avšak ušlechtilého chování. Bylo mi ho najednou líto, když jsem pomyslel na jeho osud, na jeho oslepeného otce v žaláři. Copak není rytířskou povinností pomáhat těm, jimž se děje příkoří?

A pak se stalo něco, co nemohl čekat nikdo z nás. Spatřil jsem k svému největšímu úžasu, jak sesedají z koní a pokorně poklekají na prašnou zemi – markýz z Montferratu, princ Alexios, hrabě z Blois, maršál Villehardouin i opati a biskupové. Pokorně poklekl i sám markýz z Montferratu, vždy hrdý a důstojný, promluvil hlasem tak silným, abychom ho všichni slyšeli: „Ve jménu božím a pro jeho lásku, uvědomte si, v jakém nešťastném postavení se ocitáme. Opustíte-li nás ještě vy po všech těch, kteří nás postupně opustili, bude naše vojsko nadobro ztraceno, neboť už nedokáže cokoli kloudného. Přišli jsme vás proto poprosit, abyste se slitovali nad sebou i nad námi, neposkvrnili svou čest a neodmítli pomoc Svaté zemi za mořem.“

Tak promluvil markýz. Když jsem naslouchal těm procítěným slovům, jež se mocně nesla k našemu sluchu, byl jsem jimi ve svém rozrušení dojat doslova až k slzám. Neskrývala se v nich žádná šalba, neboť vycházela z ryzí snahy zachránit jednotu křižáckého vojska. V té chvíli jsem byl o tom pevně přesvědčen. Kdyby je pronášel benátský dóže Dandolo, zůstal bych snad nedůvěřivým, ale zde jsem je slyšel z úst našeho nejvyššího velitele. Komu mohlo záležet víc na konečném zdaru naší výpravy než právě jemu? Co přemáhání musilo stát jeho i hrdého maršálka Villehardouina, aby před námi poklekl do prachu! On, maršál Villehardouin, který na hradě Ecry první roznítil jiskru nadšení pro naše tažení, zajisté nemohl ve svém srdci skrývat postranní úmysly. Vzpomněl jsem si, jakou úctu on i Bonifác z Montferratu ve mně vzbudili, když na ostrově svatého Mikuláše u Benátek projížděli naším ležením a pyšně na nás shlíželi ze sedel svých skvostných válečných ořů. Teď se před námi pokořili, aby v prachu prosili. Za co? Abychom zachránili jednotu ve vojsku a udrželi ji pro společný boj proti Saracénům, my, křižáci!

Ne, teď už nemohlo být řeči o tom, že bychom se odtrhli a přepravili se do Brindisi za Gautierem z Brienne. Cítili jsme to všichni.

Teď je možno hovořit pouze o tom, jak obnovit svornost v myslích a jednotu v srdcích.

Opakuji, že mezi tolika hrabaty a barony, kteří mě předčili jak rodem, tak moudrostí a zkušenostmi, jsem znamenal příliš málo, abych se mohl zúčastnit dalších porad a jednání. S radostí jsem se však dovídal o jejich průběhu, který zaručoval, že zůstaneme svorně pohromadě. Neodloučíme se od sebe až do svátku svatého pana Michala, patrona rytířů, jenž připadá na dvacátý devátý den měsíce září toho roku dvanáctistého třetího, kdy totiž končí naše smlouva s Benáťany o přepravě. Po tomto dni se nám markýz se svými hrabaty a barony zavazuje, že budeme-li na tom trvat, obstarají nám čestně a poctivě, bez jakýchkoli úskoků lodě, které by nás dopravily podle našeho přání do Sýrie. Nemluvílo se už o Egyptu. Tak bylo dohodnuto a stvrzeno přísahou a také oslaveno s nemalou radostí. Po třech týdnech měsíce května, jež jsem strávil na ostrově Korfu za horkých dní a teplých nocí, mezi opojně vonícími květy, avšak mezi nepohostinným obyvatelstvem, nalodili jsme opět koně a soumary, zásoby, stany a ostatní zavazadla a sami jsme nastoupili do svých

nepohodlných korábů, abychom zamířili za svým osudem k Cařihradu, opět jednotní a svorní, spojení společnou vůlí. Náladu, jež při odjezdu z ostrova Korfu zavládla v našem vojsku, zachytil později do veršů zbožný pan Gunther z kláštera v Pairisu, když se k nám opět připojil po návratu ze Sýrie. V jeho verších se odrážejí i mé pocity, vyplývající z odevzdání do vyšší vůle:

*Některé věci jsou jen v srdci božím zavřeny
a od věčnosti už trvale v srdci Otce tkvějí.
Dík boží moudrosti klidně se rozvíjejí.
Nic stát se nemůže, nic v časnosti se přihodit,
čemu by boží vliv svou pečetí, jež všechno proniká,
jak tvar, tak podobu dle zákonů svých nedal,
o čem by neurčil, kde a jak se má stát
a k cíli jakému vše v čase přesném spěje.
Tak v božském duchu tkví, jenž předjímá vše dění,
a v čiré síle té, bez počátku i konce,
každíčká událost. V něm vše je zvaženo,
vše určeno, v něm světských věcí řád je zakotven,
v něm předem stanoven běh času i běh dní.
A z toho pramene věc každá v přesné době tryská
po zákonu, jenž dán. To je však skryto každému a všem,
krom jednoho, a nikdo tajemství to nesmí odhalit
svým rozumem, neb znesvěcením prohřešil by se
i člověk učený. Tak jak jasným světlem dne
noc proniknouti nikdy nemůže, i taje nebeské
v náš rozum nevniknou, byt sebevíc to člověk chtěl.*

CESTOU K CAŘIHRADU

DEN, KDY JSME OPOUŠTĚLI OSTROV KORFU, bylo to v předvečer svatodušních svátků, se vydařil. Byl krásný a jasný pod blankytnou oblohou a horko mírnil lehký vánek. V přístavu bylo

možno přehlédnout všechny naše koráby a zvláštní čluny pro přepravu koní a všechny benátské ozbrojené galeje a kromě toho i mnoho kupeckých lodí, které se k nám připojily. Mohli jsme pozorovat, jak jednotlivé lodi rozvinují a napínají plachty v mírném větru a postupně vyplouvají. Opět jsem musil obdivovat hbitost a obratnost lodníků při zacházení s plachtami. Těšilo mě pomyšlení, že už ani já nejsem na moři nováčkem, že už jsem se s ním spřátelil, že mě neděsí kymácení lodi a že se neobávám vlnobití a bouře. Nikterak se tím nechvástám, snažím se naopak vyprávět věrně, ovšem pokud mi neselhává paměť. S čistým svědomím mohu říci, že si nedovedu představit krásnější pohled, než představovalo naše loďstvo, když opouštělo ostrov Korfu. Zdálo se, že je to loďstvo, které by mohlo dobýt celý svět. Nebudu podrobně líčit naši plavbu, neboť jsem si nezapamatoval jména ostrovů a pohoří, okolo nichž jsme pluli, ani přístavů, kde jsme zastavovali, abychom se zásobili. Když jsme však proplouvali úžinou mezi pevninou a ostrovem Cerigo, setkali jsme se s dvěma loděmi, které se s poutníky, rytíři i pěšáky, vracely ze Sýrie. Když uviděli naše nádherné loďstvo, byli prý tak zahanbeni, že se ani neodvážili dát se poznat, neboť v Sýrii nic užitečného nepořídili. Jeden z jejich pěších bojovníků požádal pak hraběte Balduina Flanderského, aby směl přestoupit na jednu z našich lodí a plout s námi, protože stejně jako my uvěřil, že tak nádhernému loďstvu nemůže odolat nic na světě. Jeho příklad ukazuje, že člověk může sice zabloudit, ale Bůh mu ukáže cestu zpátky.

Plavba z Korfu do přístavu, jež Robert z Clari nazýval Bouke d'Avie, trvala nám za příznivého větru jen něco málo přes týden. Přístav leží už na asijské straně, a to v místech, kde rameno či průliv svatého Jiří, kterému jiní říkají Bosporus, ústí do širého moře. Otevřeli nám brány a tím zachránili město i majetek. Počkali jsme tam asi týden na pana markýze z Montferratu, který mezitím s princem Alexiem zbrojnou rukou vymáhal poplatek za mír na ostrově Antrosu, a využili jsme toho k důkladnému zásobení obilím. V okolí byly právě v proudu žně, které tu mají mnohem dříve než u nás – vždyť byl teprve začátek června! Byl také nejvyšší čas, neboť jsme s vlastními zásobami byli u dna.

Jakmile se markýz vrátil, vypluli jsme opět společně a tu jste

mohli vidět, jak průliv svatého Jiří jako by rozkvetl květy našich vznosných korábů, galejí a ostatních lodí, takže to byl skvostný pocit dívat se na tak krásnou, přímo zázračnou věc. Tak jsme se v dobré pohodě plavili všichni pohromadě onou úžinou, až jsme dorazili ke klášteři svatého Štěpána, který je od Konstantinopole neboli Cařihradu vzdálen pouhé tři míle, takže jsme odtud konečně mohli přes úžinu spatřit město, jež bylo naším cílem. A tam jsme také v přístavu zakotvili.

Můžete si představit, že my všichni, kdo jsme ještě neviděli Cařihrad, vyvalovali jsme na něj oči. Myslil jsem si, že nemůže být větší, výstavnější a bohatší město než Benátky, avšak město císaře Konstantina nebo Konstantinopolis je mnohonásobně předčí ve všech ohledech. Viděli jsme vysoké hradby a mocné věže, které koldokola obklopovaly město, jež se nám na dálku jevilo jako pohádkový přelud, obdivovali jsme obrysy jeho paláců a vysokých kostelů, pokud je bylo možno spatřit za hradbami. Neuvěřitelná je i délka a šířka tohoto města, která překonává všechno, co si lze představit. Vězte, že při pohledu na město, které nám bylo dobýt, nebyl mezi námi snad ani jeden muž tak odvážný, aby se nezachvěl, a nebylo to ani nic divného, neboť ještě nikdy předtím nebyla podniknuta tak velká věc s tak malým počtem lidí. Jen Radek nevyšel z klidu a také Jan z Valu zachoval svůj chladný, opovržlivý výraz, ale tím mě neoklamali.

V klášteře svatého Štěpána drželi naši velitelé důležitou poradou. Hlavní slovo tam měl opět benátský dóže Dandolo, který promluvil asi takto: „Vím o poměrech v této zemi víc než vy, neboť jsem tu kdysi pobýval jako benátský vyslanec. Pustili jste se do podniku mnohem většího a nebezpečnějšího, než o jaký se kdy lidé pokusili. Proto je třeba postupovat moudře. Uvědomte si, že budeme-li postupovat po pevnině, země je veliká a široká, takže se vám vaši lidé rozutekou za potravinami. Tento kraj je velmi lidnatý, a i kdybychom si dali velký pozor, utrpíme ztráty. To si nesmíme dovolit, protože máme málo lidí na to, co chceme dokázat. Můžete odtud vidět četné ostrovy a letohrádky cařihradských boháčů, kde jsou nashromážděny zásoby obilí, potravin a jiných zdrojů. Radím tedy zakotvit tam a nalodit tamní obilí a potraviny.“

A potom teprve vyplujeme proti městu, které je naším cílem, a učiníme, co se bude líbit Pánu Bohu. Neboť zajisté lépe se válčí tomu, kdo má potraviny, než tomu, kdo nemá žádné zásoby.“

Smysl té řeči se mi zdál rozumný, a pokud vím, naši velitelé radu přijali. Méně jsem potom rozuměl tomu, co se skutečně dělo, neboť jsme se drželi spíše pobřeží než ostrovů. Celkem však asi dóže prosadil svou. Nechtěl připustit, aby se cokoli stalo bez jeho vědomí, a učinil všechno, abychom byli co nejvíce závislí na jeho loďstvu. Jinak však jeho rada, abychom se dostatečně zásobili, než udeříme na Cařihrad, byla, jak pravím, velmi rozumná.

Nazítí, o svátku svatého pana Jana Křtitele, který připadá na sklonek června, jsme ovšem ještě nevypluli pro slibované zásoby, ale uvedli jsme lodi do plné bojové pohotovosti. Byly vztyčeny korouhve a praporce, sňali jsme své štíty ze zábradlí a každý si prohlédl a připravil svou výzbroj, aby byla v pořádku, až jí bude třeba, což snad bude velmi brzy. Nelekal jsem se toho, protože v sázce byla velká věc a úkol na rozdíl od Zadru se mi zdál čestný. Námořníci zvedli kotvy a plachty nabraly vítr. Lodě se daly do pohybu a Bůh nám opět

popřál příznivý vítr, takže jsme pluli přímo před Cařihradem, tak blízko u jeho zlověstných zdí a věží, že z hradeb mohli některé z našich lodí ostřelovat. A na hradbách bylo vidět tolik lidí, až se zdálo, jako by už ve městě samém nemohli zůstat žádní jiní lidé. Tak nás přivítalo město, které dobýt bylo naším úkolem. Zdálo se mi to nemožné, ale nezbyvalo než věřit našim vůdcům a milému Bohu. Střely, jimiž z cařihradských hradeb pozdravili naši loď, alespoň nikomu neuškodily a většinou padly do moře. Přece však bylo dobré, že jsme byli připraveni v odění a ve zbrani.

Když jsme takto v nebezpečí, ale jinak beze škod propluli okolo Cařihradu, přistáli jsme v místě ležícím přímo naproti městu, tedy na protější straně svatojiřské úžiny, kde stojí jeden z císařských paláců. Pamatuji-li se dobře, nazývali to místo Chalcedonií, ale mohu se mýlit; domnívám se, že leží už poblíž hranic turecké říše. Palác, o kterém jsem se zmínil, se mi zdál z nejrozkošnějších, jaké kdy spatřil lidský zrak. U nás v Čechách rozhodně nelze vidět nic podobného, takže když jsem se na něj díval, řekl jsem si jen, že si otec nic nevymýšlel, když nám barvitě líčil divy Východu.

Princ Alexios, markýz a přední hrabata se samozřejmě ubytovali v onom paláci. Baroni si zabrali nejlepší domy a letohrádky v okolí, my ostatní rytíři se musili spokojit skromnějším ubytováním. Vylodili jsme také koně, takže na lodích zůstali jen námořníci. Z mlýnů, kam bylo svezeno sklizené obilí, mohl si zase každý nabrat, kolik potřeboval. To přišlo samozřejmě velmi vhod, pobyli jsme tam pohřichu jen krátce, neboť už třetího dne naše loďstvo opět vyplulo řečenou úžinou svatého Jiří k jinému císařskému paláci, asi jednu míli nad Cařihradem. Francouzi říkali tomu místu Escutaire, ale v jazyku domorodého lidu se nazývalo podobně jako Skutari. Tam naše loďstvo zakotvilo, ale my, kdo jsme bojovali koňmo, jsme se mezitím vyhoupli do sedel a v doprovodu svých zbrojnošů jeli podél pobřeží od jednoho císařského paláce ke druhému, totiž z oné Chalcedonie až do Skutari, kde jsme se opět rozložili po palácích, domech a letohrádkách či jiných staveních. Tak jsme na asijském břehu odpočívali před nastávajícím bojem.

Zatím zákeřný strýc prince Alexia, který si říkal císař, protože se zmocnil byzantského trůnu, když uviděl, že jsme se usídlili v jeho

Skutari, vyšel se svým vojskem z bran města Cařihradu a utábořil se s ním přímo naproti nám na protějším břehu průlivu a dal tam vztyčit své korouhve. Učinil tak, abychom se nemohli vylodit v bezprostřední blízkosti Cařihradu.

Strávili jsme ve Skutari celkem devět dní, až do začátku července, účelem bylo dobře se najíst a dobře se zásobit. Příležitosti k tomu bylo dost. Pokud jsme byli na moři, kolébaly nás vlny přílivu a odlivu. Zde na pevné zemi byli jsme v předvečer nastávajících bojů jakoby ukolébáni vědomím, že už nic nemůžeme rozhodnout sami, že všechno za nás zařídí naši velitelé. Snad to tak bylo správné. Rozhodně se mi nechtělo příliš myslit na to, že od hrozivých cařihradských hradeb a přesily císařova vojska nás dělí pouhá úžina svatého Jiří. Nechával jsem se raději ukolébat.

VÝZVA

ZATÍMCO JSEM UKOLÉBÁN TRÁVIL poslední klidné dny, než nastoupíme proti Cařihradu, vypravili se někteří champagneští rytíři ze sboru Matyáše z Montmorency s Lombardány, kteří byli vazaly markýze z Montferratu, celkem asi osmdesát rytířů s družinou, na vlastní pěst za svým štěstím. Asi tři míle od Skutari narazili na oddíl Řeků v síle asi pěti set bojovníků, ale ti ze Champagne a Lombardie je napadli tak chabře, že je s pomocí boží po krátkém boji zahnali na útěk. Naši se vrátili se znamenitou kořistí, takže jsme jim záviděli. Upřímně jsem litoval, že jsem nevyjel s nimi, abych i já zkusil své štěstí. Ale pan Petr z Amiensu se k nim nepřipojil, protože ti z Champagne a Lombardie jsou velice pyšní a nikoho jiného nepozvali.

Pro naše další boje nemělo to utkání valného významu, ledaže nám pozvedlo náladu. Proto vám povím spíše o poselství, které u markýze z Montferratu vykonal jménem samozvaného císaře jakýsi Mikuláš Roux, námi zvaný Ryšavý. Byl to jeden z Latinů žijících v Cařihradě, a byl snad vybrán proto, že pocházel z Lombardie, kde měl markýz své leníky. Pravil ten Mikuláš Roux k shromážděným

pánům a hrabatům, že jeho panovník ví dobře, že oni jsou nejlepšími šlechtici z těch, kdo nejsou korunováni královskou korunou. Tak se našim velitelům pokusil mazat med okolo úst po byzantském způsobu, ale vzápětí pravil, že císař – čímž mínil uchvatitele trůnu – je prý překvapen, že se opovázili vtrhnout do jeho říše. Což nejsme všichni křesťané? Rád prý nám pomůže penězi i zásobami k našemu boji proti Saracénům, opustíme-li v míru jeho zemi. Jinak však, i kdyby nás bylo třeba dvacetkrát tolik, kolik nás skutečně je, postačil by prý nás všechny pobít.

Nikdo se před námi nesnažil zatajit poslova nestoudná slova.

Vždyť nás svou opovázlivostí naopak burcovala do boje proti uchvatiteli byzantského trůnu. Na hanebnou řeč odpověděl se souhlasem všech ostatních hrabat a baronů, jakož i benátského dóžete Dandola rytíř Conon z Bétunu, který se podobně jako maršál Villehardouin těšil všeobecné vážnosti.

„Milý pane, řekl jste, že jsme samozvaně vstoupili do země toho, koho nazýváte svým císařem. To je velký omyl. Tuto zemi drží neprávem, proti Bohu a spravedlnosti. Tato země patří jeho synovci, který je tu s námi a je synem pravého císaře Izáka. Kdyby sem ten, jehož nazýváte svým vladařem, přišel požádat svého synovce o milost a odevzdal by mu korunu a s ní i císařství, poprosili bychom prince Alexia, aby mu odpustil a daroval prostředky k bohatému životu. Jinak vám však radím, abyste se už neosmělil přijít k nám podruhé.“

Po této statečné odpovědi odešel vyslanec schlíple jako spráskaný pes. Naši velitelé pak rozhodli, že prince Alexia ukáží všemu cařihradskému lidu jako pravoplatného dědice trůnu, neboť jinak jsme byli dosti zklamáni, že ho vlastně žádný z Řeků ještě nepřišel dobrovolně pozdravit jako svého zákonného pána.

Opět jsme tedy v plné zbroji nastoupili na naše bojové lodě a na největší galéru vstoupil sám benátský dóže Dandolo a markýz z Montferratu a vzali k sobě prince Alexia. Tak jsme ve vší slávě pluli pod cařihradskými hradbami, aby lidé, kteří se shromáždili na hradbách, mohli na vlastní oči spatřit prince Alexia a ocenit naše odhodlání pomoci mu k otcovskému trůnu. Náš hlasatel volal mocným hlasem: „Hled'te, zde je váš pravoplatný pán a vládce.

Vězte, že jsme nepřišli vám škodit, ale naopak podpořit vás a chránit, učiníte-li, co je vaší povinností. Neboť ten, kterého posloucháte jako svého panovníka, vládne vám neprávem a hříšně. Víte, jak záludně se zachoval k svému císařskému bratru, jemuž vyrval oči i císařství. Svého pravého pána vidíte zde. Je vaší povinností postavit se za něho. Neučiníte-li tak, uděláme vám to nejhorší, co je v naší moci!“

Byla to dobře volená slova, pádná jako meč. Rozhodně posílila naše odhodlání a sebevědomí. Ale ve městě, zdá se, udělala malý dojem. Pokud slova našeho hlasatele dolehla vůbec k sluchu Řeků shromážděných na hradbách, ze strachu z císaře-uchvatitele, který je pevně svíral ve své moci, báli se cokoli učinit. Od naší slibované pomoci je totiž dělilo moře a přepevné cařihradské hradby a ani náš počet nebyl tak veliký, aby naháněl strach. Ostatně hradby byly většinou osazeny žoldněři, sehnány ze všech národů a pronárodů – a co těm bylo do prince Alexia, pokud je falešný císař dobře platil z pokladny, kterou uloupil svému svrženému bratru! Vrátili jsme se tedy do svého ležení spíše s pocitem, že jsme mnoho nepořídili.

Rozešli jsme se do svých příbytků, odložili těžkou zbroj a po celý zbytek dne bylo zase o čem hovořit a přemýšlet. Tentokrát se mračil nejen Vojen, ale hudoval i Radek. „Ke všem čertům!“ hromoval, „tak se mi zdá, jako bychom objeli hradby Jericha s velikým vytrubováním, ale hradby se ani nepohnuly. Říkám už dávno, že jsme se vinou toho nenasytného dóžete pustili zase do něčeho, nač nestačíme. Zalezli jsme sem z lakotnosti a teď nevíme, jak se vrátit se ctí.“

Sám jsem nebyl tak malomyslný, spíše jsem si uvědomoval, že pro nás, rytíře dbalé cti, už prostě není ústupů.

Nazítří jsme společně vyslechli svatou mši a hned nato svolali všechny šlechtice k shromáždění pod širým nebem. Dostavili jsme se k němu koňmo, v plné zbroji. Jak nádherné válečné oře tu bylo možno spatřit, jakou zbroj, jaké rytíře! Mé sebevědomí při tom pohledu opět stoupl, byl jsem hrdý, že jsem jedním z nich.

Svolali nás, aby nás seznámili s přípravami k nastávajícímu boji. Co o tom mám povědět? Padlo zde mnohé slovo, dobře míněné nebo i poťouchlé, statečné a snad i malověrné. Byla však udržena svorná jednota, protože jedno jsme věděli všichni: po výzvě k Cařihradským

není už pro nás ústup, nemáme-li být považováni za zbabělce. S povděkem jsme přijímali rozhodnutí o tom, jak budeme šikováni k rozhodnému utkání. Bylo třeba překonat mnoho osobních svárů a vzájemné nevraživosti. Mnozí, jak pravím, záviděli těm ze Champagne a z Lombardie, že už se změřili s nepřítelem a obohatili se kořistí. Šlo také o čest. Uvážlivá slova maršálka Villehardouina však brzy utišila rozbouřenou hladinu, takže bylo přijato rozhodnutí, že budeme rozděleni do sedmi bojových šiků.

Předvoj svěřili hraběti Balduinovi z Flander a Hainautu, a to proto, že měl ve svém oddílu nejen mnoho urozených a statečných rytířů, jako byl Jakub z Avesnes, ale také více lučištníků a kušářů než kdokoli jiný v našem vojstě. Bratr flanderského hraběte Jindřich převzal velení druhého sboru, velitelem třetího šiku byl pak určen hrabě Hugo ze Saint-Polu. Do tohoto sboru byl kromě jiných korouhevních pánů zařazen i messire Pierre z Amiensu, který byl synovcem pana hraběte. Moje kopí bylo tedy přiděleno do tohoto třetího sboru. Po pravdě řečeno, byli bychom patřili spíše do sboru pana markýze z Montferratu, kde vedle jeho Lombardů byli i Němci z říše, v níž náš český král Přemysl zastává hodnost kurfiřta. Ale my už se natolik spřátelili s Amienskými, že jsme se nemínili od nich trhat.

Čtvrtému, velmi početnému a silnému sboru udatných rytířů velel hrabě Ludvík z Blois, zatímco pátý sbor Matyáše z Montmorency vytvořili rytíři z hrabství Champagne, obohacení kořistí z nedávného utkání. V jejich řadách byl sám maršál Villehardouin, který od onoho památného turnaje na zámku Ecry si získal tolik zásluh o naši výpravu. Šestý šik vytvořili Burgundě, kdežto sedmý sbor, který představoval zadní voj, si ponechal pod přímým velením sám markýz z Montferratu. Jak jsem už připomněl, byl kromě Lombardů a Toskánců složen z Němců a vůbec z lidu různých jazyků obývajících území prostírající se od hory Mont Genis až po město Lyon na řece Rhoně. Stalo se tak proto, že tam pan markýz, který je osobním přítelem pana císaře Filipa Švábského, měl rozsáhlé styky. Na onom shromáždění, které se konalo koňmo pod širým nebem u města Skutari, byl stanoven také den a pořad nalodění, a já si myslím, že bylo pro celou výpravu neméně památné jako ono shromáždění při

příležitosti turnaje na hradě Ecry, kde vzklíčil její počátek. Proto také biskupové a ostatní kněží nás nabádali, abychom litovali svých hříčů a káli se z nich, křesťansky se z nich vyzpovídali a ustanovili svou závěť, neboť nevíme dne ani hodiny. Tak jsme také učinili.

Když jsem se vrátil do svého příbytku, první, na koho jsem narazil, byl podmračený Vojen. Když jsem viděl jeho mrzutou tvář, vykřikl jsem zlostně: „Co se zase tváříš, jako kdybys tři dny nejedl?“

„I to nic,“ zabručel, „jen si tak myslím, že teď dostaneme, oč si koledujeme. Místo abychom si tu žili jako prase v žitě na účet těch všivých Řeků, zahrajeme si na hrdiny. A dostaneme, co si zasloužíme.“ Nestoudně přitom ukázal na svůj zadek. To už bylo příliš. Bez ohledu na jeho stáří jsem ho do něho kopnul, až zavrával. U pupku svatého pana Víta, mého patrona, copak se sluší dávat najevo svůj strach? Vojen ovšem není rytíř, ale jen sprostý zbrojnoš...

GALATSKÁ VĚŽ

NADEŠEL DEN, KDY JSME MĚLI PŘEPLOUT ÚŽINU, VYLODIT SE A SVĚST ROZHODNOU BITVU s vojsky uchvatitele trůnu Alexia. Bylo pátého dne měsíce července, krátce po východu slunce, když jsme pluli přes rameno svatého Jiří, jež nás dělilo od byzantského vojska sešikovaného před cařihradskými hradbami. Pokud jsem slyšel, Řeků v něm bylo málo. Sami neradi bojují, ale mají dost peněz ze svého kupčení, aby si najali jako žoldnéře Normany a Angličany, Dány a Livonce, Pisánce, a dokonce pohanské Pečeněgy a Kumány.

Byli jsme na lodi opět v plné zbroji, připraveni vsednout na koně, já ve své drátěné košili, s přilbou na hlavě, se štítem ozdobeným zelenou růží, meč po boku, kopí s vlaječkou v pravici. Protože bylo možno čekat parný den, přes kroužkové brnění jsem si navlékl jako ochranu proti slunci lněný kuršit. My rytíři jsme se tentokrát plavili v člunech, kde byli ustájeni naši koně, abychom v jejich sedle vyjžděli

na břeh a mohli do boje zasáhnout koňmo. Koně byli už nauzděni a osedláni, někteří pokryti nádhernými čabrakami, neboť ve Francii je zvykem jít do bitvy jako na slavnost. Zbývalo jen vsednout do sedla.

Lidé z naší družiny, pokud jich nebude zapotřebí v boji, se vezli na našich velkých lodích, ale benátské galeje byly vyzbrojeny a v plné pohotovosti, střelci s napjatými tětivy na palubě, aby podporovali naše vylodění. Naše čluny i některé velké přepravní lodí k nim byly připoutány, tak aby je galeje mohly zavést na správné místo k přistání, protože galeje se pomocí vesel pohybují nepoměrně přesněji než plavidla hnaná plachtovím. V tomto ohledu byla pro nás pomoc Benátčanů neocenitelná. A bylo všech našich galejí a člunů se sklopnými můstky, v nichž jsme se vezli se svými koni, asi dvě stě, kromě menších plavidel a bárek.

Byl jsem tak rozehvěn, že jsem se nemohl soustředit ani na modlitbu. Jak věřit v naši sílu a udatnost, když byzantské vojsko v obrovské přesile má snadný úkol hájit břeh, kdežto my se máme vylodit proti jejich namířeným zbraním? Ale i tady nám vypomohli Benátčané. Poslali totiž před námi k břehu malé, pohyblivé čluny, obsazené střelci, kteří mrštně zaháněli sprškou šípů byzantské bojovnice od břehu, kde jsme se měli vylodit. Když jsem na vlastní oči viděl, co tato pomoc znamená, děkoval jsem Bohu, že jsme se s Benátčany nerozešli ve zlém, a málem jsem si vyčítal zlá slova, která jsem v hněvu pronesl proti jejich dóžeti.

Jakmile nám benátská kušáři a lučištníci připravili půdu, přistáli jsme. Také v našem korábu otevřeli boční vrata, která se sklopila jako přistávací můstek. Vojen mi pomohl do sedla, mého ryzáka a drže ho za oteže u udidla, převáděl ho, značně neklidného, po nebezpečném můstku na suchou zem, aby se nevzpínal a neuklouzl.

Z otevřených boků lodí vyjížděly po můstcích proudy obrněných rytířů s podvrženým kopím za doprovodu pěších zbrojnošů. Viděl jsem však i rytíře, kteří buď z nedočkavosti, nebo proto, že se jim nepodařilo vylodit se koňmo, skákali z člunů rovnou do moře, takže v něm stáli až po pás, ale přílby jim seděly pevně na hlavě, jak si je připoutali, a v ruce mávali tasenými meči. Možná, že se obávali při vylodění vystavit své drahocenné oře nepřátelským šípům.

Nevím. Ale podobně si počínali i pěší bojovníci s oštěpy a kušemi, aby byli co nejdříve na břehu. Každý považoval za příkaz cti, aby tam byl mezi prvními. Bylo něco nanejvýš povzbuzujícího v tom všeobecném ruchu a proudění, neboť z každého pohybu vyzařovalo odhodlání. Každý z nás věděl, že úspěch vylodění závisí především na rychlosti. Musí nás být co nejvíc na břehu, připravených k boji, než se Byzantští, zastrašení benátskými střelami, zase vzpamatují a vrátí, aby se pokusili zatlačit nás zpátky do moře.

Zdálo se mi přímo zázračné, jak se všechno dalo hladce, a dokonce v pořádku za hlaholu polnic, který nás naplňoval odvahou a zároveň naháněl hrůzu nepříteli. Mám-li být upřímný, myslím si, že kdyby se na nás Byzantští vrhli, když jsme byli ještě napůl ve vodě, zle by se nám vedlo. Ale oni se prostě nechali zastrašit. Stáli rozpačitě v povzdálí, šikovali se, jako by se chystali k obraně, ale jakmile jsme se objevili na břehu na svých koních a rozjeli se proti nim s napřaženým kopím, vzali do zaječích, takže jsme bez překážky mohli vstoupit na pevnou zem.

Protože jsme byli z dostřelu jejich šípů, mohli se z dalších lodí vyloďovat už zcela pohodlně, beze spěchu a původního zmatku. My se zatím na břehu šikovali do válečného pořádku, jak bylo předem stanoveno. Předvoj vedl hrabě Balduin Flanderský, jehož jsem dobře rozeznával podle jeho zlatého erbu s černým lvem. To znamení měl vyšito i na nádherné čabrace svého strakoše. Ráznými povely seřadil hrabě svůj předvoj, a jakmile se jeho šik dal do pohybu, nastoupil druhý sbor a hned za ním náš třetí, jemuž velel hrabě Hugo ze Saint-Polu se svými pobočníky, messirem Pierrem z Amiensu a Eustachem z Canteleu. Všechno se dělo v předem stanoveném pořádku, a když už bylo po všem, potvrdili mi zkušení válečníci, že ještě nikdy nebylo vyloďení před nepřítelem provedeno s větším odhodláním a s menšími ztrátami.

Nedopřáli jsme nepříteli čas a ihned jsme zamířili k místu, kde opodál břehu tábořil samozvaný císař Alexios s jádrem svého vojska. Avšak ani tam nedošlo k srážce, na kterou jsem se připravoval celým svým srdcem, neboť zatímco jsme se vyloďovali, ten ukrutný uchvatitel trůnu dal rozkaz, aby se celé jeho vojsko opět stáhlo za přepevné zdi města Cařihradu! Ti, kdo nám hrozili z břehu, vlastně jen kryli ústup a nakonec sami utekli. Udělali to tak rychle, že na místě zanechali všechny stany a přístřešky a mnoho zavazadel, jichž se ti z flanderského předvoje zmocnili jako vítané kořisti. Řekové běželi tak hbitě, že je nedostihly ani střely našich kušářů, ani nohy našich koní. Dohonili jsme je sice u mostu, po kterém se zachraňovali do městské brány, ale tam jsme jim už nemohli škodit, poněvadž jsme se sami octli v dostřelu z městských hradeb. Nedočkal jsem se tedy boje, po kterém jsem tolik dychtil, děkoval jsem však Bohu, že nám pomohl dostat se tak šťastně z lodí na břeh, zatímco Radek, na svém kuršitu celý pošpiněný a promáčený, jak ho polekaný kůň shodil při vyloďování, nešetřil kletbami a nadávkami na zbabělost nepřítele. Opět se ukázalo, že jeho klid má své meze.

Věděli jsme dobře, proč nepříteli spíláme. Kdyby totiž zůstal před branami města, měli jsme naději, že jej porazíme. Jak se však za ním dostaneme za přepevné hradby města Cařihradu? Jen zázrak by nám pomohl je ztéci, neboť je nás příliš málo.

A přece naši velitelé, ač někteří zaváhali, nakonec rozhodli, že

přistoupíme k obléhání města. Zdá se, že nejvíce na to naléhal opět ten houževnatý stařec, benátský dóže Dandolo, a svou nezlomnou vůlí dosáhl svého.

Prvou podmínkou, abychom mohli zahájit obležení, bylo dostat loď do cařihradského přístavu. Avšak vězte, že přístup do přístavu byl chráněn neobyčejně silným řetězem, který jej přepínal od městských zdí až k jedné vysoké věži v místě, které se nazývá Galata. U povrchu hladiny se tento řetěz udržoval tím, že k němu byly připjaty velké plovoucí kusy dřeva. Pokud byl řetěz napjat, nemohla do přístavu vplout žádná loď, takže byl zajištěn proti nepříteli. Ten řetěz byl tak silný, že nebylo možné jej přervat nárazem lodí, jako se to podařilo v Zadru. Musili jsme se tedy pokusit zmocnit se oné věže v Galatě, abychom mohli řetěz odepnout.

Tu noc jsme se utábořili před věží v Galatě, v židovské čtvrti, kterou nazývají Estanor a která je výstavná a bohatá, takže jsme tam byli dobře zaopatřeni. Rozestavili jsme hlídky a byli jsme velmi ostražití, neboť pokud jde o Řeky, je třeba stále se obávat lsti a úskoku. Já sám po vzrušujících zážitcích nemohl dlouho usnout, ale nakonec zvítězila únava. Avšak hned ráno způsobily naše stráže poplach, protože ti, kdo byli posádkou ve věži v Galatě, a ti, kteří jiní z Cařihradu přijeli na bárkách na pomoc, se pokusili nás překvapit. Příkladli se až k našim strážím a zaútočili ze dvou stran. První nápor zachytili Flanderští, ti z předvoje. Jakub z Avesnes, jak mi potom vyprávěli, bojoval se svými pěšky, utržil ránu kopím do obličeje a sotva vyvázl životem. Naštěstí jeden z jeho rytířů jménem Mikuláš z Jenlainu měl čas vyskočit na koně, vzal svého zraněného pána do sedla a zachránil ho.

Nebyl jsem při tom, když byl zachycen první náraz. Jakmile se ozval pokřik, hned jsem se chopil zbraně a vyrazili jsme do boje, než jsme však byli na místě, bylo už prolito hodně krve z obou stran. Když však nepřítel seznal, že se nepodařilo překvapit nás, dal se na ústup. Zanechal mnoho padlých na bojišti a v našich rukách četné zajatce.

Já i Radek jsme bojovali opět koňmo a podařilo se mi srazit dva z našich nepřátel kopím, kdežto Radek pro boj zblízka sáhl po meči. Také Vojen s mladým Mikešem si počínali zdatně jako pěší,

neopomněli však na místě padlé nepřátele obrat. Pronásledovali jsme s našimi amienskými přáteli Byzantské až k moři. Ještě tam jsme do nich bodali a sekali, když se pokoušeli zachránit se ve svých lodích. Mnohým se to nepodařilo a topili se jako kořata. Viděl jsem také, jak se někteří ve vodě přidržovali řetězu zahrazujícího přístav. Chtěli se ručkováním po něm dostat k řeckým galejím. Ale i ti se většinou se zoufalým křikem utopili, když je opustily síly nebo byli zasaženi šípy našich střelců. Byla to pro ně zlá smrt a skoro bych je litoval, kdyby nešlo o naše nepřátele ve službách toho krvavého císaře.

Zatímco jsme zaháněli Byzantské u přístavu, jiní z našich se v zápalu boje obořili na samu věž. Pronásledovaní nestačili už zavřít za sebou okované dveře, takže naši pronikli do věže zároveň s nimi. Uvnitř pak došlo k strašné řeži, neboť obránci se zuřivě bránili sekýrami, naši je však přece jen zdolali. Bylo tam mnoho mrtvých, raněných i zajatých. Tu krvavou porážku si zavinili sami svým neprozřetelným útokem, k němuž neměli dost sil. Bůh stál opět na naší straně.

Důležitá věž v Galatě byla v našich rukou a s ní klíč k cařihradskému přístavu. Ani my jsme nebyli beze ztrát. Jak už jsem řekl, Jakub z Avesnes byl na delší dobu vyřazen z boje. Také Radek byl zraněn ve tváři, byl to však naštěstí jen lehký šrám. Shledali jsme také, že někteří z řeckých pomocníků, zvláště Angličané a Dánové, ohánějící se sekýrami, dovedou zběsile bojovat.

Kdo by však myslil na zítřek, když může oslavovat úspěch? Za pouhé dva dny se nám podařilo vylodit se, dvakrát rozpráší nepřítel, zmocnit se věže v Galatě a tím i přístupu do cařihradského přístavu. Potěšilo mě, že jsem k našemu úspěchu přispěl vlastní rukou. Prošel jsem svou zkouškou a přivykal si boji a řinčení zbraní. Jen mě mrzelo, že jsem ty dva srazil na útěku, ranou do zad. Radek měl větší štěstí, jeho protivník se alespoň bránil, než ho skolil mečem. Ať tak či onak, osvědčili jsme se ve skutečném boji, nejen v pouliční bitce, a ten hrdý Jan z Valu nesmí už pochybovat s povytaženým obojím o našem rytířství.

OBLÉHÁNÍ MĚSTA CAŘIHRADU

NEVZPOMÍNÁM PRÁVĚ DVAKRÁT RÁD na obléhání Cařihradu. Příliš se vzdalovalo mým představám o rytířském boji, který mi za dětských her strašil v hlavě u nás doma. Když jsme se zmocnili věže v Galatě, pohřbili mrtvé a do přístavu mohly veplout benátské lodě, obléhání Cařihradu mohlo začít. Benátčané se sice ještě musili vypořádat s několika řeckými galérami, ale v námořním boji na ně bylo spolehnutí. Benátský dóže doporučoval, aby město bylo napadeno výhradně z lodí. Avšak maršál Villehardouin namítal, že francouzští rytíři nejsou vycvičeni k takovému boji. Zato jsou připraveni přispět k pádu Cařihradu svým dílem na pevné zemi, v sedle svých koní a se zbraněmi, na něž jsou zvyklí. Bylo tedy dohodnuto, že zatímco Benátčané budou bojovat z mořské strany, my ostatní svedeme boj na souši.

V Galatě jsme zůstali celkem čtyři dny a řeknu vám, že nám bylo trochu divně u srdce, když jsme nastupovali k obléhání Cařihradu ze strany pevné země a odloučili se tak od lodí. Ti čertovští Benátčané ukázali při našem vylození, že na moři dovedou znamenitě bojovat, a tak jsme se na jejich lodě počínali dívat tak trochu jako na záruku naší bezpečnosti. Teď jsme se k obléhání Cařihradu měli od nich vzdálit víc, než se mi zdálo zdrávo.

Pátého dne, stále ještě v první polovině července, léta po vtělení Páně tisícího dvoustého třetího, oblékli jsme na sebe opět zbroj, připoutali si přílby, chopili se zbraní a v bojovém šiku jsme podle rozkazu vyjeli podél mořské zátoky tvořící přístav. Naším cílem bylo místo vyhlédnuté proti císařskému paláci nazývanému Vlacherny. Benátské loďstvo nás ještě provázelo celou zátokou až těsně k cařihradským hradbám.

V těch místech se do moře vlévá řeka Barbys, kterou lze u města překročit pouze po jediném kamenném mostě. Řekové se nám tu pokusili bránit v přechodu, a když se jim to nepodařilo, alespoň most pobořili. Jakmile naši lidé most obnovili, přešli jsme přes něj v

předepsaném pořádku a ocitli se přímo před městem Cařihradem, ze strany souše. Měli jsme štěstí, že nás z města nenapadli, když jsme sem pochodovali. Vždyť někteří počítali, že na každého z našich je jich v městě dvě stě.

Z rozhodnutí našich velitelů jsme se tedy rozložili naproti oné části města, kde stojí palác Vlacherny; slouží za rezidenci byzantským císařům a tyčí se poblíž městských opevnění, na severozápadním cípu města, nedaleko přístavu. V zádech jsme měli velkou budovu, kterou zvali Bohemundovým hradem, protože za prvního křížového tažení zde sídlil Bohemund z Tarentu, také jeden z hrdinů mého dětství. Ve skutečnosti je to klášter svatého Kosmy a Damiána, který stojí vně cařihradských hradeb, právě naproti paláci. Řekl bych, že náš tábor byl výhodně položen na nevysokém pahorku; z jedné strany byl lemován zálivem, kde kotvily v dohledu benátské lodě, kdežto z druhé strany se pod námi táhla rovina, ohrazená k jihu zdí, vybudovanou kdysi císařem Manuelem. Na tomto pahorku jsme si postavili své stany a přístřešky a opevnili se. Když jsem porovnával naše ležení s městem, opakoval jsem si, jak naše počínání bylo troufalé. Vždyť délka cařihradských hradeb na straně obrácené k zemi měří tři míle a celé naše vojsko nebylo s to oblehnout víc než jednu z jeho bran.

Postavení Benátčanů bylo nadějnější než naše. Svě lodi chránili před zapálením mokkými hovězími kůžemi a u svých stožárů přistavěli dobře chráněné plošiny, přístupné po žebříku, z jejichž výše mohli nejen ostřelovat hradby, ale dokonce se na ně dostat pomocí vysunutých můstků. Ty můstky byly tak široké, že na nich mohli stát vedle sebe tři bojovníci. Benátčané měli na palubách svých lodí také praky a katapulty, výtečné stroje, jimiž mohli obráncům hradeb a celému městu působit nemalé škody.

Válečnými stroji bylo vyzbrojeno i naše vojsko; bez nich bychom se přece nemohli obležení vůbec odvážit. Byly tedy po celé dny vrhány kameny proti hradbám a na město a odtud nám spláceli stejným. Kde teď byl klid dní strávených ve Skutari, kde nás od nepřítele dělilo moře! Teď jsme neměli ani chvíli pokoje, byli jsme trvale vystaveni výpadům a nebylo ve dne ani v noci hodiny, aby jeden z našich sborů nemusil v plné pohotovosti hlídat před branou

naše obléhací stroje a střežit bezpečnost ostatních.

Prvé dny mě překvapovalo, že se Cařihradští nepokoušeli na nás zaútočit, ať už z brány u samého Vlachernského paláce, kterou jsme obléhali, či jiné z městských bran. Neustále nás však hrozbou výpadu udržovali v napětí, takže Šestkrát i sedmkrát za den jsme za poplachu oblékali zbroj a chápali se zbraní, abychom byli připraveni odrazit hrozící útok. Ani za potravinami, jichž jsme měli velikou potřebu, jsme se nemohli vypravit dál, než kolik činí čtyřnásobný výstřel z kuše. To bylo na pováženou, neboť zásoby nashromážděné ve Skutari a Galatě rychle docházely kromě mouky a také nasoleného masa a ryb, po nichž byla velká žízeň. Ale čerstvé maso nám úplně chybělo, leda když střelbou z města zabili některého z koní či soumarů. Neměli jsme potraviny hádám víc než na dva, nanejvýš tři týdny. Do té doby jsme musili splnit svůj úkol a Cařihrad dobýt. Jinak s námi bylo veta.

Když jsem o tom všem přemýšlel v našem táboře před Cařihradem, pozoruje chabé účinky naší střelby, musil jsem si stále opakovat, jak je celý náš podnik bláhový, neboť co je svět světem, neobléhal ještě tak malý počet lidí tolik lidu uzavřeného v tak přepevném městě, největším na celém světě.

Jedinou naší spásou bylo, že jsme si vybudovali znamenité vlastní opevnění z palisád, závor a jiných překážek a zátarasů proti nenadálému překvapení. Po několika dnech Byzantští totiž nabyli odvahy a útočili na náš tábor tak často, že nám nedopřáli oddechu. Bránili jsme se srdnatě a já utržil své první zranění na levé paži, a přestože nebylo hluboké, vyřadilo mě na několik dní z boje. Těžší ránu utržil Vojen do hlavy, ale věřte mi, že jsme stonásobně oplatili těm ničemům svá zranění. Kdykoli Cařihradští vyšli z bran, vždy na to škaredě doplatili, neboť jsme je odráželi od svých palisád se zkrvavenými hlavami.

Jednoho parného dne, když byli na řadě Burgundané, aby střežili Vlachernskou bránu, vyslali proti nim z města nejlepší bojovníky. Z tábora, vyjela ihned pomoc, takže Cařihradské hnali kvapem zpátky k městu. Nemohli je však dokonale potíť, protože z hradeb vrhali na naše spousty kamení.

Tenkrát se Gautierovi z Neuilly podařil skvělý kousek, když totiž zajal jednoho z předních Řeků jménem Konstantin Lascaris, a to jak byl, i s koněm, na kterém seděl. Ale Vilémovi ze Champlette tam vržený kámen přerazil ruku, což byla opravdová škoda, neboť to byl udatný a smělý rytíř.

Nemíním samozřejmě vypisovat všechny statečné skutky, vypočítávat zasazené a utržené rány, jmenovat mrtvé a zraněné. Vzpomínám jen ještě, jaký obdiv sklídl Eustach z Marchaisu, když vyjel na pomoc opatřen na hlavě jen plstěnou kuklou a malým železným kloboukem, jaký nosí zbrojnoši, nikoli rytířskou přilbou, jež chrání nejen temeno hlavy, ale i celý krk. Ačkoliv vystaven zranění, bil se jako lev. Ale sotva jsme odrazili jeden výpad, následoval vzápětí další, takže neuplynul jediný den bez útoku. Nemohli jsme si pořádně odpočinout, natož se vyspat, a jíst jsme mohli jen ve zbrani to málo, co nám zbývalo. Byla to bída! Troufali jsme si oblehnout Cařihrad, ale po pravdě jsme byli obleženi sami.

Na nový výpad, tentokrát z výše položené brány, na jih od Vlachernské, doplatil životem Vilém du Gi a Matyáš z Wallincourtu přišel o svého znamenitého oře. A divy statečnosti konal slavný bitec, osvědčený už od Galatské věže, Pierre z Bracieux. Ti, kdo mu záviděli, říkali, že za své úspěchy vděčí poloze svého stanu právě v onom cípu tábora, který byl vystaven nejčastějším útokům. Mohl tedy pohotově zaskočit, kdykoli bylo třeba jeho meče.

Já byl tenkrát právě vyřazen svým zraněním. Bylo už po boji, znavení rytíři se vraceli do svých stanů. Kráčí tu i Jan z Valu, celý potřísněný krví. I od příhody ze Zadru panovalo mezi námi skryté napětí. Zatímco s Robertem z Clari i s jeho vážným bratrem Aliaumem jsme se stali důvěrnými přáteli, s Janem z Valu jsme se jen chladně zdravili, nanejvýš vyměnili dvě tři slova. Teď se zastavil a usmál se, jenže trochu smutně. „Mám smůlu, pane Vítku z Klokot. Kdekdo se už vyznamenal, jen já marně čekám na příležitost. Proč mi do cesty lezou jen samé krysy, zbabělci, kteří nastaví záda, sotva na ně zadupu, nebo kteří útočí zákeřně ze zad? Nemám štěstí, abych se střetl s rytířským bojovníkem. Ale mají Řekové vůbec rytíře? Ten jejich Lascaris se nechal zajmout, když měl ještě koně mezi kolena a meč v ruce. Ten boháč si tak cení život, že radši zaplatí pohádkové

výkupné, nežli by bojoval. Ne, tady to není žádná rytířská válka, ale jen takové špinavé zabíjení, nic pro slávu, ale všechno jen pro lakotné kupecké zájmy. Fuj!“

Rytíř Jan z Valu, jindy tak odměřený, si vztekle uplivil. Překvapilo mě, že se tak rozhovořil. A také že vyjadřoval vlastně mé myšlenky. Jako by se v něm už všechno vařilo, když nemohl uspokojit svou touhu po slávě. „Copak je tohle nějaké válčení, když deset sprostých chlapů se může vrhnout na rytíře a utlouct ho? Náhodný šíp nebo kámen vržený strojem může navždy zmrzačit nebo zabít nejstatečnějšího hrdinu. Mám už toho po krk,“ hovořil vzrušeně, a dokonce mě uchopil kolem ramen. „Nevím, jestli mě tady vůbec někdo pochopí, ale tobě to řeknu, protože věřím v tvou poctivost. Strašně, opravdu strašně se mi při těch denních odporných řežích stýská po opravdovém rytířském turnaji bez pěších pacholků a zákeřných střelců vraždících na dálku. Pouze rytíři, bojující koňmo mezi sebou rytířskými zbraněmi, naostro, rozumíš, až do rozhodnutí, bez slitování, ale čestně a nezištně, jen pro rytířskou slávu.“

Odmlčel se, zápal mu pohasl. Jen se smutně usmíval. „Dá-li Bůh, že se z toho pekla vrátíme domů ve zdraví, těším se, že můj otec na našem hradě uspořádá takový pravý rytířský turnaj. Nevím, pane Vítku z Klokot,“ oslovil mě opět obřadně a přestal mi tykat, „kde je to vaše zatracené království, kterému říkáte Bohaemia, ale věřte, že bych pak upřímně uvítal, kdybych vás mohl pozvat k tomu turnaji a kdybychom se pak mohli spolu posekat, čestně a po rytířsku!“ A nečekaje na mou odpověď zmizel ve svém stanu.

SMRT RYTÍŘE

PO DESET DNÍ JSME ŽILI V PEKLE zákeřných přeпадů, útoků a nepřetržitěho ostřelování našeho tábora, až konečně naši velitelé dohodli s Benátčany náš vlastní útok na hradby Cařihradu. Zatímco Benátčané budou útočit z moře, my se pokusíme přistavit žebříky k cařihradským hradbám z pozemní strany. Čtyři naše sbory zaútočí na

město, zatímco tři sbory ohlídají náš tábor. Náš sbor pana hraběte ze Saint-Polu byl mezi sbory určenými k útoku šikován až poslední. Přednost před námi měly oba sbory flanderské, a to pro své střelce, a sbor hraběte z Blois.

Den útoku byl stanoven na čtvrtek sedmnáctého července roku dvanáctistého třetího. Dnes, nebo nikdy, říkal jsem si v duchu, když nastupoval náš oddíl pod velením messira Pierra z Amiensu. Dnes se snad Jan z Valu dočká příležitosti, aby osvědčil své rytířství, a snad i já.

Ti z Flander nastupovali první proti hradbám, jež se proti nám zlověstně tyčily. Tam nahoře stáli Anglové a Dánové z císařovy tělesné stráže, ozbrojení sekýrami. Znali jsme jejich válečnou zuřivost z Galaty. Zasykali nás deštěm střel a kamení, takže se Flanderským v místě, kde byla hradba poškozena ostřelováním z našich válečných strojů, podařilo přistavit pouze dva žebříky. Byl to zoufalý pokus, ale přece jen pokus. Copak David nezdolal obra Goliáše? Flanderští, kryjíce se proti střelám štíty, začali po žebřících stoupat k vrcholu hradby. Lezli před našima očima jako brabenečkové na skálu. Byl to, pravím, zoufalý pokus vyžadující nesmírné hrdinství, ale skončil tak, jak nevyhnutelně musil.

Jen asi tuctu vlámských rytířů se podařilo vyšplhat se na hradbu. Snad jim to dovolili jen proto, aby je mohli rozsekat svými sekýrami. Ušetřili z nich prý jen dva, aby je zajaté předvedli svému krvavému císaři. Nic bližšího o tom nevím. Já pouze viděl, že pokus Flanderských přes jejich chrabrost ztroskotal a že ustupovali od hradeb, odnášejíce své raněné, kdežto mrtví zůstali pod hradbami.

Benátčanům se dařilo, zdá se, poněkud lépe. Útočili z plošinek a můstků, které dal vztyčit benátský dóže Dandolo. Třebaže nevidomý, vyznal se znamenitě ve válečnictví a dobývání měst. Podle ohlušujícího hluku doléhajícího od moře byla tam bitva v plném proudu. Kde se dalo, Benátčané sestupovali též pod hradby, aby se pokusili o podkop nebo přistavěli žebříky. Dařilo se jim.

Už se strhl mezi našimi vítězný pokřik, že na cařihradských hradbách zavlál dóžecí prapor. Ale my zatím po nezdaru Flanderských zanechali dalších pokusů a stáhli se do tábora. Pociťoval jsem to jako vlastní hanbu.

V táboře nás čekalo skutečné zahanbení, neboť chlubní Benátčané tam jakoby naschvál přivedli několik koní, které se jim prý podařilo ukořistit už za cařihradskými hradbami; mohou se nám prý hodit. Což o to, hodit se mohli, přišli jsme o hodně koní, takže leckterý rytíř už bojoval opěšale, ale jak jsme vypadali před Benátčany, když jsme od nich přijímali takový dar, sami odrazeni od hradeb s krvavými hlavami? Hanba nás rozpálila do takové bojechtivosti, že jsme pokřikovali na své velitele, abychom obnovili útok a napravili to, co se nepovedlo Flanderským. To už z oné části Cařihradu, kde od moře útočili Benátčané, začal stoupat černý dým. Hořelo tam. Nevěděli jsme samozřejmě, kdo a proč zapálil, ale zřejmě se tam bojovalo. Měli jsme snad spojence ponechat v nouzi, anebo jim dokonce dovolit, aby se Cařihradu zmocnili bez naší pomoci?

Už se naši zbrojnoši chápali žebříků, abychom opětovali útok na cařihradské hradby, když nastal nový obrat. Z bran města proti nám vyrazilo obrovské vojsko, a jak se zdá, vedl je sám císař. Opouštěl hořící město, nebo se mu podařilo potřít Benátčany a teď je řada na nás, abychom zaplatili za svou opovážlivost? Nikdo zase nic nevěděl, jen jedno bylo jisté: teď od nás Benátčané nemohou žádat pomoc. Prvým úkolem je odrazit útok toho nesmírného vojska, v jehož čele nás chce byzantský samozvaný císař zničit.

Když jsme na vzdálenost asi jedné míle pozorovali vojsko, zdálo se, že je jich tolik, jako by se tu shromáždili všichni muži z celého byzantského císařství. Byli jsme pouhým ostrůvkem v jejich moři. Proti našim sedmi sborům měli jich oni nejméně sedmnáct. Někteří říkali, že snad sto tisíc mužů nás začíná svírat děsivým půlkruhem. Měli jsme tenkrát nejspíš pocit, jako by nastával konec světa, před nímž nás může zachránit leda zázrak. Spoléhat jsme však mohli jen na vlastní síly. Nesmíme se nechat obklíčit a rozdrtit v našem táboře, ale musíme se pokusit využít toho, v čem jediné jsme překonávali byzantské vojsko, totiž v umění rytířského boje. Nevím, kdo první dal rozkaz, abychom nasedli na koně, ale nám se to zdálo tak přirozeným, že jsme to provedli takřka naráz. Ta rychlost nám snad zabránila myslit na jiné, horší věci. Pocit, že sedíme v sedle, s kopím v ruce řádně sešikování, naplňoval nás jistotou. Ano, vycítili jsme, že rytířský jezdecký útok může být naší jedinou spásou. Jinak to bylo

všechno jako obludný sen.

Obdivuhodné bylo, jak se našim velitelům podařilo udržet nejen nás rytíře, ale i zbrojnoše a střelce v naprostém pořádku. Střelci postupují před jízdou, kdežto opěšalí rytíři a pěší zbrojnoši s krátkými kopími následují těsně za našimi oři, aby nám byli po ruce a chránili naše koně. Počítám, že každý náš sbor měl asi sedm set jezdců a padesát pěších, ale potom k nám připojili ještě další oddíly pěšáků. To všechno vím ovšem teprve teď, tenkrát na počítání nebyl čas. Jen jsem obdivoval rozhled a ráznost našich velitelů, jimiž vraceli našim srdcím důvěru. Takovým rytířům, jako jsme my, se jen tak někdo nevyrovná, říkal jsem si.

Kdyby nás jen bylo víc! K utkání s Cařihradskými v otevřeném poli mohly však být uvolněny jen tři z našich sborů, a to oba flanderské a náš Saint-Polův. Zbývající čtyři musily hlídat náš tábor a válečné stroje, aby nám je Byzantští nezničili za našimi zády. Zároveň střežili naše spojení s benátským loďstvem, neboť kdybychom byli odříznuti od našich lodí, byli bychom dočista ztraceni.

Nevím ani, kdo měl ten bláznivý nápad, ale aby se zdálo, že je nás víc, vystrojili v táboře všechny mezkáře a chlapce od koní, kuchtíky, sluhy a ostatní čeled' tak, aby vypadali jako ozbrojení bojovníci. Použili k tomu všeho, co bylo po ruce, hrnců, kotlů, pánví a mis, rožňů, lopat a motyk, takže když jsem uviděl naše podkoní s hrnci na hlavě a motykou nebo rožněm v ruce, Strachotu s jeho zchromlou pravicí, jak v levé ruce třímá prapor urobený z roztrhané čabraky, našeho kuchtíka obaleného houní s puklicí místo štítu a obrovskou špikovačkou místo meče, nemohl jsem se ubránit smíchu, ačkoli v tu chvíli nám všem šlo o život. Ale snad i tato lest posloužila. Ti výrostci, pacholci a mezkáři ve svém přestrojení budili na dálku takovou ošklivost a hrůzu, že se Řekové neodvážili vrhnout se na ně, když ti hastroši mávali za palisádami podávkami, sekýrami, rožni a košťaty a noži a zuřivě tloukli do kotlíků a mis.

Jakmile jsme se tedy sešikovali, jak jsem už vylíčil, a náležitě zajistili své praky, katapulty a celý náš opevněný tábor ze všech stran, daly se naše tři sbory do pohybu. V čele jel sám hrabě Balduin Flanderský, jehož strakoš jen tančil, jeho přilba, štít, čabraka zářily

oslňujícím leskem. Každému sboru postavili do čela ještě po dvou zkušených válečnicích, aby udíleli rozkazy, takže když volali *Dejte ostruhy!*, pobídli jsme ostruhou koně do cvalu, a když veleli *Krokem!*, přitáhli jsme otěže a uvedli koně z klusu do kroku.

Vyjeli jsme krokem z ohledu, na ty pěší. Náš sbor postupoval poněkud bokem od vlastního sboru flanderského hraběte Balduina, takže jsem občas zahlédl, jak i Byzantští začali proti nám pozvolna postupovat. Brzy nás dělila pouhá čtvrt míle. Druhý flanderský sbor, jemuž velel pan Jindřich, postupoval až za námi. Od otce jsem věděl, jaký je to strašný okamžik, když na sebe narazí v prudkém cvalu nepřátelské šiky těžkooděnců. Ale už mě to neděsilo, když jsem čerpal sílu z oslňujícího pohledu na výkvět křesťanského rytířstva, jak hrdě postupuje do boje, každý z nás vyzbrojen a vystrojen jako na slavnost.

Všichni v sevřené, vyrovnané řadě, nikomu zatím ani nenapadne, aby předjížděl ostatní. To teprve až se rozjedeme, ale ještě nebyl dán povel *Dejte ostruhy*, a proto přidržujeme koně otěží.

Když náš čelný šik dospěl asi na dva dostřely kuší od tábora, náhle zastavil, obrátil a vracel se k táboru. Stejně pak učinil i druhý flanderský sbor. V tu chvíli jsme my, Amienští, prostě ustrnuli. Je to vůbec možné? Copak hraběti z Flander při pohledu na nepřátelskou přesilu pokleslo srdce natolik, že raději obrací k nepříteli záda?

Zaváhal-li takový hrdina, jakým byl hrabě Balduin Flanderský, pak by to nevěstilo nic dobrého. Nechce se mi tomu věřit. Snad pouze nechce zaútočit jako první, snad se nechce příliš vzdálit od bezpečné základny našeho tábora.

„Pane, pane,“ ozývalo se z desítek hrdel, „vidíte, jak hrabě z Flander uhýbá? Když chce být raději poslední než první, buďme předvojem my! Pro Pána Boha, udělejme to a zachraňme si alespoň čest!“

Rytířskou čest i za cenu života! Rytíř se nebojí smrti. Nesmí se bát. Kdo se bojí, není rytíř.

Na povel velitelů se náš sbor zastavil. A tu jsme uviděli, jak k nám od hraběte Balduina Flanderského cválají poslové a máváním rukou naznačují, že se máme vrátit. Vyvolali tím ještě silnější výkřiky odporu z našich řad.

Křičeli jsme tak, že Petr z Amiensu skutečně odmítl uposlechnout a dát povel k návratu. To pohnulo i hraběte ze Saint-Polu. Zarazil nás a poslal jednoho ze svých rytířů se vzkazem k flanderskému hraběti. Tak jsme tu stáli nerozhodni před nepřítelem a vyměňovali si posly. Bylo v nás takové odhodlání neustoupit, že naše vůle přešla i na naše velitele, takže neuposlechli rozkazu hraběte Balduina. Dosáhli jsme svého, nevyhne se boji. Vztaženou paží nás messire Pierre z Amiensu utišil a my uslyšeli jeho jadrný povel: „Pánové, klusem!“ A týž povel opakoval i druhý z velitelů, pan Eustach z Canteleu.

Někteří z nás se už nezdrželi a dávali se do cvalu. Jako předvoj a teď už i jediný sbor jsme vyrazili tak prudce, že nám pěšáci sotva stačili. Za zády jsme slyšeli volání Flanderských, kteří uposlechli rozkazu svých velitelů a obraceli se na ústup. Nedivil bych se, kdyby se zastyděli a dali se strhnout naším příkladem. Ohlédl jsem se i doleva, odkud na nás zírali z cařihradských hradeb. Byla to podívaná, jak si náš rytířský šik jede vesele na smrt!

Jistě si na hradby vyšly i mnohé cařihradské paní a panny, aby přihlížely rozdrčení našeho vojska, a teď ustrnuly nad činem odvahy,

který nemá příkladu.

Vzpomněl jsem si na otce, jak by byl na mne pyšný, kdyby mě viděl. Vždyť sám rytířský král Richard Lví srdce by nám provolal slávu, kdyby se díval z nebe, jak se náš neohrožený sbor zcela sám vrhá proti nesmírné přesile, jen aby uhájil čest rytířstva. Náš příklad byl věru tak strhující, že ani hrabě Balduin Flanderský neodolal a vzápětí dal povel vpřed, takže jsme brzy uslyšeli, jak nás jeho sbor dohání cvalem, aby se zařadil po našem boku. Zezadu se připojovali i rytíři jeho bratra, pana Jindřicha. Naše hrdost dosáhla tím vrcholu.

Přiblížili jsme se natolik byzantským řadám, že jejich střelci na nás zamířili své šípy. Také naši kušaři, pokud stačili držet s námi krok, se chystali k střelbě. Mezi námi zbýval vlastně už jen úzký, nízký násep, na nějž jsme proti sobě najížděli z obou stran. My byli na jeho temeni první, ale Byzantští, místo aby na nás udeřili v plném rozběhu, se zarazili, jako by v poslední chvíli zaváhali se s námi srazit. Naši velitelé, snad že v tom vytušili nějaký úklad, veleli rovněž zastavit. Z výšiny jsme se snažili uhodnout, co vlastně Byzantští na nás chystají. Už zase mezi našimi třemi sbory projížděli poslové, aby se velitelé dohodli, co vlastně máme učinit, zda se sami vrhneme ze svahu na nepřítele, když on sám upustil od svého útoku. I když však naše sbory byly složeny z nejudatnějších rytířů, naši velitelé váhali dát povel k útoku, když proti našim třem sborům tu stálo devět byzantských, nepočítám-li ty, co byly připraveny v záloze. Byla tu ovšem ještě jedna překážka, kterou jsem teprve teď uviděl: od Byzantských nás dělila dosti široká stoka, kterou se přiváděla voda do Cařihradu.

Mezi rytířskými vojsky by bylo možno se čestně dohodnout, které z nich překročí nerušeně potok, aby došlo k poctivému změření sil. Ale s Byzantskými? Vždyť oni ani nechtěli bojovat. Pokusili se nás jen zastrašit svou zdrcující převahou, a když se jim to nepodařilo, viděli jsme k svému úžasu, jak Byzantští sbor za sborem obracejí k nám záda, kryjíce si je štíty, aby před námi mohli bezpečně prchat. Zbabělci, neuvěřitelní zbabělci! Teď už bylo nad slunce jasnější, že se nedočkáme bitvy v otevřeném poli, po níž jsme tak prahli.

A potom se to stalo.

Než jsem si stačil všechno srovnat v hlavě, Jan z Valu vyrazil z

našeho šiku, odcválal až k břehu potoka, který nás dělil od ustupujícího nepřítele, a ohlásil svou výzvu. Je totiž zvykem francouzských rytířů, že před bitvou, ještě než dojde k všeobecnému utkání, mohou rytíři, kteří touží zvláště se vyznamenat, vyzvat k souboji jednotlivců podobně ctižádostivé bitce z protivníkových řad. Jan z Valu užil tohoto práva, protože si nechtěl pro zbabělost nepřátel nechat ujít příležitost k rytířskému činu. Když si uvědomil se vši hořkostí, že k střetnutí nedojde, chtěl si vybojovat alespoň svůj vlastní zápas, aby se vyznamenal před zraky všech.

Byzantští už valem obraceli a věnovali mu málo pozornosti, přece však se v jejich řadách našel alespoň jeden rytíř, který výzvu přijal. Odpověděl znamením a opatrně se přebrodil na naši stranu potokem, který byl mělčí, než se zdál. Oba rytíři nemeškali. Sotva se obřadně pozdravili, rozjeli se plným cvalem proti sobě s podvrženým kopím, připraveným ke smrtící ráně. Měl jsem oči upřeny na Jana z Valu – a tu se to stalo: Jeho kuň zasažený zákeřným šípem padl jako podřátý a Jan z Valu zůstal pod ním, marně se snaže vyprostit. Jeho protivník, jak byl v rozběhu, nezastavil, ale když ho míjel, bodl Jana z Valu, ležícího bezmocně na zemi, svým kopím, pak koně zarazil, obrátil se a vrátil se k padlému rytíři, aby ho dorazil několika dalšími ranami. Bylo to něco neslýchaného, bylo to hanebné, odporné a podlé.

Strnuli jsme hrůzou. Po mém boku zaznělo strašné zaklení a Radek vyrazil z naší řady jako rozzuřený lev. Chtěli jsme ho zadržet, Janovi z Valu už přece nikdo nepomůže, marně jsme však za ním volali. Poobrátil jen hlavu a vykřikl: „Zadar!“

V Zadru, v té pouliční bitce s Benátčany Jan z Valu zachránil Radkovi život a Radek spěchal oplatit svůj dluh. Než dojel na místo, byl už ten řecký vrah v bezpečí za potokem. Na Radka stačil déšť šípů, jimž přímo naběhl. Když padl na zem, ježily se na jeho kuršitu s vyšitým znakem ježka jako ježčí bodliny.

Tak jsem byl v několika okamžicích očitým svědkem smrti dvou přátel, dvou rytířů zákeřně ubitých. A nemohl jsem podniknout nic k jejich záchraně, neboť naši velitelé, když viděli, jak ti dva padli do nastražené léčky, přísně zakázali pohnout se z místa. Také oba bratři z Clari mě svírali zprava i zleva, abych neudělal nic neprozřetelného.

Pro slzy lítosti jsem sotva viděl, ale ještě silnější byl pocit

nenávisti a touhy po pomstě. Můj vztek byl však bezmocný, neboť alespoň pro tento den bylo nám odepřeno utkat se s nepřitelem a pomstít smrt obou rytířů. Zatímco jsem proléval slzy nad jejich skonem, císař Alexios se svým nesmírným vojskem mizel v branách města Cařihradu, neboť se neodvážil utkat s křižáckými rytíři a zanechal nám bez boje volné pole.

Teprve když opustili svůj úkryt v keřích u potoka zákešní střelci, kteří měli na svědomí oba hrdiny, dovolili nám zajet k potoku pro mrtvá těla. O Jana z Valu se postaral Aliaume z Clari, já vzal do náruče před sedlo bezvládné tělo Radkovo.

Pohřbili jsme je se všemi poctami ještě téhož večera. Hroby jsme jim opatřili kříži a upevnili na ně štíty s jejich erby. Padli jako rytíři a jako rytíři byli pohřbeni.

Pravil pan Petr z Amiensu nad jejich hrobem: „Proč bychom je měli oplakávat? Zemřeli po přijímání, rozhřešení ze svých hříchů, takže jejich duše vzlétly k Bohu, který je přijme k věčné radosti. Už od Adama a Evy je svět takový, že jedni umírají a druhí žijí.“

ZÁZRAK

KDYŽ BYZANTŠTÍ PŘED NÁMI VYKLDILI POLE a naše tři sbory se vracely do tábora, byli jsme přivítáni jásotem. Zdravili nás jako osvoboditele. Náš tábor se hemžil také Benátčany. Pospíšili si, aby se mohli holedbat, že nám přispěchali na pomoc. Volali na nás: „Na mou věru, slyšeli jsme, že jste se srazili s Řeky. Měli jsme o vás takový strach, že jsme honem přiběhli pomoci vám.“

Sami se ovšem bez našeho přispění neudrželi v oné části Cařihradu, kam se jim podařilo proniknout, když pomocí důmyslných zařízení na stožárech svých lodí ovládli dlouhý úsek hradeb s dvěma tucty věží. Zpočátku jim štěstí přálo, ale jakmile se Cařihradští vzpamatovali z prvního úleku, pustili se znovu do zápasu a Benátčané hledali spásu v požáru, který založili, aby soupeře zadrželi a krytí dýmem mohli ustoupit. Popelem prý lehla celá cařihradská čtvrť.

Mnoho se o tom hovořilo onoho večera, ale já z toho sotva co vnímal, neboť jsem byl ohromen krutou smrtí obou přátel. Vždyť Radek byl mi jako bratr, tak blízký, že jsem si to ani neuvědomoval. A Jan z Valu se mi po posledním rozhovoru přiblížil víc, než jsem si myslel. Stal se v mých očích vzorem rytíře. Oplakával jsem svou ztrátu a zároveň jsem myslel na pomstu.

Ale většina mých druhů to tak nepocítovala. Co jim byl Radek, co jim byl Jan z Valu? Smrt je pro rytíře běžný úděl. Tož se tedy holedbali před Benátčany a vynášeli vítězství. Už jsme neobrátili na útěk sedm sborů, které proti nám stály za potokem, ani sedmnáct sborů, jež proti nám vyvedl císař z městských bran, ale dokonce těch sborů napočítali čtyřicet! Jako by na tom záleželo. Ostatně tím hůř. Když jsme je neporazili dnes, budeme je musít porazit zítra, pozítří, za týden a jen Bůh ví jak to potom s námi dopadne. Příliš jasně se dnes ukázalo, že nejsme s to dobýt přepevného Cařihradu.

Tu noc, kdy moji druzi po oslavě tvrdě vyspávali, jsem měl černé myšlenky. Usnul jsem teprve k ránu a probudil se s hlavou ještě

plnou zmatených představ, v duši hluboký smutek a ještě hlubší nenávisť. Nenáviděl jsem Řeky pro jejich zákeřnost a zbabělost, proto, že nás zdržovali od cesty do Svaté země a že nám vnutili svůj odporný způsob boje, nenáviděl jsem je, protože byli Řeky a hnusili se mi. Cítil jsem, že můj pocit smutku a nenávisti může smýt pouze prolitá krev.

S kocovinou se probudili i moji druzi. Včera byli zpiti úspěchem; když se však člověk za úsvitu převaluje na slámě svého stanu, začne střízlivě přemýšlet. A tu právě poznávali, co jsem já chápal už včera, že se totiž v našem postavení nic nezměnilo, že se nadále s nedostačujícími silami marně pokoušíme o nedobytné město. Nakonec budeme musít s hanbou odtáhnout, nebo budeme rozdrčení. To, co se stalo včera, byl jen prchavý sen, tím šalebnější, že v nás vyvolal klamně naděje. Čeká nás jen další marný zápas, utrpení a vlastní neodvratný konec. Jen zázrak by nás mohl vysvobodit.

S hořkostí v ústech a myslí jsem se probouzel do nového dne, když do stanu vpadl Vojen. Jeho jindy podmračená tvář zářila radostí. Obvykle skoupý na slovo, volal: „Cařihrad je náš! Teď nás čekají plné mísy!“

Byl bych ho nejraději znovu vyrazil kopancem. Nejdříve skuhrá a teď zase blázní. „To by se musil stát zázrak, aby Cařihrad byl náš!“ vykřikl jsem. Ale Vojen si počínal, jako by se pomátl na rozum, a mlel stále svou. Ale nezbláznil se. Cařihrad byl skutečně náš, neboť našemu Spasiteli se zlíbilo učinit zázrak, v nějž ani nejsmělejší z nás nemohl doufat. Hle, co se přihodilo:

Té noci ukrutný císař Alexios pobral všechny své poklady, pokud je vůbec mohl unést, a vzal s sebou své lidi, pokud byli ochotni jej následovat, a hanebně utekl z města. Když se ta novina roznesla po Cařihradu, lidé ustrnuli. A ihned ti, kteří se zaradovali, že uprchl jejich utiskovatel, a toužili ukončit zbytečný boj, odebrali se do vězení, kde byl držen sesazený císař Izák, oslepený z příkazu svého nešlechetného bratra. Oblékli ho do císařského šatu, který mu příslušel, a odnesli do paláce Vlacherny a posadili na trůn a složili mu slib poslušnosti jako svému pánu, kterým podle práva byl. Ihned pak z jeho příkazu vypravili posly do našeho tábora, aby nám a jeho synu Alexiovi oznámili, že uchvatitel trůnu uprchl a císařem je opět

Izák Angelos neboli Anděl.

Zvěst o tom se rozlétna táborem rychlostí šípu. Nic už nestojí v cestě, abychom prince Alexia uvedli do osvobozeného Cařihradu. Náš úkol je splněn.

Snad nikdy nebyla ve světě větší radost, než když jsme uslyšeli tuto novinu. Když už jsme klesli nejnižše, pozdvihl nás Bůh opět k nebesům, takže je možno uzavřít slovy: *Tomu, komu chce Bůh pomoci, nemůže uškodit žádný člověk.*

Radoval jsem se s ostatními. Smrt Radka i Jana z Valu nebyla snad přece jen marnou obětí, vždyť uchvatitel trůnu opustil Cařihrad jen proto, že mu srdce změklo před naší rytířskou odvahou. Opět jsme na sebe oblékali plnou zbroj, ne však už pro boj, ale pro slavný vjezd do osvobozeného města. Přesto Vojen dbal, abychom měli dobře nabroušené zbraně, neboť těm prolhaným Řekům není co věřit a kdoví, jakou past na nás chystají. Tentokrát jsem se ním souhlasil, že na místě byla co největší opatrnost, vždyť sám markýz nařídil, aby cařihradští poslové byli zadrženi jako rukojmí, a vyslal vlastní posly k císaři Izákovi, aby napřed potvrdil, že splní všechny sliby, které nám už dal jeho syn Alexios. Mezi těmi posly byl i hrdý maršál Villehardouin a také dva zástupci benátského dóžete, neboť podle úmluvy jsme všechno konali s Benátčany napolovic.

Jak netrpělivě jsme čekali na návrat našeho poselstva! Vždyť teprve na odpovědi, s kterou se vrátí, závisí naše spása. Čas se vlekl jako hlemýžď. Řekové nešetří zdoluhavými obřady a nekonečnými řečmi. Jak jsme se dověděli teprve mnohem později, vedli posly od brány městem mezi řadami Angličanů a Dánů, ozbrojených válečnými sekýrami, až do paláce Vlacherny před císaře Izáka Angela. Nikdo na světě nemohl prý být ustrojen skvěleji než on a po jeho pravici seděla císařovna, velmi krásná paní, která je sestrou uherského krále. A bylo tam mnoho jiných urozených šlechticů a vysokých hodnostářů i jejich paní. Ti, kdo ještě včera oddaně sloužili uchvatiteli byzantské koruny, tlačili se nyní okolo trůnu, na němž seděl znovunastolený Izák Angelos, a snažili se vetřít v jeho přízeň lichocením.

Císař Izák přistoupil na všechny podmínky, přijaté už dříve jeho synem, které mu předložil maršálek Villehardouin, totiž aby se

byzantské císařství opět připojilo k římské církvi, jejíž hlavou je pan papež Inocenc, aby, nám bylo vyplaceno sto tisíc hřiven stříbra, dále abychom my všichni, šlechtici i prostí křižáčtí poutníci, dostali zásoby na jeden rok; konečně nám císař slíbil, že nám k boji se Saracény pomůže sborem ,deseti tisíc mužů, jízdních i pěších, a že i potom bude ve Svaté zemi udržovat po celý svůj život pět set rytířů pro ochranu křesťanských území. To všechno nám císař řádně potvrdil přísahou a listinami opatřenými zlatou pečetí. Učinil tak ovšem teprve po značném zdráhání, neboť se mu naše požadavky zdály přílišné a těžko splnitelné. Měl si císař Izák lépe uvědomit, že pouze nám vděčí za vysvobození z vězení a za trůn. Zdá se však, že Řekům je cizí pocit vděčnosti. Neznělo hezky, když císař, jak jsme slyšeli vyprávět, pravil s trpkým úsměvem, že i kdybychom na něm chtěli celé císařství, musil by nám je prý postoupit. Ten důraz na slově *musil* zněl pro nás urážlivě. Pro takové marné řeči se jednání našich poslů v Cařihradě protáhlo mnohem déle, než jsme se nadali, takže jsme si nedočkavostí kousali nehty a skřípali zuby, proklínající Řeky, že jsou tak zdlouhavě obřadní a přitom proradní, takže jim není co věřit.

Dočkali jsme se. Sotva se poslové vrátili s dobrým pořizemím, byl dán povel k slavnostnímu vjezdu do osvobozeného města. Ještě včera nás bojovně odráželo od svých zlověstných hradeb, dnes nás vítalo jako přátele, přivádějící vítězně zpět císařova vyhnaného syna. Ze sedla oře, na němž jsem včera vyjel bojovat proti Cařihradským na život a na smrt, shlížel jsem teď na řady bojovníků i prostých obyvatel města, kteří nám vlídně, snad až příliš podlézavě, kynuli na pozdrav. Nevěřím tak rychlé změně smýšlení.

Ovšem setkání prince Alexia s jeho oslepeným otcem bylo skutečně dojemné a ještě dojemnější bylo snad setkání obou slepců – vysvobozeného císaře Izáka Angela a osmdesátiletého, nezlomného dóžete Enrika Dandola. Snad právě jeho železné vůli byl císař Izák nejvíce zavázán, že mohl opět dosednout na ztracený trůn a přitisknout syna ke své hrudi. Vše se jako zázrakem obrátilo k šťastnému konci a obecné spokojenosti. Jen v mém srdci hlodala ještě čerstvá bolest z nenahraditelné ztráty. Cítil jsem i jakousi tísnivou prázdnotu, že se mi nedostalo příležitosti k pomstě – a také

ve mně vznikaly nové pochybnosti.

CAŘIHRADSKÁ MEZIHRA

ANI JÁ JSEM SE NEUBRÁNIL OKOUZLENÍ, když jsem procházel cařihradskými ulicemi. Sami obyvatelé Cařihradu nazývají své město hrdě vládkyní světa. Mají-li tím na mysli velikost a bohatství své metropole, myslím, že tak činí právem, neboť které jiné město by se mohlo měřit s Konstantinopolí? Ti, kdo poznali Řím, Paříž či jiná velká města, například v Champagni, Burgundsku nebo ve Flandrech, slynoucí obchodem, mi dávají za pravdu. Cařihrad je všechny předčí svou rozlehlostí, ale i výstavností, počtem svatyní, uměleckými poklady a bohatstvím.

Vězte, že Cařihrad má tvar jakoby lodní plachty, trojúhelníku, jehož každá strana měří nejméně jednu dlouhou míli. Dva hroty tohoto trojúhelníku jsou omývány mořskými vlnami. Třetí roh vybíhá do pevniny, a tam právě stojí největší chrám Svaté moudrosti a palác císaře Konstantina. Ta strana města, která je obrácena k souši, je opatřena valem a místy až trojnásobným opevněním, jehož věže jsou tu postaveny tak hustě vedle sebe, že sedmiletý chlapec by z jedné z nich lehce dohodil jablkem na sousední věž. Ze strany moře, které je tu tak úzké, že z evropského břehu lze dohlédnout na břeh asijský, nemůže být pochopitelně žádný příkop ani val, o to vyšší jsou tu však hradby, člověka až zamrazí, když pozvedne zrak k jejich cimbuřím.

Pokud jde o počet obyvatel, totiž o všechny Řeky, kteří tu bydlí, malí i velcí, chudí i bohatí, myslím si, že by se jich prostě nikdo nedopočítal a také nikdo nemůže vypovědět nic kloudného, co by vykouzlilo představu tohoto pohádkového města. Výstižně to vyjádřil můj přítel Robert z Clari: – Žádný člověk na světě, kdyby žil tady v Cařihradě sebedéle, nemohl by spočítat všechny lidi ani popsat všechny pamětihodnosti. A kdyby vyprávěl jen setinu toho, co je pravda o cařihradském bohatství, o kráse a vznešenosti zdejších klášterů, kostelů a paláců, měli by ho za lháře, kterému by nikdo

nevěřil.

Říkali mi, že čtvrť, která při útoku Benátčanů lehla popelem, je velická jako město Arras. Nikdy jsem nebyl v tom francouzském městě, ale když jsem se zašel podívat na vyhořelou čtvrť, shledal jsem, že to byla nesmírná plocha, ale přitom jen nepatrná část celého města, které má nespočetné ulice a uličky, tržiště, domy, skvělé paláce a chrámy.

Je to prostě zázračná podívaná. Nebyl ovšem Cařihrad vždy tak velkolepý, jak jsme ho uviděli. Původně byl jen skromným řeckým městem. Změnilo se to teprve, když římský císař Konstantin daroval Řím se vším panováním církevním i světským papeži Silvestrovi a sám si zvolil za sídlo řecké město, které se tenkrát jmenovalo Byzanc. Měl pak ve snu vidění, jež si vyložil jako rozkaz, aby město zvelebil na prvé v celém světě. Učinil tak a nazval je městem Konstantinovým neboli Konstantinopolí. Říkají mu také druhý Řím a celá země bývá nazývána Romania, ale jak pravím, starý Řím se ani zdaleka nevyrovná dnešnímu Cařihradu, jenž jej předčí ve všech ohledech.

Kde jinde by se našel takový palác jako Bukelion? Má padesát sálů a třicet kaplí a všechno je zdobeno zlatým vykládáním. V největší kapii jsou všechny předměty, které jsou jinde ze železa, jako kliky a závory, z ryzího stříbra. Sloupy tu jsou z jaspisu a porfyru a všechno je posázeno drahými kameny a podlahy jsou z drahocenného mramoru a právě v této svaté kapli jsou uloženy nejvzácnější relikvie: dva kusy z kříže, na kterém trpěl Spasitel, oba velké jako lidská noha, hrot kopí, jímž byl proboden Kristův bok, dva hřeby, jimiž byl přibit, nádobka s jeho zachycenou krví, trnová koruna, část šatu Matky Boží i hlava svatého Jana Křtitele, je-li ovšem pravá...

Neméně nádherný je palác Vlacherny, jenž slouží za sídlo císaři. Čítá asi dvě nebo tři sta místností a asi dvacet kaplí. Jen si to porovnejte s naším klockotským hradem, který má jedinou slušnou síň! Za div divů však považuji kostel Svaté moudrosti či Trojice nebo snad i Svatého ducha. Celý ten kostel, větší než benátský chrám svatého Marka, je stavěn dokulata a uvnitř má ochoz podepřený sloupy, jež jsou opět z jaspisu a porfyru a ozdobené drahým kamením. Říkají, že každý z těch sloupů má takovou moc, že

komukoli, kdo se oň opře, vyléčí jednu nemoc, ten nemocné ledviny, onen zase bolavý bok. Sám jsem to nevyzkoušel, neboť má poraněná ruka byla už vyhojena, ale Strachotova pravice, ať se opíral sebevíc, zůstala chromá.

Před chrámem Boží moudrosti stojí sloup, který je nejméně tak vysoký, jako kdyby se na sebe postavilo sto osob. Na tom mramorovém sloupu ozdobeném měděnými pásy stojí socha císaře Heraklia, odlitá velmi dovedně z mědi. Ukazuje rukou k pohanské zemi a je u ní nápis, že císař, pokud bude živ, nenechá Saracény nikdy na pokoji. V druhé ruce třímá císař zlaté jablko ozdobené křížem, které vyjadřuje, že císaři je svěřena vláda nad celým tímto krajem světa. Velmi jsem se tomu podivil, ale zároveň jsem byl nemálo překvapen, že si u císařovy sochy vystavěli hnízdo jeřábi a nikdo je odtud nezaplašil. Jak se zdá, Řekové chodí okolo té sochy nevšímavě, takže jim ani nepřipomene jejich povinnosti v boji proti pohanům. Tak jako mezi sebou soupeří oba paláce – Bukelion a Vlacherny, tak s chrámem Boží moudrosti soupeří bohatstvím klášter Sedmi apoštolů, který je tak nazván, protože jsou v něm k věčnému spánku uložena těla sedmi Kristových učedníků. Je tu pohřben i sám císař Konstantin i jeho matka svatá Helena a jiní císařové.

Před palácem Bukelion je zvláštní prostranství upravené pro hry. Řekové je označují jako hipodrom, což znamená koňské závodiště. Je dlouhé na jeden a půl dostřelu z kuše a na jeden dostřel široké a okolo je stupňovitě zvýšený prostor pro diváky. Napočítal jsem celkem třicet stupňů. Celé prostranství je vyzdobeno nespočetnými sochami mužů i žen, jakož i nejrůznějších zvířat, jako býků, velbloudů, lvů, medvědů a také koní. Nejvíce jsem obdivoval právě ty sochy koní pro jejich přímo zázračnou podobu s živými koni.

Jiným takovým zázrakem jsou dvě sochy, každá asi dvacet stop vysoká. Jeden z těch obrů ukazuje rukou k západu a nápis říká: Odtud přijdou ti, kdo dobudou Cařihradu. Vypadá to, jako by ten nápis předvídal, že se nám podaří vstoupit do města, neboť i my jsme připruli od západu. Avšak druhá socha ukazuje na velmi ošklivé místo a její nápis zpupně prohlašuje: Tam je potom nacpeme. Zdálo se mi to velmi urážlivé a s Robertem z Clari, který byl mým nejčastějším průvodcem na toulkách Cařihradem, jsme nad tím

dlouho kroutili hlavou. Říkali nám však, že ty nápisy jsou velmi staré, takže nemohly být zaměřeny proti nám. Čert však věř těm podšitým Řekům! Slyšeli jsme také, že v prostoru těch dvou sloupů měli své stánky penězoměnci, kteří obchodovali i s drahými kovy a kameny. Toho dne, kdy jsme vstoupili do Cařihradu, se však odtud stáhli a neviděli jsme je ani potom. I to nasvědčovalo, že nás v Cařihradě neviděli dvakrát rádi a měli z nás obavy.

Obdivoval jsem se ve městě také třem obrovským, neobyčejně objemným sloupům. Na každém z těch sloupů žil v maličkém přístřešku poustevník. Uvnitř každého z těchto sloupů bylo totiž skryto schodiště, po kterém bylo možno vystoupit až na jeho vrchol. Právě na těchto sloupech byly znázorněny osudy města Cařihradu, a to nejen příběhy, které se už staly, ale i to, co se teprve stane. Nevycházeli jsme s Robertem a Aliaumem z údivu, když jsme shledali, že na jednom z nich bylo znázorněno dobytí Cařihradu, a to zároveň ze souše i z moře, pomocí lodí, právě jak se o to pokoušeli Benátčané. A byl tam i nápis, že Cařihrad bude dobyt lidmi s dlouhými vlasy, jejichž těla budou pokryta železnými šupinami. A právě Francouzi nosili poměrně velmi dlouhé vlasy a někteří měli na sobě zbroj ze železných plátků. Jak se potom nedivit takovému proroctví?

Shledávám však, že bych se marně pokoušel vypočítat a popsat všechny kostely a kláštery ve městě i vně města s jejich výzdobou a nahromaděnými ostatky světců a spočítat mnichy, kteří je obývají. Slyšel jsem, že prý v celém Cařihradě je třicet tisíc kněží, řádových i světských, ale kdo zná jejich pravý počet?

Onoho prvního dne, kdy jsme vstoupili přátelsky do bran osvobozeného Cařihradu, nedovolili nám, abychom se tam ubytovali. Po zkušenostech ze Zadru nebylo co věřit Benátčanům, že by odolali svodům ke kořistění. Nedůvěřovali jsme však ani Řekům, a proto jsme se my, křižáci, vrátili do našeho opevněného tábora, abychom tam konečně jednou v klidu přenocovali. Mnozí z našich druhů si ovšem z Cařihradu opatřili víno a prohýřili při něm na oslavu vítězství celou noc a prospali teprve druhý den.

Nazítří bylo mezi císařem a našimi veliteli dohodnuto, že se přestěhujeme na druhou stranu přístavu, směrem k místu zvanému

Estanor, kde jsme už dříve tábořili. Císař a jeho syn se zřejmě snažili vyhnout možnosti srážek mezi námi a místním obyvatelstvem. Snad z dřívějších dob měli zkušenosti, aby nám nevěřili, a my tím spíše nevěřili jim. Já alespoň myslím, že bylo pro nás bezpečnější, když jsme na noc byli z dosahu sekerníků z císařovy osobní stráže. Naši velitelé prostě zdvořile prohlásili, že principi Alexiovi prokázali už tolik služeb, že ani tentokrát mu nemohu odmítnout jeho prosbu.

Ubytovali jsme se tedy na protějším břehu přístavu a žili jsme tam v pohodlí a nadbytku, neboť Řekové nám dodávali všechno, co jsme potřebovali, takže bylo mezi námi v proudu ustavičné obchodování. A my sami, kdykoli se nám zachtělo, mohli jsme si zajít do města na nákupy i na prohlídku, neboť jsme se nemohli nabažít pohledu na všechnu nádheru, jež je tu nashromážděna. Buď jsme se přes přístav přeplavili bárkami, nebo jsme jeli oklikou po mostě, o kterém jsem se už zmiňoval, každý prostě tak, jak se mu líbilo.

Jednou jsem v Cařihradě zašel do jakési uličky blízko hradeb, kde mě překvapil nečekaně krásný palác. Právě u něho zastavila nosítka a vystoupila z nich vznešená žena neobyčejné krásy. Zmiňuji se o tom už teď, ačkoli teprve později se ukázalo, jak mi to náhodné setkání bylo osudné. Jinak mám příčinu, abych na ně jen nerad vzpomínal. Ale ještě o tom uslyšíte.

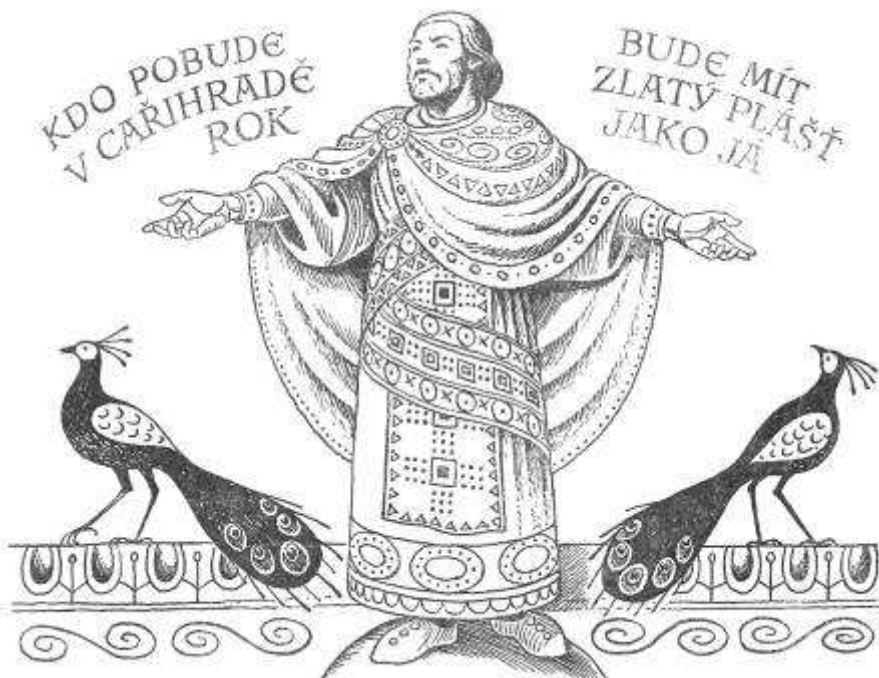
O Cařihradu samém bych vám už chtěl jen povědět, že když jsem poznal všechny jeho krásy, zatoulal jsem se někdy i do jeho úzkých, tmavých a páchnoucích uliček, kde nebylo už dvakrát bezpečno. Neboť vězte, že jak ani nemůže být jinak, Cařihrad neobývají jen urození páni a boháči ve svých palácích obklopených zahradami, ale i nuzní chudáci, chátka a zloději. Říkali mi dokonce, že zlodějů je tu bezpočet. A to jednak proto, že jsou chabě stíháni a trestáni, jednak proto, že jsou málokdy dopadeni. Proto je město Cařihrad bohaté nejen majetkem, ale i zločiny. Po tom všem, co mi bylo řečeno a co jsem sám poznal, řekl bych, že to velkolepé město, které je chloubou Řeků, se sice vynáší svým bohatstvím a poklady, ale zároveň se o ně bojí, neboť je to město v sobě zkažené, které kdekoho klame a zklame, takže pak nikomu nedůvěřuje z obavy, aby nebylo samo oklamáno.

ZLATÝ PLÁŠŤ

ČÍM DÉLE JSME PRODLÉVALI V CAŘIHRADU, tím více se mé původní okouzlení měnilo v omrzení, rozčarování a znechucení. Na odív vystavovaný přepych budil lačnou závist, touhu co nejdříve zbohatnout. Ukazovali nám v Cařihradě jednu bránu, která se nazývá Zlatý plášť. Je ozdobena velkou koulí, která je celá ze zlata a na níž stojí socha s velkým zlatým pláštěm. Nápis na bráně, vztahující se k té postavě, praví: Kdo pobude v Cařihradě rok, bude mít zlatý plášť jako já. Zlatý plášť tu láká a svádí na každém kroku a budí touhu po zlatě, po penězích, po kořisti. Tak ne jeden z hrabivých Benátčanů, ale obávám se, že i z našich křižáků, začal bažit po rychlém obohacení. Příliš snadno se v přebohatém Cařihradě zapomínalo, že touha po penězích je opakem vznešených cílů křižáků a rytířů. A pro tento svůdný Zlatý plášť jsem začínal nenávidět skvělé, ale šalebné a proradné město, jež rozvracelo mysl a srdce mužů, kteří ještě včera byli schopni bezmezné obětavosti a vrcholného hrdinství, zatímco teď malátněli v požívačnosti, kupčili a hýřili.

Prokletá lačnost po zlatě se v našich řadách šířila jako nakažlivá nemoc. Zbrojnoš Vojen už od rána hubuje: „Osvobodili jsme Cařihrad, vrátili jsme jim pravého císaře, ale co za to máme? Tím, že se město vzdalo, přišli jsme o zaslouženou kořist a musíme se spokojit jen sliby, z kterých nic nekouká.“ V jeho hořkých slovech věčného reptala se skrývalo zrno pravdy, i když si zatím nikdo nemohl stěžovat, že by nebyl dobře zaopatřen. Kdo bažil po odměně na ruku, byl roztrpčen, hlavně těmi věčně odkládanými sliby. Už abychom byli z Cařihradu co nejdříve pryč!

Celá výprava, po které jsem tolik dychtil, mi od Benátek přes Zadar až po Cařihrad způsobila zatím jen roztrpčení, takže jsem tím více prahnul po očistě, kterou mi může poskytnout jen posvěcený boj proti Saracénům ve Svaté zemi. Tam se snad utiší bolest nad marně ztracenými životy obou mých přátel. Slibovali nám, že nás vypraví do Sýrie, jakmile splníme v Cařihradě svůj úkol. Místo toho však nastaly nové průtahy a odklady, to nejhorší, co může potkat člověka prahnoucího po činu.

Neboť vězte, že mladý princ Alexios váhal splnit své sliby a bez jejich splnění byl další osud naší výpravy opět na vážkách.

Záleželo na princovi Alexiovi. Císař Izák, osvobozený z vězení, byl muž zlomený ranami osudu, věkem a slepotou. Bylo proto rozhodnuto, že se vzdá vlády ve prospěch svého syna, našeho spojence. Jak bylo rozhodnuto, tak bylo i vykonáno. Den korunovace byl určen na svátek pana Petra apoštola, který připadá na první den měsíce srpna. Konala se v chrámu Boží moudrosti s nesmírnou slávou, poctami a přepychem, jak je to zvykem u byzantských císařů. Na vlastní oči jsem viděl, jak řecký patriarcha kladl zlatou korunu zdobenou drahokamy nevyslovitelné krásy na hlavu mladého císaře Alexia.

Po korunovaci jsme oprávněně čekali, že mladý císař splní, co slíbil. Ale to by císař Alexios nesměl být Řek. Dosáhnuv svého, spokojil se jen malou splátkou, která sotva stačila na úhradu přepravy z Benátek. Vrátili z těch peněz především zálohy zámožným baronům, jimiž vypomohli těm, kterým na přepravu vůbec chyběly

prostředky.

Něco vybylo i na mne a i ten menší peníz nám byl velmi vítaný, neboť po svízelných a odříkání, jež jsme měli za sebou, bylo v Cařihradě zač utrácet.

Povážlivější bylo, když naši předáci povolili mladému císaři odklad další splátky. Zřejmě z Cařihradu nespěchali, jeho Zlatý plášť je přitahoval. Zvali je k slavnostem a hostinám a všude je velebili jako osvoboditele. Markýz z Montferratu se točil okolo sestry francouzského krále Filipa Augusta, provdané teď v Cařihradě za jakéhosi velmože. Některá hrabata zase obskakovala sultána z Koniehu, který žil v Cařihradě ve vyhnanství, neboť byl podobně jako císař Izák připraven o trůn mladším bratrem. Sliboval rovněž hory doly, pomůžeme-li mu k návratu. Copak jsme však nějaké námezdní vojsko, které prodává své služby za peníze kdejakému pohanskému sultánovi?

Vyskytoval se v Cařihradě i jakýsi král černé pleti, s nímž se náš markýz a hrabata rovněž sešli v císařském paláci. Byl to núbijský král, který přijal křest a na znamení toho měl na čele vypáleno znamení kříže. Vypravil se ze své země, vzdálené prý přes sto dnů cesty, do Jeruzaléma k Božímu hrobu s doprovodem šedesáti mužů, z nichž mu cestou padesát pomřelo. Když se z Jeruzaléma dostal do Cařihradu, aby se i tady poklonil svatým relikviím, zbyli mu z jeho průvodců už jen dva. Měl v úmyslu vypravit se ještě k svatému Jakubu ve španělské Compostelle, odtud do Říma a pak zpátky do Jeruzaléma, kde si přál zemřít. Byl opravdu udivujícím příkladem křesťanské zbožnosti. Říkal, že v jeho zemi žijí pouze křesťané. Každému narozenému děcku vypálí místo křtu znamení kříže na čelo. Všichni, kdo o tom slyšeli, se tomu velmi divili a já samozřejmě s nimi. Ale nakonec při podobných marnostech čas zbůhdarma utíkal.

Naše smlouva s Benátčany končila svátkem rytířského patrona Michala, koncem září roku dvanáctistého třetího, kdy už jsem byl půldruhého roku z domova. Pokud jsme však bláhově věřili, že nás podle dohody z ostrova Korfu dopraví do Sýrie, byli jsme hořce zklamáni, neboť mladý císař se dohodl s Benátčany, že si nás podrží do příštího března. Vymlouval se, že Řekové k němu ještě nepřilnuli, protože byl dosazen s pomocí nás, cizinců. Nemůže prý proto opustit

svou sotva nabytou zemi, a kdyby v Cařihradě zůstal bez nás, Řekové by ho prý zavraždili. Do příštího března však hodlá upevnit svůj trůn a vyzbrojit se k společné výpravě.

Myslím si, že cařihradské poklady bohatě stačily, aby císař mohl splnit svůj slib, ale našim velitelům se odklad asi zamlouval. Avšak ti, kdo už na ostrově Korfu brojili proti cařihradskému dobrodružství a nechali se k němu přemluvit pouze proti svému lepšímu já, tvrdě naléhali, aby nás neprodleně dopravili do Sýrie, jak bylo slíbeno. Markýz z Montferratu a maršál Villehardouin však znovu užili své výmluvnosti, aby nám vysvětlili, že v podzimní nepohodě už bychom v Sýrii stejně nic kloudného nepořídili, takže by celá výprava byla uvedena vniveč. Zase se jim tedy podařilo udržet vojsko pohromadě. Zároveň byla prodloužena i smlouva s Benátčany, jimž byzantský císař za jejich služby nepřestával platit. Já byl už tak odevzdán do osudu, že jsem ani nereptal. Všechno se mi zdálo marné, když většina byla ochotná za dobré bydlo v Cařihradě zapomenout na dané sliby. Aby do toho sám svatý Mikuláš!

Když mladý císař Alexios takto dosáhl svého, chystal se hned rozšířit své panství za hradby Cařihradu. Opět přišel s prosíkem za námi: Páni Latinové, pomozte! Stačilo, aby zatřepal pytlíkem a ukázal na vidinu Zlatého pláště, a ihned mu bylo přeochoťně nabídnuto, že ho na výpravu doprovodí naše sbory, mezi jinými i sbor pana hraběte ze Saint-Polu, do něhož jsem byl zařazen s Amienskými i já.

Nic mi nemohlo být víc proti mysli. Neozdobil jsem se přece křížem, abych někde v Románii nastavoval život za zájmy císaře Alexia, který si nás verboval jako své žoldnéře po bok sekerníků z Anglie a Dánska, pohanských Pečeněgů a Kumánů! Jak však odříci?

Nemilého rozhodování jsem byl tentokrát ušetřen, protože ještě než náš sbor vytrhl, byl jsem s mnoha jinými postižen horečnatou nemocí, která se tu prý hojně vyskytuje z požívání zkažené vody. Proto si všechno, co se tenkrát udalo jako následek osudných odkladů, nechci-li říci pletich, zachovávám v paměti značně popletené. Vynasnažím se však vyprávět vše co nejpřesněji.

Po císařově odchodu se v městě Cařihradu začaly dít podivné věci, které vyvrcholily po jeho návratu a hrozily vyústit v naši úplnou

zkázu. My všichni, kdo jsme nedůvěřovali Řekům pro jejich přetvářku, věřili jsme ze všech nejméně jakémusi Murtzuflovi, kterého mladý císař propustil z vězení a učinil vladařem za své nepřítomnosti. Byl totiž znám jako veliký nepřítel cařihradských Latinů a vůbec všech, kdo poslouchali pana papeže v Římě, tedy hlavně nás křižáků. V tom měl většinu Řeků na své straně a tím spíš proti nám pochoval císaře.

Chtěli jsme se zajistit proti případným zvratům ve městě tím, že by byl do hradeb vybourán široký průlom, tak abychom tam mohli kdykoli vstoupit, kdyby nám chtěli zavřít své brány. Bylo také dohodnuto, že udatný pan Pierre z Braciéux setrvá s ozbrojeným sborem ve Vlacherském paláci, aby tam střežil naše zájmy. Ale uskutečnilo se z toho pramálo. Sotva se začalo bourat, už se zase stavělo, takže místo slíbeného průlomu vyrostlo ještě mohutnější opevnění. Nic určitého o tom však nedovedu říci, neboť jsem byl tenkrát velmi nemocen.

V oněch dnech, kdy jsem ležel v Estanoru neschopen pohybu a sotva při vědomí, střetli se cařihradští Latinové s proradným Murtzuflevn Nad městem se opět vyvalil kouř a zasvítily plameny. Požár, trvající několik dní, byl tak strašný, že ho nestačilo zvládnout sebevětší úsilí. Nepomohli ani naši, neboť nevěděli, co se ve městě děje, a báli se tam vstoupit ze strachu o své životy. Od toho požáru už skutečně nikdo z nás nevkročil za hradby prokletého města. Rovněž Řekové přestali chodit k nám do Estanoru s potravinami a za obchodem. Naopak všichni Latinové usedlí v Cařihradě opustili své příbytky a přeplavili se s rodinami a majetkem, pokud jej uchránili před plameny, pod naši ochranu do Estanoru. Napočítali jich na patnáct tisíc, bohatých i chudých. Ale nikdo mi nedovedl poctivě říci, co se vlastně stalo a kdo to zavinil.

O Všech svatých se vrátily naše tři sbory s mladým císařem z výpravy, při níž dobyly několik měst a opanovaly část země. Byl jsem už opět zdrav, ale ještě slabý a velmi znepokojený. Doufal jsem pouze, že markýz konečně prohlédne proradnost Řeků a uhodí na císaře, aby obnovil shodu a splnil své sliby.

Krátce po návratu z výpravy vrazil ke mně rozesmátý Robert z Clari. „Jen si představ,“ volal, „že už došla trpělivost i benátskému

dóžeti. Sešli se s císařem u přístavu. Císař přijel na koni, dóže vystoupil z galéry a bez obvyklých obřadů se přímo zeptal, kdy císař konečně zaplatí. Tu ten novopečený císař drze prohlásil, že se poměry změnila a že už svými sliby není vázán!“

„Ale na tom přece není nic k smíchu,“ zarazil jsem ho.

„Počkej,“ nenechal se Robert přerušit. „Císař se zkrátka vymlouval, že bylo odhaleno nějaké spiknutí, ale rozhořčený dóže vykřikl: Zapomínáš, chlapče, že jsme tě vytáhli z ...“

Ne, přece jen se zdráhám vyslovit to slovo, kterého podle Robertova vyprávění užil dóže. Snadno si je ostatně domyslíte. Řekl mu prostě, že ho strčíme zase tam, kde byl, když nám podle dohody řádně nezaplatí. „Varuji tě,“ křičel dóže. „Věz dobře, že ode dneška se celou svou mocí zasadím o tvou zkázu!“

Robert z Clari se tomu smál, když mi to vyprávěl, hlavně když vyslovil to slůvko *merde*, jehož Francouzi užívají. Použil-li ho dóže skutečně v rozhovoru s císařem místo obvyklých medových obřadností, v nichž si Byzantinci libují, pak musil být notně dopálen a císař notně překvapen. My oba s Robertem jsme to však pocítili spíše jako úlevu, že teď už je konec falešné hry, ústupků a odkladů a že s Řeky a jejich chlapeckým císařem konečně po zásluze zatočíme.

Náš pocit úlevy netrval pohříchu dlouho. Za několik dní byl v přístavu vyhlášen poplach. Cařihradští se s několika loděmi, naplněnými hořlavými látkami, pokusili úkladně zapálit benátské loďstvo, které tam kotvilo. Znamenalo by to zkázu nás všech. Tak vypuklo s Cařihradem nové nepřátelství.

Přestali jsme klidně spát, neboť bylo třeba střežit tábor i loďstvo před novým přepadením. Ale to byl jen začátek. Než jsme se vzpamatovali, ohromila nás zpráva, že bídák Murtzuflos zavraždil mladého císaře Alexia, že bývalý císař Izák Angelos zemřel žalem, když se o tom dověděl, a že se císařskou korunou ozdobil sám Murtzuflos, náš úhlavní nepřítel. To všechno nám vynesly ty osudné průtahy, důvěřivost v byzantské sliby a lačnost po penězích. Nenávidím Cařihrad a jeho Zlatý plášť!

ZOUFALSTVÍ

KDYŽ JSEM USLYŠEL TU JOBOVU ZVĚST, upadl jsem v zoufalství. Některá lidská povaha je už taková, že se v ní prudce střídají radostné nálady s největší skleslostí. Byl jsem po nemoci tak sláb, že jsem byl na každý podnět ještě citlivější, než když jsem byl zdrav. Ti ostatní to tak nebrali, ale já v zlověstném zvratu viděl boží trest za to, že jsme se z prokleté touhy po penězích nechali cařihradským dobrodružstvím odvrátit od výpravy do Svaté země. Cařihrad nám sice zázrakem spadl jako zralé jablko do klína, ale jen proto, abychom jej vzápětí ztratili, a to bez naděje opanovat jej znovu a bez prostředků na další cestu. I mých druhů se zmocňovala malomyslnost, když jsme přemítali o dalším osudu naší výpravy.

Právě ve dnech naší největší skleslosti se podle svého slibu vrátil k našemu vojsku zbožný pan Gunther z kláštera Pairisu ze své výpravy do Sýrie. Ani on nepřinášel dobré zprávy. Společně s fojtem Konrádem ze Schwarzenbergu předložili nám naléhavé poselství, abychom přispěchali na pomoc křesťanskému městu Akře, které už jen z posledních sil odolává obnovenému náporu Saracénů. Ano, právě tam v zámoří, nikoli před Cařihradem, bylo nás zapotřebí! Jak nebýt zoufalý? Nalezli se však i takoví, kdo říkali, že naopak my bychom v povážlivém postavení před Cařihradem potřebovali pomoc těch, kdo svévolně odpluli do Sýrie a oslabili tak naše vojsko, aniž v zámoří pořídili co dobrého. Valem tam umírali nakažlivými nemocemi nebo byli pobiti v nelítostných bojích. Dobrovolně šli vstříc zkáze a nám před Cařihradem chyběli. Nebylo však naopak naše místo po jejich boku, nezavazoval nás k tomu kříž, jež stále nosíme na svém rameni? Kdybychom byli ve Svaté zemi pohromadě, spíše bychom odvrátili saracénský nápor.

Když jsem však se zbožným panem Guntherem hovořil v jeho příbytku, pravil mi k mému největšímu překvapení, že sice bylo jeho povinností přednést poselství, ale po tom, co se dověděl, chápe nutnost, abychom zůstali před Cařihradem. Naše postavení je prý sice svrchovaně nebezpečné, ale ještě nebezpečnější by bylo vyplout na moře, neboť početné řecké loďstvo by se na nás mohlo obořit a poslat

naše lodi i s lidmi k mořskému dnu.

Pravil rovněž zbožný pan Gunther, že by bylo neodpustitelným hříchem před Bohem nechat císařství v rukou ukrutníka, který se provinil tak do nebe volajícím zločinem, jako je vražda pomazaného panovníka. Ten bídák Murtzuflos jistě nepomýšlí na návrat řecké církve k poslušnosti pana papeže v Římě, jak nám to slíbil jeho předchůdce, princ a potom císař Alexios. Už proto je válka proti Murtzuflovi spravedlivá. Podaří-li se nám tedy znovu opanovat Cařihrad a s ním celé císařství, získáme nejen odpuštění, ale dokonce pochvalu pana papeže v Římě. Nejinak bude odpuštěno i těm, kdo v boji padnou, pakli se předtím řádně vyzpovídají. To všechno mi svým přesvědčivým hlasem pověděl pan Gunther, který nepropadl zoufalství jako já, a potvrdili to i biskupové, jakož i ostatní duchovní doprovázející naše vojsko, když byly naše záležitosti projednávány na velkém shromáždění svolaném našimi vůdci.

Naděje je to poslední, co zbývá zoufalým. Dobře tedy. Vždyť skutečně nám nezbývá nic jiného než podruhé oblehnout město Cařihrad a pokusit se ho dobýt. Znovu si budeme rozbíjet čelo o jeho přepevné hradby, srazíme se v poli s přesilou, která už se podruhé sotva vyhne boji, nebo budeme pobiti v našem opevněném táboře vystaveném nepřetržitým útokům. Myslil jsem na to s hrůzou, neboť oblehnout podruhé Cařihrad byl čin proti všemu lidskému rozumu, čin nesmyslný, čin naprosto zoufalý. A přece jediná naše naděje byla v pokračujícím boji.

Mohli jsme v něm pokračovat jen proto, že jsme měli vůdce, kteří ani v největší tísní neztratili hlavu a vraceli nám s důvěrou i odvahu. Ostatně moji druzi nebyli zdaleka tak souženi obavami jako já. Nějak to dopadne, myslili si.

Ještě když císař Alexios a jeho otec Izák Angelos byli naživu, ale když už odmítali splnit dané slovo, našli výmluvný Conon z Béthune a hrdý maršálek Villehardouin dostatek zmužilosti, aby vstoupili do cařihradské brány, přímo do nepřátelské tlamy, a tam ve Vlachernském paláci vmetli oběma císařům do tváře kruté obvinění z věrolomnosti. Žádný smrtelník před nimi, a pokud vím, ani potom, neměl tolik odvahy, aby urazil císaře v jeho vlastním domě. Znamenalo to s holýma rukama dráždit lva v jeho vlastním doupěti.

A přece dovedli říci otevřeně, co císaři právem vyčítali, a právě jejich odvaha vzbudila takovou úctu, že nikdo z Řeků se ani nepokusil vztáhnout na ně ruku. Bez jakékoli překážky se vrátili z císařského paláce k nám. Takový příklad probouzí statečnost.

Podobně tomu bylo, když jsme teď vyzvali k boji hanebného Murtzufla, kterého nemohu nazvat císařem, ačkoli si posadil na hlavu císařskou korunu. Zahodili jsme strach a plni zoufalé odvahy jsme se chystali k nové válce, i když jsme nedoufali v šťastný výsledek.

Tak ze zoufalství a zároveň z obnovené odvahy začala ta nová válka, ve které každý, jak kdo mohl, činil zlo protivníku, na zemi i na moři. Střetli jsme se na mnoha místech a opět nebylo takřka dne, aby nedošlo ke krvavému měření sil. Bůh nás neopustil. Kdykoli jsme se utkali s Cařihradskými, vždycky byly jejich ztráty větší než naše. Z našich lodí pak byla zapálena a ztracena pouze jediná. A pokud jsme zachránili své lodě, nemáme příčinu si zoufat.

Protože nám docházely potraviny, vypravil se pan Jindřich, bratr hraběte flanderského, s jinými rytíři, jejichž lid trpěl zvláště velkou nouzí, aby ve vzdálenějším okolí opatřili, čím naplnit hladovějící žaludky. Podařilo se jim to s pomocí boží. Když se vraceli z nájezdu, zaskočil je sám Murtzuflos, ale statečný pan Jindřich se nezalekl a pobil mu nejen dva tucty nejlepších bojovníků, ale ukořistil i jeho osobní prapor s obrazem Matky Boží. Viděl jsem sám ten prapor, když jej ukazovali z lodi k hanbě Cařihradských na důkaz našeho vítězství nad Murtzuflem.

My i Benátčané jsme opět postavili praky a katapulty a pilně z nich ostřelovali hradby, brány a věže Cařihradu. Bedlivě jsme své válečné stroje střežili před výpady a snažili se všemožně škodit nenáviděnému městu. Měli jsme od rána do noci plné ruce práce, neboť ti prašiví Řekové nás nenechali ani chvíli na pokoji. K odražení našeho chystaného útoku se připravovali velmi obezřetně. Dřevěnými nástavbami zvyšovali své hradby i věže, takže se pro nás ze souše stávaly nedostupnými. Nikdy žádné město na světě nebylo a ani nemohlo být lépe opevněno. Byl jsem opět zoufalý, když jsem pozoroval, jak nejtěžší kameny, které jsme vrhali proti cařihradským hradbám, se o ně tříštily jako vejce. Zároveň jsem si však opakoval, že Benátčanům se už jednou podařilo ztéci cařihradské hradby, takže

se do zoufalství mísila znovu naděje.

Naši vůdcové neztráceli důvěru v konečný úspěch. Předem se s Benátčany dělili o kořist, o město, o celé císařství. Dohodli se, s benátským dóžetem Enrikem Dandolem, že dopřej e-li nám milý Bůh vynutit si znovu vstup do Cařihradu, bude všechna kořist shromážděna na jedno místo, aby byla rozdělena podle přijatých pravidel. Bude také vybráno šest mužů z našeho křižáckého vojska a šest z Benátčanů. Těch dvanáct složí přísahu, že novým byzantským císařem zvolí z našeho středu toho, kdo se ve prospěch země pro to nejlépe hodí. Nově zvolený císař dostane čtvrtinu z celé kořisti a k tomu palác Bukelion i Vlacherny. Zbývající tři čtvrtiny kořisti budou rozděleny napůl mezi Benátčany a naše křižácké vojsko. A věřte mi nebo ne, kdekdo už počítal, kolik na něho asi připadne!

Má být také zvoleno dvanáct rozvážných mužů z našeho vojska a taktéž dvanáct z Benátčanů, aby sbor těch čtyřadvaceti znamenitých mužů rozdělil léna a hodnosti mezi přední bojovníky. Lovci se prostě dělili o kůži medvěda, kterého ještě ani nevyslídili psi. Kameny vrhané z našich katapult se tříští o cařihradské hradby jako vejce, a kdykoli se jen přiblížíme k cařihradským hradbám, vystrkují na nás jejich obránci na posměch obnažený zadek! Dovedu si představit, jak by se můj otec jako zkušený válečník smál takovému dělení kořisti a lén před Cařihradem. Ale oba mí přátelé bratři z Clari mínili, že je docela prozíravé dohodnout se předem pro případ, že se náš podnik podaří. Že by Zlatý plášť zaslepil i je?

Touha po Cařihradu a jeho bohatství omámila ty, kteří rozhodovali o našem osudu, natolik, že už se dohodli, že všichni zůstaneme ve službě nově zvoleného císaře do března příštího roku. Pak se každý bude moci rozhodnout, chce-li odejít, kam mu libo, nebo zůstat. Už se vůbec nemluvilo o společné výpravě proti Saracénům do Egypta nebo do Svaté země. Naším cílem už není osvobodit Boží hrob, ale dobýt křesťanské město Cařihrad. Neodvrátí proto Bůh od nás svou tvář?

Na tom všem, co jsem řekl, se dohodla rada našich baronů s dóžetem a jeho rádci. Benátčané všechno schválili a teď má být návrh dohody předložen i nám. Schvalte to, pánové! Jako by šlo o pořad nějakých rytířských her, o pouhou maličkost. Nevím, co jiného

si o tom myslit, vždyť na tom stejně nezáleží, protože Cařihrad nikdy nedobudeme. Ten se ptá na to, ten na ono, ten pronese námitku, onen nadšený souhlas. Většinou přitom myslí na kořist, ojedinele snad i na slávu. Ale kdo myslí na Krista?

Nechtěl bych tu trčet další rok za cizí zájmy. Ale nakonec dohodu všichni schválíme. Stejně je to pro nic. Cařihrad nebude nikdy náš a tím odpadne i roční služba novému císaři, který nebude nikdy zvolen. Připadá mi to, jako bychom se všichni pominuli rozumem. Už málem rok trčíme před Cařihradem, z domova jsem přes dva roky...

Ale druzí se tváří, jako by všechno bylo v pořádku. A proč vlastně bych měl mít pravdu já, a ne oni? U pupku mého patrona, svatého pana Víta, copak se mám nechat opít jako oni? Mám přece svůj rozum, který mi říká, co chci, oč usiluji, co jsem slíbil a co mi bylo slíbeno. Je mi z toho prostě nanic. Nakonec mi nezbývá než držet s ostatními, i když se tomu vzpírám. Dobudeme Cařihrad a na jiném nezáleží. Alespoň se pomstím.

Kdykoli jsem se však užuž smiřoval s osudem, stihla mě vždy nová rána.

Na osmý den měsíce dubna onoho roku dvanáctistého čtvrtého připadal třetí postní čtvrtek před nedělí Laetare, jež Francouzi slaví jako střed půstu velkým veselím, podobně jako se u nás doma oslavuje masopustní úterý. Mně však do smíchu nebylo. Naložili nás opět do lodí, aby nás přepravili na výchozí místa k všeobecnému útoku na cařihradské hradby. Tentokrát mě pohled na koráby a galéry, které se vznešeně nesly přístavem a zvolna se rozvínovaly do řady na půl francouzské míle zšíří, zanechal lhostejným. Nebylo z čeho se radovat.

Povel k útoku byl dán teprve v pátek. Vrhli jsme se na město V zoufalé, slepé zuřivosti nejméně na stu míst. Benátčané útočili z lodí a zápasili ze svých visutých můstek proti posádce na hradbách muž proti muži dlouhými kopími. My jsme se opět vylodili koňmo na břeh a zůstali jsme v sedlech, abychom kryli útok jiného oddílu, který sesedl a pokoušel se přistavit žebříky k hradbám v dešti kamení a střel. Přes všechno hrdinství byli znovu a znovu odráženi, jak ani nemohlo být jinak. Stejně se vedlo i jinde. Jen naší nesmírnou houževnatostí se boj protahoval.

Bylo mi trapné nečinně přihlížet, jak druzí bojují a umírají. Nakonec ovšem dojde i na nás. Než jsme však dostali rozkaz k útoku na hradby, otevřela se nedaleká městská brána a z ní vyrazila sešikovaná byzantská jízda. Než jsme se nadali, utkali jsme se s ní v tuhém zápolení.

Aby měl náš úder patřičnou sílu, rozjeli jsme se proti nim s podvrženým kopím, nejprve v klusu, pak cvalem. Tentokrát neuhnuli a rozjeli se proti nám. Sotva jsem vydržel nebezpečný otřes, když jsem se srazil s protivníkem, kterého jsem si zvolil. Sražený Řek se válel v prachu. Konečně jsem zažil úspěch v rytířské srážce, ale nic slavného na tom nebylo, co by mě potěšilo. Alespoň jsem pomstil Radka a Jana z Valu. Odhodil jsem jako přítěž nalomené kopí, chopil se meče, který mi v boji zblízka, díky Bohu, dobře posloužil. Jenže Cařihradští nás teď zle tisknou ze všech stran, zatlačují nás, jsou dva, tři na jednoho z nás a ne jeden z našich padá před mýma očima z koně na zem, kde je rozdupán kopyty. Je to strašlivá řež. Aliaume a Robert z Clari se ještě drží, ale nakonec i oni přehazují štít na záda, obracejí koně a berou mě s sebou.

Opustili jsme ztracený boj proti přesile, jež nás sevřela železnými kleštěmi. Vězte, že onoho nešťastného pátku byl náš útok na všech místech zmařen a my všichni, kdo jsme se vylodili na pevnou zemi, byli jsme silou nepřítele vrženi zpátky na lodi a mohli jsme mluvit o štěstí, když jsme se vrátili na své koráby.

Neboť víc než jeden udatný rytíř padl před cařihradskými hradbami. Ani Benátčané nepochodili lépe. V onen neblahý páteční den utrpělo naše vojsko větší ztráty než Cařihradští.

Smutně se vracely naše lodě z dostřelu městských hradeb. Jen několik z nich ještě pokračovalo v ostřelování města z velkých praků a katapult, snad aby zastřely naši porážku. Bylo tři hodiny po poledni...

Ale ještě týž večer v kostele obce Estanor, kde byly naše příbytky, se společně s Benátčany konala nová porada velitelů. Zatímco se radili a my čekali na jejich rozhodnutí, pronesl jsem svůj názor, že by pro nás pro všechny bylo nejlepší odtrhnout se konečně od toho prokletého města, které nás stojí jen krev a životy a zdržuje nás od našeho cíle ve Svaté zemi. Byl jsem však ostatními ukřičen. Snad mě

považovali za zbabělce; alespoň ti, kdo mě neviděli bojovat před městem.

Ostatní mluvili jen o tom, jak to zařídit, abychom příště dopadli lépe než dnes. Aliaume mínil, že bychom měli zaútočit od moře, ale z té strany, kde hradby nejsou tak vysoké, Robert mu však pohotově vysvětlil, že tam v úžině je takový proud, že by tam benátské lodě nemohly k útoku zakotvit.

V hlavním stanu se po prudké výměně názorů dohodli, že odpočati a s novou silou obnovíme útok v pondělí. Benátčané prý vymyslili nějaký nový způsob, jak zvýšit účinnost svého náporu. K útoku na jednu z věží cařihradského opevnění prý nestačí jediná loď. Proto prý sváží k sobě dvě lodi tak těsně, aby se mohlo po visutých můstcích útočit proti jedné věži ze dvou lodí zároveň se zdvojnásobenou silou. Já sám už nedoufal v nic. Ti druzí byli však Cařihradem jako posedlí. Sám ďábel nám nastrčil to město do cesty a mával na nás Zlatým pláštěm.

Přiznávám to otevřeně: zbývající dny a noci před rozhodným útokem jsem proklínal den, kdy jsem se rozhodl opustit poklid milevského kláštera a přijal jsem kříž. Litoval jsem, že jsem se alespoň včas neodtrhl od pokřivené výpravy s těmi, které k tomu vedly hanebnosti, jež se děly v Zadru.

Bože, ach Bože, jak nebýt z toho zoufalý!

Nikdo mi však nerozuměl. Cítil jsem se osamělý víc než kdykoli předtím. Nerozuměl jsem si už ani s Robertem a Aliaumem. Myslil jsem na to, že vysvobození by mi mohla přinést jen čestná smrt. Modlil jsem se: „Bože, dovol mi, abych mohl zemřít ve Tvých službách a dosáhl tak ráje!“ Smrti jsem se rozhodně nebál. Nebyl jsem zbabělý. Zoufalství je snad ještě mučivější než strach.

DOBYTÍ CAŘIHRADU

V NEDĚLI, V PŘEDVEČER DNE, kdy jsme měli znovu zaútočit na Cařihrad, sloužili pro celé vojsko mše, vyzpovídali jsme se a přijali

svátost těla a krve Kristovy. Naši duchovní nás vybízeli, abychom v případě vítězství odevzdali všechno ukořistěné zlato, stříbro, drahé látky a jiné cennosti, pokud jejich cena převyšuje pět penízů, tak aby potom mohly být spravedlivě rozděleny. Sami si z kořisti kromě zbraní smíme ponechat jen potraviny a různé nářadí pro svou potřebu. Připomínali, že se nesmíme dopustit násilí na žádné ženě pod trestem smrti, a výslovně jsme přísahali, že nevztáhneme ruku na žádnou osobu duchovního stavu, leda snad v spravedlivé sebeobraně. Máme šetřit i kostely a kláštery. Nebylo možno zastříti, že bojujeme proti křesťanům. Jinak ovšem nemusíme mít obavy o spásu svých duší, budeme-li zabíjet Řeky a jejich pomocníky, protože jsou *to* zrádci, kteří nedodrželi sliby a vztáhli vražednou ruku na svého zákonného panovníka.

Mistr Jean Faicete, který mluvil k našemu sboru, pravil, že Řekové, kteří se odřekli pana papeže v Římě, jsou horší než židé, protože všechny, kdo se papeže přidržují, nazývají psy. Kněžím přísluší vykládat zákon boží, nám přísluší věřit. Ale bojovná řeč Mistra Faicete spíše rozjitřila mé svědomí, které se bouřilo proti boji, v němž opět šel kříž proti kříži. Nechce se mi *věřit*, že Řekové, vyznávající Krista stejně jako my, by byli horší než pohané. Mám s nimi ovšem vlastní účty a pro svou pomstu budu s nimi statečně bojovat, aby mě nemohl nikdo podezírat ze zbabělosti. Posvátné nadšení však ve mně nastávající boj nevzbuzuje, ani netoužím po kořisti.

Když se nám dostalo rozhřešení, postarali se, aby nikdo z nás už neměl před bojem příležitost hřešit. Bylo to na místě, neboť v našem ležení před Cařihradem se hřešilo až přespříliš. Času, který nám zbýval, použili naši velitelé, aby nás seznámili s našimi úkoly. Útok má být tentokrát soustředěnější a bude veden převážně ze strany moře.

Naše páteční pokusy poškodit hradby pomocí strojů, které nazývali podivnými jmény, jako *kočky* a *svině*, selhaly. Z hradeb totiž zasypali přístřešky, jimiž ty důmyslné stroje byly chráněny, tak těžkými balvany, že všechny ty kočky a svině rozdrtili. Ti, kdo je obsluhovali, se sotva stačili zachránit útekem. Z vysunutých můstek benátských lodí se přece jen jevilo snazším dosáhnout vrcholu

hradeb. Pohříchu dovedli sice Benátčané šplhat po stožárech jako datli, ale neosvědčili se příliš v boji zblízka. Proto se máme my, křižáci a rytíři, pokusit o zteč cařihradských hradeb z benátských lodí.

Onoho památného dubnového pondělí byli jsme tedy připraveni k útoku z lodí společně s Benátčany. My Amienští jsme byli na svém korábu připraveni jako záloha, která bude jednat teprve podle toho, jak dopadne pokus o zteč prvních úderných skupin. Buď podepřeme jejich útok, nebo se pokusíme o vlastní nápor ze souše.

Bylo to poprvé, co jsem viděl benátské lodi v útoku. Zatím jsem o tom jen slyšel, neboť my rytíři jsme dosud zasahovali z pevniny, takže jsme neměli možnost pozorovat Benátčany při práci. Počínali si znamenitě. Obdivoval jsem, jak důmyslně chránili paluby proti střelám a kamenům, vrhaným z hradeb, přístřešky z čerstvých prken spojených révovými úponky. Benátčané sami účinně opláceli střelbu, pouze zápalné střely se mýjely účinkem, protože Cařihradští prozíravě chránili své dřevěné nástavby na hradbách mokkými hovězími kůžemi. Totéž ovšem činili i Benátčané na ochranu proti ohni vrhanému Řeky.

Ačkoli jsem se stále cítil jakoby otupen, musím přiznat, že vzájemné ostřelování, provázené ohlušujícím rachotem, bylo i pro mne vzrušující podívanou, pokud se náš koráb držel mimo dostřel. Napjatě jsem pozoroval, jakou škodu působily vrhané kameny na hradebních ochozech, nejednou ovšem i na lodích, z nichž odlétávaly kusy trámů a prken a obrovské třísky, velmi nebezpečné. Ačkoli jsme vítali každý zásah Benátčanů, uvědomoval jsem si, že ani ta nejúčinnější střela nám město nedobude. Bylo nás příliš málo. A jak se dostat na hradby?

Cařihradští zvýšili své hradby z přímořské strany do té míry, že sotva čtyři, nanejvýš snad pět největších benátských lodí bylo s to dosáhnout svými stožáry výšky zdí a věží, aby na ně bylo možno zaútočit z důmyslných můstků připevněných k vrcholu stožáru. Nadto naše lodě zápasily s nepříznivým proudem a vlnobitím, které je hnaly od cařihradských hradeb. Už jsme myslili, že se jim nepodaří přilnout k hradbám a rozčilením jsme skřípali zuby a bezbožně kleli, zatímco z hradeb se vysmívali našemu bezmocnému vzteku.

Nechtěl jsem se na tu marnou námahu už ani dívat, když tu blahodárná boční vlna hodila jednu z útočných lodí přímo k jedné z věží. Bojovníci připravení na můstku oné lodi toho okamžitě využili. Viděl jsem, jak jeden Benátčan se obratně zachytil rukama i nohama na věži, aby nám vzápětí zmizel z dohledu, neboť se mrštně vsoukal do jedné ze střílen. Hned za ním, sotva se loď opět příhodně naklonila, následovali dva francouzští rytíři, z nichž v jednom poznal Robert z Clari podle znamení ve štítě statečného Andrého z Ureboise.

Pozdravili jsme prvý úspěch jásavými výkřiky, snad předčasně, neboť jsme neměli ani zdání, co se s nimi děje uvnitř věže. Anglové a Dánové je tam snadno mohli rozsekat válečnými sekýrami. Trnul jsem hrůzou, brzo-li se pochlubí jejich uťatými hlavami. Nestalo se tak a mohli jsme tedy dále doufat, že pevné brnění a pomoc Boha, který nás sice zkouší, ale nakonec nám nedá zahynout, zachrání oba rytíře před smrtelnou ranou. Zatím za nimi do věže vnikali další bojovníci.

Když naše napětí vrcholilo, uviděli jsme, jak z otvoru ve věži spouštějí provaz. Udrželi se tedy! Ihned provazem připoutali loď pevně k věži. Teď už po stěžňovém žebříku a dále po můstku mohli na dobytou věž, která se stala naším předmostím, proudit další a další bojovníci. Kdo by nejásal nad takovým průlomem do cařihradské obrany! Modlili jsme se, aby ti tam nahoře se nejen udrželi, ale ještě více rozšířili své předpolí.

Jenže mořský proud začal opět strhávat loď zpátky, dřevěná věž praskala a otřásala se, takže se zdálo, že ji loď každou chvíli strhne s sebou; tím by byl zmařen náš úspěch a ti nejstatečnější by zaplatili životem. Proto Benátčané, kteří se vyznají v námořnictví, loď od věže opět odvázáli a nechali ji volně kolébat na vlnách.

Bůh tomu chtěl, že právě v té chvíli se podařilo jiné lodi totéž co lodi první.

Vzednutou vlnou se naklonila do té míry k jiné z cařihradských věží, takže tam naši mohli proniknout z útočného můstku. A právě na té lodi byl největší z našich reků, pan Pierre z Bracieux!

A·D·1204
CAŢHRAD

Zmocnili jsme se tedy už dvou věží na cařihradských hradbách. Úspěch udatného Pierra z Bracieux, který od svých chrabrých činů za bojů o Galatskou věž se stal miláčkem všech, byl uvítán hromovým jásotem tisíců hrdel, jenž na chvíli přerušil nepřetržité burácení kamenů tříštících se o cařihradské hradby.

Teď přišel náš okamžik. Jakmile náš velitel pan Petr z Amiensu shledal, že dvě z cařihradských věží jsou pevně v našich rukou, dal rozkaz, aby naše loď přirazila těsně pod hradby, kde byl úzký pruh břehu. V mžiku jsme sestoupili na ten úzký pás země mezi hradbou a mořem. Jakmile jsem se však rozhlédl, povšiml jsem si, že ve zdi bylo patrné místo, kde dříve asi bývala branka. Teď však byly veřeje odstraněny a otvor zazděn, zřejmě však jen narychlo a nedostatečně. Bylo nás tam s panem Petrem z Amiensu asi deset rytířů a okolo šedesáti zbrojnošů, mezi nimi i můj Vojen a Mikeš. Okamžitě jsme se pustili do díla a musím říci, že zvláště Aliaume z Clari, třebaže byl klerik, počínal si při útoku neobyčejně obratně. Při dobývání Cařihradu zasloužil si chválu hned po udatném Pierru z Bracieux.

V dešti kamení, jež na nás metali z hradeb, stačili jsme štíty kryt ty z našich, kteří se chopili beranidel, motyk a jiného nářadí, aby prolomili zazděnou branku. Zdivo zde bylo daleko povolnější než přímo v hradbě. Horší bylo, když na nás začali lít vařící smělu a metat oheň. Několik našich bylo zasaženo, měli jsme mrtvé a raněné bolestně sténající.

Jen božím zázrakem jsme nebyli pobiti do jednoho. Sotva kdo by z nás zůstal naživu, aby o tom mohl vyprávět, kdyby na nás svrhli další dávku ohně a směly. Ohnivý příval však ustal, jako když utne. Pokud byl vůbec čas uvažovat, usoudil jsem, že se asi naši zmocnili z dobytých věží úseku hradeb nad našimi hlavami a tím nás zachránili. Se zvýšeným úsilím jsme bušili do zazděné branky, každý tím, co měl po ruce. Konečně se objevil průlom.

Náš radostný pokřik byl však rázem ztlumen, když jsme otvorem spatřili takové množství lidu, jako by se tam shromáždila polovička celého města. Otevřeli jsme si přístup do cařihradských ulic, kdo by se však odvážil tam vkročit!

Přes mocnou touhu proslavit se při dobytí Cařihradu jsem zaváhal, což poskytlo čas Aliaumovi z Clari, aby mě předešel. Byl to vlastně

tak nesmyslný čin, jako když Jan z Valu vyjel sám proti celému byzantskému vojsku. Chudák Robert byl činem svého bratra tak zděšen, že se ho křikem i rukama snažil strhnout zpátky. Avšak Aliaume, kterého jsem znal jako rozvážného, někdy až skoro pomalého mladíka, se mu vyprostil a hrdě vstoupil prolomenou brankou do nepřátelského města. Ze svého místa jsem nemohl dohlédnout, co se dělo za průlomem, slyšel jsem odtamtud jen pokřik a hlomoz, patrně jak se Řekové vrhli na nešťastného Aliauma. Ve chvílce se však v průlomu opět objevil s nepohnutou tváří a s mečem v ruce nás pobízel, abychom za ním vstoupili do otvoru, protože na Cařihradské padla taková hrůza, že se neodvažují bojovat. Stačilo, aby nás viděli na hradbách a za hradbami, aby svou věc měli za ztracenou.

Skokem byl u Aliauma opět Robert, za ním já, ale už se za námi dral brankou i náš velitel Petr z Amiensu. Vkročila nás do města hrstka odvážných rytířů a sotva na šedesát pěších bojovníků, vlastně jen směšně nepatrný hlouček proti tomu obrovskému počtu lidu, který nás zpovzdálí obklopoval, ale neodvážili se zaútočit. Potvrdilo se, že statečnost nezáleží na množství, ale na duchu, neboť Řekové, třebaže v přesile, byli jati hrůzou. Nás vedla vůle vítězně dokončit svůj boj, a bude-li nejhůř, prodat svůj život co nejdraž.

Byla v tom odvaha vedrat se s tak malým hloučkem do města Cařihradu. Těm pěšákům jatým strachem mohli jsme snad nejen úspěšně čelit, ale dokonce proti nim i zaútočit. Zarazil se mi však dech, když se přímo před námi objevil jízdní oddíl, jak právě příklusal postranní ulicí. V jeho čele byl tak nádherně oděný jezdec, že mi napadlo, není-li to dokonce sám Murtzuflos. Jistě to byl jeden z nejvyšších byzantských velitelů.

Má první myšlenka byla, že je všemu konec. Teď se na nás vrhnou a rozsekají nás na kusy. Zahynu tu bídne jako Radek, už nikdy neuvidím Klokoty, otce, Ludmilu, všechny ostatní, jež jsem měl rád...

Nevím, jak je to možné, že v tak kratičké chvíli projde člověku hlavou tolik myšlenek. Snad je to tím, že když se octneme v neštěstí, snažíme se zachytit alespoň paprsek naděje. Kdybychom alespoň věděli, jak je jinde, zdali i na jiných místech pronikají naši do města!

Možná, že pomoc je už bližší, než je možno si pomyslit. Snad stačí vydržet jen krátkou chvíli, prostě se nedat.

Tak nějak jsem asi uvažoval, když jsem se ocitl čelem proti čelu byzantských jezdců. Také oni se překvapeně zarazili, jakoby v rozpacích, co počít. Ta chvíle, než se rozhodnou na nás udeřit, se mi zdála nekonečná. Už jsem se neovládl a vykřikl strašnou kletbu. Ale oni, místo aby se na nás vrhli a skosili nás jako ženci obilí, na povel svého honosného velitele obrátili a odklusali zase pryč. Mně nezbyvalo, než abych svou kletbu opakoval.

Ostatní zůstali jako přimrazení, neschopni slova, natož pohybu. Potom však i oni začali křičet úlevou, mávat zbraněmi, a s obnovenou bojechtivostí se rozběhli proti nepříteli. Cañhradští pěšáci, kteří nás obklopovali, se ani nepokusili o odpor a zděšeně nám uvolňovali cestu – hrstce rytířů a půl stovce zbrojnošů!

Ulice mezi domky a zahradami, jimiž jsme teď postupovali, byly rázem jakoby vymetené, bez živáčka. Poschovávali se před námi do zabarikádovaných domů, skryli se za ohradami zahrad. Pokud se některý zoufalec odvážil vystrčit hlavu z okna nebo nás dokonce ohrožovat šípem či kamením, šeredně na to doplatil. Byl to boj bez slitování. V tu chvíli, kdy nám všem šlo o krk a přitom vítězství bylo na dosah ruky, příliš snadno se zapomnělo na sliby učiněné před bojem, že se vyhneme nelítostému krveprolití.

Opatrně jsme postupovali od stavení k stavení, neustále ve střehu. Co chvíli jsme se ohlíželi, jak je za námi, neboť nejspíš jsme mohli být napadeni právě ze zad. Ale tam bylo ticho. Potom jsme zahlédli, jak jednou příčnou ulicí k nám běží byzantští pěšáci. Utíkali ve zmatku. Prchali. Někteří z nich už odhodili zbraně. V bezhlavém útěku nám vletěli přímo do náruče a pobíjeli jsme je jako dobytčata, bez ohledu na křik a prosby. Kypěl v nás vztek proti řecké proradnosti, chtěli jsme nepřítele co nejvíc zastrašit a tak s ním co nejrychleji skoncovat. Nebyl prostě čas ani chuť brát je do zajetí.

Za zbabělými Řeky, kteří teď leželi u našich nohou v kalužích krve, objevil se hlouček našich, označených kříži. Nebyli jsme tedy v městě sami. Křik, který k nám začínal doléhat, výmluvně prozrazoval, že se bojuje v širokém prostoru města. A když jsme spatřili naše první jezdce, bylo nám to znamením, že se nám podařilo

proniknout do Cařihradu nejen od moře, ale i ze souše, některou z bran.

Všude okolo nás panoval nepopsatelný zmatek. Ulicemi pobíhali ozbrojení i neozbrojení Řekové, také ženy a děti, koně a psi, mezci, osli a ovce i kozy. Naši sráželi k zemi kdekoho. Snažili jsme se hlavně zmocnit se koní, ale mnozí sahalí už i po jiné kořisti, která se nabízela. Řekové, jako by už dočista ztratili hlavu, se vůbec nebránili. Než by se pomodlil otčenáš, bylo na ulici tolik mrtvých a raněných, že to nebralo konce. Topili jsme se přímo v krvi, ale nic nás nesmělo zarazit na cestě k úplnému vítězství. Nesmíme za nic připustit, abychom o ně byli připraveni, neboť válečné štěstí se ještě mohlo obrátit proti nám, jak se nejednou stávalo v dobytém městě, kde byli domnělí vítězové zaskočení.

Poštěstilo se mi zmocnit se koně bez pána a v jeho sedle, v doprovodu několika pěšáků, jsme postupovali dále do města. Byl bych se rád dostal k některé z bran, abych ji otevřel našim. Kdekdo teď před námi prchal, takže jsme téměř vítali, když se nám alespoň někdo pokusil postavit na odpor. V nesmírném městě jsme se však nebezpečně ztráceli v pokřivených uličkách a začínali jsme již být unaveni nesmyslným zabíjením. Jako bezděčný velitel našeho hloučku jsem si uvědomil, že se nesmím odtrhnout od ostatních, abych se nestal obětí zákeřného útoku. Proto jsem upustil od svého úmyslu zmocnit se některé brány a otevřít ji. Shledával jsem, že i jiné rozptýlené hloučky se shromažďují na jednom z prostornějších cařihradských náměstí, kam nás svolávali smluveným znamením rohů. Odtud jsme se pak společně stáhli k úseku hradeb a věží, které byly už pevně v našich rukou. Staly se teď naší oporou, zejména když za nimi v plné pohotovosti kotvily naše lodě.

Nesměli jsme se na noc rozptýlit po městě, ale musili jsme přes noc, do zítřejšího dne, udržet své předpolí ve městě, abychom z této základny mohli pokračovat v boji o Cařihrad. Zatímco se mi Vojen a Mikeš starali o lůžko a sháněli něco k snědku, přetřásali jsme s Robertem události dnešního dne a přemýšleli o zítřku už s trochu chladnější hlavou.

Zdolat hradby byl nejtvrďší oříšek, ale vyhráno jsme zatím měli jen napůl, neboť kdyby Cařihradští za něco stáli a vzchopili se k

obraně, mohlo by trvat ještě několik dní, ne-li týdny a měsíce, než bychom to obrovské město s našimi poměrně slabými silami dobyli dům po domu, ulici po ulici, palác po paláci. To, co se nám podařilo dnes díky překvapení a zmatku v nepřátelských řadách, nemusí se už zítra opakovat. V nových pouličních bojích by Cařihradští mohli uplatnit svou početní převahu. Skutečně se prý soustřeďují ve velkém počtu u Vlachernského paláce, ne právě daleko od nás. Jaká škoda, že den nestačil, abychom dokončili své dílo.

Nechtělo se mi to ani domyslit. Byl jsem ostatně na smrt unaven, ale přece jen jsem dlouho nemohl usnout na lůžku, které mi pečlivě vystlali naši zbrojnoši. Rušily mě vidiny toho, co jsem měl za sebou, té strašné krvavé lázně, ale i toho, co nás čeká. V městě to stále ještě hlučelo jako v úle a já napjatým sluchem nepřestával sledovat, zdali už zákeřní Řekové nevyužívají noci, aby nás napadli. Věděl jsem, že máme rozestaveny hlídky, aby nás včas varovaly, vzpomínal jsem však na vyprávění otce o záškodnících, kteří se dovedou v noci připlížit k lůžku a podříznout hrdlo. Takovou smrtí bych nerad skončil právě teď, když pád Cařihradu je na dosah ruky.

Sotva se mi začaly klížit oči, vyburcovali nás, že v městě hoří. Ačkoli nebyla ještě půlnoc, bylo od ohně světlo, jako by už vycházelo slunce. Hádali jsme, že oheň založili Řekové, aby nás vykourili, ale Robert z Clari nás uklidnil, že to byli naši, a to přímo lidé markýze z Montferratu. Hradbou ohně nás prý naopak chrání proti případnému útoku Řeků. Požár se neustále šířil a vydržel nejen do rána, ale jak jsem se později dověděl, až do večera příštího dne. A tento třetí požár, který postihl Cařihrad za naší přítomnosti, pohltil tolik domů, kolik jich dohromady čítají tři velká města ve francouzském království. Tak mi to alespoň vylíčili.

Za zmatku, který požár vyvolal, nebylo na řádný spánek už pomýšlení. Přemožen únavou, zdíml jsem si teprve k ránu, a to už mě zase budili, že je čas vzít na sebe oděň a připravit se k nástupu.

Slunce rozsvítilo oblohu k novému dni. Bude to den rozhodnutí, nebo jen další den v řetězu našich útrap? Byl jsem však tak malátný, nevyspalý a jakoby zpřerážený po včerejším pouličním boji, že mě ta palčivá otázka přestávala vzrušovat. Nu co, bude-li dnešek horší včerejška, nedá se stejně nic dělat. Vůz už je rozjet a nelze ho

zastavit.

Šikovali jsme se k spořádanějšímu boji, než byl v cařihradských ulicích sveden včera. Z lodic nám přivedli naše koně, takže budeme bojovat opět jak se sluší. Na koně, kterého jsem ukořistil včera, jsem posadil Vojena, aby bojoval jako jízdní zbrojnoš. Cítil se tím velmi poctěn, ale zasloužil si to, neboť v bojích o Cařihrad přes své reptání projevil nejednou obětavou statečnost.

Byli jsme dobře připraveni, ale pro větší jistotu jsem se ještě zvlášť vroucně pomodlil k svému patronu, svatému panu Vítovi, i k ochránci nás rytířů, urozenému panu Michaelovi, archanděli. Pomyslel jsem si: Kdyby tak milý Bůh byl dnes ochoten pro mne udělat, co bych ochotně učinil sám, kdybych byl já na jeho a on na mém místě!

V sevřeném šiku jsme čekali už jen na povel, abychom vyrazili k boji, když se našimi řadami náhle rozšířil šum, tak jako se šíří kruhy po rozčeřené vodní hladině, hodíme-li do ní kamenem. Přibližovalo se to k nám jako tlumené hučení, potom se ozývaly jednotlivé výkřiky, jásot, až jsem uslyšel, že Murtzuflos, ten bídák, nedočkal ani rána, ale s částí svého vojska z Cařihradu uprchl a vydal nám jej napospas. Už nás tedy nesežere ten hanebný Murtzuflos!

Byzantští šlechtici, kteří zůstali ve městě, jednají teď s našimi vůdci, že nám vydají hradby, věže a brány, paláce, celé město se všemi poklady, jen ušetříme-li jejich životy a povolíme zbytku vojska volný odchod.

Nevím, kde se všetečný Robert z Clari dopídil všech těch podrobností. Stačilo mi jedno: Cařihrad byl náš! My křižáci jsme dobyli Cařihrad, největší město světa!

VÍTĚZI

DOBYLI JSME NEJVĚTŠÍ MĚSTO SVĚTA CAŘIHRAD a rázem jsme byli slavnějšími než řečtí hrdinové, kteří podmanili Tróju. Hle verše, kterými naše vítězství oslavil zbožný pan Gunther z kláštera v

Pairisu:

*Pryč s tlachy pisálků, jez prostý lid jen matou!
Skončeme s výmysly prastarých básníků! Už nemohou
jak Vergil Řím a jako Homér Řeky klamat
přes dovednost, s níž pravdu znali mísit s lkavým snem.
To náš zpěv zní nejčistší pravdou a s věrností pravou
my písmem znamenáme, co v našich dnech se stalo.
Snad jemnost chybí nám, leč o to pravdivější jsme
než ten, kdo kdysi zlo šminkami přikrašloval.
Leč hlas náš pravdivý o větších mluví činech
nežli jsou činy těch, jež velcí básníci si vymysleli.
Vzpomeňte syna Atrea, tisíce Řeků též,
na Tróju vzpomeňte – mohli by jak my triumfovat?
Onen s mocnými sbory šel na dvanáct stovek nepřátel
a k pádu Tróje přec potřeboval mít deset let.
My měli skořápky, tam s plnou zbrojí k břehům pluli,
a přece útok jediný nám k zteči města stačil,
tak bohatého města, jaká jen Asie měla
a jaká Afrika i naše Evropa snad neviděla.
Onen do války šel pro ženy potupenou čest,
nám velel majestát, my královu smrt mstili.
Tehdy kuň vetřel se lstí Sinóna do městských zdí,
dnes naše mládež v přímém střetnutí se čestně bije.
Tehdy jich nepřítel zanechal množství na bojišti,
nám jedinou pouze oběť hluboká propast vzala.
Oněm se cestou domů nejednou oceán hrobem stal,
my v městě dobytém vesele chystáme se k vládě.
Pryč tedy s bajkou zvetšelou o jakési trojské válce,
ať místo zpráva má o nových vítězných činech.*

Dobyli jsme největší město světa, zvítězili jsme. Nedovedu jinak vyličit pocity, jež se nás zmocnily. Tatam byla má předchozí malátnost. Mýlil jsem se se svými předtuchami a obavami, neměl jsem pravdu se svými rozumy.

Benátský dóže, ten nezlomný stařec Enrico Dandolo, markýz z Montferratu a ten hrdý maršálek Villehardouin – to byly hlavy, na něž bylo spolehnutí, ti nikdy nezapochoybovali o tom, co chtěli. Nezakolísali před přesilou, ničeho se nezalekli a prozíravě dovedli připravit naše vítězství. Byli to rekové obdařeni moudrostí, jež je třeba poslechnout. Byli to praví rytíři, nejstatečnější ze statečných, udatní bojovníci, vynikající nejen odvahou, ale i moudrou předvídavostí.

Křičel jsem s ostatními nadšením, jemuž jsme dali volný průchod. Nebyli jsme prostě k udržení a nikdo se nás ani nesnažil udržet; kdekdo se rozjel a rozběhl do města, které nám bylo dáno v plen.

Nikdo už nepomyslel na nic jiného než na kořist, která nám tam kyne. Nikdo ve městě se neodvází hájit před vítězi svůj majetek. Nesmí se odvážit. Ta hříšná touha po zlatě, ta lačná žádostivost po odměně, kterou jsme si tak těžce vysloužili tím vším, co jsme vytrpěli ve skutečnosti i ve svých představách, zmocnila se nás jako

posedlost, nás všech bez výjimky, od velitelů až po posledního mezkaře: rytířů, zbrojnošů, kuchyňa, markýze i podkoněho, hraběte, sluhy, nevyjímajíc ani kněze, opaty a biskupy. Každý spěchal něco urvat, každý se hnál za kořistí, dokonce i ranění, pokud jen byli s to postavit se vůbec na nohy. Vždyť jsme s bezpříkladným hrdinstvím dobyli Cařihrad a všechno jeho pohádkové bohatství, které se nám zjevovalo jen ve snu, bylo teď naše.

RÁNA

NIC Z POHÁDKOVÝCH POKLADŮ CAŘIHRADU nám nesmí uniknout. Nic z jeho zlata a stříbra, drahokamů, klenotů, nádobí, drahocenných rouch, látek, kožišin a třeba i vzácného koření a jiného nevídaného zboží. Ani jediná řecká mince, byzant, za něž bylo možno zakoupit všechno, po čem baží srdce i hrdlo. Ačkoli kořist měla být společným majetkem, všichni se předháněli, aby každý včas urval co nejvíc. Byla to smršť, kterou jsem byl stržen i já. Jakoby unášen dravým proudem vyrazil jsem s ostatními nazdařbůh do dobytého města, abych zkusil své štěstí. Zapomněl jsem s ostatními, že všechny cennosti a peníze, které budou ve městě ukořistěny, budou sneseny na společnou hromadu, aby byly spravedlivě rozděleny podle hlav, urozenosti a zásluh. Myslil jsem jen na to, že bych mohl pro sebe získat něco zvláštního, nevídaného, čím bych se mohl pochlubit doma a co bych si pak uchoval jako trvalou památku na slavné dobytí města Cařihradu křižáky.

S vybičovanou lačností jsem na svém ryzáku klusal mezi cařihradskými domy a zahradami, kde jsme včera ještě bojovali a zabíjeli. Na ulicích bylo vidět jen křižáky, neboť nikdo z Řeků se v den hněvu a pomsty neodvážil objevit se na ulici.

Kdekdo z našich spěchal za svým kořistným cílem, který si většinou už předem vyhlédl, pokud se už nevraceli s pytlí obtěžkanými lupem.

Všechna nejbližší obydlí byla už přepadena a vyloupena, ale já měl pod sebou koně a mohl jsem se pustit dál, kam ještě nesáhla hrabivá ruka ostatních.

Projel jsem ostře několika uličkami a shledával jsem, že hloučky našich kořistníků postupně řídly, až jsem se ocitl v jakési ulici mezi zahradami, která byla dočista prázdná. Zarazil jsem koně, abych se porozhlédl. Místo se mi zdálo povědomé. Mezi stromy probleskoval bílý mramor paláce, k němuž mě za jedné z mých toulek Cařihradem zanesly bezděčné kroky. Zde, před tím honosným palácem jsem spatřil vystupovat z nosítek onu urozenou dívku. Snad to nebyla ani náhoda, která mě dovedla právě sem, neboť obraz té nádherné ženy mi od té chvíle neustále tanul na mysli.

Vrata paláce byla uzavřena, nestáli však u nich žádní strážci. Stejně by se nám nesměli postavit na odpor, neboť jsme si šli právem vítěze pro to, co bylo naší kořistí. Seskočil jsem z koně, uvázal ho u kruhu a přikročil k malé poboční brance. I ta byla uzamčena. Nedalo mi však velikou práci dveře vyrazit. Mezi omamně vonícími květy,

okrasným stromovím a křišťálovými jezírky jsem kráčet k průčelí skvostného paláce zdobeného sloupovím a vystoupil po několika schodech. Také jeho vchod byl uzavřen.

Nepovím vám, jestli jsem si tenkrát vůbec uvědomoval, co vlastně dělám, co mě tam vede, co mě tam vábí, co tam pohledávám. Jednal jsem spíše jako ve snu, omámen vzpomínkou, myslím, že jsem musil mít hlavu zmámenou posledními překotnými událostmi, vědomím, že jsme unikli smrti, že jsme přemohli smrt a že je nám teď jako vítězům všechno dovoleno.

Kdo se vůbec opovažuje zavírat se přede mnou, který sem vstupuje jako vítěz? Všechny dveře přece mají být otevřeny vítězům. Neslíbili jsme víc, než že budeme chránit životy, nikoli majetek. Ten plným právem patří nám. Vztekle, zuřivě jsem zabušil klepadlem. V paláci bylo ticho. Nikdo neotvíral. Opakoval jsem zabušení. Nic. Pokusil jsem se tedy dveře opět vyrazit. Dveře však odolávaly, byly zřejmě pevně uzavřeny závorou. Pochopil jsem, že mé úsilí zůstane asi marné, ledaže bych se dočkal pomocníků, což by mi však nebylo dvakrát vítané. Klel jsem tedy jako pohan, cloumal dveřmi, bušil do nich v naději, že mi snad přece někdo otevře, není-li palác zcela liduprázdný. Už jsem chtěl upustit od svého marného úsilí, když jsem uvnitř zaslechl kroky, potom ustrašený hlas, který brebentil cosi nesrozumitelného. Rozdurděně jsem rozkázal, aby mi otevřeli. Poslechli. Slyšel jsem zaskřípání a v šterbině pootevřených dveří se objevila ustrašená tvář svraštělého staříka. Písklavě jako myš sípal cosi, co znělo jako *Ajios basileus marchio!*

Něco podobného křičeli Řekové už včera, když prosili o milost, než jsme jim rozbili hlavy. Tento výkřik, jímž se snažili nás obměkčit, znamenal prý, jak jsem se později dověděl, něco jako *Posvěcený markýzi a králi!* Řekové těmi slovy chtěli vyjádřit, že už neposlouchají hanebného uchvatitele Murzufla a zdraví jako krále našeho markýze z Montferratu. Kdo by to však v takovém zmatku a rozčilení pochopil!

Vezmi je všechny čert, neměl jsem čas dorozumívat se s tím staříkem, který mi tak loudavě přišel otevřít, a odstrčil jsem ho z cesty. Zatímco mi málem líbal nohy a plazil se přede mnou, vstoupil jsem spěšně do paláce. Užasl jsem nad jeho nádherou, ale nezdržoval

jsem se oceňováním jeho pokladů, které se tu nabízely v nepředstavitelné štědrosti. Jako posedlý zlým duchem jsem procházel řadou přepychových komnat, oddělených od sebe pouze skvostnými závěsy, jež jsem ve spěchu spíš strhával než rozhrnoval. Konečně jsem dospěl k svému cíli.

Stála přede mnou v plné své kráse, hrdá a vznešená. Když mě však uviděla, jak se k ní blížím, tvář jí zbělela hrůzou a vykřikla zděšením. Nechtěl jsem jí vůbec ublížit. Naopak jsem si představoval, že k ní přistoupím jako rytíř, který jí nabídne ochranu. V tu chvíli jsem však v ní viděl jen kořist, jako když se sokol vrhá na volavku.

To je také to poslední, nač si vzpomínám, neboť vzápětí jsem dostal ránu do hlavy, která mi zatemnila zrak i mysl. Něco teplého a lepkavého mi stékalo po temeni, nohy se mi podlomily a skácel jsem se na podlahu.

PROBUZENÍ

NEVÍM, JAK DLOUHO JSEM LEŽEL V BEZVĚDOMÍ, ale když jsem se mátožně probíral, byl jsem smáčen studenou vodou. Ležel jsem na něčem měkkém a první, co jsem uviděl, byly nohy mého zbrojnoše Vojena. Opodál ležela na zemi má vytoužená kráska, teď zsinalá, a z úst jí proudil pramének krve. Snad tam ležela ještě další mrtvá těla. Nevím, nepamatuji se. Vzápětí jsem totiž upadl znovu do mrákot.

Mám, díky Bohu, zdravý kořen a přivedli mě opět k životu. Lékař se tomu divil. Taková rána kyjem do hlavy by prý stačila zabít i vola! Za své záchránění vděčím nejspíš přímluvě svého patrona, kterého jsem nepřestal vzývat, a také svým věrným zbrojnošům. Možná však že mě nesledovali tak nezištně a spíše si slibovali, že je zavedu k nejbohatší kořisti, protože jsem se v Cařihradě vyznal lépe než oni, kteří promarnili čas marným posedáváním v hospodách. Vrazili do paláce právě včas. Kdyby mě ti Řekové pro jistotu ještě podřezali, už

mě nikdo nevkřísil.

Ale dost už o tom. Víím, že jsem neuposlechl rozkazu a že jsem zhřešil. Kdo však nepropadl hříchu v onom vítězném opojení, které se nás zmocnilo jako horečka? Po celém Cařihradě se v té chvíli plenilo, kradlo, znásilňovalo a zabíjelo. Omamným vínem vítězství se nám zamotala hlava pýchou a žádostivostí a byli jsme jako posedlí po kořisti. Když si člověk myslí, že má právo na všechno, po čem zatouží, má ďábel snadnou práci. Ale jak říkám, dost už o tom. Modlím se, aby to všechno pro mne zůstalo jen obludným a ponižujícím snem.

A přece ta rána ve mně zanechala trvalejší následky. Tou ranou jako by se mi rozsvítlo v hlavě. Zůstával mi pocit, jako by se na svět vracel někdo jiný, než jsem byl já sám. Jako bych přestal být tím mladíkem, který bláznivě snil o rytířských skutcích, prováděl ztřeštěné kousky, propadal stíněnosti, strachu a zoufalství, statečně bojoval a zabíjel, podléhal náladám, nechal se unášet citem a zaslepit slovy; jako bych přestal být přímým účastníkem dění a stal se jen divákem nebo snad soudcem. Všechno, co se dělo před mýma očima a co jsem stačil chápat, rozvíjelo se přede mnou jakoby v pokračujících mrákotách, jako ve snu, bez mé bezprostřední účasti. Zůstávalo mi to jaksi cizí a vzdálené. Nevím, jak bych to lépe vyjádřil. Někdy mám dojem, že otřesen svým zraněním jsem nejen se vzrůstajícím nezájmem, ale často s pocitem odporu a zhnusení sledoval šalebný mumraj, který probíhal před mým zkaleným zrakem.

Ten dřívější Vítek z Klokot by přes své střídavé nálady přímo hltal každíčkou zprávu o tom, co následovalo po pádu Cařihradu, i kdyby to nebylo víc, než jak se naši slavní velitelé usadili a roztahovali v Bukelionu, Vlacherkách a ostatních ukořistěných palácích. Sledoval bych, jak se kdo obohatil, žárlil bych a záviděl, ale teď mi to bylo lhostejné a vůbec mi nevadilo, že jsem ubytován v skromném příbytku, protože jsem pochopitelně ani v nejmenším nezatoužil zůstat v onom paláci... Těší mě jen, že u domu je malá zahrada, kde mohu odpočívat v chladivém stínu a hojit se ze svých ran.

Když jsem se trochu vykřesal, přicházeli mě navštěvovat. Netečně

jsem naslouchal chvástání kdekoho, když se holedbali, jak nás, snad pouhých dvacet tisíc, takřka beze ztrát na životech, přemohlo několik set tisíc ozbrojených mužů. Nejvíc mluvili ti, kdo učinili nejmíň. Mrtví nemluvili, ale přece jsem slyšel i jejich hlas. Hovořili ke mně jinou řečí než ti chvastouni. A doléhaly ke mně i hlasy padlých Řeků.

Velikonoční svátky, které by měly být poselstvím křesťanského milosrdenství, slavili hlučně jako díkuvzdání za pomoc, kterou nám poslal Bůh proti nepřátelům pana papeže. Byl jsem po hojném pouštění krve ještě příliš sláb, abych se zúčastnil bohoslužeb v některém z největších chrámů. I teď mi stačí prostá kaple v sousedství, chci-li si promluvit s Bohem. Honosné procesí, v kterém se pávili ti, kdo měli na svědomí cařihradské krveprolití, připadalo mi licoměrné, pomyslí-li jsem na křesťanský význam velikonočních svátků a Krista samého.

Ti, kdo měli plná ústa hrdinství a Boha, nemyslili ve skutečnosti na nic jiného, než aby při dělení společného lupu urvali co největší podíl. Jak bylo předem smlouveno, všechna kořist byla snesena na vykázaná místa do tří dobře střežených kostelů. Každému, kdo by z kořisti něco zatajil, hrozili vyobcováním z církve. Vsadil bych se ovšem o svého koně, že velká část kořisti odevzdána nebyla. I tak bylo v těch třech kostelích shromážděno takové bohatství, jaké snad ještě svět neviděl pohromadě. Ale ať to bylo zlato, drahokamy, perly, hedvábné látky a zlatem protkávaná roucha, šat zdobený hermelínem či jinými vzácnými kožišinami, všechno to bylo poskvrněno krví.

Nejednomu se však i taková kořist zdála malou. Pan hrabě ze Saint-Polu, mrzutý z dnavých bolestí, dal pro výstrahu oběsit jednoho ze svých rytířů, se štítem zavěšeným na krku, za to, že zatajil zlatou nádobu. Kdo však potrestá ostatní lupiče? Vždyť všechno, co nanесли do tří božích stánků, nebylo v podstatě ničím jiným než jedinou obrovskou loupeží. Tak se mi to alespoň tenkrát jevílo v mé nakrápnuté hlavě.

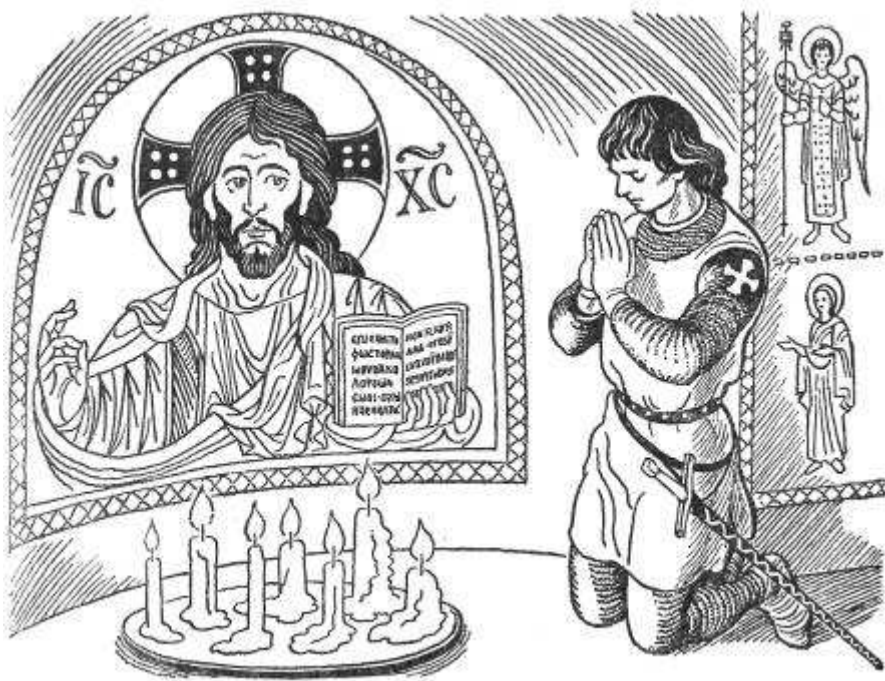
Ti ostatní se ovšem důstojně tvářili, jako kdyby nezáleželo na jiném, leč na nanejvýš spravedlivém rozdělení zasloužené odměny. Nejdříve oddělili to, co bylo určeno pro příštího císaře, a z toho ostatního byla polovice určena pro Benátčany, polovice pro křižáky z jiných zemí. Z té druhé poloviny ovšem ještě napřed vyplatili

chamtivému dóžeti Enriku Dandolovi padesát tisíc hřiven, které jsme prý dlužili za přepravu. Doufám, že ten osmdesátiletý slepec mohl být spokojen s výsledkem výpravy, kterou místo do egyptského Babylónu zavedl před pohádkově bohatý Cařihrad, abychom místo pohanským Saracénům přinesli smrt křesťanským bratřím. Nacpal si hrdlo zlatem, ale jako kdyby mu nestačily byzantské mince, klenoty posázené drahokamy, zlaté mísy, konvice a poháry, nešťítel se uchvátit i bronzové sochy koní zdobící od dob římských císařů cařihradské závodistiště. Dal je servat z jejich podstavců, aby jimi poctil Benátky, město svatého Marka Evangelisty.

Nejvíc asi chamtivého dóžete hrálo, že s pomocí nás křižáků pokořil a pohltit nejen Zadar, ale triumfoval nad svým daleko největším obchodním soupeřem – Cařihradem. Ve svém osobním záští by je byl nejraději smetl ze zemského povrchu. Co mu v jeho nenávisti záleží na tom, že byzantská říše přes všechny chyby svých vládců přece jen zůstávala nejbližším křesťanským strážcem a záštitou toho úzkého území za mořem, které ještě zbývalo z kdysi slavného Království jeruzalémského a bránilo se pohanské záplavě! Jemu je cizí Svatá země, protože Benátky obchodují s egyptským Babylónem i s jinými pohanskými přístavy. Na obchodu záleží benátskému dóžeti, nikoli na Bohu.

Když dostali svůj podíl velitelé – a věřte, že nebyl nikterak malý – zbylo na ostatní bojovníky sto tisíc hřiven. Byl to jen dvojnásobek částky, kterou shrábl lačný Dandolo jako doplatek za propůjčení benátského loďstva k přepravě. Rozdělili ty peníze takovým způsobem, že dva pěší bojovníci dostali tolik, co jeden jezdec, a každému rytíři připadlo dvakrát tolik, co obyčejnému jízdniému bojovníku.

Ačkoli jsem se štítel cařihradské kořisti, poskvrněné krví, rozhodl jsem se přijmout podíl připadající na naše kopí. V porovnání s tím, co shrábli velitelé, byla to pouhá maličkost. Potřeboval jsem peníze na zpáteční cestu, dlužil jsem ještě panu Guntherovi za jeho zálohy. Moji lidé nastavovali životy jako ostatní a také Radkovým rodičům musím odevzdat jeho díl. Synovu smrt jim stejně nic nenahradí.

Jsou to proklaté peníze. Mně na nich osobně nezáleží, ani mně nikdo nenahradí to, co jsem v Cařihradě ztratil – svou křižáckou víru.

Hamižná hra však ještě neskončila. Tem nahoře nestačila cařihradská kořist k ukojení jejich chamtivosti. Rozhodli se, že se zmocní i byzantské koruny, vlády nad celou říší, aby si mohli rozdělit léna a hodnosti. Už se do sebe pustili přívrženci markýze z Montferratu a flanderského hraběte Balduina a rvou se o to, kterému z nich má připadnout čest a sláva stát se byzantským císařem, který z nich má dosednout na zkrvavený trůn. Dušovali se, že sem přišli, aby vrátili korunu pravoplatnému císaři, ale teď se nikdo nestará o to, kdo z Řeků má spravedlivý nárok na opuštěný trůn. Musí to být někdo z našich, aby mohl své věrné odměnit pozemskými statky a výnosnými úřady, tak jako když normanský vévoda Vilém Dobyvatel před půldruhým stoletím uchvátil Anglii a odměnou za vojenskou pomoc rozdával půdu uloupenou domácí šlechtě. O odměny, o léna běží, ne o právo. Vždyť jsme tu vetřelci. Všechno se zakrývá zbožností a věností panu papeži, mluví se o pořádku a spravedlnosti, o cti a

právu vítěze, ale za vším se skrývá lakotná touha vytěžít co nejvíc pro sebe. Zlatý plášť!

Všichni se tlačí do nádherného paláce, kde se usídlil benátský dóže. Tam totiž mají zvolit nového císaře hlasy volitelů, zpolovice našich předáků, zpolovice Benátčanů. Co však záleží mně s mou otřesenou hlavou na tom, koho si zvolí. Raději odpočívám na lehátku v zahradě. Zraněné téměř ještě pobolívá, ale ještě hůř se mi svírá srdce, když přemítám o tom, jak nicotně jsem málem přišel o to nejcennější, co mám, o svůj život a spásu duše. Když se vrací horečka, lekám se svých smrtelných hříchů.

Císařem zvolili hrabete Balduina z Flander a korunovali ho tři neděle po velikonocích s velkou slávou, vyzváněním a vytrubováním. Kdekdo z hrabat a baronů se o té korunovaci opět pávil v příjemném, přebohatém hedvábném či brokátovém rouchu, které uloupil nebo z lupy si zakoupil. Korunovace se konala v chrámu Boží moudrosti. Je mi hanba na to myslet. Ten den jsem se zavřel doma.

Aby markýz z Montferratu nevyšel naprázdno a neurazil se, dostal území, které nazývají Salonikou, Soluní, a s ním královskou korunu. Za choť pojal vdovu po císaři Izákovi, tu, která byla sestrou uherského krále. Nic mu nevadilo, že jeho lidé pomáhali ničit město Zadar, které patřilo uherskému králi. Jako kouzelným proutkem se stal z markýze král, z hraběte císař. Ale co Benátčané? Těm se dostane cti, že jako nový byzantský patriarcha, poslušný papeže, bude dosazen Benátčan. Ze zátiší mé zahrady mi to všechno připadá, jako by se o byzantskou říši a její důstojenství dělili nejinak než římsí vojáci o roucho Kristovo.

Nový cařihradský císař vládne ovšem jen vyrabovaným, napolo spáleným městem. Jinak si musí svou říši teprve vybojovat. S částí byzantského vojska uprchl nejdříve uchvatitel Alexios, s dalšími pluky zrádce Murtzuflos. Ti jsou nadále nepřáteli. Proto musí vojsko zůstat tady v Cařihradě, v Byzanci a není ani pomýšlení, aby byly splněny naše závazky ve Svaté zemi. Jako se předem dělili o kořist v Cařihradě, dělí se předem o léna, která si teprve vybojují v byzantské říši. Hrdý maršál Villehardouin se úzkostlivě stará o zvlášť tučné léno pro svého synovce. Dnes dostal hrabě Ludvík z Blois od novopečeného císaře Balduina vévodství Niké. Musí si je ovšem

vybojovat mečem. Zítřka dostane jiné takové vévodství Renier z Tritu. Tak začala další válka proti Řekům, už neskrývaně kořistná.

Na takovou válečnou výpravu bych se nevydal, ani kdybych byl zdravý. Zatím mají křižáci štěstí, dobývají města, císař Balduin je vítán jako osvoboditel. Murtzuflovi se jeho vojsko rozuteklo. Sám se uchýlil pod ochranu bratrovraha Alexia, ale ten ho dal povalit na zem a vyloupat mu oči, jako už to udělal svému bratru, nešťastnému císaři Izákovi.

Proti Řekům křižákům štěstí přeje, hádají se však mezi sebou. Král Bonifác z Montferratu se dočista odtrhl od císaře Balduina a vede si válku na svou pěst. Roztržka může být osudná – ale co je mi po tom? Ať si sami snědí kaši, kterou si uvařili, mě už za nos vodit nebudou. Myslím jen na to, jak se odtud dostat se ctí, nechtěl bych tu nechat své kosti jako chudák messire Pierre z Amiensu, kterého jsem si vážil jako spravedlivého velitele. Chce se mi domů. Jsem však zavázán, že zůstanu v Cařihradě až do března příštího roku. Teď pro zranění nemohu ještě pomýšlet na návrat, ale jakmile se uzdravím, musím se z té klíčky dostat.

Uchvatitele Alexia zajal i s jeho manželkou král Bonifác z Montferratu. Poslal je do vězení na svůj rodový hrad Montferrat někde v Lombardii. Oslepeného Murtzufla, který rovněž upadl do našich rukou, přivedli do Cařihradu. Vyvedli ho na jeden z těch vysokých, dutých sloupů, na nichž žili poustevníci, a srazili ho z jeho výše, takže si zpřerážel všechny kosti. Jeho trest byl zasloužený, ale jsem rád, že se s ním nekatovali ještě hůř. Ale jak budou pokutováni ostatní viníci krveprolití?

Místo Alexia a Murtzufla vyvstali noví protivníci, především Teodor a Konstantin Lascarisové, zpřiznění s bývalými byzantskými císaři. Našli si spojence ve valašském vévodovi Johannisovi, králi Bogrů či Bulharů a divokých, ještě nepokřtěných Kumánů. Boj, vedený s nimi se střídavým štěstím, jistě tak brzy neskončí. Hrozilo mi, že do něho budu zatažen.

V Cařihradě samém zůstávalo vojska už jen poskrovnu. Kromě císaře Balduina tu s malým počtem rytířů setrval hrabě Ludvík z Blois a ve městě se také léčil hrabě ze Saint-Polu. Nebyl mu nic platný hrad, který si vysloužil. Také on jako mnozí jiní umřel.

Nezdolný byl jen dóže Enrico Dandolo. Ač slepý jako krtek, dál spřádal z Cařihradu pletivo svých piklů. Bolestně se mě dotklo, že válka s Řeky a naděje na kořist přilákala do Cařihradu mnohé bojovníky ze Sýrie, kde se jim nedařilo proti Saracénům. Štěpánovi z Perche nabídl císař Balduin za pomoc vévodství filadelfské, pro které ochotně opustil válku ve Svaté zemi. Taková je cena, jakou křesťanstvo platí za dobytí a udržení Cařihradu.

Na mnoha místech se proti nám Řekové bouřili a já se ani nedivím. Řekové mají výtečné lékaře a můj lékař je Řek. Domluvím se s ním trochu francouzsky, trochu latinsky. Začínám si s ním rozumět i jinak. Řekl mi: „Latinové nás mají za proradné, ale kolikrát se proti nám provinili oni? Mají nás také za zbabělce. Je snad pravda, že raději obchodujeme v míru než válčíme a že si na svou obranu raději zaplatíme námezdní vojsko. Ale Kristus přece velel zastrčit meč do pochvy. Latinové jsou lepší vojáci než my, ale to neznamená, že by byli také lepší křesťané a lidé.“

Byl jsem na rozpacích, co mu říci. Poznal jsem, že Řekové mají právo nám nedůvěřovat a snad nás i nenávidět. Jsou jiní než my, ale jakým právem je osočujeme jen za to, že jsou jiní a vyznávají Krista jinak než my? Vždyť ten africký vládce tmavé pleti s vypáleným znakem kříže na čele vyznával Boha také svým způsobem, a přece byl dobrý křesťan. Tak jsem i o Řecích změnil svůj názor. Začal jsem je chápat.

Mladý Villehardouin musil před řeckým povstáním uprchnout ze země Morea, kterou dostal lénem. Vzpoura se šíří, povstalci opanovali hrad Dimot, město Adrianopol. Sklízíme, co jsme zašili. Válka se vede bez slitování. Řekové posílají zajatce darem valašskému vévodovi Johannisovi, který jim bez milosti dává srážet hlavy. Jsem už málem uzdraven a bojím se, že mě budou chtít poslat do té kruté, nespravedlivé války.

Když se císař Balduin vypravil z Cařihradu proti vzpurné Adrianopoli, podařilo se mi ještě vymluvit se na zranění. Proslýchá se o mně, že to nemám v hlavě v pořádku. Lituji mě. Jiní mnou opovrhují jako zbabělcem. Bůh jim to odpusť! Či mám sám prosit Boha za odpuštění? Ale já po svých zkušenostech nechci už našim pomáhat, i když se na ně ženou tisíce Valachů, Bogrů a pohanských

Kumánů.

Došlo ke krvavé bitvě. Velká část našeho vojska byla porubána, hrabě Ludvík z Blois padl jako hrdina, císař Balduin byl zajat. Pro velké hříchy našich honí je teď jako zvěř. Tady v Cařihradu kdekdo ztrácí hlavu. Bojím se, že Řekové povstanou a umlátí nás, podřezou nás jako ovce... Vlastně bychom si to zasloužili. Snad by teď pro mne bylo bezpečnější být venku u vojska než zde.

Bože, kdy se jen probudím z toho zlého snu? Bože dej mi sílu, abych se z něho probudil!

POSVĚCENÁ KRÁDEŽ

JEŠTĚ JEDNOU JSEM VYHLEDAL zbožného pana Gunthera z kláštera Pairisu, když ne pro nic jiného, tedy abych mu s poděkováním vrátil zapůjčené peníze. Pan Gunther tím byl nemálo udiven, nepočítal prý s tím, že mu peníze vrátím, ale hbitě je přijal, když je dal předtím pečlivě přepočítat.

Když už jsem byl u něho, svěřil jsem se mu opět se svými pochybnostmi. Popravdě jsem se mu vyzpovídal ze svých hříchů. „Tíží mě svědomí,“ řekl jsem. „To, co jsme udělali v Cařihradu, poskvřnilo navždycky jméno křižáků. Vrhli jsme se na kořist jako dravci.“

Tvář zbožného pana Gunthera jevila ještě větší údiv, než když uslyšel, že mu chci vrátit peníze. „Copak jsi, milý synu, nedostal předem rozřešení? Ti Řekové nezasluhují lnic jiného. Jsou to kralovrazi a křivopřísežníci, horší než pohané.“

„Vyznávají však Krista. A jestliže se stali obětí krutého uchvatitele trůnu Alexia a krvavého zrádce Murtzufla a my je přišli osvobodit, proč jsme je tedy oloupili o všechno, proč jsme je zabíjeli, když se ani nebránili?“

Čelo zbožného pana Gunthera se stáhlo vráskami, zamyslnil se, pak se však shovívavě usmál a pravil mi: „Milý synu, děláš si zbytečné starosti. Snad někteří z nás opravdu přestřelili. Musíme však být před

Bohem pokorní a vzájemně shovívaví, neboť člověk je křehká nádoba a snadno zhřeší. Mluvíš o kořistění. Je to právo vítěze. Ostatně mohu ti prozradit, že ani já jsem neunikl pokušení, neboť i já jsem sáhl po kořisti, která se mi nabízela, a přece mě svědomí netrápí, vždyť to byla, řekl bych, posvěcená krádež. Chceš-li, budu ti o tom vyprávět.“ Nečekaje ani na můj souhlas, jal se hovořit, a hle, co mi pověděl:

„Přiznávám se ti, milý synu, že když se kdekdo hnal po kořisti, nechtěl jsem ani já zůstat s prázdnýma rukama, neboť by nebylo spravedlivé, abych vyšel naprázdno tam, kde jiní sahalí po tom, co se jim nabízelo. Vzhledem k mému úřadu nebylo by ovšem pro mne důstojné uchopit do svých rukou, které zacházejí s tělem a krví Kristovou, světské statky, ale pomyslel jsem na to, že bych k větší slávě našeho kláštera mohl získat alespoň některé ze svatých relikvií, kterými caňhradské kostely a kláštery přímo oplývají. Vzal jsem tedy s sebou jednoho ze svých kaplanů a v předtuše, že nebudu zklamán, vyhledal jsem jeden z kostelů v tomto ohledu proslulý. Je tam totiž pohřbena pod skvostným náhrobkem matka slavného císaře Emanuela Komnena Irena Uherská a Řekové tu svatyni velmi ctí. Snesli tam ostatky i z jiných chrámů a z celého širokého okolí bylo tam do bezpečí shromážděno také velké množství peněz. Mohu ti, milý synu, opět prozradit, že jsem o tom vlastně věděl už dlouho předem, ještě před dobytím města, neboť nám to vyzradili Latinové, které vykázali z městských hradeb. Nejedna z našich, neboť tajemství se rozkřiklo, běžel do tohoto kostela v touze po penězích. Něco takového by však pro mne bylo nedůstojné. Jestliže jsem zašel se svým kaplanem do tohoto kostela, bylo to jen proto, abych se pídil po svatých pokladech a jejich úkrytu. Proč by měly zůstat v rukou řeckých odpadlíků?“

Přálo nám štěstí, že jsme natrefili na jakéhosi starce krásného vzhledu, s dlouhým šedým vousem, zřejmě kněze, neboť je ti jistě známo, jak se řečtí kněží liší zevnějškem od našich kněží, kteří se podle příkazu pana papeže Alexandra III. musí holit. Já se však v pochopitelném rozčilení zmýlil a považoval jsem starce za laika.

Mé úmysly nebyly zlé, ale abych ho zastrašil, vykřikl jsem na něho: „Rychle mi ukaž, ty věrolomný dědku, kde schováváš nejcennější relikvie. Jinak věz, že budeš na místě mrtev!“ Soudím, že stařec se ulekl spíše mého výrazu a hlasitého křiku než významu slov, jimž nemohl porozumět.

Protože pochopil, že neumím řecky, začal mluvit francouzštinou, kterou částečně ovládal, a snažil se zmírnit můj hněv, jež jsem samozřejmě jen předstíral. Jako Němec znám francouzsky jen málo slov, a proto mi bylo zatěžko sdělit tomu starochu, co od něho vlastně chci. Stařec však z mého důstojného zjevu usoudil, že se ode mně nemá čeho obávat, a jistě se mu zdálo mnohem přijatelnější, když se mnich ze zbožné náruživosti chce zmocnit svatých ostatků, než kdyby je měli zničit svěští mužové svatokrádežnými rukama potřísněnými krví – a takový tu byl ne jeden. Proto nám otevřel železem okovanou truhlici a ukázal nám poklad, který mi byl vítanější než všechny ostatní poklady Řecka. Jakmile jsem jej spatřil, vztáhl jsem po něm spěšně, ale opatrně obě ruce a naplnil posvátným lupem svou kutnu a totéž učinil i můj kaplan. A potom jsme z kostela

zase vyšli.

Dovedeš si snad představit, jaké nadšení způsobí v našem klášteře, až tam přinesu kus dřeva z kříže, na němž dotrpěl náš Pán Ježíš Kristus, stopu jeho krve, kterou prolil za naši spásu, dále nemalý ostatek z těla Jana Křtitele, předchůdce Páně, paži svatého apoštola Jakuba a mnoho a mnoho ostatků jiných svatých, zejména svatého pana Kryštofa, Jiřího, Teodora, Kosmy, Cypriana, Pantaleona, zub svatého Vavřince, kámen, na němž spal Jákob, dřevo ze stolu, u něhož Kristus pojedl, mléko Matky boží i ostatky svatých panen Margarety, Perpetuy, Agáty, Anežky, Lucie, Cecílie, Agelgundy a Eufemie. A ani tím není výčet ještě zdaleka úplný. Poutníci se za těmito relikviemi do našeho kláštera přímo pohnou!

Když jsem takto do nejvyšší míry, smím-li tak říci, vycpaný svou kořistí běžel k našim lodím, potkával jsem muže, kteří mě znají a váží si mne. Nyní chvátali sami za kořistí a vesele se mě ptali, zdali jsem snad také něco pro sebe ukořistil, neboť proč bych byl jinak tak naložen? Odpovídal jsem jim s usměvavou tváří, jak jsem zvyklý, a přátelskými slovy: „Dobře se mi to podařilo! A zatímco oni odpovídali: „Bohu díky!“, spěchal jsem dál, neboť každý popud k zdržení mi byl nevíтанý. Tak jsem dospěl až k své lodi a tam jsem do své kóje složil svou požehnanou kořist do bezpečí, než v dobytém městě utichne křik a řádění.

Do zmíněného kostela jsem se pak ještě několikrát vrátil a ten stařec, když poznal, že zasluhuji úctu, vycházel mi všemožně vstříc, obstaral mi další svaté předměty a také přiměřené ubytování v tomto domě, kde jsem tě přivítal. V odměnu za to jsem se zase já postaral o to, aby mu nebylo ublíženo. Zatím jsem tu v klidu přečkal celé léto se svými poklady, jimž zde, v důstojném obydlí, mohu prokazovat veškerou úctu.

„Ujišťuji tě, milý synu, že naše vítězství bylo od Boha. Nikdy jsem v letopisech ani v básních nečetl o ničem tak velkolepém. Tvé svědomí může zůstat klidné. Jsi hrdina.“

Vyslechl jsem mlčky příběh zbožného pana Gunthera a rychle jsem se s ním rozloučil. Patrně mi chybí smysl pro posvěcené krádeže, když jsem však od něho odcházel, dralo se mi na jazyk ono povědomé slůvko *merde*, jehož tak hojně užívají francouzští přátelé.

A také ve mně dozrálo přesvědčení, že tady v Cařihradě nemám už co dělat. Učiním všechno, abych se co nejrychleji vrátil domů.

Ponechal jsem panu Geoffroimu z Villehardouinu, který teď už byl nejen maršálkem Champagne, ale i Romanie, tu velkou čest, aby shromáždil zbytky našeho poraženého vojska, soustředil zálohy a odvedl s pomocí statečného Pierra z Bracieux a Payena z Orleansu do bezpečí sbory, jež se podařilo zachránit.

Modlím se: Pane, prosím tě, aby ses nade mnou slitoval a zbavil mě válek mezi křesťany, jichž jsem užil až příliš. Já už tady v Cařihradě na meč nesáhnou. Po ničem tak netoužím jako po klidu domova!

POSLEDNÍ STŘETNUTÍ

JSEM UŽ UZDRAVEN a mám zase jasnou hlavu. Víím, co chci. A shledal jsem k svému překvapení, že už nejsem sám. Je nás sedm tisíc křižáků znechucených špinavou válkou v Řecku, kteří se rozhodli skoncovat s tím a vrátit se domů. V cařihradském přístavu je pro nás připraveno pět benátských lodí, velkých a krásných, jež jsou ochotny dopravit nás zpátky do Benátek pod podmínkou, že řádně zaplatíme.

Rozhodli jsme se po řádné úvaze. Dovolávají se našeho závazku, naší cti, abychom zůstali. My se však dovoláme svého svědomí. Nepřipjali jsme si kříž na rameno, aby bojoval kříž proti kříži.

Nedal bych za to ani peníz, že jejich prastarý dóže, který je už jednou nohou v hrobě, jistě touží oslabit postavení křižáků, aby se o Cařihrad nemusil dělit na polovici, ale spolkl jej celý. Mne je ostatně jedno, komu bude patřit Cařihrad, zda Latinům, Řekům, Valachům nebo Benátčanům. Chci prostě tam, kam patřím, domů.

Sedm tisíc křižáků, rytířů, zbrojnošů a ozbrojených poutníků se nás rozhodlo odplout. Je mezi námi Baldouin z Aubigny, Jan z Virsinu, Vilém z Béthune, bratr jednoho z předáků, a mnoho jiných urozených šlechticů. To zajisté nejsou žádní zbabělci. Sto rytířů je

mezi námi, kteří vesměs prokázali udatnost v boji proti nepříteli. Ale teď už se nám nechce pokračovat v boji, když jsme se přesvědčili, že nejde o boj Kristův. Proto jdu s sebou i já. Nevypravil jsem se přece z Čech na dalekou cestu, neopustil jsem klášter v Milevsku proto, abych za zájmy lenních pánů z Flander, Burgundska a Champagne válčil s Řeky a jejich valašskými spojenci. Není tady mé místo.

Když už jsme se nalodovali na oněch pět velkých a krásných lodí, přišel za námi sám vznešený kardinál Petr z Kapuy co zástupce Svatého otce v Říme, a také výmluvný Conon z Béthune, bratr našeho Viléma, který na místě zajatého císaře střežil Cařihrad. Provázelo je několik bohatých šlechticů a všichni nás s mnoha stesky a vzlyky zapřísahali a přemlouvali, abychom se smilovali nad křesťanstvem a svými lenními pány, z nichž nejeden už položil život v boji, a abychom pro Boha zůstali a pomohli svými meči v dalším boji.

Bylo by trpké naslouchat jejich řečem, když nás vinili z nedostatku cti, statečnosti a vytrvalosti, kdybychom už dříve nevyslechli podobné řeči, v nichž slibovali, co nikdy nebylo splněno. Marná slova. Nenecháme se už dále klamat. Zdvihli jsme kotvy, napjali plachty a vypluli. Kardinál měl zkřivenou tvář, Conon z Béthune zařaté pěsti. Ale já stál s ostatními druhy na palubě kymácejícího se korábu, sláný vítr mi vál do tváře a pozoroval jsem, jak mizejí v dálce hradby a věže proklatého města Cařihradu. Znenáhla je zahalil šedý opar vznášející se nad mořem. Provázel nás křik racků a já cítil nesmírnou úlevu v srdci. Bylo mi dobře na moři, už jsem se nebál jeho bouří. Přivykl jsem a také jsem poznal horší věci než úzkost z mořských vln.

Pluli jsme podél pobřeží Romanie, byzantské země, o kterou zoufale bojují s Řeky a jejich spojenci ti z křižáků, kteří zůstali v naději, že si tam vybojují svá léna. Do března tam podle svého závazku zůstanou i Robert a Aliaume z Clari. Nemám jim to za zlé. Což mi neřekli upřímně hned při prvním setkání, že jsou z chudého rodu a chtějí si vysloužit lepší postavení? S oběma jsem se rozloučil v dobrém. Zůstali jsme přáteli, i když jsme si měli stále méně co říci. Mne věru přešla chuť cokoli získat v Cařihradě či byzantské říši. Chvalořečil jsem Bohu, že je mám za sebou. Netušil jsem, že tomu

tak ještě není.

Nevyznám se v mořeplavectví a nevím, jakou podivnou shodou se stalo, že z obavy před bouří, k níž se schylovalo, vyhledalo našich pět skvělých korábů brzy po vyplutí bezpečný útulek právě v přístavu mocně opevněného řeckého města Rodosta. Bůh tomu chtěl, že to bylo právě ono Rodosto, kam se se zbytky poraženého křižáckého vojska, rozprášeného u Adrianopole Johannisovými Valachy, uchýlil hrdý maršál Champagne a Romanie Geoffroi de Villehardouin.

Hrdlo se mi podivně sevřelo, když jsem o tom uslyšel. Není to snad nový benátský podvod? Jak znám Benátčany, mohli nás vlákat na své lodě pod záminkou, že nás odvezou do Benátek, jen proto, aby nás zavezli jako posilu pod rozkazy maršálka Villehardouina. Je-li ovšem naším údělem bránit v Rodostu hradby proti útokům Valachů, pak...

Avšak kapitán naší lodi, jehož tvář se mi zdála poctivou, nechtěl nic vědět o podobném úskoku a trval na tom, že jde o pouhou náhodu, že opravdu hrozí bouře. Jakmile se přežene, budeme pokračovat v plavbě do Benátek. Zůstat může, kdo bude chtít, ale peníze za přepravu mu už nevrátí. Znělo to čestně, ale já už sotva komu uvěřím, pokud ho neznám skrz naskrz. Zním už ty výmluvy na řízení boží.

Má nedůvěra rostla, když k boku našeho korábu připlul člun s posly samého maršálka Villehardouina. Vyzvali nás jeho jménem, abychom z každé lodi vybrali po čtyřech zástupcích, kteří by s ním a jeho poradci rokovali o dalším. Jak se zdá, věděl sice, že mu nepřiplouváme na pomoc, ale chtěl nás pro ni získat. Prohlédl jsem už pana maršálka, který od zrodu naší výpravy všechno řídil a o všem rozhodoval společně s benátským dóžetem. Nevěřil jsem v jeho dobré úmysly, nezapomenu, jak se pokořil a poklekl před námi na ostrově Korfu, jen aby dosáhl svého cíle. Nedivte se proto, že když jsem spatřil jeho posly na naší palubě, zmocnilo se mne velké rozhořčení. Uvědomil jsem si, v jakém jsme nebezpečí, že výmluvný maršálek opět zkříží naše úmysly a nenechá nás odplout. Bude ještě těžším soupeřem než kardinál kapuánský a Conon Béthunský, kteří se nás pokusili zadržet v Cařihradě. Dusil jsem se přímo vztekem, že jsme se řízením božím octli v maršálových osidlech. A jak jsem si

už v duchu představoval, jak si nás opět otočí kolem prstu, abychom tancovali podle jeho noty, vychrlil jsem proti maršálkovi prudká, mýlím však že spravedlivá obvinění.

Jen tak se, tuším, stalo, že mezi ony čtyři zástupce, kteří byli vybráni za naši loď, byl jsem zvolen i já. Mezi tolika slovutnými francouzskými rytíři málokdo znal českého šlechtice ze vzdálené země za horami, ale získal jsem si důvěru svou upřímností. Zvolili mě, protože věřili, že se jen tak lehce nenechám zviklat. Souhlas s mými upřímně míněnými slovy mě ovšem nemálo posiloval a volbu jsem přijal. Kdyby ostatní zakolísali, já přísahám při všem, co je mi svaté, že hrdému maršálku řeknu do jeho posupné tváře své *Ne*.

Čelil jsem za naší výpravy několika nepřátelům, ale teď jsem pocítil, že od počátku byl mým skutečným soupeřem ten pyšný maršál, který všechno zpletichařil. On a zbožný pan Gunther, který zase všechno omluvil a požehnal. Skoncoval jsem s jedním a nezaleknu se ani utkání s druhým. Bylo mi jako před rytířským zápasem.

Nás dvacet vybraných rytířů zavezli v člunech do maršálkova domu v opevněném řeckém městě Rodostu. Svého patrona, svatého pana Víta, volám za svědka, že ačkoli byla za války o všechno nouze, vyčastoval nás pan maršálek tou nejvybranější hostinou, tím nejopojnějším vínem. Umínil jsem si však, že zůstanu střízlivým, a srkal jsem pouze opatrně, zatímco nejednomu z mých druhů kalilo víno mysl a činilo jazyk těžkým. Ještě než jsme začali jednat, slavili maršálka, jak dovede být štědrý, velebili jeho udatnost a ostatní rytířské ctnosti. Nebýt pana maršálka, našeptávali soustolovníci z jeho družiny, nebyl by se zachránil od Adrianopole ani jediný z našich bojovníků a pohanští Kumáni by si pohazovali jejich uřezanými hlavami. Kdyby se nás sedm tisíc křižáků rozhodlo posílit Villehardouinovy šiky, pak nás zajisté nemine vítězství, bohatá kořist, odměny a léna v zemi valašské a bogerské, kde krutého vévodu Johannise prý na trůně vystřídá sám pan maršálek, urozený a statečný Geoffroi z Villehardouinu, náš zachránce a příští pán.

Tak opojným vínem a medovými slovy připravovali půdu pro nastávající jednání.

Ne! Ne a tisíckrát ne!

GEOFFROI DE VILLEHARDOUIN

Co já, rytíř z Čech, třebaže urozený, jsem proti mocnému maršálku Villehardouinovi? Nic. A přece jsem se rozhodl, že se nejen nenechám zviklat, ale že s ním budu bojovat. Teď už mluví sám maršál. Tesá svá slova jakoby nabroušeným mečem. Ví, jak mluvit k bojovníkům. Probodává nás svým dravčím zrakem. Několikrát opakuje, že se vždycky vymstí, když si rytíř vybere za rádce strach před smrtí místo své rytířské cti. Chce nás sto rytířů uvést v pochybnost svou čest a odplout se sedmi tisíci zbabělých zbrojnošů a vyděšených poutníků nejnižšího rodu jen proto, že už jsme se unavili bojem? Chceme zapomenout na své sliby a opustit své věrné druhy, opustit bojiště, kde nám kyne nejen čest a sláva, ale i kořist a bohatství? Chtěli bychom se opravdu dopustit tak neuváženého skutku, který by nám do smrti zůstal nesmazatelnou výčitkou?

Tak se tázal maršál Villehardouin a už jsem viděl, jak získává nejednoho z našich řad. Pozoroval jsem, jak kolísá sám učený pan Vilém z Béthune, jak je zviklán Baldouin z Aubigny, jak souhlasí Jan z Virsinu. Mne však slova hrdého maršálka nezviklají. Mám za sebou důvěru těch, kdo mě zvolili.

Maršál domluvil a vyzval nás, abychom se po řadě vyslovili k jeho nabídce. Chceme zůstat, bojovat a vysloužit si léna? První odpovídal Jan z Virsinu. On zajisté by rád pomstil smrt svého lenního pána, hraběte Ludvíka z Blois. A kdyby snad i druzí...

„Myslím, že by se o tom mohlo uvažovat. Mělo by to své výhody,“ mínil Baldouin z Aubigny.

Učený Vilém z Béthune byl opatrnější. Mluvili druzí. Většinou vysvětlovali, že nemají strach; někteří, aby to dokázali, byli ochotni chopit se zbraně, kdyby to nebylo nadlouho, snad na měsíc, na dva, a byla naděje, že se jim to vyplatí, pak...

Konečně je řada na mně. Cítím, jak mě maršálkův zrak přímo probodává. Mé jméno mu zní neznámě. Zřejmě mnou opovrhne. Myslím však, že je to vzájemné. Hned prvou větou mu připomínám, jak před námi klečel na ostrově Korfu a co všechno sliboval. O cti hovoříte? A bylo to čestné slibovat nám boj proti Saracénům a místo toho nás zavést před křesťanský Zadar, před křesťanský Cařihrad a zvednout kříž proti kříži a nechat obě města vyloupit hůř než pohané?

V síni nastalo pobouření. Ani jako posel nesmím si prý dovolit podobné urážky urozeného pana maršálka. Dva z jeho nohsledů si dokonce dovolili na mne vložit ruku. Setřásl jsem je jako medvěd ohaře, kteří se do něho chtějí zakousnout, a vykřikl jsem: „Zapomínáte, že jsem přišel jako host, a hlavně že jako křížák stojím pod ochranou samého pana papeže!“ A stejně hrdě, jako to dovedl pan maršálek, jsem jim ukázal na kříž, který zdobil mé rameno.

To zapůsobilo. Sám maršál s kyselou tváří jim pokynul, aby mě nechali, a já mohl pokračovat ve svém projevu. Je pravda, že jako prostý rytíř bych neměl urážet tak vynikajícího šlechtice, a proto jsem se krotil. Přesto jsem mluvil od srdce. Škoda jen, že nejsem tak výmluvný jako pan maršál. Ale snažil jsem se přesvědčit ostatní, že stůj co stůj nesmíme připustit, abychom byli znovu oklamáni. V rozčilení jsem se sotva stačil ovládnout a nepamatuji si tedy přesně slova, jichž jsem užil. V mysli mi utkvěl jen jejich smysl. Ale dodnes se pamatuji na výraz maršálkovy tváře. Byl zasažen, byl otřesen, jeho tvář už nebyla kamenná, výraz mírného opovržení se měnil v sotva ovladatelný vztek a nenávisť. A to bylo mé vítězství. Nebál jsem se postavit maršálu Villehardouinovi a zasáhl jsem ho.

Má slova zároveň posílala odvalu druhých. Rádi by zůstali, ale oni neuvažili tu kaši. Ať si ji tedy snědí ti, kdo ji uvařili. Nechtějí se vrátit domů jen proto, že se jim stýská. Volá je tam povinnost. Nemohou tam už déle nechávat bez ochrany své děti a statky. Nepodařilo se panu papeži zajistit všude boží mír. Snad kdyby šlo o Svatou zemi, o pohany...

„Ale Kumáni jsou přece také nekřtění pohané a vévoda Johannis, který je na nás přivedl, je ještě horší než pohan.“ Tak křičel jeden z maršáلكových rytířů s hrůzně zjizvenou tváří. Ale už to nezapůsobilo. Nebylo by Kumánů, kdybychom se neobořili na Cařihrad a pluli rovnou k svému cíli, proti Saracénům.

Hrdý maršálek Villehardouin se kouše do rtů a opakuje podesáté, že strach je špatný rádce. Rytířská čest... To všechno jsme už slyšeli. Sám maršálek pochopil, že nemá smysl opakovat to do omrzení. „Jaké je tedy vaše rozhodnutí, pánové?“ táže se úsečně, ale ne už tak sebevědomě, jako začal. Každý se může vyslovit pro nebo proti.

„Myslím, že bychom měli zůstat a čestně bojovat,“ vyslovil se jako první Jan z Virsinu, jehož lenní pán položil svůj život před Adrianopolí.

„Rozhodně nezůstanu!“ nezdržel jsem se a vyskočil jsem od stolu. Víím, že jsem se přenáhliil.

Ale moudrý Vilém z Béthune byl rozumnější. Klidně pravil, že jak je patrné, nemůžeme dát jednomyslnou odpověď, protože jednak nejsme sami jednotni ve svých názorech, jednak nejsme ani zmocnění za ostatní, za sedm tisíc křižáků. Přišli jsme pouze vyslechnout návrhy, věc je však složitá a vyžaduje zralé úvahy. Teprve až se vrátíme na své lodě a znovu se s klidnou hlavou o všem poradíme, budeme moci dát panu maršáلكovi konečnou odpověď. Dnes nezbyývá než mu poděkovat za štědré pohostinství a ostatní je třeba ponechat vůli boží.

Myslím si, že takový odklad byl nejlepším řešením, třebaže se jím nic nevyřešilo. Co mohl maršálek Vilémovi z Béthune namítnout? Jeho rty se zkřivily k trpkému úsměvu. Dobrá, počká tedy do zítřka, váháme-li přihlásit se jednotně pod jeho prapor a chceme-li se jako rytíři řadit s neurozenými poutníky. Ostatně kdo touží po domově, ať jen odjede. On s otevřenou náručí přijme každého, kdo nepodlehne

této slabosti. Tak mluvil, kdo na ostrově Korfu nepovažoval nic za důležitější než zachovat jednotu vojska.

S tím jsme se rozloučili. Stále za větru a deště, bez rozhodnutí jsme se vrátili na své koráby s tím, že se po krátkém odpočinku znovu sejdeme k radě.

Nevím a nemohu proto říci, jak bylo jinde, ale na mé lodi panoval mezi poutníky rozruch, neboť se báli, že my rytíři je zradíme, že se dohodneme s maršálkem, a dokonce snad zabráníme lodím odplout. Uvítali sice zprávu, že jsme se k ničemu nezavázali, ale báli se odpovědi, kterou jsme slíbili na zítřek. Ozývalo se proto nemalé reptání, jemuž jsem naslouchal, přiznávám se, s uspokojením. Těšilo mě, že poutníci o mně věděli, že jsem mluvil proti svodům maršálka Viilehardouina nejrázněji.

Naše porada se sešla na jedné z lodí už za noci. Děšť sice ustával, ale vítr ještě skučel a loď se houpala na kotvě. V radě nás čekalo překvapení. Nesešlo se nás tu pouze všech dvacet, kteří jsme kvasili a rokovali u maršálka Viilehardouina, ale byl tu ještě jednadvacátý. Byl to rytíř jako hora, opravdový lamželezo, jménem Petr z Frouville. Použil nočního temna, aby k nám ve vší tajnosti připlul na člunu z Rodosta, a požádal Viléma z Béthunu, který byl jeho přítelem, aby k nám mohl promluvit před naší poradou. Bylo mu to dovoleno.

To, co jsme slyšeli z jeho úst, rozhodlo. Jeho řeč nebyla leč krutou obžalobou maršála Champagne a Romanie Geoffroiho de Viilehardouina. Rytíř Petr z Frouville ho obvinil, že od samých počátků výpravy pletichařil s benátským dóžetem. Nikdy se vlastně vážně nepomýšlelo na plavbu do Egypta a na boj se Saracény. To byla jen záminka. Pravým cílem byl Zadar a potom Cařihrad, města, po nichž bažili kupečtí Benáťčané. Nebyla to pro nás vlastně novinka. Dohadoval jsem se toho. Ale i kdyby ten nápad s Cařihradem vznikl teprve cestou, když se na ostrově Korfu objevil princ Alexios, neměnilo to nic na věci. Dóžeti ani maršálku Villehardouinovi, ani markýzi z Montferratu, kterého nám vybral za vrchního velitele, nikdy nezáleželo na Svaté zemi a Božím hrobu, ale jen na zisku a odměně, která kynula z války. Chopili se příležitosti nejinak než supové, které přitahuje kořist válečných polí.

Rytíř Petr z Frouville, muž jako ze železa, kterého by nikdo nemohl obvinít ze zbabělosti, nezůstal však při tom. Vyslovil navíc domněnku, že maršál Villehardouin v dorozumění s benátským dóžetem nebyl snad ani bez viny na kruté porážce císaře Balduina a smrti hraběte z Blois u Adrianopole, protože jim nepřišel na pomoc včas. Dóže se nechtěl s křižáckými předáky dělit o panství nad Cařihradem a celou Románií a maršál si mohl myslet, že když bude císař poražen, vzroste jeho vlastní moc a získá další výhody. Bylo těžké to dokázat, ale ten muž dravčí tváře projevil už několikrát tak bezohlednou ctižádostivost, že by nebylo divu, kdyby nejen jeho smělost, ale i proradnost neznala mezí. Rytíř z Frouville mu prostě nevěří a nechce být nástrojem nečestných úkladů. Jakmile uslyšel, že se plavíme přes Benátky do svých domovů, rozhodl se, že i on skoncuje na řecké půdě a přidá se k nám. Proto nás varuje, abychom nepodlehli Villehardouinovy lákání. On je schopen koupit si některé z nás dary, ale také obvinít jiné ze zbabělosti a zrady a nedovolit jim návrat na loď. Proto bude pro všechny bezpečnější už s ním nejednat a co nejrychleji odplout.

Vyslechli jsme rytířovu řeč víc než pozorně. Padla na úrodnou půdu. Teď už ani Jan z Virsinu, leník nešťastného hraběte z Blois, nemínil zůstat, je-li podezření, že maršál Villehardouin, ochotný obvinít kdekoho, sám snad nepřímo zavínil smrt jeho lenního suzeréna. Pravit: „Na místě rozpoltím hlavu každému, kdo by mě obvinil ze zbabělosti, ale nejsem už ochoten nastavovat krk pro hrabivost benátského dóžete nebo pro maršálkovu ctižádostivost.“ Jeho slova byla přijata s pochvalou. Všichni jsme souhlasili, že je čestnější odplout než zůstat.

Po tom, co nám řekl rytíř Petr z Frouville, nezůstal mezi námi dvaceti jediný, kdo by chtěl ještě ztrácet čas jednáním s maršálkem. Hned za úsvitu zvedly naše lodi kotvy, napjaly plachty a vypluly na moře už utišené. Také v mém srdci panoval klid a mír. Myslil jsem si: Ať ti tam, kdo zůstali s hrdým maršálkem Villehardouinem, zahynou, nebo se uhájí, když touha po majetku dá sílu jejich pažím – co je mi po tom? Nechci o nich už slyšet. Chci mít minulost za sebou a hledět jen k domovu.

Vyprávějí v Řecku dávnou báji ještě z dob pohanských, jak prý

svůdné Sirény lákaly zpěvem plavce do ošidných proudů, aby tam ztroskotali na zrádných skaliscích. Chytří plavci si prý zalévali otvory v uších voskem, aby neslyšeli lákání Sirén. Něco podobného jsme učinili my. Odpluli jsme ve vši tajnosti, abychom už neslyšeli maršálkův hlas, vyhrožující a slibující zároveň. Teď už jsme mimo jeho dosah. Buď za to zvláštní dík rytíři z Frouville, který nás přišel varovat. Snad byl jeho úkol spojen s větším nebezpečím, než jsme si uvědomovali my a třeba i on sám.

Když stál pak vedle mne na palubě, řekl mi: „Maršálek Villehardouin s oblibou říká, že nemáme podlehnout strachu o vlastní život. My oba jsme ho vlastně poslechli. Vy, mladý příteli, jste se včera rozhodně nebál, když jste svou řečí na sebe uvalil jeho hněv. Jak jsem ho pozoroval, kdyby byl mohl, skolil vás na místě. Byl jsem sice už napůl rozhodnut, ale teprve vaše řeč mi dodala odvahy, abych tajně odplul v člunu k vašim lodím a varoval vás.“

Pochvala statečného rytíře mi velmi zalichotila, neboť jsem si stále nebyl jistý, jednal-li jsem včera správně. Byl jsem na poradě u maršálka tak rozrušen, že jsem si ani nepovšiml přítomnosti rytíře z Frouville v jeho okolí. A přece bylo nesnadné přehlédnout tu hromotluckou postavu!

„U čepice svatého Mikuláše,“ zaklel jsem vesele, „vaše pochvala je pro mne velkou ctí, pane.“ Nevím ani, proč jsem použil oblíbené kletby svého otce. Myslil jsem na něho za návratu víc než dřív. Říkal jsem si: „Podobej se otcí, a všechno bude zase dobré!“ Opravdu jsem se upřímně těšil, že otce opět uvidím. Nebudu se musit před ním stydět, on pochopí mé svízele. Myslím, že i já jsem ho teď správněji chápal a s pochopením mu odpustil mnohé, co mě na něm dříve mrzelo. Bylo mnoho věcí, které jsem teď posuzoval z jiné stránky. Vracel jsem se domů zkušenější.

Rytíř Petr z Frouville se na mě díval očima, které prozrazovaly, že je raději veselý než vážný. „Ani nevíte, jak se těším domů, do sladké Francie,“ řekl mi. „Má vlast oplývá háji, řekami a lučinami a kromě znamenitého rytířstva i krásnými pannami a paními i dobrým vínem. Rád bych se s vámi vsadil, pane z Klokot, že takové víno, jaké rodí moje vinice, jste ještě ve svém životě nepil. Připiji jím po návratu na vaše zdraví, dovolíte-li mi.“

„Bude mi velkou ctí, pane,“ odpověděl jsem zdvořile. Myslil jsem přitom: Hrome, takového šlechtice, jako byl rytíř Petr z Frouville, bych chtěl mít za přítele! Pomyslil jsem i na nešťastného Jana z Valu, který mě zval do Francie na turnaj, jenž se už neuskuteční. A myslil jsem na Radka a na jeho sestru Ludmilu.

NERADOSTNÝ NÁVRAT

NEBUDU LÍČIT VŠECHNY SVÍZELE našeho návratu, jež jsme zkusili na moři i na souši, zvláště v horách. Na výpravě samé zažil jsem tolik zlého a prošel tolikerym nebezpečím, že už mě nic nezkrušilo. Nadto nás všechny povzbuzovala naděje na šťastné setkání s domovem.

Každý z naší české družiny spojoval návrat s jinou představou. Jeden se těšil na svou rodinu, jiný na své děvče, třetí na pohodlí své světnice a čtvrtý třeba na chuť poctivého chleba, jaký pečeme u nás doma v Klokotech, na naše pivo a omaštěnou kaši. Všem se nám už zprotivila nasolená a naložená námořnická strava, nejednomu však i cizokrajné krmě, jež jsme původně měli za lahůdky a které se nám později zmrzely opakovaným požíváním. Člověk si zpravidla váží málo toho, co má, a touží po něčem novém a neznámém, až pozná marnost takového pachtění a vrací se pokorně k tomu, čeho si dříve nedovedl *vážít*. Teď vím, že jsou věci, které mají trvalou hodnotu. Myslím si alespoň, že není všechno pouhá marnost. Jsou věci, jejichž ztrátu nelze oželeť, jsou věci, o které stojí za to zápasit. K takovým věcem patří domov a vůbec všechno, co s tím slovem spojujeme.

Já aspoň za našeho návratu nesmírně toužil po rodinném ohništi našeho hradu, po medvědím objetí svého otce, po jeho dobrosrdečném klení a lomozném smíchu. Nejednou jsem však po všech dobrodružstvích zatoužil i po klidu klášterních zdí v Milevsku, kde jsem se cítil tak blízký Bohu. Vzpomínal jsem, jak jsem tam učenému opatu Jarlochovi pomáhal při sepisování jeho kroniky. Už na cestě se mi mihla hlavou myšlenka, že bych měl sám vypsát naše

křížové tažení, třebaže bylo tak málo příkladné. Snad spíše pro výstrahu.

Našich pět znamenitých korábů obeplouvalo za celkem příznivého větru opět celé Řecko, Bylo nás tolik, že jsme byli ohavně namačkáni v dusných, zatuchlých prostorách v podpalubí. Vítal jsem proto každou příležitost, kdy bylo v některém přístavu, kde jsme se zásobovali, možno vystoupit na pevnou, suchou zem.

Delší zastavení nám popřáli zejména v Zadru, onom nešťastném městě, kde jsme poprvé těžce zhřešili na naší zmařené výpravě. Město se zdaleka ještě nevzpamatovalo z pohromy, na každém kroku byly patrné stopy bojů, plnění a požárů. Aby se Zadarští nemohli v budoucnosti už vzepřít, pobořili jim hradby. Ale ulice a nábřeží u přístavu se hemžily příčinnivými Benátčany, kteří za velkého křiku a rámusu kupčili vším možným. Z místního obyvatelstva si zřejmě učinili otroky, nelítostně týrané a zbídačené. Jedna mladá žena se smutnými očima se mi snažila vylíčit – když seznala, že nejsem Benátčan – hrůzy a příkoří, jež prožívali teprve po odchodu nás křížáků, když se správy Zadru ujali Benátčané sami. Říkala mi, že hradby města byly tenkrát pro výstrahu hustě ověšeny zohavenými mrtvolami mužů, kteří se pokusili ohradit se proti benátskému řádění. Něco jsem o tom zaslechl za naší plavby do Cařihradu, tenkrát jsem tomu však nepřikládal váhu, nebo snad jsem ji nechtěl přikládat. Byla to tedy pravda. Opět jedno svědectví ve sporu o duši dóžete Dandola ve prospěch ďábla.

Neveselé myšlenky mě sužovaly, i když jsme se vylodili v kýžených Benátkách. I po nádheře Cařihradu mě znovu oslnil bělostný chrám svatého Marka. Před jeho průčelím jsem spatřil čtvero povědomých bronzových koní uloupených z rozkazu dóžete v Cařihradě. Snad jimi chtěli dokonce ozdobit svůj chrám! Nemohu pochopit takovou lidskou ješitnost a bezmeznou pýchu, jež svatokrádežně vystavuje svou moc a chlubí se kořistí z pokoření největšího soupeře, velkolepého Cařihradu. Sotvakdo jiný však na něco podobného pomyslel. Benátští námořníci, řemeslníci a kupci byli přesvědčeni, že ukofistěné sochy koní svědčí o jejich statečnosti a zbožnosti. Byli na svého patrona pana svatého Marka Evangelistu tak hrdí, až si domýšlivě představovali, že pod jeho ochranou mají

právo na vládu nad veškerým mořem, ne-li nad celým křesťanským světem a okrskem zemským.

V Benátkách jsem se rozloučil se svými francouzskými přáteli, zvláště srdečně s rytířem Petrem z Frouville.

„Máte-li doma sličnou dámu svého srdce, kterou milujete tak jako já svou, prosím, abyste jí vyřídil nejuctivější pozdrav ode mne,“ pravil mi s rytířskou dvorností.

Komu bych vyřídil ten pozdrav? Leda snad Ludmile, ale pro tu mám, pohříchu, smutnější zprávy. Setkání s rodinou vladyky Ješka bylo to, nač jsem se doma nejméně těšil.

Na své další pouti z Benátek jsme prošli úrodnou rovinou, osázenou mnoha užitečnými stromy, u nás neznámými, a potom jsme počali vystupovat k horám, jež se před námi tyčily jako nepřekonatelné hradby, mnohem vyšší, než bylo opevnění Cařihradu. Nesměl jsem se jich však zaleknout, vždyť již jednou jsme ty hory zdolali. Nahánějí hrůzu, ale jsou ve své velebnosti tak podmaňující, když se jejich ledové vrcholky třpytí ve slunci, že naplňují srdce pokorou před Stvořitelem.

Horší bylo, že nás zima nutila počkat s jejich přechodem, takže jsem musil dusit palčivý stesk po domově, který byl jinak cestou naší největší pobídkou. Cestovali jsme sami, jen na nejobtížnější úseky cesty jsme si najali nosiče a průvodce. Draze jsme za to zaplatili a můj váček s penězi povážlivě splaskl. Když jsme už měli nejvyšší horská pásma za sebou, připojili jsme se v Korutanech na několik dní opět ke kupecké karavaně a potom zase pokračovali sami.

Z cesty do Benátek jsem měl na paměti, že je třeba obávat se lapků, byli jsme však jednak dobře ozbrojeni, jednak naše družina dávala věru pranepatrnou naději na kořist. Po všech útrapách cesty po moři a z Benátek přes nebetyčnou horstvu jsme byli zedření a ošumělí, takže každý na prvý pohled viděl, že není oč nás obrat.

Kromě mne a obou mých zbrojnošů, Vojena a Mikše, jimž jsem půjčil své koně, čítala má družina ještě zmrzačeného Strachotu, prohnaného mezkaře a kuchtíka a sluhu. Ty dva, kteří se vyznamenali před Cařihradem, když hájili náš tábor s hrnci na hlavě, s puklicí jako štítem a rožněm coby kopím, naučil Vojen zacházet s opravdovou zbraní, takže se vraceli alespoň napůl jako bojovníci. V tomto složení

jednoho rytíře, dvou jízdnic zbrojnošů a čtyř pěšáků procházelo naše kopí zemskou branou do Čech, sice vyčerpané cestou, ale vzpružené pomyslením, že už jsme doma. Z úst strážců hranic jsme opět uslyšeli svou rodnou řeč. Hluboké lesy, jimiž jsme projížděli, voněly pryskyřicí a od temných smrků a jedlí se svěží zelení odrážely listnáče. Bylo jaro a z prosvětlených míst se ozývalo volání kukačky. Byli jsme doma.

Od zemské brány je to do Klokot ještě notný kus cesty, překonávali jsme však únavu, jen abychom byli co nejdříve u svých. Když už byl náš hrad v dohledu, nezdržoval jsem se pěšáky a pustil se s Vojenem a Mikšem koňmo k domovu. Do brány jsem vrazil cvalem.

Když jsem se přihnul jako vítr, seběhla se na dvůr čeled' ze všech koutů. Seskočil jsem z koně, hodil otěže jednomu z čeledínů a vběhl do dveří.

V síni nikdo. Všude pusto, nikdo mě nevítá, nikdo neodpovídá na mé volání. Konečně se přibelhal náš starý dobrý kaplan. Mžoural, jako bych ho probudil, když po svém zvyku klímal někde za pecí. Sotva se rozkoukal, jeho tvář se rozzářila upřímnou radostí.

„Bud' nám vítán, Vítku – si to opravdu ty!“ Dojatě mě objal. „Nemyslil jsem už, že se ještě kdy vrátíš. Bud' Bůh pochválen, že jsi zdrav a zpátky doma.“

„Kde je otec?“ zeptal jsem se netrpělivě, když jsem se vymanil z kaplanova objetí.

Tvář *otce* Martina rázem zesmutněla. „Tvůj otec, Vítku, zemřel. Pán ho k sobě povolal tam, odkud není návratu. Už je tomu několik měsíců. Dej Bůh pokoj jeho duši a smiluj se nad ním.“ Nezatajil mi, jak otec dychtil po mém návratu, že když už byl dočista umořen nemocí, jeho poslední slova byla otázka, zdali jsem se ještě nevrátil.

Hořce jsem plakal u náhrobního kamene v naší kapli, pod nímž odpočívá můj otec, urozený pan Vítek z Klokot. Ztratil jsem ho právě ve chvíli, kdy jsem po něm nejvíce dychtil, kdy jsem ho nejvíce potřeboval. Co teď se mnou bude?

Vládne-li na Klokotech můj bratr Sezema, není tu pro mne místo. To byla má první myšlenka. Přestal by tu být můj domov. Do světa se už také znovu nevydám. Užil jsem ho až přespříliš.

Zbývá mi tedy jediné útočiště: klášter. Tam snad konečně najdu to, po čem jsem toužil: klid a utišení své raněné mysli. Potřebuji zaplašit vidiny krví zbroceného Cařihradu.

V šeru konírny, kam jsem zašel, abych se podle svého zvyku přesvědčil, jak je postaráno o mého ryzáka, zastoupil mi cestu tmavý stín, muž temné pleti, z jehož tváře svítilo jen bělmo očí a bílé zuby. Uctivě se mi uklonil.

„Nepřeje si pán, abych mu prohnětl svaly? Po namáhavé jízdě je pán jistě unavený.“

Byl to Ali, kterého si otec přivedl z Palestiny. Oddaně mu sloužil, protože mu vděčil za svůj život. Teď je pokřtěn a naučil se docela slušně česky. Je to ovšem Saracén a může si myslit, že jsem se vrátil z boje proti Saracénům. Nevím, mohu-li Alimu důvěřovat tak, jako mu věřil můj otec. Co mu však odpovědět? Že to nebyla válka se Saracény, ale že stál kříž proti kříži? Co by tomu asi říkal, když teď byl sám křesťan? Raději jsem o tom pomlčel, ale nabídku jsem přijal. Pro vzpomínku na otce. Vždycky si liboval, jak je mu dobře, když mu Ali prohněte choré údy. Také mně už posloužil za výcviku a rád doznávám, že i tentokrát mé znavené tělo jeho přičiněním skutečně pookřálo. Vyjasnila se mi také hlava. Byl jsem Alimu vděčný za jeho nápad. Postavil mě na nohy. Potřeboval jsem to jako sůl pro setkání s bratrem Sezemou.

Uviděli jsme se s bratrem až pozdě navečer. Snažil se být vlídný, ale cítil jsem dobře, že se z mého návratu neraduje. Nebylo zabito žádné tučné tele k návratu ztraceného syna; měl bych spíše říci bratra, neboť chybí-li otec, nelze dobře mluvit ani o synovi. Sezema mi potvrdil, co mi nařekl už náš kaplan. Otec mi sice zanechal něco peněz pro případ, že bych se vrátil, ale jinak mi neodkázal žádný majetek, ani lán půdy. Všechno bylo Sezemovo. „Počítali jsme, že si opatříš léno tam za mořem,“ zdůrazňoval Sezema.

„Anebo že tam složím své kosti,“ doplnil jsem já a sdělil mu své rozhodnutí vrátit se do kláštera.

Schválil je. Myslím, že se mu ulevilo.

ZVRAT

NEŽ SE VRÁTÍM DO MILEVSKÉHO KLÁŠTERA, čeká mě ještě jedna smutná povinnost. Musím zajet na tvrz vладыky Ješka, abych mu oznámil smrt jeho syna. Viděl jsem včera, jak se zarosily oči zbrojnoši Sudkovi, když spatřil bezvládnou pravici svého syna Strachoty. Oba jeho synové se mu však vrátili. Co řekne vладыka Ješek, až mu povím, že ztratil svého jediného syna? Celá rodina se topila v slzách, když jim odjížděl, co bude teď, když už se nikdy nevrátí...

Nebylo vyhnutí. Musil jsem tam zajet. Nemyslím však, že bych měl o tom dlouze vyprávět. Postačí, řeknu-li, že zprávu přijali nečekaně statečně. Řekl jsem jim, že jejich syn padl jako rytíř a hrdina, a odevzdal jsem jim Radkův podíl z kořisti, jeho zbraň a zbroj. Všechno jsem jim musil podrobně vypovědět; o tom, jak udatně vyrazil na pomoc druhovi, i o tom, že jsme ho nestačili zachránit, když dobrovolně letěl smrti vstříc pro rytířskou čest.

Z ničeho mě nevinili, ani z toho, že jsem ho zlákal na tu nešťastnou výpravu, ani z toho, že jsem mu nepřispěchal na pomoc, když už to stejně bylo marné. Naopak mi dojemně děkovali za všechno, co jsem pro Radka udělal, i za to, že jsem jim přivezl památky po něm.

Řekl jsem jim také o Radkově zbrojnoši, který zmizel beze stopy za nepokojů v Zadru. Toho snad naštěstí nikdo nebude želet, neboť to byl sirotek bez sourozenců. Takoví lidé se snad hodí na vojnu nejlíp, napadlo mi, když jsem hleděl do uszlzených tváří Radkových rodičů.

Zdržel jsem se déle, než jsem měl v úmyslu, kvůli Ludmile. Vypyťovala se mě na mé osudy, na můj návrat, hovořili jsme o nebožtíku otci a chtěla se také dovědět víc o celé výpravě.

„Nerad o tom hovořím,“ řekl jsem jí. „Zažil jsem své největší zklamání a vyléčilo mě to z nejednoho dětského snu. Radek padl jako rytíř, ale na tom ostatním bylo pramálo rytířského, spíše se za to stydím. Když pan papež Urban žehnal první křížové výpravě, předvídal, že se k ní připojí mnoho dobrodruhů bažících po kořisti. Nazýval je supy bojišť, ale doufal, že se jako křížáci polepší. Prostí

poutníci, jak mi vyprávěli moji přátelé z Amiensu, odkud pocházel i slavný kazatel Petr Poustevník, se zachovali hanebně. Loupili a vraždili. Někteří rytíři se tenkrát snad zachovali líp. Bohumír z Bouillonu je dodnes považován za velkého rytíře.“

„A tvůj Richard Lví srdce,“ připomenula mi. „Vzpomínáš si přece.“

„Snad. Ale můj otec měl o tom určité pochybnosti.“ Řekl jsem jí, jak král Richard dal příkaz povraždit zajatce a jak sám otec zachránil jednoho z nich, Aliho. Pokračoval jsem pak: „Já sám poznal několik rytířů, kterých si vážím.“ A jmenoval jsem Jana z Valu, oba bratry z Glari i dobrosrdečného Petra z Frouville, s nímž jsem se pohříchu seznámil až na zpáteční cestě. „Většina ostatních se však přes všechno pozlátko projevila při vyplenění Cařihradu jako bezohlední dravci, kteří nám dali špatný příklad. Kdyby však byli alespoň sokoly a jestřáby! Když jsem je uviděl poprvé v jejich lesku a slávě a slyšel jejich ušlechtilé řeči, vzhlížel jsem k nim s obdivem, ke všem těm hrabatům, baronům, markýzům, maršálkům a senešalům. Ale čím blíže jsem je poznával podle jejich skutků, tím bylo jasněji patrné, že nejsou víc než oněmi supy bojišť.“ A zase jsem Ludmile vyprávěl, hlavně o markýzi z Montferratu a maršálku Vllehardouinovi a nezapomněl jsem ani na zbožného pana Gunthera ze stavu duchovního a na jeho posvěcenou krádež a na podobenství o dutém oltáři.

„A co bude teď s tebou?“ zeptala se, když jsem se vypovídal – či mám snad říci vyzpovídal?

Řekl jsem jí o svém rozhodnutí vrátit se do kláštera, protože sám se cítím vinným hříchy napáchanými v Cařihradu.

„Je Sezema opravdu tak nesnesitelný?“ zeptala se, a když nadzvedla víčka, měla oči opět plné slzí.

„Snad je vina na mně, ale poznal jsem, že je krutý, k lidem i ke zvířatům, a to prostě nesnáším. Dříve či později bychom se do sebe pustili a já opravdu netoužím po hádkách a sporech. Zažil jsem jich víc, než bylo zdrávo mé duši. Potřebuji klid. Potřebuji zapomenout. Bylo to všechno příliš zlé. Jak vidíš, nerad o tom mluvím.“

„Je-li tomu tak, pak ovšem chápu.“ Sklopila opět víčka, snad abych neviděl, že pláče.

Byl jsem jí vděčný, že mě nechala vymluvit a že mě neodsoudila. Myslíla stále na Radka, a proto jsem rozmluvu raději rychle ukončil. Ulevilo se mi, že jsem se zbavil toho břemene, jímž byla zpráva o Radkově smrti jeho rodině. Čím dříve se osvobodím od stínů minulosti, tím lépe bude pro mne. Teď už mě čeká jen Milevsko.

Opat Jarloch, ačkoli jeho vážnost velmi stoupla, neboť se stal rádcem krále Přemysla, mě přijal neobyčejně vlídně. Neviděl ve mně jen ztracenou ovci, která se vrací. Na rozdíl od zbožného pana Gunthera neomlouval, co se stalo v Cařihradě, ale ani mě neodsuzoval, že jsem se nechal strhnout proudem a neodolal pokušení. V té věci mi dal své rozehřešení. Spokojil se mou upřímnou lítostí, doznáním mých omylů a hříchů. Bylo to pro mne velkou úlevou. Nepřestával se dokonce divit, že se chci z pocitu viny a touhy po klidu uzavřít po zbytek života do kláštera. Když jsem však na tom trval a mluvil o tom, že sám Bůh mi otcovou smrtí ukázal cestu, začal se věčně vyptávat, zdali se nechci věnovat dějepisectví a napsat kroniku naší křížové výpravy, která byla v pořadí kruciát čtvrtá. Dost mě to překvapilo, že uhádl některé mé myšlenky. Ale on byl právě velkým znalcem lidských duší. Přiznal jsem se mu, že jsem měl ten nápad, ale upustil jsem od něho. Chci co nejrychleji zapomenout, a potom bych nedovedl zkrášlit ty děje do té míry, aby byly oslavou hrdinství a křesťanské víry.

„Což je toho třeba?“ zeptal se. „Pravda, potřebujeme dobré příklady, ale dějiny nám také mohou být varovným poučením. A právě ty bys vylíčením dobytí Cařihradu mohl dát takovou výstrahu, jak se mohou poctiví, ale lehkověrní lidé nechat zavést od ctižádostivců a pokrytců.“

„A supů bojišť?“ doplnil jsem. „Budu o tom, důstojný otče, přemýšlet. Dáš-li mi svolení, rozhodně chci v Milevsku zůstat.“

„Nestojím ti v cestě, synu,“ pravil opat. „Radím ti však znovu, nespěchej se složením klášterních slibů. Tvá povaha je nestálá a nevyrovnaná. Mohl bys později litovat, kdyby ses unáhlil. Leccos se může ještě změnit.“

Opat Jarloch byl moudrý a zkušený muž. Jinak by si ho nevybral za rádce sám král Přemysl. Rozuměl minulosti, ale snad právě proto

chápal i přítomnost a dovedl předvídat i do budoucnosti. A právě budoucnost měla ukázat, že slova opata Jarlocha byla přímo prorocká. Opravdu se leccos změnilo, a to dříve, než jsem se nadál.

Po několika měsících jsem v zbožné pohodě kláštera dosáhl takového vyrovnání myslí, že už jsem se nebál vracet se k vzpomínkám a tu a tam, pokud mi to dovolovaly mé povinnosti, začal jsem načrtávat poznámky o svých zážitcích a o podivných cestách čtvrté kruciáty. Začalo mě to strhávat, nacházel jsem v tom jakoby očistu, dokonce jakoby poslání svého jinak neužitečného života v klášteře.

Leccos se v životě může změnit a mění, i když dny v klášteře ubíhají jednotvárně jeden za druhým. Jednoho dne, který začínal nejinak než všechny dny předchozí, povolal mě službu konající bratr k opatu Jarlochovi v hodinu zcela neobvyklou. U opata, když jsem tam vstoupil, seděl starý, mohutný šlechtic, který mi nápadně připomínal mého nebožtíka otce. Ačkoli jsem ho neviděl dlouhou řadu let, uvědomil jsem si, že je to můj strýc Vítek.

Uvítili jsme se, jak se sluší. Dovedete si představit, jak jsem hořel zvědavostí, co ho k nám přivedlo. Naštěstí to vyklopil bez dlouhých okolků: „Tvůj bratr Sezema, Vítku, náhle zemřel. Vlastně, abych ti řekl čistou a úplnou pravdu, byl zabit. Našli ho zabitého v lese. Neví se, kdo ho zavraždil.“

Pro mne to bylo, jako když uhoří hrom z čistého nebe.

„Bůh mu odpusť jeho hříchy a smiluj se nad jeho duší,“ zašeptal jsem a pokřížoval se.

„Ty jsi teď podle práva dědicem,“ pokračoval věčně strýc. „Přijel jsem proto, abych se tě za rodinu zeptal, zdali se ujmeš dědictví sám, či chceš-li zůstat v klášteře. V takovém případě bychom musili učinit patřičná opatření...“

Vzhlédl jsem tázavě k opatu Jarlochovi. Nepohnul v tváři ani svalem, ale zato asi četl v tváři mé. „Ovšem že se ujme svého dědictví,“ pravil. „Je tím zavázán svému urozenému rodu a památce svého otce, který byl velkým příznivcem našeho kláštera. Vítek je přesvědčen, že smrtí jeho otce ukázal mu milý Bůh cestu k nám zpět, do kláštera. Nyní mu však naopak smrtí jeho bratra ukazuje cestu

zpátky do světského života.“

Nedivím se, že sám náš pan král se řídí radami opata Jarlocha. Uposlechl jsem samozřejmě i já. Opustil jsem klášter v Milevsku, vrátil se do života, abych se ujal svého dědictví. Bylo po klidu, ale ožil jsem.

Vracel jsem se na Klokoty se strýcem Vítkem krajinou poznamenanou podzimem. Listy javorů zářily rudě a zlatě. Tutam se některý list snášel neslyšně k zemi. Ticho rušilo jen tlumené dopadávání žaludů a občas se z hloubi lesa ozvalo troubení jelenů. Byla doba říje a má lovecká krev se rozproudila.

Na Klokotech jsem měl první dny plné ruce práce, neboť kdekdo ke mně přicházel pro příkazy jako k novému pánu a já se v hospodářství sotva vyznal. Bylo třeba postarat se bratrovi Sezemovi o řádný pohřeb. Jeho skonem skončila dřívější zášť, kterou si teď spíše vyčítám. Musil jsem ujistit jeho truchlící vdovu, že se svědomitě postarám, aby se svými dcerkami nebyla v ničem zkrácena ve svých právech. Všechno, co se toho týkalo, bylo náležitě sepsáno a potvrzeno.

Teprve když jsem se zprostil nejnaléhavějších úkolů, svolal jsem do hradní síně všechno služebnictvo, abych se jaksepatří ujal správy hradu a celého hospodářství a seznámil každého se službou, jak ji budu vyžadovat. Ujímám-li se totiž svého dědictví, trvám na pořádku a poslušnosti, ovšem bez zbytečné přísnosti a krutosti.

Shromáždili se všichni. Přehlížím známé tváře. Vpředu zasedl na lavici náš dobrý kaplan, kterému se opět klíží oči, můj zrak přelétne na mrzoutského Vojena, kterého špatná nálada neopustila ani po návratu domů, vedle něho stojí zavalitý Sudek s oběma svými syny, bystrým Mikešem a zchromlým Strachotou, potom sklouznu zrakem na neposedného kuchtíka, kterému chybí jen kotlík na hlavě, s nímž strašil Řeky před Cařhradem; dále šafář, kovář Kuba, hlásný, podkoní, děvečky, pradleny. Prostě nikdo tu nechybí, jak jsem nakázal. Přece se mi jen zdá, že tu schází jedna tvář. Vzpomněl jsem si.

„Kde je Ali?“

Tak jsem ho stále jmenoval, neboť jsem si nezvykl na jeho

křesťanské jméno Damián. Odpovědí na mou otázku je mlčení. Nikdo neodpovídá.

„Kde je Ali?“ opakuji.

Otec Martin násilím pootvrá oči, mne si je. „Ty nevíš, pane Vítku? Zmizel přece.“

„Ali že zmizel? Proč jste mi nic neřekli?“

Tak jsem se to teprve dověděl. Asi před měsícem dal bratr Sezema pro pouhé podezření z nějakého poklesku Aliho krutě zmrskat, takže měl záda jedinou krvavou ránu. Sotva se Ali poněkud vykřesal, zmizel.

„Jako by se propadl do země,“ svědčil Vojen. „Prohledávali jsme marně celé okolí. Není po něm ani stopy.“

Nezbadatelné jsou cesty boží. Vzpomněl jsem si, jak jsem s otcem hovořil o Alim, zdali mu lze věřit. Otec tenkrát připustil, že otrok je schopen zavraždit svého pána, je-li krutě nebo nespravedlivě potrestán. Ta vzpomínka mi stačila, abych si ostatní domyslí. Bratr Sezema zaplatil životem za svou krutost. Ali se stal nástrojem. Aliho už nikdy nenašli a vrah mého bratra Sezemy nebyl nikdy dopaden.

Jedině to vím bezpečně a ani nechci domýšlet ostatní. To, že otec zachránil Alimu z útrpnosti život a že ho přivedl do Klokot, změnilo můj životní běh, vrátilo mě z kláštera světskému životu. Ten netušený zvrat ukazuje, jak nevyzpytatelné jsou cesty, jimiž Pán řídí naše osudy.

Jako jsem navštívil tvrz jednookého vladyky Ješka před odchodem do milevského kláštera, navštívil jsem ji i po návratu z něho do Klokot. Zaplat' Bůh, tentokrát to byla radostnější návštěva. Jejím cílem byla Ludmila.

Nemusím snad mnoho vysvětlovat a budu opět stručný. Už Písmo praví: *Smutno je člověku býti samotnému*. Takový hrad a panství, jako jsou Klokoty, potřebují nejen hradního pána a hospodáře, ale i hradní paní a hospodyni. Na koho jiného jsem měl pomyslet, ne-li na Ludmilu? Pravda, nerovnal se mi urozeností rodu, ale stačilo mi, že je sestrou Radkovou. Byla lepší než já. Pochopila mě. Vzpomněl jsem si na slzy v jejích očích, když jsem jí sdělil své rozhodnutí pohřbít se v klášteře.

Tenkrát jsem myslil, že, platí Radkovi.

Měl jsem štěstí. Zastihl jsem ji ve tvrzi samotnou. Řekl jsem jí: „Když jsem tu byl naposledy, přišel jsem se smutným poselstvím. Jen proto jsem zapomněl vyřídit jeden vzkaz.“

„Vzkaz?. Od koho?“ zarazila se.

„Od šlechtého rytíře Petra z Frouville.“

„Neznám takového rytíře a nevím, odkud on zná mě, aby mi posílal vzkazy.“

„Nezná tě, ale to nevadí. Když jsem se s tím šlechtným rytířem loučil v Benátkách, řekl mi: ‚Máte-li doma sličnou dámu svého srdce, prosím, abyste jí vyřídil můj nejuctivější pozdrav ode mne.‘ To mi řekl a já...“

Ludmila byla mými slovy tak překvapena, až se začervenala. Moc jí to v tu chvíli slušelo. Oči jí zářily. „Zaslechla jsem něco o tom, jak jsou francouzští šlechtici dvorní,“ řekla, „ale netušila jsem, že bys i ty... Pokud jsem tě znala, moc jsi si žen nevšímal. Se mnou jsi se kloudně rozhovořil teprve při poslední návštěvě, ne právě veselý, abys mi oznámil, že z tebe bude mnich.“

„Jenže dnes jsem ti přišel oznámit, že ze mne mnich nebude a že se jako hradní pán na Klokotech hodlám oženit.“

„Smím vědět s kým?“ zašeptala.

„S kým jiným než s tebou, pakli ovšem svoluješ a považuješ mě za dost dobrého. Proč bych ti jinak vyřizoval vzkazy rytíře z Frouville, při kterých se červenáš?“

„Nečervenám se,“ řekla trochu zlostně. A zase jí to slušelo.

„Neodmítneš mě tedy?“ zaprosil jsem.

Ludmila se na chvíli zamyslí. „Přišlo to tak nečekaně. Myslím, že by se slušelo, abys o tom promluvil nejprve s otcem a matkou. Víš, nikdy jsem se neodvážila myslet, že i ty bys o mne stál, zvláště když jsi nejdříve horoval jen pro rytířskou výpravu a potom zase pro život v klášteře. Provdat se za tebe? Zdá se mi to skoro až příliš krásné. Nezapomeň však, že už jsem byla třikrát provdána...“

Málem jsem jí sedl na lep. Byl jsem déle než dva roky z domova. Ale třikrát... to přece není možné, že bych o tom nic nevěděl!

„Copak jsi zapomněl, že jste mě třikrát provdali jako jeruzalémskou princeznu Isabelu? Moc podařené manžely jste mi nevybrali, jen co je pravda. Ale mohla bych to zkusit počtvrté. Víš, Vítku, vždycky jsem toužila provdat se za opravdového rytíře, který by byl statečný a dvorný, ale také učený...“

„...jako mnich,“ doplnil jsem přijav její žertovný tón. „Ještě štěstí, že neříkáš i hezký.“

„Nejsi přece ošklivý.“

„Děkuji. Myslím však, že pro krásu našich dětí postačí, je-li krásný aspoň jeden z nás.“ Nebyl jsem věru zvyklý dvořit se ženám, v tom měla Ludmila plnou pravdu, ale myslím, že ji můj nový pokus o dvornou poklonu nezarmoutil. Přece jen však z žertů přešla k vážným slovům.

„Myslím, Vítku, že moji rodiče nebudou mít námitky.“

Neměli.

Dobře jsem si povšiml, jak vladykovi Ješkovi zazářilo jeho jediné oko, když jsem ho ve vší poctivosti požádal o ruku jeho dcery Ludmily.

Tak se tedy přihodilo, že vladyka Ješek a jeho choť se při mé první návštěvě na jejich dvorci dověděli, že ztratili syna, a při mé druhé, že

syna opět nabyli – ženicha své dcery Vítka, hradního pána na Klokotech.

Byly to snad trochu nezvyklé námluvy, když mi v nich za družbu posloužil nepřítomný rytíř Petr z Frouville, popíjející lahodné víno ze svých vlastních vinic někde daleko ve sladké Francii. Ale přes tuto neobvyklost nebo snad právě pro ni dopadlo všechno tak šťastně jako v těch zamilovaných, milostných rytířských písních, v kterých si liboval Jan z Valu a tak trochu i Robert z Clari. Rytíř, který napřed musil projít tisícerými zkouškami a pobít množství nepřátel, saní, draků, obrů a jiných potvor a zneškodnit lstivé čaroděje a záludné trpaslíky, dosáhne nakonec ruky své vyvolené panny. Opravdu i já musil bojovat se saní Lží a drakem Chtíčem, s kouzelníkem Dandolem, obrem Villehardouinem a trpaslíkem Guntherem, než jsem získal svou drahou Ludmilu.

Svatba se konala v naší hradní kapli na Klokotech a požehnal nám náš kaplan, dobrý otec Martin. Když mě můj otec pasoval na rytíře, musil jsem celou noc před tím probdít, jak je tomu zvykem. S otcem Martinem jsem to udělal obráceně. Musil celý den před svatbou prospat, aby při obřadu neusnul. Ani se mému rozkazu příliš nebránil. A měli jste ho potom vidět, jak mohl na nevěstě přímo oči nechat, když jsme se před něho postavili a poklekli, aby nám požehnal.

My dva jsme, myslím, zářili.

Tady by vlastně mohlo mé vyprávění skončit. Cítím však, že by nebylo úplné, kdybych své líčení rytířských i nerytířských skutků nedoplnil několika slovy epilogu.

RYTÍŘSKÝ EPILOG

SVÉ TŘI SYNY jsme pojmenovali rytířskými jmény. Ne, nemyslím ani na svatého pana Jiřího, ani na pana archanděla Michaela. Jmenují se Jan, Radek a Petr. Soudím, že se jim ta jména hodí. Jan a Radek jsou dvojčata. Narodili se společně, právě tak jako vzal Bůh duše

jejich kmotrů společně k sobě na nebesa.

A Petr byl už od malička hromotluk jako rytíř Petr z Frouville.

Mohli být ještě Aliaume a Robert po bratrech z Clari, ale po třech synech přišla na svět už jen dcera Ludmila. Po mamince. Vítka po tatínkovi jsem nechtěl. Máme jich už v našem rodě víc než dost a vím z vlastní zkušenosti, jaké je s Vítky pro jejich nevyrovnanou a svévolnou povahu trápení. Něco o tom ví i Ludmila.

Budete se asi divit, že jsem po svých zkušenostech z rytířství nevystřízlivěl a nezanevřel na ně, že jsem nepřestal věřit v jeho hodnoty a ctnosti. Ale vždyť i sama Ludmila o našich námluvách přiznala, že její srdce touží po statečném a dvorném rytíři, navíc učeném.

Když mě nebožtík otec pasoval na rytíře a dal mi nehoráznou ránu do zátylku, abych si jeho slova dobře zapamatoval, řekl mi: „Ve jménu našeho Boha, svatého Jiří a svatého Michala, rytířských patronů, činím tě rytířem. Buď statečný, odvážný a věrný.“ Co je na tom špatného?

A otec Martin po zbožném vybídnutí dodal: „Nikoho svým mečem nespravedlivě nezraňuj. Pamatuj, že Kristovi svatí nedobývali království mečem, ale vírou.“ Ani v těch slovech nespátřuji nic pochybeného. Jen bychom takových výzev měli být více pamětlivi a neuchylovat se od nich.

Život je tvrdý. Žádá, abychom bojovali, a statečnosti je k boji třeba jako soli k chlebu. Neplet' se statečnost se smělostí, se svévolí, se ztřeštěnou, nebo dokonce zbrklou odvahou. Nemyslím, že bychom měli být stateční jen pro statečnost samu. Život a zdraví jsou příliš cenné statky, abychom je z malicherných příčin vystavovali nebezpečí, jen abychom sobě i jiným dokazovali, jak jsme stateční. Platí-li to o vlastním životě a zdraví, platí to tím spíše o zdraví a životě našich bližních.

Jsou ovšem na světě hodnoty, které je třeba bránit i s nasazením života, a k tomu potřebujeme být stateční. V tom se my rytíři máme lišit od hamižných kupčků, kteří nevidí leč svůj měšec.

Nemám na mysli statečnost jen na bojišti, když dojde k řeži s nepřítelem. Statečnosti je zapotřebí i v strádání, když nás svírají vyčerpanost, hlad, nemoci, pochybnosti, úzkosti a obavy, jež je třeba

přemáhat. Statečnosti je třeba nejen v boji tělesném, ale i duchovním. Je třeba být statečný, abychom přemohli sami sebe, když chybujeme; abychom neúprosně potřeli všechno zlo, které je v nás.

Tak rozumím rytířské statečnosti, snad trochu jinak než druzí, ale nemohu za to, vlastní prožitky mě k tomu dovedly. A tak je tomu i s jinými rytířskými ctnostmi.

Být zbožný, to znamená být mravný a spravedlivý, vyvarovat se krutosti, myslet na chudáky, nejen na bohaté a mocné.

Rytíř má být dvorný k ženám. Mnoho o tom, přiznávám, z vlastní zkušenosti nevím, ale myslím si, že máme cítit k ženám vděčnost a úctu za něhu a krásu, kterou vnášejí do našeho drsného života, za jejich obětavost v mateřství. Kdybyste v tom neviděli rouhání, řekl bych, že ženy by v našem životě měly být sličnými madonami.

Nemylte se: štedrost neznamena mrhat lehkomyšlně majetkem, rozhazovat odměny lichotníkům, prohrát statek v kostkách, ale ani kupovat si přízeň a služby za peníze.

Čest znamená stát v daném slově, i když to vyžaduje největší oběti a sebezapření. A to je velká věc, když za všech okolností dodržíme, co jsme čestně slíbili. Ohled na čest by nám však neměl bránit, abychom se přiznávali k omylům. Tím spíše se jí pak nemá zneužívat k tomu, aby se s ní kupčilo a aby se jí kryla licoměrnost a pokrytectví. Jinak soudím, že rytíř by měl nejen hájit svou čest, ale i více vyznávat křesťanskou pokoru a obracet v čin slova o pomoci chudým a slabým. Jsem-li si sám vědom svých vad a nedostatků a nevytahuji-li se nad druhého tak, že se můj nos dotýká nebe, pak teprve mám právo okřiknout ty druhé, kteří v nadpozemské povýšenosti nevidí leč sebe, páví se ve své pýše, domnívají se, že je jim vše dovoleno, a pašou bezpráví na bezbranných. Jen z pokory pramení pravá šlechtická hrdost, která dává sílu paži spravedlivých v boji za právo.

Bojím se, přátelé, že jsem upadl v kazatelská slova. Snad je to vinou mé klášterní výchovy. Nejsem však mnich, abych kázal. Rytíř má své smýšlení projevovat spíše skutky než slovy. Já sám jsem zanechal snů o dobrodružných výpravách za rytířskou slávou. Neuzavřel jsem se však před světem a jeho svody do kláštera, ale užívám radostí, jež život poskytuje lidem světsky založeným. Starám

se o své hospodářství, jež mi bylo dědictvím svěřeno. Pustil jsem se s chutí do klučení, kácení a žďáření, zakládáme a osazujeme nové osady a dvory v místech, kde dříve byla pustina, stavíme k jejich ochraně dřevěné tvrže i kamenné hrady. Snažím-li se přitom nebýt k poddaným zbytečně krutým a násilným, přispívám snad svým dílem k tomu, aby se lidem lépe vedlo i na zemi, jak nám to přikazuje naše víra. Myslím, že pohnutkou našich činů nemá být ani vypočítavá naděje na rajskou odměnu, ani strach z pekla, ale snad jen pouhá láska k Tomu, od koho pochází vše dobré.

Má zvědavost podnícená pobytem mezi učenými mnichy v klášteře mě vede k tomu, že se nepřestávám zajímat o okolní svět. Pomáhá mi v tom můj duchovní otcovský přítel opat Jarloch, který nepřestal být mým andělem strážným, takže má vděčnost k němu stále vzrůstá. Právě jeho prostřednictvím se dovídám o mnohém, co je pro mne zajímavé a užitečné. Jemu jako hlavě milevského kláštera vděčím za to, že jsem se nejen dověděl, že děje čtvrté kruciáty vypsalí tři muži, jež jsem osobně poznal, ale že jsem dokonce dostal do rukou podstatné výpisky z jejich kronik. Shledal jsem, že zbožný otec Gunther z kláštera v Pairisu smyl všechnu prolitou krev svěcenou vodou a oslavil dobytí Cařihradu jako nejrekovnější čin a triumf pravé víry. Maršál Champagne a Romanie Geoffroi z Villehardouinu cítil potřebu v obšírné kronice obhájit s výmluvností sobě vlastní všechny pletichy, jež nás odvrátily od původního cíle a způsobily válku kříže proti kříži. Nás, kdo jsme se odtrhli pro jeho šalebnou hru, odsuzuje jako odpadlíky. Čiperný Robert z Clari s velkou pílí popsal všechno, co jsme zažili, neskrývá svůj obdiv nad krásami Cařihradu ani nad nádherou benátského loďstva. Vypráví jako vnímavý účastník a divák, avšak nesoudí ani neodsuzuje. Vydal se na cestu, aby něco zažil, aby si vysloužil odměnu, necítí tedy tak trpké zklamání jako já.

To mi bylo podnětem, abych konečně uskutečnil svou dávnou myšlenku a pokusil se sám vypsát své zážitky. Pomohl mi při tom náš nový kaplan, neboť dobrý otec Martin jednoho dne zavřel oči, aby je už neotevřel.

Napsal jsem svou kroniku pro své syny nejen jako dobrodružné vyprávění, ale i jako poučení a podnět k zamyšlení; k zamyšlení o rytířství, ale také o životě vůbec.

Mladí lidé touží po dobrodružství, ale mají někdy příliš horké hlavy a mylné sny a představy o životě. Pak se stává, že jim život nejednou zasadí tvrdé rány a způsobí trpké rozčarování.

Tomu bych chtěl předejít u svých synů, i když jim jinak nebráním v rytířských choutkách a cvičení.

Stalo se, když k nám do Čech došly zprávy o přípravách k novému křížovému tažení, že má dvojčata Jan a Radek jako kdysi já zatoužila vyrazit do světa za rytířskými ostruhami. Řekl jsem jim: „Nebudu vám bránit ve vašem úmyslu, ale nepřispěji vám ani penízkem. Chcete opustit svou rodinu a statky, jež po mně jednou zdědíte, a vypravit se do cizích, neznámých zemí, kde budete poslouchat lidi, které také neznáte a kteří vás mohou svést ze správné cesty. Učinil tak můj otec, váš děd, a vrátil se roztrpčen. Nevěřil jsem otcí a chtěl jsem něco podobného okusit sám. Opustil jsem klášter, stal se rytířem a křížákem. Vrátil jsem se tak rozčarován, že jsem

chtěl znovu skončit v klášteře. Řízením božím se tak nestalo, ale vím, že má účast na čtvrté křížové výpravě byla velkým omylem, na nějž jsem krutě doplatil. Dnes už nevěřím, že by milý Bůh od nás vyžadoval něco podobného. Jsem pevně přesvědčen, že mohu získat boží milost, když zůstanu zde, kde jsem se narodil, a budu pečovat o své dědictví. Chci tady zůstat uprostřed své rodiny a svých sousedů, s nimiž žiji v míru, a klidně zemřít, až přijde můj čas. Už jsem si odvykl vzrušovat se pro výhrůžky nějakého saracénského sultána. Kdyby přišel on za mnou, pak – při svatém Jiřím a Michalu – trpce by toho litoval. Ale já sám se za ním honit nebudu a věru nevím, proč byste se za ním měli honit vy. Proč vlastně máme hledat Pána Boha tak daleko? Je-li pravda, jak pevně věřím, že Bůh je všudypřítomný, pak jistě je také u nás doma, v Čechách, a tady mu chci sloužit lépe než jinde. Mé místo je zde, abych pečoval o své lidi a chránil je. Myslím si, že kdo na sebe bere kříž, poškozuje především svou rodinu a lidi, kteří jsou svěřeni jeho správě, a to je proti božím příkázáním. Víím, že vám nezabráním, hoříte-li touhou po slávě, po dobrodružství a po kořisti. Pravím vám jen, že ta sláva z prolévání krve je pochybná, kořist nestojí za hříchy, kterými si obtížíte duši, ve válce se zvrtnou nejlepší úmysly a křížák je nakonec rád, když se vrátí domů se zdravou kůží. Bránit vám nemohu, ale nechtěl bych, abyste tam někde oba dva či jeden z vás, Jene a Radku, zůstali, jako váš strýc Radek. Vaší matce by to asi zlomilo srdce.“

Chlapci po mém proslovu trochu vrčeli a reptali, zvláště Radek. Ale neodjeli. Zůstali. Přemohli sami sebe. V tom byla má odměna. Myslím, že ani oni nelitují. A tak jsem je za odměnu pasoval na rytíře.

U ČEPICE SVATÉHO MIKULÁŠE!

DOSLOV

Křížové výpravy přitahovaly po celá staletí zájem nejen historiků, ale také romanopisců. Rytíř bojující ve svaté válce za dobytí i ochranu posvátných míst křesťanstva na území Palestiny obsazené nevěřícími – vyznavači islámu, to byl po dlouhou dobu ideální vzor v učebnicích, v dílech historických i beletristických. Dnes již dobře víme, a ukazuje to zřetelně ve svém románu také Radovan Šimáček, že tento idealizovaný obraz je v rozporu s historickou skutečností. Jaká byla tato skutečnost?

Tradičně jsou křížové výpravy členěny do osmi tažení, vždy pevně organizovaných a doprovázených náboženskou a politickou agitací. Nejslavnější byla bezesporu výprava první z let 1060-1099, především proto, že byla výpravou nejúspěšnější, skončila dobytím Jeruzaléma a umožnila vytvořit v Levantě čtyři samostatné křížácké státy. Bylo to Království jeruzalémské, které bylo uznáváno za nejvýznamnější, dále pak hrabství Edessa, knížectví Antiochie a hrabství Tripolis. Podnětem k výpravě byla vášnivá agitace, organizovaná papežskou kurií, a především papežem Urbanem II., která získala pro myšlenku táhnout nápomoc svatým místům nejprve houfy prostého lidu města a venkova a postupně také řadu více i méně významných feudálů. Záminkou pro církevní agitaci byl útok seldžuckých Turků ze Střední Asie do Mezopotámie a Iránu a dále pak proti byzantskému území v Malé Asii a arabským emírům v Palestině. Obsazení posvátných biblických míst Seldžuky se stalo vážným argumentem při vyhlášení výpravy ve znamení kříže. Program svaté války proti nevěřícím nebyl ovšem v devadesátých letech II. století ničím novým; osvědčil se jako účinná ideová zbraň v prvé fázi tzv. rekonquisty – boje křesťanských feudálů proti vládě Arabů na většině Pyrenejského poloostrova. I když houfy lidových poutníků, poháněné náboženským fanatismem i těžkými životními podmínkami v Evropě, tvořily barvitou a pro historika zajímavou

složku první výpravy, rozhodujícím činitelem této výpravy bylo vojsko rytířů ze severní i jižní Francie, Flander, Porýní a Itálie. Jejich boje proti Seldžukům se staly nadlouho součástí rytířské poezie v západní i střední Evropě a ovlivnily myšlení celých generací feudální třídy.

Když roku 1144 padlo hrabství Edessa, stalo se to podnětem nové křížové výpravy. Vyhlásil ji opit papež a jejím nejvýmluvnějším průkopníkem se stal kardinál Bernard z Clairvaux, který se ve stovkách dopisu obracel na všechny evropské panovníky, mezi nimi i na českého knížete. Vedení výpravy se ujali dva významní panovníci tehdejší Evropy, francouzský král Ludvík VII a německý císař Konrád III. Přesto však tato výprava nedosáhla v Palestině žádných vážnějších výsledků. Upevnila ale sebevědomí i obranyschopnost křížáckých států. Jejich sebevědomí se projevilo zejména v padesátých a šedesátých letech opakovanými útoky proti Egyptu a pokusy o ovládnutí a obsazení ústí řeky Nilu.

Sjednocení Sýrie a Egypta pod vládou sultána Saladina vytvořilo novou mocenskou situaci na Středním východě. Proti křížákům stál nyní místo svářejících se místních muslimských vládců poměrně pevný státní útvar se značnými finančními rezervami. Důsledkem byla katastrofální porážka křížáků v bitvě u Hattínu v roce 1187, která umožnila Saladinovi obsadit Jeruzalém a většinu křížáckého území, Zbývající křížácká města zápasila s krajním vypětím sil o svoji existenci. Na pomoc ohroženému křížáckému panství směřovala třetí výprava, která měla tři části. Jednu vedl německý císař Fridrich Barbarossa a zúčastnil se jí také český pomocný oddíl vedený Přemyslovcem Děpoldem. Druhou výpravu vedl francouzský král Filip II. August, v čele třetí pak byl legendární anglický král Richard Lví srdce, který jediný setrval v Palestině delší dobu a sehrál tam závažnější úlohu. Podařilo se mu totiž obnovit křížácké panství, alespoň na pobřeží Středozemního moře. Jeruzalém zůstal v rukou muslimu, ale křesťanští poutníci tam měli zaručen nerušený přístup.

Pro čtenáře románu Radovana Šimáčka nejpozoruhodnější je ovšem čtvrtá křížová výprava v letech 1202-1204. Tato výprava se v podstatě odlišovala od všech ostatních křížových výprav. Neskončila bojem s muslimy v Palestině, nýbrž vypleněním Konstantinopole,

hlavního města byzantské říše. Jejím původním organizátorem byl císař Jindřich VI., který však předčasně zemřel a vedení výpravy se dostalo do rukou francouzských magnátů a Benátčanů. Benátský dóže Dandolo slíbil zajistit přepravu křižáků do Levanty, požadoval však, aby křižáci předem za přepravu zaplatili. Křižácké vojsko však se scházelo dlouho, nemělo dostatek prostředků a zadlužilo se. Tak se dostalo do závislosti na svých věřitelích – Benátčanech. Proto mohli Benátčané přimět křižáky k tomu, aby zaútočili nejprve na křesťanské město Zadar, které stálo v cestě benátské snaze o hegemonii na Jadranu. Během další cesty prosadili velitelé výpravy změnu jejího směru. Jako záminka jim posloužil mladický byzantský prim Alexios, jehož otec Izák Angelos byl před krátkou dobou svržen z císařského trůnu. Velitelé výpravy přiměli Alexia ke slibu, že zaplatí jejich dluhy, jestliže mu pomohou na byzantský trůn. Proto se vojsko vypravilo, když překonalo pochybnosti některých účastníků během mezipřistání na ostrově Korfu, proti byzantské metropoli.

Nenávist a nedůvěra západních křižáků vůči byzantské říši nebyla ničím novým. Kořenila ve staletém rozporu mezi západní a východní církví, který vyvrcholil vzájemnou exkomunikací papeže a konstantinopolského patriarchy – v tzv. schizmatu roku 1054. Příčiny rozporů byly pochopitelně především mocenské. Církevní nadvláda byla zároveň nadvládou politickou; to platilo zejména pro východní církev, jejíž hlavou byl císař. Proto také císař nemohl přistoupit na požadavek, aby východní církev uznala za svoji hlavu římského papeže. Během několika staletí se obě církve rozešly také v řadě otázek teologických a liturgických. Když tedy přicházeli účastníci první křížové výpravy na byzantské území, byli nutně podrážděni nejen nepřítelstvím, ale také nezvyklým pohledem na vousaté kněze, kteří žili v rádném manželství, na bohoslužby konané v církevní slovanštině nebo řečtině a na hříšně nádhernou výzdobu kostelů.

Politické rozpory se projeví již během první výpravy, když byzantský císař Alexios Komnenos požadoval, aby mu předáci výpravy složili lenní přísahu jako uznání svrchovanosti nad územími, která křižáci znovu odejmou Seldžukům. Mnozí západní feudálové se

zdráhali přísahu složit, a i když tak nakonec učinili, zachovali si po návštěvě císařského dvora trpkost a nevraživost. Tyto pocity pramenily ovšem také z pocitu méněcennosti, který ovládl většinu rytířů, když se blíže seznámili nejen s bohatstvím byzantských feudálů a císařského dvora, ale zejména s vysokou kultivovaností byzantských dvořanů a zjemnělostí dvorského ceremonielu.

Vztahy mezi Byzanci a křižáky se vyhroutily, když byzantští císařové marně žádali uznání své svrchovanosti nad dobytou Antiochií a Edessou. Rozpory vyvrcholily dokonce ve dvou válečných taženích byzantského vojska. Zatímco druhá výprava prošla byzantským územím bez mimořádných politických konflikty situace se silně zkomplikovala v době třetí výpravy. I když se císaři Fridrichu Barbarossovi podařilo vcelku dobře vycházet s byzantskými úřady až do příchodu do Thrákie, došlo při průchodu kolem Konstantinopole k otevřenému konfliktu, který vyvrcholil hrozbou křižáckého útoku proti byzantské metropoli. Ještě ostřeji zasáhl proti byzantské říši anglický král Richard Lví srdce, když během plavby Středomořím se vylodil na Kypru a ostrov dobyl a vyplenil, neohlížeje se na to, že jde o byzantské území.

Nevraživost mezi Byzantinci a Latiny byla ovšem oboustranná. Byzantská vládnoucí třída se považovala za dědice říše východořímské a uchovávala povědomí kontinuity jak ve vnějších formách státního života, tak i v povýšeném vztahu ke všem barbarům z východu i ze západu. Řečtina byla jazykem správy i kultury a církve, třebaže Byzantinci sami se nazývali tradičně Římany (Romáioi). Příchod prvé výpravy a návštěva výkvětu západního rytířstva u byzantského dvora byla v očích kultivovaných Byzantinců považována za návštěvu neohrabaných a hrubých barbaru, kteří se nedovedou vhodně chovat ani oblékat. Tento názor se nijak v podstatě nezměnil ani během 12. století. Rytířská udatnost, fyzická síla a bojovnost křižáckých rytířů na Byzantince žádný dojem nemohla učinit již proto, že nepovažovali fyzickou zdatnost, a vůbec ne již válečnictví za chvályhodné ctnosti příslušníka vládnoucí vrstvy. Byzantská říše dávala tradičně přednost placeným žoldněrům před vlastní účastí šlechty a obyvatel měst či venkova na válečných

taženích. Tento vztah k válčení a zabíjení se ovšem naopak západním rytířům jevil být čímsi zbabělým a slabošským. Rozdíl ve fyzické zdatnosti i v pojetí životního způsobu se plně projevil právě během dramatického vyvrcholení čtvrté výpravy.

Události čtvrté křížové výpravy sledujeme očima mladého bojovníka Vítka z Klokot. Již jeho otec poznal strasti křížového tažení jako jeden z členů oddílu knížete Děpolta na třetí výpravě. Z otcova vyprávění zná Vítek také charakteristiky předních panovníků Fridricha Barbarossy i Filipa Augusta a idealizované hrdinné skutky dalších křížáků. Vít z Klokot byl druhorozený syn a proto neměl naději na dědictví otcovského statku. Z otcova rozhodnutí odešel do kláštera v Milevsku, v jehož čele stál tehdy opat Jarloch, kterého známe jako jednoho z významných pokračovatelů kronikáře Kosmy. Vítek se s Jarlochem radil o svých problémech, zažil v klášteře agitaci pro novou křížovou výpravu a rozhodl se zde přijmout znamení kříže. Svě rozhodnutí považoval za cestu ke splnění velkého úkolu, jaký mu ukládala křesťanská víra.

Vyprávění o účasti Vítkově na čtvrté křížové výpravě se opírá o kroniky významných účastníků výpravy – o prostou a stručnou kroniku rytíře Roberta z Clari, o literárně náročné paměti mocného maršálka Geoffroiho Villehardouina a o dílo básníka Gunthera z Pairisu, mnicha z alsaskýck Vogéz. Jejich postoje a názory, které byly nejen ostře zaujaty proti nevěřícím, ale také výrazně protibyzantské, přijímal Vítek v první době v podstatě bez výhrad. Autor tuto okolnost zakládá také na důvěrném přátelském vztahu mezi Robertem z Clari a Vítkem. Vítek byl přesvědčen, že jde osvobodit posvátná místa v Palestině, a proto změna směru výpravy znamenala pro něho rozčarování a podnět ke skeptickým úvahám o smyslu tažení. Vítek tedy ztělesňuje v románu onu část účastníků křížové výpravy, která se důrazně tázala, zda program tažení proti Byzanci je v souladu s programem výpravy tak, jak ho formuloval papež Inocenc III. Se zvláštní nechtí se Vítek díval na Benátčany a jejich knížete Dandola, kterého považoval za zodpovědného za vyplenění křesťanského Zadru.

I když obléhání Konstantinopole přivedlo Vítka ke skeptickým

myšlenkám o významu a smyslu takového křížového tažení, neměnilo nic na jeho nenávisti vůči Řekům. Byla to nenávist, kterou živila latinská církev jako nástroj svého boje proti východním odpadlíkům. Řekové byli v této ideologii představováni jako proradní zbabělci, odpadlíci od pravé víry a zrádci myšlenky křížových výprav. Jejich bohatství a přepych jejich domů snadno vyvolal v primitivních bojovnících ze západu závist i loupežné touhy. Této psychóze podlehl také zprvu v plné míře Vítek, který byl stržen fanatismem vítězných křižáků a podílel se na vyplenění dobyté Konstantinopole. Autor však dává na konci zvítězit zdravému lidskému jádru Vítkovy osobnosti. Vystřízliví z krvavého opojení, poznává hrůznost a bezbožnost křižáckého drancování a rozhodne se odejít. Nasedána prvou loď do Benátek a zcela vyléčen ze svého křižáckého opojení se vrací do vlasti. Jeho návrat je důsledkem osobního obratu a je charakteristický pro určitou část účastníků výpravy, kteří dali přednost životu o rodné zemi před dobrodružným obohacováním v cizině.

Tento postoj nesdíleli ovšem zdaleka všichni. Jádro křižáckých dobyvatelů setrvalo v Byzanci a vytvořilo na jejím území řadu latinských státek, jejichž nejvyšším lenním pánem se stal nově zvolený latinský císař Balduin Flanderský. Byzantské území bylo připojeno pod papežskou svrchovanost, ortodoxní církve měla být rovněž připojena k západní, latinské církvi. Tato nadvláda však nebyla trvalá; latinské císařství bylo roku 1261 vyvráceno byzantským protiútokem, který vedl k obnovení byzantské říše, jež však již nikdy nedosáhla oné síly, jakou měla před čtvrtou křižáckou výpravou.

Vítek zůstal na svém rodném statku v Čechách, odkud již ve 13. století nevyšla žádná družina bojovníků do Středomoří. Proto byly jeho děti uchráněny osudu mnoha tisíc dětí z Porýní, Lotrinska a východní Francie, které podlehly nové vlně náboženského fanatismu a shromáždily se roku 1212, aby podnikly výpravu na záchranu posvátných míst. Místní úředníci a feudálové si s naivním entusiasmem dětí nevěděli rady. Zato francouzský král shromažďování dětí na svém území zakázal. Děti z říše se dostaly až

ke Středozemnímu moři, o němž věřily, že se před nimi rozestoupí. Nestalo se tak. A děti, pokud se nevrátily, zůstaly v Itálii, část jich zlákali obchodníci otroky a část prostě zahynula.

Do Čech však ještě za Vítkova života došly zprávy o nových událostech v Palestině, kde císař Fridrich II. dosáhl jednáním s egyptským sultánem kompromisu a získal roku 1229 Jeruzalém na čas pod vládu křižáků. Tato tzv. šestá výprava císaře Fridricha II., jenž byl ostatně právě v papežské klatbě, ukázala, že mírovým vyjednáváním lze za dané situace získat víc než nerovným bojem.

Poslední dozvuky křižáckého nadšení našly svého představitele ve francouzském králi Ludvíku IX., jenž podnikl sedmou výpravu roku 1248 do Egypta. Po dočasných úspěších se francouzské vojsko vyčerpalo, bylo obklíčeno a sám král zajat. Jeho rytíři bojovali ještě několik let a vstoupili do dějin jako hrdinové rytířských zpěvů, ne však jako úspěšní bojovníci. Král se po svém vykoupení vrátil do Francie a pokusil se ještě jednou roku 1270 o válečné štěstí. Výprava tentokrát směřovala ke břehům Tunisu, kde Ludvík IX. našel svou smrt. Církev ocenila jeho křižácké nadšení, když jej necelých třicet let po smrti prohlásila za svatého.

Osud zbytků křižáckého panství se rychle naplnil. Křižákům se nepodařilo získat spojení Mongolů, kteří pronikli i na Přední východ, a zůstali bez spojenců v době, kdy se palácovým převratem zmocnila vláda v Egyptě bojovná osobní stráž sultánových mamlúků. První válečné tažení mamlúckých sultánů se obrátilo proti nenáviděným křižáckým státečkům na pobřeží. Město za městem bylo postupně vyvraceno a srovnáváno se zemí. Poslední padl roku 1291 po těžkém boji Akkon, největší křižácké město v Levantě. Křižácké panství se rozpadlo a nezanechalo žádnou trvalou stopu ve společenském a kulturním vývoji. Zůstaly jen pevnosti a hrady, jejichž troskám se dodnes obdivují turisté v Libanonu, Sýrii i dalších zemích Předního východu. Důsledky křižáckého nájezdu na Konstantinopol byly ovšem trvalejší. Kulturní hodnoty, které tam západní dobyvatelé zničili, nebylo již možno nikdy nahradit; jen malé zbytky byly odvezeny a díky tomu se zachovaly především v Benátkách, ale také na různých místech západní Evropy. Trvalé rozrušení silného

byzantského státu, který byl až dosud mocným valem proti nájezdům Arabů a Seldžuků na evropském jihovýchodě, otevřelo cestu pro pozdější útok osmanských Turků na Balkán a do střední Evropy.

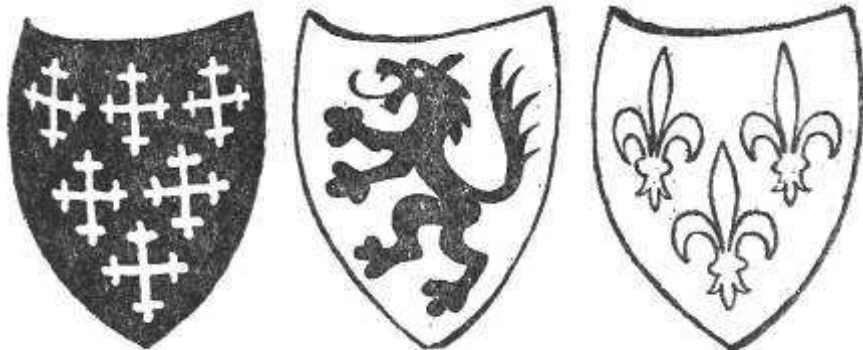
Dr. Věra Hrochová

OBSAH

KŘIŽÁCI A SARACÉNI	6
PRVNÍ HOŘKÉ ROZČAROVÁNÍ	16
MILEVSKÝ KLÁŠTER A JEHO OPAT JARLOCH	24
PAMÁTNÝ TURNAJ NA HRADĚ ECRY	33
JAK JSEM SE STAL KŘIŽÁKEM A RYTÍŘEM	38
CESTOU DO BENÁTEK	49
SETKÁNÍ S RYTÍŘI	58
NA KOLBIŠTI	67
LEGENDA O SVATÉM MUŽI PETRU POUSTEVNÍKU	73
V BENÁTKÁCH	78
V CHRÁMU SVATÉHO MARKA	88
KONEČNĚ NA MOŘI	92
PÁD MĚSTA ZADRU	99
UTKÁNÍ	104
PAPEŽSKÉ ROZHŘEŠENÍ	110
ZKRVAVENÝ TRŮN BYZANTSKÝCH CÍSAŘŮ	114
ROZKOL A USMÍŘENÍ NA OSTROVĚ KORFU	118
CESTOU K CAŘIHRADU	125
VÝZVA	130
GALATSKÁ VĚŽ	134
OBLÉHÁNÍ MĚSTA CAŘIHRADU	140
SMRT RYTÍŘE	145
ZÁZRAK	153
CAŘIHRADSKÁ MEZIHRA	158
ZLATÝ PLÁŠŤ	163
ZOUFALSTVÍ	169

DOBYTÍ CAŘIHRADU	175
VÍTĚZI	185
RÁNA.....	188
PROBUZENÍ.....	191
POSVĚCENÁ KRÁDEŽ	199
POSLEDNÍ STŘETNUTÍ.....	203
NERADOSTNÝ NÁVRAT	213
ZVRAT.....	219
RYTÍŘSKÝ EPILOG.....	227
DOSLOV	233

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 154

Radovan Šimáček

KŘÍŽ PROTI KŘÍŽI

Křižácký rytířský román

Ilustroval Vladimír Kopecký. Doslov napsala dr. Věra Hrochová. Verše přeložil dr. Gustav Franci. Vydal jako svou 5870. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1980. Odpovědní redaktoři K. Suda a Z. Ceplová. Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka. Technická redaktorka Zoe Blahová.

Ze sazby písma Baskerville vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 1. 15,95 AA (text 13,68, ilustrace 2,27), 16,03 VA. Náklad, 30000 výtisků. 1. vydání.

13-837-80 14/65 Vázaný výtisk Kčs 25, –